

Nye Landoekonomiske Tidender,

udgivne

af

S. Collin, og S. C. Drewsen,

Statsraad.

Kammerraad.

Ingen Erhvervskilde er bedre, overflødiger, behageligere, eller den fri Mand værdigere, end Agerdyrkingen.

Femte Bind.

Med 3 Kobber, 2 Steentryk og 1 Træsnit.

Kjøbenhavn.

Trykt i det Schulziske Officin.

Paa Høisingernes Forlag.

1823.

Min Anskuelse af fri Forpagtning og dens nærmeste Følger.

(Oplæst i det K. D. Landh. Selskab).

De muelige Følger af fri Forpagtning er en Gienstand, der i og for sig selv er interessant at overveje, og bliver dette dobbelt i nærværende Periode, hvor næsten Enhver erkender, at vor sidste som maaske eneste sikke Støtte, er vort Ugerbrug. Hiin Gienstand har vakt megen Opmærksomhed og foranlediget adskillige Debatter, saavel i som udenfor vort Selskab, og det synes derfor, at saalænge ikke alt er sagt, hvad om en saa vigtig Sag kan siges, bør ikke Acterne sluttes, men tværtimod Enhver, som føler Kald til at tænke derover, fremsætte sine Anskuelser eller Resultaterne af sine Betragtninger og Erfaringer.— Det er det, jeg herved, hvad mig angaaer, skal have den Ære at gjøre, og da min Mening er den, som ikke finder almindeligt Bifald, den, som allerede flere Gange er betegnet som Egennyttens; 5te Bind 1ste Hefte.

den, som har fundet megen, men saavidt jeg kan
 skønne, ikke endnu grundig Mødsigelse, bør jeg
 erindre om, at jeg, som bekienbt, ikke selv er Guds-
 eier, ligesom at jeg hverken har nogen Ven eller
 Frænde, der er det.

Selskabet vil erindre, at Hr. Etatsraad
 Zeuthen for nogle Aar siden forelæste her en Af-
 handling, hvori han søgte at bevise det fordeela-
 gige ved fri Forpagtning; at denne Afhandling, efter
 hans Forslag, sendtes til Selskabets Commissio-
 ner, hvor den vandt de fleste Medlemmers Bifald,
 men senere bestredes ivrigt i et følgende Møde
 af adskillige Medlemmer, og at den, ikke ligefrem
 anbefalet, men blot som en Sag, der syntes Sel-
 skabet at være Hs. Majestæts allerhøieste Dpmærk-
 somhed værdig, allerunderdanigst indsendtes. Se-
 nere oplæste ogsaa Hr. Etatsr. Ørsted et Forsvar for
 samme Gienstand. — Saar har Hr. Prof. Beg-
 trup, i Dec. Correspondent, formeligen, dog
 uden atter nærmere at drøfte Sagen, indstillet den
 for Hans Majestæt, og som Følge heraf er den
 bleven omtalet i Næste Skilderie af Kiøbenhavn,
 og i Dec. Correspondent.

Jeg bedrager mig neppe, naar jeg antager,
 at denne Sag vilde mødt mindre Mødsigelse og
 varmere Deeltagelse i Landh. Selsk., naar ikke
 Frygt for Bondestandens tilkommende Skiebne
 havde næret den overveiende Følelse hos Mange,
 der forresten sikkerlig ei miskiendte det fordeela-

tige for Samfundet i hiint Forslag. Disse erindrede det Bifald, hvormed Landbo-Commissionens Forslag, hvoraf Bøndergodsernes nærværende Forsætning udgiorde en Deel, bleve i sin Tid, og sikkerlig medrette, under daværende Omstændigheder, modtagne. De saae allerede i Tanken Bonden atter bære det Trældomsaa, hvorfra en faderlig Regiering havde befriet hans betyngende Nakke, og giøse ved Tanken om at række Haanden til atter at smedde nye Lænker til ham. Maa skee burde man noget mere have lagt Mærke til, at Hr. Etatsr. Zeuthens Forslag gik ud paa, at den attraaede Forandring skulde kun som Forsøg tillades paa en Deel, om jeg mindes ret $\frac{1}{4}$ Deel, af Godserne, samt at den kun lidet efter lidet, naar de nærværende Fæstere døde, skulde iværksættes, og at altsaa ingen Revolution til Bondestandens Skade kunde finde Sted. — Ved Hr. Prof. Begtrupps Indstilling blev Sagen, som sagt, atter bragt paa Bane, men de Giendrivelser i Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn og Dec. Corresp., som derved foranledigedes, vare byggede paa Forudsætning af en Tingenæs Orden, der, naar Gods-eierne engang fik Raadighed over Bønderjorderne, neppe vilde eller kunde finde Sted, og er altsaa at betragte som Misforstaaelser.

Ikke agter jeg, om jeg end kunde, at forsøge at føre Beviis for Godseiernes Ret til at have fri Raadighed over Bønderjorderne, som en Deel

af deres retmæssige Eiendom. Det er vel temmelig afgjort, at fielden kan en nyttig vidtgrubende Indretning iværksættes, uden at Enkeltens Fordeel derved lider, og uden dette havde et Uag, tungere end det, der, trykker Drenes Nakke, som oftest endnu tilligemed Ridfogdens Svøbe, været de danske, nu fribaarne, Bønderes sørgelige Lod. — Mit Niemed er blot at vise, at det, som var nødvendigt, nyttigt, ialtfald mennefskiærligt og en faderlig Regiering værdigt, da Landboe-Commissionen arbejdede, nu ei længere er nødvendigt, ei i den Grad, som da gavnligt; til Hinder for en forbedret Agerdyrkning, uden endog at lykkeligiggøre Bondestanden; og at sølgelig en Forandring af Tingenes nærværende Orden er ønskelig, ei blot for Godseierne, der ville høste de nærmeste Fordele deraf, men for Staten selv, og maaskee for den større, i alle Tilfælde for den bedre Deel af vor Bondestand.

Da Landboe-Commissionen arbejdede, var og maatte dens Hovedsiemeed være, at udrive Bondestanden af den Trældomsstand, hvori den i Aarhundreder havde befundet sig, og ved hensigtsmæssige Anordninger at sikre den de nye erhvervede Borgerrettigheder. Dette var da saameget nødvendiggere, som en Deel af Jordrotterne yttrede deres Misfornøielse med Forandringen, den de ansaae for Indgreb i Rettigheder, Banen lod dem betragte som retmæssige. Skulde Bonden sikkes,

maatte Livsfæste indføres, hvorfra han kun vanskeligen maatte kunne fordrives. Agerdyrkningens læren var desuden den Gang saa langt fra det, den nu er, at man end ikke kunde ahne den Skade, som netop denne Indretning i Fremtiden kunde tilføie Agerdyrkningen. Nutidens Aand, saavel som Regjeringsgrundsætningerne fikke os noksom, at den Slags Trældom, der før Stavnshaandets Løsning fandt Sted, ei atter kan indføres, om vi end ubilligen vilde tiltroe vore Gudseiere Aand derfor, Villie dertil. Desuden vilde, ved fri Forpagtnings Indførelse, en nye Tingenes Orden, hvorom jeg i det Følgende skal tale, rimeligviis indtræde, hvorved saadant Hoverie, saadan Plage, som Fortiden havde frembragt, vilde blive umuelig.

Fæste paa Livstid er i høieste Grad skadelig for et fremskridende Agerbrug. Dette bekræfter Erfaring, dette lærer Overveielse os. See vi ikke endnu som oftest slet Dyrrkning paa Fæstebøndernes Jorder? Ofte brakkes ikke engang, Cædsølgen er slet, og Kløveren saaes enten ikke, eller først naar Jorden er uskikket til at bære den. I Egne med mange Stene ligge disse roeligen paa den Plet, hvor Aarhundreder have seet dem; ofte er Bandet end ikke afgravet; sielden Jorderne indfredebe, for Voret strides som for Bondestandens Palladium, og til det forsultede og ofte forkvaldede Dvæg avles ikke tilstrækkeligt Foder. —

Skilbringen er sand, om end mørk! — Hvad maae Følgen heraf være for en Stat, der egentlig bestaaer ved sit Agerbrug? hvad er den for Gode-eieren, ja for Bonden selv? Ofte formaaer denne sidste ikke engang at udrede Skatterne, hvortil Aarsagen mindre er, som saa ofte gientages, disses Størrelse, end den Afsmagt, hvori Bonden ved sin flette Dyrkning er nedsunken.

Det her anførte er Erfaring; Overveielse lærer os Grundene dertil. — For med Held at drive Aving, fordres, efter at Materialet (Jorden) er tilveiebragt, uundgaaeligen tre Ting, hvoraf ingen uden stor Skade kan fattes. Disse ere: fornødne Kundskaber, Villie og Virksomhed til at benytte disse, og tilstrækkelig Capital til at understøtte Villien. Enhver, der fattes Kundskab i sit Fag, er og forbliver en Fusser; uden Villie til at benytte Kundskaberne, forblive disse en død Capital; og uden den fornødne Pengehielp udrette Kundskab og Villie lidet, ofte intet. — Gøre vi Anvendelse af denne Sætning paa vore Bønder, saa ere Udsigterne for vor Agerdyrknings Fremkomst ikke meget trøstende. Vi maae da erkiende, at de ofte næsten ingen Kundskaber besidde om et forbedret Agerbrug; at deres Videns næsten indskrænker sig til nogle Haandgreb, og det lidet, som Faderen har overantvordet Sønnen. Deres Dyrkningsmaade er derfor, som oftest, den i Egnen sædvanlige, hvilken de sjelden vove at forlade, og

dyrke de bog i nogle Egne bedre end i Almindelighed, og f. Ex. brække, saa er en saadan Forbedring ikke Følgen af egne Overveielser, men foraarsaget derved, at enten Godseieren eller en anden Mand udenfor Bondestanden har brugt denne bedre Dyrkningsmaaade, der da efter flere Aars Anskuelse er optaget af dem. — Mangel af Kundskaber avler som oftest Selvtillid og Foragt mod alt Nyt, om det end er nok saa gavnligt. Saare naturligt altsaa, at Bonden føler Uvillie mod enhver Forandring, at han hænger med sin hele Siel ved arvede Sædvaner, og forlader kun nødtvungen og med største Uvillie sine Forfædres Dyrkningsmaaade; ja, selv deres Ufsikke. See vi f. Ex. ikke, at han, trodsende Lovgiverens Villie, endnu haandhæver Evret, og at den store Masse tvinger den mere oplyste Bonde, ofte endog ved de alvorligste Trudsel, til at deeltage i eller dog taale denne høist skadelige og al forbedret Dyrkning dræbende Ufsik. — Og naar vi nu endelig kaste et Blik paa Fæstebondens Midler til hans Gaards Drift, saa overbevises vi fuldkommen om, at disse som oftest ere saa svage, at ingen kraftfuld Dyrkning ved dem kan iværksættes. Ved Fæsteindretningen bliver det Onde endnu større. En Deel af Bondens lille Capital, om ikke den hele, maae anvendes til den Indfæstning, han ved Gaardens Tiltrædelse maae erlægge til Godseieren. Med tomme Hænder begynder han nu sin svage Drift, og lyk-

felig maae han endda prises, om han under stedse-
 sevarende Savn, kummerlig kan ernære sig og sine,
 og ved det mœisommeligste Arbeide henstabe sit
 usle Liv, uden at udpantes eller tilsidst anføres
 paa Fattiglisten. Hvorledes mange Bønder ved
 deres kraftløse Drift endda kunne blive hængende
 ved Gaardene, især naar de, som ikke fielden er
 Tilfældet, have en talrig Familie at ernære, maae
 sikkerlig ofte vække deres Forundring, der ikke leve
 imellem Bønder, eller som ikke ofte have Leilighed
 til at paaagte dem. Det er næsten utroeligt, hvor-
 ledes en heel Familie af denne Stand kan, som
 man siger, hutle sig igiennem, ved Hielp af en
 sand Ubetydelighed. Saaledes er mig en Bonde
 bekiendt, der paa Spørgsmaalet, hvorledes det
 var ham muelig dog saaledes at slippe igiennem,
 svarede: at han hvert andet Aar kunde sælge en
 selvtillagt Hest, uden hvilken Indtægt han umue-
 ligen kunde bestaae. En anden Bonde, i mit
 Naboelaug svarede paa samme Spørgsmaal, i
 det han pegede paa en Goe, hvis talrige Grise
 han aarlig solgte, at uden dennes Frugtbarhed
 havde han sikkerlig maattet forlade Gaarden. Alt-
 saa var Indtægten af en solgt Hest hvert andet
 Aar, eller aarlig den af en Snees Pattedrise nok
 til at frelse en Bondesfamilie. Disse tvende Facta
 kunne, som mig synes, noget bidrage til at give
 dem, der raabe saa høit paa vor Bondestands over-
 daadige Levemaade, naar denne Dadel nemlig er

almindelig, en anden Anstuelſe; men diſſe Facta
 tiene tillige til Beviis for, at mangel Bonde langt
 bedre forſtaaer at ſammenholde, end at erhverve,
 og at dette ſidſte bliver ham mindre og mindre
 mueligt, i ſamme Forhold, ſom han'er blottet
 for Capital. Ogſaa bliver heraf tydeligt, at den
 Familie, hvis Velſærd hviler paa ſaa ſvag en
 Grund, maa ſee den tilintetgiort ved det mindſte
 Uheld, ligesom at Staten i overordentlige Til-
 fælde, hvor den nødes til at kræve ſtørre Of-
 fere af ſine Medlemmer, aldrig kan vente at er-
 holde diſſe af ſaa lidet formaaende Borgere. Og
 ſee vi ikke allerede Sandheden heraf bekræftet i
 Dagens Hiſtorie? Lærer denne os ikke tydelig nok,
 at vore Bønders nærværende Kundſkaber, Virk-
 ſomhed eller Capital ikke er tilſtrækkelig til at
 ſkaffe dem Midlerne til at kunne udrede det, ſom
 til Stat og Godſeier maae erlægges? og vilde den
 ikke endnu langt tydeligere lære os dette, om ikke
 mangel Godſeier, der har maattet udrede betyde-
 lige Summer for ſine Bønder, det være nu af
 Klogſkab eller Menneſkekærlighed, ſkaanede dem?

Øie vi nu hertil, at maaſkee $\frac{1}{10}$ Dele af Landets
 Torde ere i Fæſtebønders Hænder, d. e. i Hænder-
 ne paa en Claſſe, der vel, uden at man træder den
 for nær, kan betegnes ſom den mindſt oplyſte,
 ſom den der er mindſt tilbøielig til endog de nød-
 vendigſte Forandringer, og ſom den mindſt Egnen-
 de, ſaa kan neppe Onſket tilbagekalde, at en For-

anbring maatte finde Sted i den nærværende Fæsteindretning, for at Danmark's Agerbrug engang, inden det er for sildigt, kunde hæve sig til den Høide, som vort Land, vort Klima tillader, og som vor Stilling, som en agerdyrkende Nation, synes bydende at fordrer.

Dg dog har jeg endnu ikke nævnt Hoveriet, der vel ikke er ubastilligt fra Fæsteindretningen, men dog trives ved denne. Hvo kjender Hoveriet og alle dets Følger, uden at ønske det hævet; men hvem kan haabe at dette vil ophøre, saa længe Fæsteindretningen varer? Godseieren seer de Fordele, det, i det mindste øieblitzkeligen, bringer ham, og vil derfor sielden eller aldrig overtale sig til at hæve det; og naar han end findes villig dertil, saa er det ham ofte yderst vanskeligt at faae en billig og passende Erstatning derfor af Bonden, der, nu engang vant til Hovarbeidet, finder sig deri, og desuden ifølge sin Uformuenhed ikke tør, ofte ikke vil paatage sig en ham fremmed Byrde. Dg dog staaer Hoveriet som oftest iveien for en forbedret Dyrkning paa Hovedgaardene; og dog forrettes det kun alt for ofte af Bonden med hemmelig Uvillie, aabner Veien til Strid, og er ei sielden Aarsag til, at den saa ønskelige gjensidige Velvillie ikke finder Sted mellem Godseier og Bonde, og skader desuden denne Sidstes Moraltet langt mere end Mange troe.

Allerede ved foregaaende Veilighed har jeg sagt, at Hoveriet er i moralsk og statsoeconomisk Henseende lige skadeligt. Her er Stedet nærmere at forsvare denne Ytring. — Jeg siger det er skadeligt i moralsk Henseende, fordi Bonden, ofte endog den, der for en billig Erstatning kunde befries derfor, med hemmelig, ved mange Veiligheder endog frembrydende, Uvillie forretter det, gjør det derfor saa slet som mueligt, og glæder sig, naar det lykkes ham at fiule sit flette Arbeide. Dette skader naturligviis hans Moralitet, og fremkalder nye Forbrydelser. Exempler bevise med hvad Uvillie Hoveriet ofte forrettes, og den Forsigtighed, der er nødvendig for at undgaae Bedrag derved. En duelig Landmand har meddeelt mig disse og flere Exempler derpaa. — Blandt andet sagde han: Naar mine Bønder en Dag ere tilsagte at føre Gødning, saa maae Folk opstilles paa den Wei, hvorad de føre den, for at tilholde enhver der taber Gødning, strax at fæste den igjen paa Bognen, da uden denne Forsigtighed, Gødningen bliver læsset saaledes, at en god Deel falder paa Weien; thi søiede han til, mine Bønder er det ligegyldigt, om Gødningen kommer paa Ageren eller forbliver paa Weien; dem er det blot om at gjøre, at faae Møddingen udaget, og jo mindre Ageren faaer deraf, jo mindre have de siden at høste. — Skal Høe eller Sæd hjemføres, saa maae en Opsynsmand paaagte, at det, der under

Uflæsningen falder af Vognen, strax bliver opstufket inden den næste Vogn kommer frem; skeer det ikke af den Karl, der har ladet det falde, saa maae man ikke haabe, at den næste Karl opstikker hvad der ligger paa Jorden; enhver lader da falde saameget mueligt, og de blive da ved at fiøre paa Høet eller Sæden, om den end tilsidst naaer op til Eugen. — Skal der pløies, saa maae idelig paa sees, at Plovene ikke omstillede, og at Pløien ei skeer for let eller endog forsætlig slet. De Hoveriegiørende vide alt for vel, at jo slettere der pløies, jo mindre have de at høste, o. s. v. Er end denne Tænke- og Handlemaade, som vi ville haabe, ikke almindelig, saa er den dog heller ikke en Drøm, og lærer hvad Hoveriet, endog i denne Henseende foranlediger. Naar nu Hoverieieren opdager, han er bedragen, tiltaler Bedrageren derfor, og faaer et brutalt Svar, saa opirres han, gaaer for vidt, flaaer en saadan, og Enden bliver da en Proces. Dgsaa kan vel neppe betvivles, at den Hoveriegiørende, om han end rettsindigen opfylder sin Pligt, dog undertiden forurettes, følgerlig dybt krænktes, og kommer til at bære Nag til den, der skulde være hans naturlige Forsvarer og Beskytter. Vel veed jeg, at Hoveriet kan bestaae uden gjensidige Chicaner der, hvor en mennefskelig Godseier besidder retskafne Undergivnes Kiærlighed; men at dette ikke er almin-

deligt, vil man formodentlig villigen indbømme mig. — Hoveriet er altsaa moralsk skadeligt.

Statsoeconomisk skadeligt er det paa flere Maader. Jeg vil blot anføre nogle af disse: Det er skadeligt fordi det lægger Hindring i veien for et bedre Agerbrug, end det engang indførte. Vil en Godseier forandre sin Drift, saa hindrer Hoveriet dette ofte, da det derved kunde blive Tilfældet, at en anden Mark end den bestemte skulde pløies, eller til en anden Tid. — Arbeidet maae forrettes med Bondens flette Plove, der drages af hans ofte usle Heste, som gjøre det umueligt at pløie til den Dybde, som maa ske Jordsmønet, eller den Frugt, der skal avles, f. Ex. Kaps, gjorde tilraadeligt; Gødningen maae udages til bestemt Tid, og sølgelig anvendes til den bestemte Afgrøde, om end Tidsomstændigheder gjorde det fordeelagtigere at bruge den paa anden Maade. Og nu med Hensyn til Bonden; denne maae pløie til Høve naar han kaldes, om end hans egen, maa ske lerede Jord, nok saa høiligen trænger til strax at bearbejdes; han maae opsætte at saae indtil Høvedgaardens Marker ere færbige, og maae saaledes ofte forseile det heldigste Dieblif; han maae høste Godseierens Sæd, om hans egen end falder af; han kan ikke let tænke paa at indføre et forbedret Agerbrug, eller maae besidde megen Sjælskraft for at vove det, thi han er ikke vis paa uforstyrret at kunne pleie egen Mark, hvilket, jo mere

energigt Dyrkningen er, stedsse bliver mere og mere nødvendigt; kort, han maae omtrent forblive hvor han er.

Ikke nok hermed; Hoveriebonden er aldeles ikke sikret for, at hans Hoverie, det saakaldte contractmæssige Arbeide, ikke meget forøges. Hidtil har han ikke haft dette synderligt at befrygte, men hvad om en hoverieiende Godseier engang faaer isinde at indføre Staldforing af hele sin Besætning, og saaledes ei blot forøger sin Giødning Aar for Aar, men og i Forhold hertil sine Afgrøder; hvorledes vil det da gaae Bonden, hvis Pligt det er at udklære Giødningen, høste og hjembringe Sæden? Contractmæssig er Arbeidet ikke desto mindre, men da Contracten i saakald ikke i lige Grad sikrer begge Parter, saa foretrække vi som hidtil, at kalde dette Arbeide Hoverie, da vi derved undgaae at faae et urigtigt Begreb derom.

Disse saa Ord, der kunde forøges til mangfoldige flere, synes dog tilstrækkelige til at hjemle min Paastand angaaende Hoveriet, der vil bestaae, saalænge den nærværende Fæsteindretning varer, men maae forsvinde ved dennes Ophævelse, som, paa Grund heraf, bliver end mere ønskelig.

Skulde jeg forresten anføre alt, hvad der end videre kan siges mod Fæsteindretningen, saa kom jeg til at skrive en Bog, og kom dog kun til at gentage, hvad flere oplyste Mænd for saa kort

fiden have sagt, at det umueligen kan være glemt af dem, der føle Interesse for denne Sag. Ikke heller agter jeg at indlade mig paa at besvare adskillige Spørgsmaal, som Fæsteindretningens Forvarere have opkastet: s. Ex. Om det da var bedre at Bonden forpagtede end fæstede sin Gaard? Om man vel kunde troe at han som Forpagter vilde gjøre mere end som Fæster? Om Følgen af en Forandring ikke vilde være, at Forpagtnings-tiden gjordes saa kort, at man aarlig saae vore Bønder flytte? Om Godseieren ikke vilde være den eneste, der høstede Fordeel af Forpagtningerne, medens Bonden, som Forpagter, maatte forarmes og nedsynke i Elendighed; med saadant mere. Spørgsmaal af denne Art tyde paa, at den, der gjør dem, ikke engang ahner hvad Følgen af Fæsteindretningens Ophævelse maatte blive. Mig forekommer det, at Ophævelsen af den nuværende Fæsteindretning ikke vil være saa ringe i sine Følger, som Tilfældet blev, om Godseierne indskrænkede sig til, blot at bortforpagte Gaarden paa Aaremaal, istedet for nu paa Livstid, hvoraf ikke kunde udspringe anden Fordeel for Godseieren, end at han efter saa Aar kunde stille sig ved en ubuelig Forpagter, men som derimod paa adskillige Maader kunde blive ham ufordeeltigere end det nærværende Fæste. — Jeg tænker mig derimod Fæsteindretningens Ophævelse og frie Forpagtnings Indførelse langt mere omgribende i sine Følger.

Naar frie Forpagtning indførtes, saa vilde vel heller ikke Tilladelsen at sammenlægge og udstykke Gaarde, alt eftersom Godseieren fandt det meest passende efter Omstændighederne og overeensstemmende med sin Tarv, fattes. Følgen vilde være, at vi efterhaanden saa mange store Aulsgaarde fremstaae, og mange Huuse med Jord ved deres Side; pludselig kunde denne Forandring ikke være — hvilket heller ikke var ønskeligt — da Gaardene først ved Fæsternes Død, eller naar de imod en passende Erstatning af sig selv frastraadte, tilfaldt Godseierne, af hvilke desuden adskillige vilde tøve med Forandringen, indtil dens Fordeelagtighed blev erkjendt, ved de andensteds giorte Forsøg. Bore Bønder vilde altsaa ikke, som man ogsaa har villet paaftaae, blive huusvilde, og jeg haaber endog, i det følgende, at skulle bevise, at langt fra, at disses Stilling ved en saadan Forandring forværredes, skulde den snarere forbedres, da for den oplyste, virksomme og formuende Bonde skulde aabnes en Virkefreds, mere svarende til hans Egenskaber og Formue, og den uoplyste, dorste, og fattige bringes i en Tilstand, der bedre passede sig til hans ringe Evner.

Antaget, at en Godseier, der ved et nyt Lovbud havde erholdt frie Raadighed over Bønderjorden, vilde, efter min Formening, sammenlægge og adsplitte disse Jorder, saa forestiller jeg mig at denne Forandring vilde omtrent paa følgende

Maade iværksættes, men forresten naturligvis modificeres paa mange Maader. — Jeg vil antage, at af 12 Bøndergaarde, hver paa 60 Tdr. Land, dannedes en Hovedgaard paa 500 Tdr. Land, og at paa bekvemme Steder udlagtes Jord til 22 Huse, hvert paa 10 Tdr. Land, hvori hensattes Huusmænd eller Parcellister, der ikke svarede Skatter og Afgifter heraf, men, ved at arbejde 3 Dage om Ugen paa Hovedgaarden, gav Erstatning for det Huus og den Jord de benyttede.

Det fordeelagtige ved denne Indretning synes ei vanskeligt at bevise. — Statens Fordele bleve, at store Gaarde fremstode, paa hvilke stedse forholdsmaessigen mere Sæd o. s. v. frembringes, mindre forbruges, og saaledes et større Overflud for Handelen fremkommer. — Godseierens Fordele var, at han enten ved selv at drive en saadan Hovedparcel, om han solgte Kald dertil, eller ved at bortforpagte den, dels kunde erhverve en større Indtægt end ellers, dels kunde være sikker paa, ikke, som nu ofte, at maatte udrede Bønderjordernes Skatter. — Bondens Fordele blev, at han, om han var en opløst og virksom Mand, der kunde tilveiebringe de fornødne Penge, kunde holde en mere vidtstrakt Virkefreds, ved at blive forpagter paa en stor Gaard, men om han var det modsatte, da paa de smaa Lodder fikkes et Udkomme, som han neppe paa en Gaard, under saadanne Omstændigheder, vilde være i stand til at erhverve.

Jeg har sagt, at paa store Gaarde frembringes forholdsmæssig mere Sæd og forbruges mindre. Beregninger ere næsten unødvendige til at bevise dette. — Mere frembringes overalt under ellers lige Omstændigheder, hvor Kundskab, Virksomhed og Capital forenes. Hvad enten nu Godseieren selv, eller en Forpagter drev Hovedlobben, saa kan ikke paatvivles, at i det mindste flere Kundskaber og større Capital maatte staae ham til Raadighed, end en Bonde. Afgrøderne paa vore Hovedgaarde bekræfte Rigtigheden heraf. Mindre forbruges i et stort Avlsbrug, hvoraf blot een Familie skal leve, end naar samme Areal dyrkedes af tolv Familier, og følgerlig blev den sælgelige Deel, som er den der forøger Nationens Capital, saa meget større. Dette blev end ydermere Tilfældet, naar et tilstrækkeligt Antal Huse, som her er antaget til 22 paa 12 sammenlagde Gaarde opførtes, og Huusmændene forrettede ugentlig hver 3 Arbeidsdage, eller tilsammen aarlig 3432 Mænds Arbeide, hvorved Godseieren eller Forpagteren blev istand til at holde meget faa Folk, vel at mærke, naar han indrettede sig saaledes, at Halvdelen af Huusmændene arbeidede de tre første Dage om Ugen, og den anden Halvdeel, de tre sidste Dage, i hvilket Tilfælde altsaa 11 Mand vare daglig til hans Raadighed. — Ogsaa vilde de store Gaardes Frembringelser ikke indskrænkes til det, de nu ere. — Høveriet styrkede desuden

saaledes sammen, og en af de største Hindringer for et end kraftfuldere Dyrknings-System end det nærværende, forsvandt, ligesom Fællefskab og Markufred.

Godseierens Indtægter forøgebes i Forhold til den kraftfuldere Dyrkning, da den tiltrædende Forpagter under ellers lige Omstændigheder, kunde taale at give større Afgift end den fratrædende, og naar Regjeringen i overordentligt Tilfælde, var nødt til at kræve usædvanlige Bidrag af Underaatterne, saa kunde disse ydes af en formuende Godseier-Klasse, aldrig af den fattige Bonde.

Endnu staaer tilbage at undersøge, om den Fordeel, som for Stat og Godseier udsprang af frie Forpagtning, ikke købtes alt for dyrt med Bondestandens Ødelæggelse og Undersøkelse. Troede jeg dette, og var jeg ikke overbevist om, at denne Indretning tillige er væsentlig gavnlig for vore Bønder, vilde jeg med Rædsel og Uffrye bortkaste den Pen, der har tient mig ved dette Arbejde. Man betragte Bonden i sin nærværende, og da tilkommende Stilling, og jeg troer man vil lettelig kunde fælde Dommen. — Det Efterfølgende gielder naturligvis kun om Fleertallet, ikke om alle vore Bønder, da vi blandt disse have Mænd, der i Kundskab og Virksomhed kunne maale sig med enhver Agerdyrker, og derved for en Deel bøde paa Capitalmangelen. Men almindelig talt, maae man tilstaae, at vore Bønder fattes Kundskab og Virksomhed, saavel som Capi-

tal til at dyrke et saa stort Areal, som det der udgjør en Bondegaards Jorder. Og hvortil gavner et stort Areal ham, naar han ikke frembringer mere derpaa, end det en Siettedeel deraf kunde yde? Ved at besaae den størst muelige Deel af sit Areal, stræber han nu, om han har nogen Virksomhed, at frembringe det mest muelige, og ved Hielp af Havre, og Havre udpiner han Jordens sidste Kraft. Han indseer ikke: at om han bortgav fire eller fem Siettedeile af sit Jordsmon og pløiede og saaede Resten fuldkommen vel, skulde hans røve Indtægt blive større. Paa hans Gaard maa dog holdes nogle Folk, der ogsaa hjælpe til at fortære en Deel af hans ringe Avl. For Hove-riets, for Beiarbeidets og Kongereisers Skyld, maae han holde flere Heste end til hans Drift behøves; Skatterne skal udredes, og disse, saavel som Folkeløn, Smedearbeide, samt Fornødenheder, der maae hentes udenlands, staae ikke altid i Forhold til Sædpriserne. Dette er med andre Ord: han bærer alle Byrder af at være Eier eller Leier af en Bondegaard, uden at det er ham, med hans Egener, mueligt at drage fuld Fordeel deraf.

Ved frie Forpagtnings Indførelse, blev hans Søn, efter min Formening ikke Gaardmand, men enten Forpagter eller Parcellist. — Jeg siger Parcellist for at bruge et andet Ord end "Huusmand", da min Parcellist ikke ganske skal være hvad vore Huusmænd ere. — Forpagter blev han paa en

af de større Gaarde, da ogsaa saadanne paa 2, 3, eller 400 Tdr. Land vilde fremkomme, om han efter de opstillede Betingelser var stikket dertil. Parcellister blev dog den største Deel af Bondestanden, hvis Lodder jeg antager at burde være 10 til 12 Tdr. Land. Paa dette Areal kunde han holde en Hest og tre Køer, eller, om han ret erkjendte sin Fordeel, ingen Hest, men fire Køer og nogle Faar. Ved Hjælp af Staldfodring og Brakfrugtaavl var han paa et godt Fjordsmon efter nogle Aar endnu istand til at holde et Par Køer flere. Med sin Hest, eller med et Par Køer kunde han, ved Hjælp af den nordamerikanske Plov, selv pløje sin Lod, og behøvede ikke at trygle om fremmed Hjælp. Delede han sin Lod i 4 Dele og dyrkede den med Vicker, Vintersæd, Kartofler, Byg, saa havde han Foder nok til sin Besætning, og Afgrøden af 5 Tdr. Land med Sæd, forskaffede ham et betydeligt, tildeels affætteligt Produkt, som sikrede ham Midlerne til at anskaffe de Ting, hans Lod ei frembragte. Hans Sæd, hans Køer, hans Faar, og Sviin fødte og klædte ham; med tre Dages Arbejde om Ugen betalte han Skatter og Huuslye, og af de tre øvrige blev til flere Aarets Lider en eller to tilovers, hvor han kunde arbejde for Betaling, eller besatte sig med Haandarbejde, og saaledes, saavel som ved den Sæd han kunde sælge, faae de saa fornødne Penge mellem Hænder. Fattedes ham Brændsel, saa gjorde han

nogle Dages Arbeide for at faae Lov til at sticere i Godseierens Mose, om ikke Tørv var paa hans Lod, men sine Hegnsgrøvter maatte han ikke forsømme at beplante, for derfra at hente betydelig Brændsel. — Eier burde han neppe blive af Huset; thi som Eiendom kunde det afhændes til Professionister og Andre, med hvis Arbeide Godseieren ikke var tient, saaledes som vi see de Huse, der til Ladegaardens Fordeel byggedes i Hillerød, nu næsten kun i Professionisters Hænder, fordi de overlodes Huusmændene i Eie. Bedst synes mig, at han var Forpagter paa visse Aar, men skulde Livsfæste nogetsteds vedvare, saa var det vel her det best gik an. — Mon ikke manges Gaardmand, især manges Fæste- og Hveriebonde, vilde misunde en saadan Parcellist? Jeg i det mindste anseer ham for en lykkeligere Mand end hiin Bonde, og vil troe, at kun Faa blandt vore Bønder vilde være istand til, med saamegen Noelighed som han, at see Fremtiden imøde. Selv en talrig tilvoksende Børneskole, kunde ikke være ham skrækkende, da den ved at passe Kvæget, holde Brakfrugtageren reen, optage dens Afgrøde, luge Sæden, fiøre Harven, med meget mere, vilde skaffe ham frie Raadighed over manges Dag, der da kunde indbringe ham den rene Skilling. Saaledes og kun saaledes, troer jeg, at den værdige Høeghs skionne Drøm om vore Huusmænd, engang kan komme Sandheden nær. Ganske op-

fyldes burde den ialmindelighed ikke; Parcellistjerne burde aldrig, saaledes som Høegh ønskede at maatte være Tilfældet med Huusmændene, leve ene af deres Lod. Endeel af deres stærke Armes Kraft burde steds paa beskrevne Maade anvendes til Fordeel for Godseierne og Staten; de maatte ansees som et vigtigt Hiul i Maskinen, men ikke fremtræde, som aldeles selvstændige Væsen, da de paa denne Maade, kun i saa Henseender kunde være gavnlige, men ofte blive Staten directe eller indirecte til Byrde, uden selv at høste Fordeel deraf.

Just dette, at man i en Periode, hvor Reformering var Dagens Attraae, vilde fremme denne ved en Mængde Huusmænd, der, som Erfaring har lært, ikke kunde leve af deres Smaalodder, og ofte, savnende anden Fortjeneste, nedfandt i Armod, er Aarsagen hvorfor Huusmændslodders Oprettelse nu finder saamegen Dabel og ansees af Mange, som Aarsagen til den blandt Almuen tiltagende Armod; og da jeg befrygter, at man mueligen vilde sætte disse Parcellister i hine Huusmænds Kategorie, saa troer jeg at burde vise Forskiellen mellem disse og hine. — Først troer jeg, at man ved Huusmændsloddernes Oprettelse begik den Feil, at give Huusmændene for megen eller for liden Jord. Tre Tønder Land var det sædvanlige Areal; dette var for lidet for Ploven, for stort for Spaden. Man loflede der-

ved Huusmanden, der snart erfoer hvor vanskeligt det var at faae Lodden pløiet og harvet, til at holde et Par Heste, der fortærede for meget af det, den liben Lod ydede. Havde han faaet een Lønde Land, var han maaskee blevet Gartner, og havde brugt Spaden; nu blev han derimod en Slags Gaardmand. — Dernæst vare de Jorder, der tildeeldes Huusmændene, ofte ganske raae, begroede med Lyng og fyldte med Stene, og fordrede altsaa et Arbeide, hvortil nødvendigen behøvedes Heste, og som dog var over hans Kræfter; ogsaa samlede ofte en Mængde saadanne Huusmænd paa eet Sted, istedet for at de burde været spredte over hele Landet, og havt Binnæringsveie at støtte sig til. Folkeformerelsen, som da attraaedes og hvortil vi endnu sikkerligen, trods Fleres Paastand, trænge, om vort Agerbrug engang skal hæve sig til betydelig Høide, opnaaedes, men Midlerne til den forøgede og sammentrængte Masses Underhold savnedes undertiden, og en Deel af den faldt Fattigvæsenet til Byrde. — Det vil være Enhver upartist indlysende, at de omhandlede Parcellister ikke kunne sammenlignes med hine Huusmænd, ligesom at deres Tilveiebringelse, ikke kunde lede til samme Udfald som hines, da de for en Deel skulle leve af deres personlige Arbeide og forresten af deres tre til fire Gange saa store Lodder.

Maaskee man vil sige, at naar disse Parcel-
lister skulde gjøre tre Høddage om Ugen, blev Ho-
veriet, istedet for ved frie Forpagtning at ophøre,
snarere forsøget; men det er let at indsee, at dette
Hoverie kan langt fra ikke sættes ved Siden af
det da ophævede, og at det hverken skadede den,
der ydede det, eller Staten, der modtog det.

Det skadede ikke den der ydede det, thi an-
slaae vi de 150 Dages Arbeide om Aaret til 24 fl.
paa egen Koft, saa bliver Afgiften, som erlægges
for Brugen af 10 til 12 Tdr. Land, 37 Rbd. 3 Mk.
aarlig, hvilken vel Enhver, der med Baaning og
Skattefrihed kunde erholde et saadant Areal,
gjerne erlagde, og selv denne Sum skulde ikke
udredes, men ved Arbeide lidet efter lidet afdra-
ges. — Tre Dage i hver Uge havde han til sin
egen Raadighed, og disse vare mere end tilstræk-
kelige til hans Eods Dyrkning; han følte altsaa
ikke, som Hoveriebonden nu, at hans egen Mark
forsømtes, medens han dyrkede Godseierens; han
vilde altsaa uden Uvillie forrette et Arbeide, som
han ikke kunde ansee for byrdefuldt; ogsaa blev
dette Arbeide, Gangdage, ikke Arbeide med Heste
og Vogne — uden for saavidt man paa Gaarden
lod ham arbeide med de dertil hørende Heste —
og han behøvede altsaa ikke Aaret igiennem at
holde flere Heste, end hans eget Areal gjorde for-
nødent. — For Staten var det en stor Fordeel,
at et langt mindre Areal, end det nærværende, da

var bebyrdet med Hoverie, og om Forsinkelse fandt Sted paa dette, kunde Følgerne langt fra ikke blive det for denne, som de nu ere.

Dgsaa hvad Folkemængdens Bedligholdelse og Forøgelse angaaer, indseer jeg ikke frie Forpagtning at være hinderlig. Frygt for, at færre Familier skulde finde Ophold, og som Følge deraf færre Ægteskaber sluttes, formoder jeg at være en Hovedaarsag, hvorfor Bøndergaardes, endog Eiendomsgaardes Sammenlægning kun med Regieringens Tilladelse kan finde Sted. Men blev end Følgen af frie Forpagtning, saaledes som jeg anseer for vist, at store Gaarde oprettedes, saa vilde Folkeformerelsen ikke alene derved ikke hindres, men endog fremmes, naar Parceller opstode ved Siden af dem. Jeg antog i det foregaaende, at naar af 12 Bøndergaarde dannedes en stor Gaard paa 500 Tdr. Land, saa skulde dertil lægges 22 Parceller. Her blev altsaa, istedet for nu 12 Familier, Veilighed til 23. — Men maaskee er netop den deraf naturlig følgende Folkeformerelse i nærværende Tid, hvor man paastaar at Folkemængden er for stor, beraaber sig paa Englands Exempel og endog vil stifte Colonier paa de nicobarske Øer, for at finde Afledning for vor for store Folkemængde — maaskee siger jeg, er i nærværende Tid netop Udsigt til en forøget Folkemængde saa skrækkende, at enhver Forandring, som kunde lede

dertil, derfor maatte undlades. — Jeg tilstaaer, at jeg troer manjbedrager sig i denne Henseende, og har saamegen mere Grund dertil, som jeg tydelig seer, at en forbedret Agerdyrkning, om den nogenlunde almindelig iværksattes, skulde fattes mange Hænder. See vi ikke, at vi til mange Forretninger fattes Arbejdere? Forstgive vi ikke vore Mergelgravere fra Holsten? Skal ikke det samme, om Rapsavlen udbreder sig, blive Tilfældet ved dens Høstning? Var ikke næsten hver Landmand for to Aar siden, da vi høstede noget mere end sædvanligt, forlegen for at finde Tærskere, saa at mangensteds Tærskemaskiner maatte anskaffes? Er det da ikke allerede vanskeligt at faae vore Kartofler optagne? Er det ikke vanskeligt, ja umueligt i flere Egne, at faae Røgttere til at passe Staldfodbringsvæget? Er ikke Klagen, at Malkepiger næsten ikke kunne faaes, almindelig? Hvor dyrt maae ikke den, der vil lade noget spinde uden for Huset, betale dette Arbejde? Hundrede Spørgsmaal af denne Art kunde jeg gjøre, og tyde de ikke alle paa, at vi endnu fattes Folk. Og er maaskee Fabrikanten bedre faren end Landmanden. Er det ikke vanskeligt, undertiden umueligt for ham at faae saamange Drengene han behøver? Selv gamle Fruentimmer faaes vanskeligen til dem passende Arbejder; dette har egen Erfaring lært mig, og hiin Formening be-

kræstes derved. Og jeg tilføier endnu, saalænge
 Ufrudet staaer uforstyrret paa vore Agre, og det
 ikke, som ved Magdeborg og flere Steder, bort-
 luges og sælges til Folk der have en Koe, saa-
 længe siger jeg, som denne og mange andre
 Maader, hvorpaa selv den Svage kan skaffe sig
 Underhold, ikke benyttes, saalænge have vi ikke
 for mange Mennesker, men for liden Flid; og
 naar man beraaber sig paa Englands Exempel,
 saa bør agtes, at den ledige, overflødige Folke-
 mængde ikke er fremkommen fra Agerdyrkning-
 en, men fra den ved Freden indskrænkede Fa-
 briksdrift; Sinclair forsikrer i det mindste dette,
 og der er sikkerlig endnu i lang Tid ingen Ud-
 sigt til, at den arbejdsføre Agerdyrker, der vil
 arbejde, ikke skulde finde Arbejde i Danmark.
 Om vor Folkemængde og dens befrygtede For-
 merelse, er Dommen rimeligvis lige saa ugrun-
 det, som den, der nu ofte sælges om Danmark,
 som Fabrikland. Engang stræbtes paa alle mueli-
 ge Maader, selv ved store Forskud at skaffe
 Danmark Fabriker. Det gik mange af disse,
 som det gaaer Drivhuusplanter, naar de bringes
 i frie Luft og maae behjælpe sig med egen Kraft;
 og nu dømmes derfor urigtigen, at Fabriker ikke
 kunne trives hos os. Men nyder den danske
 Fabrikant kun den Beskyttelse, som i andre
 Lande, der sætte Pris paa Fabrikerne og med
 hvem han altsaa skal konkurrere, tilstaaes; er

han kun duelig og fordomsfrie, og møder ikke Uheld ham, som han ei formaaer ved Klogskab at afværges, saa vil han nok bestaae, gavne sig selv og Staten, og vise det ugrundede i hiin For-
mening.

Saaledes har jeg da lagt min Anskuelse af frie Forpagtning og dens Følger, for Dagen. Er den rigtig — er den urigtig? derom maae den Sagkyndige dømme. Mange af mine Uttringer stride for meget med de gieldende Meninger, til at de skulde almindeligen behage; derpaa er jeg fattet; thi det er ikke Bisald, kun Sandhed jeg ønsker. Men har jeg bidraget til dennes Udbredelse, erkiendes dette af den Sagkyndige, da er mit Maal naaet.

Drewsen.

Beskrivelse

af en Korntørnings-Indretning i Odesa, opfunden af Henri Sison.

(Af det Russiske.)

Privilegium.

Den 8de August 1818 indsendte Kiøbmand Henri Sison af Odesa en Ansøgning til Ministeren for det Indre, hvori han forklarer at have opfundet en nye Maade til at tørre Hvede eller andre Kornsorter i en Korntørnings Bygning, uden at afbenytte Arbeidere i det indre af Bygningen, men allene ved en mechanisk Indretning.

Da endnu ingen i Rusland har betjent sig af et saadant Middel, saa støtter han derpaa sit Andragende, at maatte i Betragtning af de Omkostninger, som denne Opfindelse har medført, tilstaaes Eneret til i 10 Aar at nyde udelukkende Fordeel af Opfindelsen.

Fortrinet, som denne, Sisons Opfindelse har, bestaaer i, at man i en Bygning, hvis Dannelselse og Udstrækning ere ligegyldige, lader indtrænge varm Luft for at tørre Kornet, og istedet for at omrøre det ved Menneſtekræft, ſkeer det her ved Maskinerie.

Maskinerne, som omrøre Kornet, sættes i Bevægelse, enten ved Mennesker, Dyr, Damp eller hvilket som helst andet Middel.

Maskinerne bestaar af 3de Slags.

1. Den første bestaar i en perpendiculair Arel, som gaaer igjennem alle Etager af Bygningen, og som bliver sat i Bevægelse ved et horisontalt Hjul, anlagt saa nær som mueligt ved Arels nederste Ende. Et mindre Hjul, som befinde sig paa en horizontal Arel, og anbringes igjennem en Åbning i Muren, griber ind i Tæpperne paa det større Hjul. Denne horizontale Arel har sin cirkelformige Bevægelse, ved een eller anden bevægende Kraft. I enhver Etage, undtagen den første, thi Bygningen kan efter Behag have flere, ere anbragte 2de smaa firkantede Bjelker paa den perpendikulaire Arel, og paa disse Bjelker ere igjen fastgjorte Riber for at røre Kornet. Man faster Kornet paa et godt sammensøiet Gulv, som omgiver Arelen, og paa det at Kornet hverken skal udbrede sig til den ene eller anden Side, sætter man deromkring 2de Skillevægge som danne en Slags stor Kasse.

2. Den anden Maskine har den Egenkab at kunne dreje Arelen paa en anden Maade. Istedet for det store Hjul, som sidder paa den nederste Ende af Arelen, kan man anbringe oven paa samme, en Tverbjælke, hvis yderste Enden ere forsynede med 2de store Jernringe, hvorigjennem

man drager Louge, og hvorved Maskinen nu, enten ved Menneskekraft, eller ved Dyr, sættes i Bevægelse.

3. Den tredje Maskine, til Korn-Røringen, bestaaer af et vilkaarligt Antal Axler, hvorpaa ere anbragte Skuffer, saavel i horizontale som vertikale Retninger; Enderne af disse Axler gaae igjennem dertil indrettede Abninger ind i de store firkantede Kasser, hvori Kornet befindes. Paa den ene Ende af hver Axel er et Hjul med Tæpper som griber ind i Tæpperne paa Hjulet af den nærmeste Axel; saaledes at det er tilstrækkeligt at man bevæger blot eet af disse Hjul for dermed at sætte alle de andre, tilligemed de derpaa værende Skuffer, i Bevægelse og derved omkaste Kornet.

De Fordele, som flyde af denne Opfindelse, ere, efter Sisons Forsikkring, følgende:

- 1) Betydelig Tidssparelse.
- 2) Færre Omkostninger, da Antallet af Arbejderne er uendelig meget mindre; og endelig:
- 3) At disses Sundhed ikke lider ved denne Indretning.

For at Kornet uafsladelig kan blive rørt, uden hvilket, det ikke i kort Tid og tilstrækkelig kan tørres, udfordres i Almindelighed ikke allene et stort Antal Arbejdere; men disse maa endog ofte afløses, da Uddunstningen af det fugtige Korn, forbunden med den stærke Grad af Hede, og Støvet, som fremkommer ved Omkastningen, gjør at

de ikke længe kunne vedblive og udholde dette besværlige Arbejde. Alle disse Ubequemmeligheder hæves ved Sisons Opfindelse, som istedetfor Arbejdere, anvender Maskiner, og derved tørrer Kornet, saavel mere forholdsmaessig, som hurtigere.

For at kunne give en bedre og mere oplysende Forklaring over Opfindelsen, har han forfattet en Beskrivelse med nøjagtige Planer over de tre forskjellige Dele, hvoraf Maskinen bestaaer.

Ministeren for det Indre har efter nøjagtig Undersøgelse af Alt det herommeldte, erkjendt, at man hidtil ikke havde forundt noget Privilegium paa en lignende Opfindelse, som han anseer for nyttig; og indstillet Sisons Ansøgning til Statsraadet, som har kronet denne Opfindelse med dets høieste Bifald, og tilstaaet Sison det forlangte Privilegium.

Følge denne Statsraadets Beslutning og i Kraft af Hs. Majestæt Keiserens Manifest af 17 Junii 1812, tilstaaer Ministeren for det Indre bemeldte Kjøbmand Sison af Odessa herved dette Privilegium, og tillader ham enten at sætte sin Opfindelse i praktisk Udførelse, eller at sælge den, forære den bort, pantsætte den, testamentere den, fort: at benytte sig af denne hans Rettighed i alle dens Dele; saavel i alle Gouvernementer, som i alle Lande af det russiske Keiserdømme, under et Tidrum af 10 Aar, at regne fra denne Resolutions Datum.

Til Bekræftelse er dette Privilegium undertegnet af Ministeren for det Indre.

St. Petersborg den 29 April 1819.

Kasabavleff.

Beskrivelse

over Sifons Opfindelse at tørre Korn paa.

Naar Kornet i saadan Grad er vaadt, at det ikke kan opbevares i Magazinet, eller forsendes, uden aldeles at blive bedærvet og ubrugbart, da kastes det almindeligviis, i et dertil indrettet Magazin eller Korntørningsrum, et Par Fod iveauet for at tørres.

Heden i et saadant Magazin stiger til 25 til 30 Grader Reaumur og man maa benytte et tilstrækkeligt Antal dygtige Arbeidere til at røre uafsladelig i Kornet med Skuffer.

Fugtigheden af Kornet uddunster unægtelig i længere eller kortere Tid, eftersom den har været mere eller mindre betydelig.

Denne Maade at tørre Korn paa, er dog imidlertid underkastet megen Besværlighed. Det store Antal Arbeidere, som udfordres for uafsladelig at røre Kornet, dersom det i kort Tid og paa behørig Maade skal tørres, bliver saa meget mere bekostelig, som disse, for dette, under en Hede

af 30 Grader og derover, forrettede Arbeide, forlange en betydelig Dagløn.

Endvidere udfordres en dobbelt Besætning, da Afsløsning er nødvendig.

Men den største Ubehagelighed af Alt bliver uden Tvivl, at Arbeidernes Sundhed nedbrydes, saavel ved den kunstige og stærke Grad af Hede, som ved Uddunstningen af det fugtige Korn, og det ved Omrøringen fremkomne Støv i Tørrings-Magazinet.

Sifons Dyfsindelse har altsaa det Formaal at lette Maaden ved Korn-Tørringen, og bortffjerne de Ubequemmeligheder, som nyelig ere berørte.

De sande Fordele, som flyde af denne Dyfsindelse, ere:

At man i et Korntørrings-Magazin, hvis Figur og Udstrækning er ganske vilkaarlig, lader indtrænge varm Luft, som vedligeholder samme Varmegrad i det Tidrum, som udfordres for at kunne tørre Kornet, og at dette sidste omrøres ved Maskinerie, uden at der udfordres Arbeidsfolk i det Indre af Magazinet.

For at vedligeholde den nødvendige Grad af Varme i Tørrestuen, kan man, foruden de bekjendte Maader til at forskaffe sig varm Luft, anvende dem, som man maatte finde bequommere; alt efter Omstændighederne, men isærbelesshed med Hensyn til Tørrings-Rummets Størrelse. Det er

derfor ikke nødvendigt, her at anføre alle de Maader, man kan betjene sig af.

Forklaring

over Planerne og Tegningerne.

Tab. I.

- 1, Plan til Korn-Tørrings-Bygningen.
- 2, Indførselen.
- 3,3,3,3, Vinduerne.
- 4, en Blof med et Hul, hvori drejer sig den perpendikulaire Arel, som gaaer igjennem alle Etager indtil Taget, eller det øverste af Bygningen, hvor Arelen, ligeledes, i et anbragt Hul dreier sig.
- 5,5,5,5, Det store horizontale Hjul, betegnet med Prikker, er fastgjort saa lavt som mueligt til Arelen ved dens nederste Ende.
- 6,6,6,6, Bindingsværk eller Krydstømmer (ligeledes betegnet med Prikker), som tjener til at befæste Hjulet.
- 7,7,7,7, Udforing i det horizontale Hjuls Midte, ved hvilken Hjulet støttes desto fastere til Arelen.
- 8,8,8,8, Den horizontale Arel, som gaaer igjennem en anbragt Abning i Muren, og sættes i Bevægelse ved hvilken som helst bevægende Kraft, enten ved Menneſker,

Dyr, Damp ic., alt efter Constructeurs
 Dnsse.

- 9,9,9,9, Store Stolper, som understøtte den
 horizontale Arel.
- 10,10, et Hjul af en mindre Diameter, betegnet
 med Punkter og fastgjort ved den horizon-
 tale Arel 8,8,8,8, som giver Hjulet den
 cirkelformige Bevægelse, som det igjen
 meddeler det horizontale Hjul, og derved
 tillige den perpendikulaire Arel.
- 11, Dpgang til 2den Etage.
- 11, Nedgang til Dvæne, som forsyne med den
 varme Luft.
- 13,13,13, Rør for at bringe Varmen til den første
 Etage.
- 14,14, Rør for at bringe Varmen til den anden
 Etage.
- 15,15, Dito for at forsyne 3die Etage med Varme.
- 16, Plan over anden Etage.
- 17, Den runde Åbning i Midten, hvorigjennem
 den perpendikulaire Arel gaaer.
- 18,18,18,18, 2de cirkelformige Skillevægge af 4
 engelske Fods Højde, for at samle Kornet.
- 19,19,19,19, Rummet mellem de 2de Skillevægge,
 hvor Kornet fastes.
- 20, Dpgang til 3die Etage.

Anmærkning: Den 3die Etage og alle andre oven over,
 bør have samme Størrelse som 2den, da man kan
 indrette Bygningen til saa mange Etager man
 ønsker.

Tab. II.

- 21, Bygningens udvendige Højde.
- 22, Den øverste Ende af den perpendikulaire Arel,
som gaaer gjennem Taget.
- Anmærkning: Uden om denne fremragende øverste Ende
af Arelen ere adskillige Lufthuller for Korn-Ud-
bustningen.
- 23, Tag eller Skjerm for at forhindre Regnen
fra at gaae ind i Lufthullerne.
- 24, Bygningens Gjennemsnit.
- 25,25,25,25, Den perpendikulaire Arel.
- 26,26,26,26, 4 smaae Bjelker, anbragte i den per-
pendikulaire Arel, med Tapper og fastgjorte
med Jernspiger.
- 27,27,27,27, 4 Riber, som med Skruer ere fæ-
stebe til smaa Bjelker. Ved Arelens Om-
drejning sættes disse Riber i Bevægelse og
røre Kornet langsomt, men uafsladelig.
- 28,28, Anden Etage.
- 29,29, Tredie Etage.
- 30,31,32,33, Bjelker, som bære den 2den Etage.
- 34,35,36, Bjelker, som bære den 3die Etage.
- 37, Eiden Bjelke, som er anbragt i Tappehullet
paa den perpendikulaire Arel.
- 38, en Krampe, som gaaer ind i Arelens Taphul.
- 39, Hul til Skruen, som fæster Riven til den
liben Bjelke.
- 40, Riberne.

- 41, Det andet Hul til Skruen, som fæster Riven til den liden Bjelke.
- 42, fremstiller de smaa Bjelker, indsatte i Axelen, og de til disse fastgjorte Riber; saavel som Gjennemsnittet af Gulvet og de 2de Skillevægge.
- 43,43, Skruer, som heste Riberne til de smaa Bjelker.

Tab. III.

- 44, En anden udvendig Højde af Bygningen; fremstillende en anden Maade til at dreje den perpendikulaire Axel paa.
- 45, Den samme Axel, som rager betydelig frem over Taget paa Bygningen.
- 46,46, Bjelkerne, som gaae tværs over den perpendikulaire Axel.
- 47,47, En tyk Plank, som med Jernnagler er fæstet til den horizontale Bjelke, for at støtte denne fastere til Axelen.
- 48,48,48, Nagler, som fæste Planken.
- 49,49,49, Smaa Stiver af Jern, for at understøtte Bjelken No. 46.
- 50,50, Taget eller Skjermen, som drejer sig med Bjelken 46, hvortil den er fastgjort.
- 51, 2de Jernringe med Louge, hvormed man kan dreje den perpendikulaire Axel.

Anmærkning: Omendstjødnt en rund Figur til en saadan Bygning er den meest passende, kan man dog bruge den med enhver anden Figur.

52, Plan til et firkantet Korn-Tørrings Magazin.

53, Indkjørslen.

54,54,54,54, Vinduerne.

55,55,55,55, 4 svære Træestolper, som understøtte Etagen.

56,56, 2de Træestolper, som understøtte den horizontale Arel, der gaaer igjennem en i Muren anbragt Abning.

57,57, Nedgang til Dvælene, som forsyne med Varme.

58,58,58,58, Rør for at udlade den varme Luft.

59, Plan af Etagen, som hviler paa Pillerne 55, 55,55,55.

60,60,60, Gallerie, som gaaer rundt om de 3de Sider af Etagen.

61, Trapper, som føre op til dette Gallerie.

62, Den horizontale Arel understøttet af Stolperne 56,56, som erholder sin cirkelformige Bevægelse ved en eller anden bevægende Kraft uden fra, enten ved Arbeidere, Dyr, eller Damp.

63, Et lidet Hjul, fastgjort ved den horizontale Arel 62.

64,64,64,64, Skillevægge af Træ, som holde 4 $\frac{1}{2}$ engelske Fod i Høiden, og som gaae igjennem hele Etagen, for at holde Kornet samlet.

65,65,65,65, Tre horizontale Axler, forsynede med Skuffer; Enderne af disse Axler gaae igjennem dertil anbragte Abninger ind i Skillevæggene, som tjene tillige til at understøtte disse Axler.

66,67,68, Tre Hjul, med ligesaa mange Axler. Hjulet No. 67, som befinder sig umiddelbar ovenover Hjulet 63, erholder af dette sin cirkelformige Bevægelse, hvilken den igjen bibringer de 2de andre Hjul 66 & 68. Disse Hjul dreje Axlerne og Skufferne, som da omrøre Kornet.

69, Bygningens udvendige Højde.

70, Tag eller Skjerm, som forhindrer at Regnen ikke trænger ind i Lusthullerne.

71, Højden af Stagen.

72, Punkterede Linier, som angive Højden af Støtten 56 og Axlen 62.

Anmærkning: Maskinerne, som tjene til at omrøre Kornet, kunne indbrettes efter den Form, som Bygningen har.

Udsigt over Landhuusholdningssekskabets Forhandlinger, fra Udgang
Junii 1820, indtil samme
Tid 1821.

Hans Majestæt Kongen har, under 1ste Martii og 1ste Decbr. 1820, paa Selskabets allerunderdanigste Forestillinger, *) allernaadigst bevilget, at 12 Bønderkarle maae fritages for at udskrives til Krigstjeneste ved den staaende Hær, for af Selskabet at foranstaltes oplærte i Landvæsen, og de Karle, som dertil udvalgte, skulle være under 21 Aar.

Efter den Opfordring, som ifølge heraf, blev udstedt fra Selskabet, have Udskillige meldt sig, for at antages til saadan Underviisning. Af disse bleve til 1ste Novbr. 1820 følgende Karle valgte, og for det første Aar ansatte i Tjeneste hos efternævnte Huusbønder, for her at gjøre sig bekjendte med Brakfrugtavl, Sommerstaldfodring, Brugen af forbedrede Agerdyrkningsredskaber og med hvad videre hører til et hensigtsmæssigt Aulsbrug:

*) See N. Pandoekon. Tidender 2 B. S. 357 ff.

Karlene.

Huushønderne.

Sans Rasmusen af Her-
lufsholm, Gørre Amt.

Christen Jensen Svornum
af Blegvad, Randers Amt.

Rasmus Pedersen af Roden,
Stouenbye Sogn, Veile
Amt.

Peder Thorkildsen af Vin-
delef, Veile Amt.

Frands Mortensen af Lind-
ved, Veile Amt. *)

Niels Pedersen af True,
Narhuus Amt. *)

Sans Christensen af Balle-
rup, Kjøbenhavns Amt.

Jens Andersen af Bester-
højsinge, Svendborg Amt.

Peder Hansen af Graugde,
Odense Amt.

Sans Nielsen af Gundsøe-
møgle, gl. Roeskilde Amt.

Jens Christensen Sandrup,
af Gastergaard, Ringkø-
bing Amt.

Lars Pedersen af Gudman-
drup i Odsherred. *)

Auctionsdirecteur, Ridder
Lemvig paa Kløverholm
ved Esrom.

Pastor J. B. Krarup i Bei-
rum ved Holstebro.

Samme.

Landvæsenscommissair Dal-
gas paa Aldebertsminde
ved Veile.

Samme.

Samme.

Gaardmand Søren Jensen
Klarfou i Hersleb ved
Roeskilde.

Inspecteur Conradsen paa
Bibstrupgaard ved Roes-
kilde.

Directeur Holten til Krab-
beholm.

Korpagter Bodenhoff paa
Bibstrupgaard.

Krigsraad Sjelstrup til Ein-
drupgaard ved Holstebro.

Avlsbruger Jørgen Knud-
sen paa Frederiksberg.

*) For Guldskændigheds Skyld anføres disse tre her, skøndt
antagne et Aar senere.

Disse Lærlinge ere ansatte paa de Bilkaar, at de hos deres Huusbønder erholde Huusly og Kost, men ingen Løn; de ere beordrede, tvende Gange aarligen at give Selskabet en Indberetning om hvad de have lært, seet og udøvet.

* * *

I Efteraaret 1820 og i Foraaret 1821 har Selskabet foranstaltet Bæddes eller Præmiepløininger afholdt, ved hvilke kun Plove uden Hjul maatte bruges. Udsørlige Beretninger om disse Præmiepløininger, af hvilke den første foretoges ved Frederiksborg og den anden ved Esrom, ere forhen meddeelte i disse Tidender.

* * *

Fra det Kongelige danske Cancellie modtog Selskabet i Aaret 1820 tvende i det franske Sprog forfattede Smaaafskrifter, indeholdende Efterretninger, det ene om et nyt Gjødningsmiddel, Antigne kaldet *) og det andet om Opfindelsen af de saakaldte fosses d'aisances mobiles et inodores, som ere meget brugelige i Paris; det er Tønder, bestemte til Gjæmmesteder for Ureenligheder i Priveter, og af en saadan Indretning, at de lette saavel de flydende, som de faste Excrementers Brug til Gjødning. Med disse tvende Skrifter fulgte et Forslag

*) Af dette Skrift er, ved Professor Zeise, meddeelt et udtog i N. Landoekonomiske Tidender, 3 B. S. 314 ff.

fra Indsenderen af dem, General Bretteville, angaaende Indførelsen af disse fosses mobiles hos os, om hvilket Forslag bemeldte Collegium udbad sig Selskabets Betænkning. I den Anledning yttrede Selskabet, at ethvert Middel til Gjødningens Forøgelse eller lettere Opnaaelse og Anvendelse, maa være alle Landbrugere velkomment, hvorfor Selskabet, som saadant, ikke kunde andet, end meget anbefale Generalens Forslag, — men at det ikke tilkom Selskabet at afgjøre, hvorvidt samme, efter de locale Forhold, kan være at udføre i Hovedstaden, hvorimod Sagen, forsaavidt dette Spørgsmaal angaaer, vel nærmest hørte under Nærighedens Bedømmelse.

Som denne Sag tildeels vedkommende, for tjener det at tilføies, at En af Amager Lands Beboere og Medlem af Selskabet, har hertil indgivet et Forslag, angaaende en hensigtsmæssigere Benyttelse af den betydelige Gjødningsmasse, der udføres til Amager her fra Staden. I Anledning af dette Forslag har Selskabet udvalgt en Committee af tre af dets Medlemmer (Hr. Etatsraad og Borgemeister Schæffer, Professor Orsted, og Justitsraad Esmark), for at de i Forening kunne overveie dette, for Agerdyrkningen vigtige Anliggende, og derpaa meddele Selskabet deres Formening om, haad der i denne Henseende kunde være at foranstalte eller foreslaae fra Selskabets Side.

*

*

*

Landhuusholdningsseelskabet har modtaget Underretning om et landoekonomisk Selskabs Stiftelse i Holstebro, paa Hendes Majestæt Dronningens Fødselsdag den 28de October 1820. Til dette Selskab, hvis Formaal fortrinligen skal være at fremme et bedre Agerbrug i Egnen, har Ldh. Selskabet skjænket endeel Skrifter.

* * *

I Aaret 1821 er Selskabets Model- og Maskinesamling bleven forøget: med tvenne Exemplarer af Thieles Patent-Kornvægte, en paa $\frac{1}{2}$ Pots og en paa en Pæls Størrelse, som af ham ere forærede dertil, — samt med en Model til en af Pergamentsfabrikersvend Holzweissig opfundent Pompe, hvilken Model er ham afkjøbt af Selskabet.

* * *

Ved Kongel. Resolution af 24de April 1821 er det allernaadigst bevilget, at den $\frac{1}{3}$ Deel, eller 133 $\frac{1}{3}$ Rbd., af Selskabets forhenværende Secretair, Justitsraad Didrichsens *) Pension, som hidtil har været udbetalt ham af Selskabets Kasse, maa overtages paa Finantskassen, og udbetales ham tilligemed de øvrige $\frac{2}{3}$ Dele, der tilforn ere udrede deraf.

* * *

*) Han er nu ved Døden afgaaen.

Om den nordamerikanske Plov, som Selskabet i dette Tidrum hidforskrev, er allerede meddeelt Underretning i disse Tidender.

* * *

Hr. Pastor Koch i Horbeløv, ved Stubbeljøbing paa Falster, har meddeelt Selskabet en interessant Beretning om den Sommerstaldsfodring, som han benytter til sine Kreaturer, og en Fremstilling af de Fordele, den medfører for hans Agerbrug. Derhos har han indsendt endeel Breve af landoekonomisk Indhold, hvilke skulde et paa Falster oprettet katechetisk Selskab deres Tilværelse. Disse Breve har man udlaaant til Skolelærer-Seminariet paa Toenstrup, hvis Forstander har fundet dem saa hensigtsmæssige ved Skoleunderviisning, at han har ladet tage Afskrifter deraf, for at de nyttige Lærdomme de indeholde, kunde ved de dygtigste Skolelærere i Omegnen vorde desmere udbredte. Uagtet disse Breve fuldkommen egnede sig til at trykkes, har man dog troet, at de for det første kunde ligesaa passende benyttes paa denne Maade.

Hr. Pastor Koch er, i Anledning af ovenmeldte Meddelelse, bevidnet Selskabets Agtelse og Tak.

I Vinteren 1820-1821 have i Selskabets Møder følgende Oplæsninger fundet Sted:

Af Kammerraad Drewsen (d. 29de Novbr. 1820)
Bemærkninger angaaende den dansk, spanske
Ulds Værd, foranledigede af et i Handels-
og Industrie-Tidenden indrykket Stykke om
denne Gjenstand.

Af Kammerraad Drewsen (20de Decbr. 1820)
Betragtninger i Anledning af den Formening,
at Rugen kan forvandles til Heire.

Af Professor Ørsted (d. 10de Jan. 1821) Afhand-
ling, indeholdende kemiske Betragtninger
over Sædearterne og andre dermed beslægtede
Fædemidler.

Af Landsoverrets-Assessor (nuværende Amtmand
i Island) Thorsteinson (d. 14de Febr. 1821)
Afhandling om den færøiske Handels Tilstand
i ældre og nyere Tider, samt om denne Handels
Frigivelse.

Af Professor C. Viborg (28de Martii 1821) fortsat
Efterretning om nogle med den grønne
Boghvede paa Huusdyrene anstillede Forsøg.

*

*

*

Over de af Selskabet fremsatte Opgaver,
var kun een Udarbeidelse indkommen. Det var
den nu ved Trykken bekjendtgjorte Lærebog i
Agerbruget for den danske Bonde, af Landvæ-
sens-Commissair Dalgas, som erholdt den derfor
udsatte Præmie.

Udenfor Selskabets Opgaver var indkommen en Afhandling om Vble- og Pæremøsts Tilberedning, betegnet: Kongen leve; Danmarks Held aarligen tiltage! — Vel har Forf. heraf viist, at han besidder Indsigt og Erfaring om det, som Skriftet omhandler; men ham kunde dog ikke tilstaaes nogen Belønning derfor, da det fandtes at staae tilbage for den Uvissning, som allerede haves til Møstens Tilberedning, nemlig Bothmanns Afhandling, der i Aaret 1783 blev kronet af Selskabet. I Betragtning af Sagens Vigtighed er, under dette Skrifts Bedømmelse, vaakt det Ønske hos Selskabet, at kunne bidrage til at udbrede nøiere Kundskab om den fortrinligste Maade, hvorpaa Møsten var at tilberede, og man har anseet det som et Middel dertil, at foranstalte en ny Udgave af Bothmanns Priissskrift, hvilken da kunde blive beriget med de Erfaringer, som man, siden dets Udgivelse, har samlet, og som man ved Forsøg, der, paa Selskabets Bekostning, nærmere blive at anstille, kunde erhverves angaaende denne Sag. Det var derfor at ønske, at Sagkyndige ville meddele deres Erfaringer i denne Henseende, og da Selskabet anseer den her omtalte unavngivne Forfatter i Stand til at kunne levere saadanne Bidrag, saa er han offentlig opfordret dertil.

Adskillige Forsøg ere siden af Brændeviinsbrænder Brøndum, under Professor Ørstedes Vejledning, paa Selskabets Bekostning anstillede.

* * *

For det følgende Aar bleve, foruden nogle af de forrige, følgende nye Opgaver fremsatte:

om Aarsagerne til de ferske Vandbeholdningers Formindskelse;

om det kan ansees for tilraadeligt, at Friægter afflaffes;

ved hvilke Midler Landmanden bringes til at avle gode og rene Kornvarer.

* * *

For praktiske Foretagender bleve i Vintrene 1820 og 21 følgende Præmier og Understøttelser tilkjendte:

For at dyrke deres Jorder efter en foreskreven Plan.

Trefindsthye Abdlr. aarlig i 5 Aar til hver af efterskrevne 13 Gaardmænd:

Kjøbenhavns Amt.

1. Ole Hansen i Brøndshøj.
2. Ole Jensen i Mølberg.
3. Christian Ludvig Sørensen i Kirkesaabye.
4. Christen Jensen i lille Karlebye.

Frederiksborg Amt.

5. Lars Hansen i lille Lyngbye.

6. Niels Nielsen af Dursø.
7. Søren Hansen i Meiebo.
8. Lars Andersen i Uggeløse.

Sorø Amt.

9. Niels Jensen i Bendsløv.
10. Søren Pedersen i Havrebjerg.

Randers Amt.

11. Søren Olsen i Bivild.

Aarhus Amt.

12. Niels Kemmer i Terp.

Veile Amt.

13. Jens Pedersen i Damkjærsgaard, Eltang Sogn.

Ligeledes for Skole- og Huus- Løbder:

Solbæks Amt.

14. Skolelærer N. Jensen i Eskeberg, 30 Rd. Sedler aarlig i 3 Aar, samt en Plov.

Frederiksborg Amt.

15. Christopher Nielsen af Jægerspris Gods, 25 Rd. aarlig i 5 Aar.

Odense Amt.

16. Hans Hansen Kiær af Fønsskov, ved Mideldsart, 20 Rd. aarlig i 5 Aar.

Randers Amt.

17. Jens Mogensen i Bivild, 50 Rd. aarlig i 3 Aar, samt en Plov.

18. Morten Pedersen i Lystrup, 15 Rd. aarlig i 6 Aar, samt en Plov.
19. Gartner Ehrenreich i Gjesing, 30 Rd. aarlig i 5 Aar.

Viborg Amt.

20. Jens Lovring i Bøgild, 20 Rd. aarlig i 5 Aar.

For udviist Iver til at forbedre Agerbruget, bortskienkedes 15 Bayleyske Plove, to til Skolelærere, 1 til en Huusmand, de øvrige til Gaardmænd.

For Sommerstaldfødring.

Fjerde Bæger til Gaardmand Hans Larsen i Søllerød, forrige Roeskilde Amt.

For Dyrkning og Indsamling af medicinske Planter.

Fyrgetyve Rbd. Sedler til Stiftsdyrlæge P. Sprensen paa Brædtrolleborg, Svendborg Amt.

For tagbedakte Gaarefolde paa Færøerne.

Halvfierdsindstyve Rbd. Sedler til Leilændingerne Poul Hansen og Christen Joensen af Strømø Syssel.

For planmæssig Drift.

Andet Bæger til Gaardmand Kasmus Hansen i Risbjerg Bye paa Langeland.

Andet Bæger til Gaardmand Niels Hansen i Brøndbyvester, Kiøbenhavns Amt.

Tredie Bæger til Sognesoged Hans Larsen
Bødder i Lundbye paa Thorseng.

Fierde Bæger til Gaardmand Hans Hansens
Enke af Stubberup, forrige Roeskilde Amt.

Femte Bæger til Huusmand Hans Jensen af
Stubberup, samme Amt.

For Havedyrkning.

Siette Bæger til Huusmand Mathias Hans-
sen i Hornebye, Tikøb Sogn, Frederiksborg Amt.

For adskillig Jordforbedring.

Første Sølvmedaille til Proprietair Nic.
Sreuchen paa Liselund ved Stubbekjøbing.

Tredie Bæger til Gaardmand Lars Jørgen-
sen i Stige, Odense Amt.

Femte Bæger til Skolelærer Christen Chri-
stensen Sand i Blaxmark, Ribe Amt.

Femte Bæger til Gaardmand Jørgen Niel-
sen i Engelftrup, Præstøe Amt.

For Dyrkning af Handelsplanter.

Tredie Bæger til Forligelsescommisfær og
Brændeviinsbrander M. Grie i Bordingborg.

For Huusflid.

Ti Rbdlr. Sedler til Cathrine Møinike i
Baldbye, Kiøbenhavns Amt.

For Kunstflid.

Fierde Bæger til Tjenestefarl Anders Nielsen
i Føllesløv, Holbeks Amt.

Ti Rd. Sebler til den blinde Bondefarl
Ole Olsen i Bedtøfte ved Åsens.

Med Hæder nævnes:

Organist og Skolelærer, Dannebrogsmænd
Poul Ersløv paa Jægersborg, for sin Haves og
Skolelods udmærkede Dyrkning.

Skovrider S. S. Møller i Vellinge ved Balløe,
for Udbredelse af gode Plove.

Gaardmand Rasmus Davidsens Hustru
Dorthe Larsdatter i Balslef, under Grevskabet
Bedelsborg, for Havedyrkning.

Selveier Peder Hansen i Sørup, Frederiks-
borg Amt, for sit gode Agerbrug.

Gaardmand Christian Larsen i Hyllinge,
Sorø Amt, for Vandafledning.

Gaardmand Hans Rasmussen i Bierne,
Esbørg Amt, for Indhegning.

Skolelærer og Kirkesanger Hans Jensen i
Spiellerup, paa Grevskabet Holsteenborg, for Ung-
dommens Underviisning i Haandarbejder.

Sognefoged og Dannebrogsmænd Johannes
Knudsen i Dværkebye, Sorø Amt, for Træ-
plantning.

* * *

I December 1820 gienvalgte til Præsident
for Selskabet, Etatsraad Ørsted, hvis Embedstid
da var udløben.

Et brugbart Redskab til Gjødningssvands Udførsel.

Det er mig ikke bekjendt, at den Saft, som under Navn af Ahl, Ail, Flod, Gjødningvand o. m., løber af Møddingerne, her i Danmark opfanges og udføres for sig selv paa Ageren.

Naar jeg undtager Hr. Consul de Conincks Forsøg med at ophugge og udfjøre Isen af den flydende Gjødning, har jeg ingenfinde læst eller seet noget Lignende. Kunns Skade, at denne driftige Landmand ikke har berettet os Resultatet af dette Forsøg. Fra Theoriens Side kunde herimod vel indvendes: at det er kun de mindre kraftige Dele, som først fryse.

Hvor Blandings-, Møddinger og Compost-Dynger ere i Brug, der benyttes den afløbende Saft, eller burde benyttes til jevnlig at øses paa Blandingen.

Hos vore syblige Naboer derimod og især hos Sachserne, Altenburgerne, Hollænderne og Schveigerne, anvendes megen Flid paa dette

Gjødningsvands Opfangning og Udsørsel paa Ageren.

Forudsat at Gjødsken ikke lægges i et vaadt moradstigt Hul, at Gasterne opfanges og paa bedste Maade benyttes, er den danske Maade, at udføre Noget 1 til 2 Gange daglig af Heste- og Kvægstalden, i mine Tanker ikke den fletteste; og jeg bytter den ikke bort med de Maader Thær, Schwerdt, Schmalz og flere gode Agronomer beskriver os som brugelige i mange Egne, nemlig at lade Gjødningen i hele Uger, ja Maaneder ligge i Stalden. Vel er det sandt, en saadan sammen- traadt og sammenbrændt Gjødning er, især det nederste Lag, fuldkommen opløst og gjennemtrængt Dyrenes Ail, altsaa meget virksom. Men, uden at tale om: at dertil udfordres umaadelig store Staldbygninger, hvilke, i et Land som Danne- mark, hvor Bygnings-Materialier og Haandværks- folks Arbeide ere meget dyre, neppe ere at tilraade, saa troer jeg det temmelig vist: at Gjødningens Mængde (Quantitet) herved lider et stort Tab, som ikke erstattes ved dens bedre Bessaffenhed (Qualitet).

Nogle af vore udmærkede oplyste Landmænd Mourier, Drewsen, Rønne og flere, have forsøgt og bruge jævnlig at udføre den friske Gjødning paa Ageren, ja befinde sig saare vel derved, som og er rimeligt, da Gjødskens hele og ufvækkede Kraft saaledes kommer Ageren til Gode; ogsaa

jeg har ofte brugt det med Nytte og fundet Virkningen ligesaa stor, som af anden gjærende Gjødning. Men da jeg har for det meeste Sandmarks Jorder, som ikke taale Gjødningen ublandet; da Gjødnings-Massen ved Blanding voxer betydelig; da Saften kan opfanges og benyttes; da Udførselen om Vinteren ikke passer i ethvert Nolsbrug, særdeles naar man, som i disse synderlige Tider, ikke vel bør bruge flere end de høistnødvendige Folk; da Markens Beliggenhed, f. Ex. hvor denne er meget bakket, i sneefulde Vintere deels forbyder Gjødningens daglige Udkørsel, deels vilde aarsage, at den spredte Gjødskes saftige Dele skyllede bort med Sneevandet, naar Tøveir indtraf; og endelig Frosten kan være saa stærk, at Gjødningen under Kjørselen og Afslæsningen ei engang kunde spredes tilgavn, og det er til stor Skade at lade den ligge uspredet; saa er det kun sjældent jeg om Vinteren kjører frisk Gjødning; og mange flere ere vist i lignende Situationer.

Alt i lang Tid have mine Møddinger været blandede med Aske-Jord, og for det meeste moseagtig, stundom og et Lag Mergel imellem; dette opfanger tildeels Gjødningens Safter, men for intet skal bortløbe, ere de omgivne med en Jordvold paa den yderste Side. De have en fra Husene lidt heldende Beliggenhed, og ligge et Qvarter dybere end den øvrige Steenbroe. Til de 2 laveste Sider nedløber idelig Gjødning-Saften,

og her ere anbragte Forbybninger, for beqvemt at kunne optage Saften, som dog ved det mindste vaade Veir staaer langt over Gruberne, men ved fordæmmet Jord tilbageholdes og nyttes. Af disse Saft-Gruber øses nu med HuulKovle, Stripper og Ballier det Flydende af og til over Møddingerne, og især naar disse nylig have faaet et Jordlag.

Dog, det er ikke altid muligt, i et Tøebrud eller ved stærke Regnshyl, at tilbageholde al Saften, saameget mere som jeg beholder Bandet fra Tagene, hvilket løber i Saft-Gruberne, efterat det først har overskyllet en 4 Alens bred Steenbroe, ad hvilken Hornqvæg og Faar daglig drives til Bands, men dette Overløb har da været sat ud over en Eng tæt ved Gaarden, som ved Overrisling kan sættes under Band; det kan altsaa ikke egentlig siges at være spildt, dog forekom det mig steds, som om denne Nytte var for liden, og i vaade Efteraar, Vintere eller Foraar, kunde Bløddings-Møddingerne heller ikke tage mod al denne Vædske, men gave den lige saa hurtig fra sig.

Ved at læse forskjellige oekonomiske Skrifter, hibragtes jeg Lyft til at forsøge Udkjørsel paa Ageren af denne Saft.

Thaers Grundsaetninger for Landoeconomien, oversatte af Hr. Kammerraad Drewsen, omtale i 2den Deel Pag. 209-210 denne Udførsel som aldeles ikke vanskeligt, uden dog at detaillere Appa-

ratet nøie. Germershausen i sin Hausvater, 1ste Theil Pag. 664, Leipzig 1783, omtaler ogsaa denne Maade.

Schwerz i sin Anleitung zur Kenntniß der Belgischen Landwirthschaft, Halle 1808, Zweiter Theil Pag. 315, 16, 17, 18, 19, 20, 21, anfører efter en Hr. Cropp en Maade, som i Nederlandene bruges til Aflens Udførsel, nemlig at opøse denne i nogle dertil som 2 Vognkurve sammensnyede Stykker stærkt Lærred, og naar det kommer paa Ageren, da lade Jøreren udsprede den med en Huulskovl, forsynet med Huller. Saa omtaler han og den Maade som brugelig i Contigh Eggen, at have en Tønde dertil, som lægges paa en almindelig Karre, eller og at bruge en ganske vandtæt Karre. Bagved Karren hæstes da i bevægelige Lænker, et Styrtebræt, hvorover Massen fordeles sig. Det var mig ogsaa bekjendt, at i nogle Schweizer-Egne opoffres meget af Gjødningens Godhed for at tilveiebringe en betydelig Mængde Afl. Men intet blev mig saa tydeligt, som da jeg læste følgende herlige Skrift: "Schmalz Erfahrungen im Gebiete der Landwirthschaft, 4ter Theil, Leipzig 1820 Pag. 127, men især 3ter Theil, Leipzig 1817, Pag. 43-44. Her findes alt temmelig tydeligt, og ved nogle Forsøg er man i Stand til at hjælpe sig frem hermed.

I Vinteren 1820 havde det Kgl. danske Landhuusholdnings-Selskab den Godhed at oversende

mig Model af en Uger-Bandings-Maskine, men
 som ikke vilde være brugelig uden til reent Band;
 den var ogsaa temmelig sammensat og altsaa kost-
 bar. — Nogle foreløbige Smaaepøver, anstillet
 i min Have April 1821, syntes mig tillokkende.
 Efter Høsten 1821 havde jeg saa omtrent faaet
 min Maskine i Hovedet, og skreed til Udførelsen.
 Jeg købte et stort gammelt Wiinsfad, lod Spunds-
 hullet udsauge i Fiirkant paa 3 Tommer, og Tap-
 hullet lod jeg bore $1\frac{1}{2}$ Tomme over Krydsningen
 og $1\frac{1}{4}$ Tomme i Gjennemsnit. Til Spundshullet
 blev gjort et Laag, til Taphullet en Trætold, saa
 lang at man nemt kan tage den ud og sætte den i,
 naar behøves. For at faae Uilen fordeelt, prøvede
 jeg først paa en aaben Kasse med Huller i, men
 dette var ikke godt — Hullerne stoppedes snart,
 naar de vare for smaae, og vare de for store, da
 flugede de midterste al Vædsken, saa at denne ikke
 blev ligelig fordeelt over hele Vognens og Kassens
 Bredde, — et simpelt Styrtebræt fordeelte heller
 ikke Uilen ligeligt; men et Bræt med Smaaespo-
 ler paahæftede, som nedenfor beskrives, opfylder
 alt hvad man kan vente sig af et saadant Apparat,
 og lader intet tilbage at ønske. Brættet seer ud
 som hosstaaende største Figur.

Det er heelt i Bunden, Stkt. a. er lang 12
 Tommer, b. 36 Tommer, c. c. 17 Tommer, d. d.
 8 Tommer; Længden fra a. til b. er 23 Tommer.
 Omkring c. a. c. ere paafaaede 3 Riser af 3 Tom-

mers Høide, at Vilen ikke skal sprøites ud til Siden over Brættet. e. e. ere Smaaespøler, 1 Tomme høie, i Enden ved b. $\frac{3}{4}$ Tomme brede, oppe mod a. ganske spidse; de ere paanagtede med 2 Paneelsøm hver. Afstanden fra a. til f er 5 Tommer, fra a. til g. 7 Tommer. For at gjøre Brættet bevægeligt, lader man flaae et Par Kroge, som hæftes i Enden paa Bognens Sædesjæl, saa at de sidde ikke op ad, men begge til een Side. Under Brættet hæftes nu ligesom 2 halve Hængsler med et Die paa, som gaaer uden for Brættet. Disse Dine stynes ind paa Krogene i Sædesjælen eller Bundsjælen, og til at forebygge Brættets Udskridning, er der paa Bundsjælen fastgjort en Hvirvel til at dreie for den ene Krog og Diet. Ved i. i. ere 2 Stabeler slagne i Visterne, og paa Fadet 2 ligedanne. I disse Stabeler har jeg sat noget Skillings-Reeb og lader hermed Brættet synke eller rejse som mig synes. Til at fordele Straalen fra Fadet ud over alle Spølerne, maae der nødvendig for Spundshullet anbringes en Skjærm (den mindste Figur), som stynes ned, saasnart Bognen er paa Ugeren og Tappen udtages. Dens Brede mellem a. a. er $7\frac{1}{2}$ Tomme; dens Høide mellem c. b. 7 Tommer; Stregerne d. d. betyde Risler i Skjermens til Fadet vendte Side, de løbe lidt skraae op ad; deres Antal er omtrent som Spølernes. Skjærmen har en Navle e., som kan være et 4 Tommers Søm, paa hvilken

den lader sig breie. Denne Skjærm maae, just hvor Ravlen sidder, være $1\frac{3}{4}$ Tomme tyk og løbe noget skraa ud mod Enden, saa at den ved h. kun er $\frac{1}{2}$ Tomme tyk. Ligeledes maae den være lidt concav paa den indvendige Side. Straalen fra Fadet bør falde $2\frac{1}{2}$ Tommer oven for Skjærmens nederste Deel. Alt for desto bedre at fordele den.

Til at fylde Fadet og udfjøre det, har jeg brugt 1 Karl og 1 Dreng, eller 2 Drenge. Ved bedre Indretninger, f. Ex. med Pompe, kan den ene undværes. En staaer paa Vognen og sætter en Trætragt, saadan en som bruges til Oldtyldning, i Spundshullet, samt lægger heri en liden Sie af fine Pile, flættet ikke alt for tæt, og saaledes at den just kan gaae ned i Tragten. Den sidste Idee skylder jeg Hr. Kammerraad Drewsens Godhed, med hvem jeg har brevvekslet om et saadant Apparat. Sien renses med Hænderne af og til. Den anden Hjælper øser Ailen af Saftgruben med en Strippe og sætter den paa Vognsjelene. Endnu har Taphullet paa denne Maade aldrig været forstoppet. Man kan og bruge en Strippe, som istedetfor den sædvanlige Haandsangs-Staver har et Skraaehul i Siden, og i dette en Stang 2 til 3 Alen; da kan et Menneske fylde Fadet, naar han jevnlig renser Sien. En saadan bruges af Brændeviinsbrænderne til at øse Spøl af Kummerne i Truge for Creaturerne. For at Fadet under Rjorselen ei skal skride frem i Vognen, som

og for at det kan løbe renere ud, lægges det lidt høiere med Enden ind i Vognen, saa at det synker ved Straalebræt-Enden. I Sidesjælene paa Vognen kan anbringes et Stykke Reeb, saa at Fadet ikke kan skride bag ud. Fadet lægges paa Lyngstøv eller Halm, at det ikke skal vâlke. Da Tønden ligger bageligt i Vognen, kan Sædesjælen være udsat for at vippe bag over; dette forebygges ved at lade en Navle med Spliid for gaae igjennem den forreste Kjev og Urelstok. I de Vogne, hvor der bruges Bridskammel, kan Vølsten hvorom denne vrider sig, blot forlænges saameget, at den kan gaae igjennem Bundsjælen.

Mine udlagte Bekostninger til dette Redskab ere følgende:

En 5 Alens Fiel til Bræt,

Spoler og Skjærm 2 Rbd. 2 Mk. 8 ß.

2 Kroege og 2 Halvhængsler,

med Arbeidsløn — 1 — 8 —

32 Paneelsøm til Spolerne = — 1 — —

4 Stabler til Rebet = — — 6 —

Arbeidsløn af Bræt, Skjærm

og Sie = — 3 — —

Sedler og Tegn 1 Rbd. 2 Mk. 6 ß.

Fadet har kostet mig 2 Rbd. 2 Mk. —

Jeg ønsker ingen Forbedring herved uden

a) et Fad, dobbelt saa langt som det jeg har, ifald jeg vil kjøre lang Wei i Marken.

b) 2 smaae Jernlænker med Kroge, i Stedet for Rebet, til Brættets Synkning.

En Karre, som noglesteds bruges, attraaer jeg ikke, jeg benytter mig af en gammel Vogn. Een Hest vilde ikke uden alt for megen Møie kunde trække et stort Fad eller en stor Karrefuld, især i pløiet Jord. Disse Forbedringer, samt muligen en Flyttepumpe til Saft-Grubernes Udtømning, bier jeg med, indtil jeg seer hvorvidt Forsøget svarer Regning eller ikke.

Jeg har fra 3 Maaneber til i Dag gjødsket paa denne Maade $5\frac{1}{2}$ Ldr. Land geometrisk Maal, og deraf $4\frac{1}{2}$ Tønde 2 Gange. For at sammenligne, har jeg valgt en Indtægt nær ved Gaarden, hvori 1820 var Kartofler, 1821 Rug, og som 1822 skal give Spergel, Vifker og Boghvede. Her har jeg taget 12 Acre til Prøve, de 2 vesterste faae en Strint Gjødning, omtrent et Læs paa 300 $\square$ Alen. Disse kalde vi No. 12 og 11. No 10 faaer intet Ajl. No. 9 og 8 have faaet 2 Gange Ajl paa den Fure, som fældedes i Octbr. og Novbr. No. 7 fik Ajl paa Fælledsfuren een Gang, harvedes derpaa og fik igjen Ajl. No. 6 er pløiet og har faaet 1 Gang Ajl. No. 5 har faaet Lørvejord i 23 Ravne af øvre Ende, og har faaet 1 Gang Ajl, især var det kraftigt, hvad den fik paa vestre Halvdeel. No. 4 er fældet i Decbr., har faaet eengang Ajl, skal pløies naar det er tørt i Maji, og da have eengang til. No. 3 skal have 2 Gange Ajl paa

den usældede Jord. No. 2 og 1 have faaet Gjødske i Fjor.

J øvrigt har jeg og forsøgt denne Gjødsfning paa et Stykke af en Rug-Ager, og vil forsøge den paa nogle Kløver-Agre.

Apparatet, saaledes som det er lagt paa en Tenspænder-Vogn eller Karre, eller og paa en almindelig Vogn med en lang Hammelstok til 2 Heste, kan bruges til at vande Brakfrugter i Marken, naar Hestene og Kjøretøiet styres forsigtigen. Jeg skal ikke undlade, gennem disse Tidender at meddele Resultatet af disse Forsøg. Jeg troer i intet Fald at Frugtbarheds-Virkningen strækker sig længere end til 1 eller 2 Afgrøder, men ogsaa da var meget bundet.

Jeg har stræbt at gøre mig saa fattelig som mueligt, da jeg veed hvormegen Estertanke det kostede mig selv — man tilgive mig derfor Vidtløftigheden. Skulde desuagtet nogen Landmand ønske en Model heraf, da vil Snekker Christen Abrahamsen i Nyebye, Sinding Sogn ved Holstebro, forsærdige en saadan for 1 Rbd. Sedler, naar man derom i portofrie Breve henvender sig til ham eller mig, med behørig Adresse, hvortil Ufsendelsen bør skee. Saa har jeg og i Dag givet mig den Frihed at tilstille det Kongel. Danske Landhuusholdnings-Selskab en Model af Straalebrættet og Skjærmene.

Er Nyttten heraf kunns nogenlunde hvad uden-
landske Defenomer love os, da ere Beføstningerne
saare ubetydelige; jeg ved ingen Maade saa let
som denne, til at overgjødse 5½ Td. Land. Efter
mine Lister har jeg brugt, naar Dagen beregnes
til 8 Arbeidstimer, i Karl og i Dreng, hver i 13
Dage. Men disse Folk have ellers deres bestemte
Arbeide, og denne Kjørsel har saa at sige kunns
været et Stium nogle Timer dagligen. Vist nok
ligger Marken tæt bag ved min Lade, altsaa heel
beleilig. Vinteren i Aar har ogsaa ret favoriseret
et slikt Foretagende, da Gæst-Gruberne have jevn-
lig været fulde, ja mere end fulde.

Til Arbeidet benyttes et Par gamle Heste,
som ere dygtig doovne, og flytte Benene lang-
somt, thi Vognen maae skride meget sagte
frem. Oxne kunne godt anvendes hertil, i Winter
har jeg ingen, som ere kjorevaante.

Gjødningen er et af de store Hjul, som skal
hjælpe Danmark's Agerbrug fremad! Er man i
Besiddelse af Nok heraf — da har man fundet
Agerdyrkningens Guldmine. Til Datum har jeg
ikke Nok heraf, og jeg mener i min Livstid ikke at
erholde det. Smidlertid stræber jeg efter at for-
skaffe mig det meste mueligt, og dette gjør sikkert
Gleerheden af Danmark's tænkende Agerdyrkere.
For om en eller anden af disse vilde prøve noget
lignende, nedskriver jeg dette, uden at oppebie

hvad jeg først havde i Sinde — Frugtbarheds-
Resultaterne heraf.

Sindinggaard, 29de Januari 1822.

S. A. Fjelftrup.

En Nordamerikansk Hamp- og Hør-Maskine. *)

(Agerdyrkings-Committeens Beretning om Anthony Day's
og James Macdonald's Ansøgning). — Repræsen-
tanternes Huus den 12te Martii 1822.)

Agerdyrkings-Committeen, til hvilken Anthony Day's og James Macdonald's Ansøgning var hen-
viist, beretter:

Ansøgningen anfører, at bemeldte Macdo-
nald, paa bemeldte Day's Bekostning, har op-
fundet og forfærdiget en nye og nyttig Maskine,
for Hamp- og Hør-Brydning og Rensning i
urødet Tilstand, og at bemeldte Day har opda-
get Midlet, ved hvilket Hamp og Hør, efterat
være renset i urødet Tilstand paa deres Ma-
skine, kan bleges paa en hidtil ubekjendt Maade;
At de troe, at deres Maade at tilberede Hamp
og Hør paa, er af en stor Vigtighed for Landets

*) Dette Stykke er os meddeelt paa Engelsk af Hr.
Contra-Admiral Løvensørn, og oversat af Hr.
Justitsraad Esmark, Committeret i Rentekam-
meret. H d g g.

Agterdyrkning's Fordeel, og forlanger derfor en Udvidelse af en udelukkende Rettighed at gjøre, forfærdige, bruge og affætte til andre til Brug, bemeldte Opfindelse og Opdagelse.

Af Beviser, Supplicanterne have fremført ved Ansøgningen, sees, at de have opfundet en Maskine til at bryde Hamp og Hør paa i urødet Tilstand, som er forskjellig i Principet og Bygningen fra enhver Maskine, som nogensinde har været brugt i den Hensigt, og at bemeldte Dag ogsaa har opdaget en Maade, aldrig tilforn brugt, at blege Hamp og Hør paa, efter at det har været tilberedt i urødet Tilstand.

Det sees ogsaa af det skriftlige Vidnesbyrd fra agtværdige Mænd, som have bevidnet Maskinens Virkning, at den ved een Hestes Kraft, og med Hjælp af een Mand og tre Drenge, vil adskille den yderste Deel (intigument) og Træet fra den trevlede Deel af Hamp- og Hør-Planterne, og rense samme, saaledes, at 1 Pd. i en Tid af noget over en Minuts Brydning, vil være skikket til Blegning.

Fremdeles forsikre Supplicanterne os, at ved Virkningen af een Maskine, med Hestekraft og Oppasning af een Mand og tre Drenge, kan man i een Dag rense fra 1600 til 2000 Pbd. urødet Hamp eller Hør, som giver fra 400 til 500 Pbd., naar det er bleget, og at ved Tilfæielse af nok en Maskine, som kan bevæges med den samme

Hest, med Oppasning af een Mand og een Dreng til, kan renses fra 800 til 1000 Lpd., med en Udgiwt ikke overstigende 5 Daler. Og Committeeen er underrettet af Hr. Day om, at een Mand kan i en Dag blege 350 Lpd. Hamp eller Hør, efter at det har været rensset paa deres Maskine, med en Udgiwt af een Daler, og 75 Procent af den Deel, som er brugt ved Fremgangs-Maaden.

I Følge disse Beregninger sees det, at enhver Qvantitet af urødet Hamp eller Hør, taget fra Marken hvor det er avlet, kan brydes, renses og bleges for mindre end to Procent per Pund i bleget Tilstand, og naar man regner een Procent pr. Pund for Planten, saaledes som den kommer fra Marken, vil hele Omkostningen (undtagen Maskinens Slid) med denne fordeelagtige Plantes Dyrkning, Brydning, Rensning og Blegning, være mindre end 6 Procent pr. Pund.

Committeeen er ikke underrettet om, hvad Omkostningerne ville blive ved dets Hegling eller Rømning (som gjøres efter at det er bleget) og dets Tilberedning fra Fabricanten, men formoder, at det ikke vil overstige 2 Procent pr. Pund.

Ved Supplicanternes og andres Forsøg; er det befundet, at Hør, behandlet og heglet paa den sædvanlige Maade, efter at det har været dugrødet, giver 9 Pd. af 100 Pund af Planten, som har været rødet, som er 16 Procent mindre end der frembringes af 100 Pund urødet Hør,

renset og bleget paa den Maade, Supplicanterne have opdaget. Men ingen Forsøg ere hidtil gjorte for at afgjøre Plantens Bægt før og efter at den er rødnet, det kan derfor nu ikke bestemmes, hvormeget der vil spares i Qvantitet ved denne Maade at bryde og rense den paa, før den er rødnet; dog kan det ikke paatvivles, at den almindelige Maade at røde Hør paa, i Særdeleshed ved Duggen, tilintetgjør eller beskadiger mange af dets Fibrer, og følgelig maae Qvaliteten, saavelsom Qvantiteten, i nogen Grad blive formindsket.

Committeen har undersøgt Maskinen og seet den virke, og troer at den vil blive en af de vigtigste og fordeelagtigste Opdagelser. Committeeen har ogsaa undersøgt Hampen og Hørren, som er bleven bleget paa denne nye Maade, samt heglet, og finder, at den tavede Substantz og Fibrenes Skarphed ere bortskaffede, og at Hørren er gjort meget hvid, og ligesaa blød og fin som Silke.

Denne Maade at blege Hamp og Hør paa, troer man vil være af stor Vigtighed for den, der dyrker og tilbereder disse Planter.

Naar man regner Hamp og Hør blandt de fordeelagtigste Planter, som kan dyrkes i dette Land, og troer at der er Overflødighed af Jordbund, i enhver Stat af Unionen, som er vel flippet til deres Dyrkning og Frembringelse, er Committeeen

følgeligen fornøiet med Supplicanternes Dyffindelse og Dydagelse.

Dersom Hamp og Hør kan dyrkes i dette Land, saa let og for saa godt Kjøb, som i noget andet, og disse Dyffindelser skulle blive saa vigtige, som Committeeen troer de kunne blive, vil Dyffindingen af disse Planter tiltrække sig en stor Deel Agerdyrkeres Dymærksomhed, og blive overordentlig indbringende for de forenede Stater.

Det sees af Skatkammer-Secretairens Dyffigende om Quantiteten og Værdien af indførte Handelsvarer, at i Aaret til 30te Septbr. 1821, er indført i dette Land 86,192 Centner Hamp, vurderet til L. 510,489 sterl. (som omtrent er L. 120 st. pr. ton), og Hampe-Varer til en Værdie af L. 226,175 st. Seildug (druk) og Dvertræk (schec-ting) en Værdie af L. 894,276 st., Tougværk til en Værdie af L. 107,867 st., og Værreder, bleget og ubleget, til en Værdie af L. 2,564,159 st., beløbende sig til L. 4,302,963 st., og at hele Værdien af Udførslerne af indenlandske og udenlandske Frembringelser af samme Slags, beløbe kun til L. 822,976 st., altsaa bliver Værdien af Hamp- og Hørplanter, forbrugt i dette Land, L. 3,479,187 st.

Da Supplicanterne forlange Forlængelse af Tid og videre Beskyttelse, end der er forfikkret dem ved Patent-Loven i dens nærværende Form, og da det er Committeeens særdeles Fag, at berette

til dem som bømme, ethvert Gjennemsyn eller Forbedring, som ansees fornøden i denne Lov, anbefaler denne Committee Antagelsen af følgende Resolution:

Resultet, At Agerdyrknings-Committeen er fritagen for videre Dervedielse af Anthony Days og James Macdonalds Ansøgning, og at den henvises til Lovgivnings-Committeen.

Hvilke ere Aarsagerne til den i de
sidste Aar overalt. paaflagede Vand-
mangel? og hvorvidt kan
den afhjælpes?

(En til Hans Majestæt, efter Befaling, afgiven Betænk-
ning fra Landhuusholdningssekskabet.)

Ved Reskript af 26 Febr. d. A. har deres Konge-
lige Majestæt allernaadigst behaget, at forlange
Landhuusholdnings- Selskabets Betænkning om,
hvorvidt den Vandmangel, som i de senere Aar
har yttret sig her i Landet, kan ansees at være en
Følge af uhenfigtmæssig Vandafledning, og, i
saa Fald, hvilke Foranstaltninger der fra det Of-
fentliges Side maatte være at træffe, for at fore-
bygge denne Vandmangel.

Adskillige af Selskabets Medlemmer og andre
Sagkyndige have, efter Opfordring, fremsat deres
Tanker i denne Sag. og, ifølge forestaaende aller-
høieste Befaling, skulle vi herved allerunderda-
nigst meddele Resultatet af disse Betænkninger.

I denne Henseende tillædes det os allernaadigst, at fremstille en Undersøgelse A. angaaende Aarsagerne til de ferske Vandbeholdningers Formindskelse, og B. angaaende hvad det Offentlige kan foranstalte for at forebygge Vandmangel.

1. Den væsentligste Omstændighed, der har forarsaget Vandets mærkelige Aftagen, kan rimeligviis antages at være Veirligets Besskaffenhed i de senere Aaringer, især det, som er indtruffet om Vinteren. Vandets Tilvæxt i Søer og Moser beroer fortrinligen paa den Mængde af Sne, som falder, og paa Maaden, hvorpaa denne optøer; kun naar Sneen falder paa frosnen Jord, og derpaa hurtigt optøer, kan den betydeligen bidrage til at berige vore Vandbeholdninger, i det den store Vandmasse, som ved stærk Tøe frembringes af megen Sne, ikke kan trænge ned i Jorden, men maa løbe efter Jordskorpens Hælding til de nærmeste Søer og Vandsteder. Man kan uden tvivl antage, at der i de senere Vintre overhovedet ikke er falden saamegen Sne, som tilforn, og er den end i et eller andet Aar falden i temmelig Mængde, saa har det Tøeveir, som vel ofte har paafulgt, ikke vedvaret saalænge, at den optøede Sne har kunnet afløbe til Søer og Moser; Frost er indtruffen, og har forvandlet Vandet til Is, der som en Skorpe bedækkede Jorden, indtil Vandpartiklerne ved Foraarssolens Indvirkning, som Damp opstege, og bortførtes af Vinden. End:

Fjændt Regnen ei heller giver nogen meget betydelig Vandtilvært, naar Jorden ei er frosset, hvorom man blandt andet i den afvigte vaade Vinter har overbeviist sig, saa har den, især i de 4 sidste Somre, stedfundne Tørke, vel ogsaa, saavel som ofte indtruffet, og i længere Tid vedvarende, stormfuldt eller hedt Veirligt, bidraget til Vandmanglen, som naturligviis nu maa være føleligst, da det ene Aars Mangel tildeels har forberedet det følgende Aars.

Foruden denne Hovedaarsag, som grunder sig i Klimatets Charakter, bør nævnes de medvirkende Aarsager til Vandsavn, der have deres Grund i mennekelige Foretagender, og som tildeels kunne antages at have Indflydelse paa hiin.

2. Udtørringer af Agre og Enge, samt Mørsers, Kjæres og andre Vandbeholdningers Afgravning. Det ansees af enhver klog Landmand, som en væsentlig Betingelse for Agerbrugets Fremfærd, at hans Mark befries fra det oversflødelige og skadelige Vand, som findes derpaa. Han stræber altsaa med Anstrængelse at benytte sig af dette virksomme Middel til sin Jords Forbedring. Mange betydelige Landstrækninger, som tilforn vare ubenyttede, ere saaledes bragte under Ploven, og omdannede til fortrinligt Agerland; og vore Agerbrugeres Bestræbelser for paa denne Maade at forøge Jordens Production, bør vist erkjendes for meget roesværdige, og kun overveiende

Grunde burde derfor finde Sted, naar man vilde sætte Grændser for deres Virken i detne Henseende. I den Egn, hvor Udgravning af en nogenlunde stor Vandbeholdning foretages, kan Vandmangel være at befrygte, i det de Brønde eller Vandsteder, som derfra forsynes, udtørres. Vandets Afledning fra sige Marker, kan vel ogsaa bevirke dets Formindskning i nære og fjerne Kilder, thi i enhver nok saa liden Vandbeholdning paa Jordens Overflade, vil altid en Deel af Vandet, i Forhold til Jordens Tæthedsgrad, trænge dybere ned, og bidrage til at formere den Vandmængde, der synker til Blaaleerlagene ellere andre uigjen- nemtrængelige Lag, og som derpaa, langs med disses Skraaninger, rinder til Kildevæld; enhver Jordnybning i Jordskorpen, hvori Vandet samler sig, og henstaaer nogen Tid efter Regnveir, er derfor et lidet Bidrag til Kildernes Næring; denne kan endog formindskes, naar Marken renses fra Steen, hvilke bidrage til at holde Jorden fugtig. Udgravning af betydelige Moser, kan ogsaa bevirke Vandets Aftagen; de optage en stor Deel af den faldne Regn, som ikke saa hurtigt bortdunster ved Solens Varme eller udtørres af Vinden, da Moser altid ere bevoxne med Mos eller større Planter, som beskygge og give Læ for Vandet, der ei heller pludseligen kan afløbe, fordi Moserne bestaae af et Jordlag, som kan opbevare Vandet, indtil det efterhaanden sies derigjennem. Hvor

Udgravning af Moser har funden Sted, optages vel nu, som tilforn, Regn og Sne paa de udtørrede Strækninger, men Vandet løber hurtigt derfra og enten igjennem Aaer til Havet, eller ud i Søer, hvis nøgne og større Overflade forarsager Vandets Uddunstning og Udtørring formedelst Sol og Wind. At sige Jordens Udtørring endog kan have Indflydelse paa Atmosfæren, viser Erfaringen i de Egne, hvor betydelige Vandstrækninger opdyrkes, f. Ex. i Nordamerika, da Tugtigheds-Phænomenerne her ere i Aftagen.

Det er altsaa rimeligt, at den Formindskning i Vandbeholdninger, som spores i visse Egne, hvor store Mosestrækninger og andre vaade Jorder ere forvandlede til Ugerland, tildeels kan have sin Grund i de der foretagne Udgravninger. Men da de Klager, som nu føres over Vandmangel, strække sig, ikke allene over Danmark, men i det mindste over hele det nordlige Europa, saa kan denne Mangel ingenlunde være foranlediget ved vore Udgravninger, som deels i mange Egne aldrig ere iværksatte, hvor dog savnes Vand, deels i al Fald snarere maatte forøge end formindskes Vandmassen i vore Indsøer, hvorhen en stor Deel af det fra Marken afgravede Vand maa ledes, da blot de Jordbrugere, der boe i Nærheden af Kysterne, kunde lede det til Havet. Mange af vore, saavel større som mindre Søer, kunde imidlertid nævnes, som Beviis paa, at de ingen Tilvæert i Vand-

massen have erholdt, men at denne, uden at nogen mere betydelig Udtapning fra Søen end tilførn, enten til Vandmøllers Drift, eller til nærliggende Enges Vanding, har funden Sted, tværtimod særdeles meget er aftagen. Dette er f. Ex. Tilfældet med Furesøen, hvorfra nu langt fra ikke udtappes saa meget Vand, som forhen. I denne, saavel som i Gjentofte Søe, og i Esrom- og Arresøer, er Vandet i de senere Aaringer, Aar for Aar aftaget i et mærkeligt Forhold. Over Vandhøiden i Gjentofte Søe, hvilken ligger under Kjøbenhavns Vandværken, har der været holdt Journal i en lang Række af Aar. Om Foraaret er den ordentligvis saa fuld, at en Deel af Vandet løber af til Emdrup Søe, saa at den ved Slutningen af April ikkun afviger lidt fra Fuldmaal. I de sidste 16 Aar, fra 1806 til 1821, var Middeltallet af Undermaalet sidst i Septbr. 15 Tommer; derimod var det i de 16 Aar fra 1790 — 1805 ikkun $4\frac{2}{3}$ Tomme. Ved at gaae endnu 6 Aar tilbage, skulde man fristes til at antage, at Vandmassen i Vandet tabte sig i en frygtelig Progression; thi i Aarene 1784 — 1789 var Middeltallet af Undermaalet ved Slutningen af Septbr. ikkun $\frac{1}{2}$ L., det er: man havde ved Sommerens Slutning næsten altid Fuldmaal. Dog finder man, ved at gaae længere tilbage i Tiden, at Undermaalet atter er større; for Aarene 1776 til 1783 er det saaledes i Gjennemsnit $7\frac{3}{4}$ L.

3. Skoves Fældning kan ogsaa have bevirket Vandets Aftagen.

Den fugtige Atmosfære, som omgiver Skovene, maa rimeligviis forøge den Løshed, hvormed Regnen danner sig. Skove give Læ mod Vindene, hvilke meget udtørre enhver Vandbeholdning, og Jordens Fugtighed maa vedligeholde sig bedre i Skove, da Solens Straaler og Vinden hindres fra at udtørre den. Kilder og Søer findes derfor hyppigere i skovrige end i skovløse Egne; Regner, efter meteorologiske Iagttagelser, sædvanlig i Skovene og i Nærheden af disse. Udfskillige Egne have ofte i høi Grad lidt af Vandmangel ved Skovenes Odelæggelse. De canariske og de capverdiske Øer samt Madera, have erholdt et langt tørrere Klima, og Søer ere endog udtørrede, efterat de Skove, som fandtes derpaa, ere tilintetgjorte; samme Erfaring har man gjort paa flere Steder i Spanien og Italien.

Da Bjergene, forsaavidt de, ligesom Skovene, beskytte mod Vinden, kunne have samme Indflydelse paa Jordens Fugtighedsgrad, som disse, saa følger isørigt deraf, at naar en almindelig Vandmangel indtræffer, maa den være føleligst i de lidet bjerg- og skovrige Egne.

Har man end, ifølge det Anførte, nogen Grund til at antage, at Vandets Formindskelse for en liden Deel kan hidrøre fra Udgravninger, og Skoves Tilintetgjørelse, eller, hvad omtrent, er

det samme, fra Agerdyrkningens fremskridende Guldkommenhed overhovedet, saa er det dog vist, at denne i de seneste Aar ikke i samme Grad har fundet Sted, som Vandets Aftagen, og at Vandmangelen derfor ikke fornemmeligen kunde være en umiddelbar Følge deraf. Hovedaarsagen til denne maa derimod søges i Veirligets Beskaffenhed. Endskjøndt den Forandring, som spores heri, paa visse Steder kan være frembragt formedelst hiin Aarsag, Jordens bedre Cultur, forsaavidt denne har bidraget til at formindskke Atmosfærens Fugtighed, saa er dog den Indflydelse, som et enkelt Lidet Vands Dyrkning har paa Veir- liget, ikke at ansee som betydelig, og det kan med Rimelighed formodes, at denne mærkelige Klimatiske Forandring kun vil være temporair, da den sikkert desforuden maa have sin Grund i andre tildeels ubekjendte Naturaarsager, som sandsynligviis allene eksistere til en Tid. Det har længe været erkjendt, at det aarlige Veir- lig har sine visse Perioder, hvilke ikke blot vise sig i et eller andet enkelt Land, men i store Udstrækninger af Jordklodens Overflade. For en stor Deel beroe disse Forhold paa periodiske Forandringer i visse almindelige Windstrømmes Retning. Kjendte vi disse, og visse andre periodiske Forandringers Love, vilde man kunne forudsige flere Aar forud ethvert Aars Veir- lig for ethvert Sted. At man herefter vilde kunne indrette sin Ager- og Have-

dyrkning, er aabenbart, ja man kunde endog mod tørre Aar opdæmme Vandet.

Den Mængde af Regn og Sne, som falder i en Række af Aar, kan allene med Sikkerhed bestemmes ved Hjælp af en nøiagtig Optegnelse af meteorologiske Observationer. Efter de Sagttagelser af denne Art, som paa det herværende astronomiske Observatorium ere anstillede fra 1769 til 1776, var den aarlige Regnqvantitet i dette Tidrum $17\frac{1}{2}$ Tommer; afgangne Etatsraad og Professor Bugge fandt derimod, ved de af ham der gjorde Observationer, at Middeltallet af Regnmængden for Aarene 1782 — 1788, kun var 14 Tommer. I den senere Tid har Gartner Holbøll i den botaniske Have anstillet Sagttagelser om Regnen, og efter disse var Regnens Mængde i Aaret 1821 $20\frac{4}{10}\%$ Tomme. Det synes altsaa, at der imellem vor, paa Regn temmelig fattige, Periode og den førstnævnte fra 1769 — 1776, har ligget en endnu tørrere, og dette kan uden tvivl bidrage til at bevise, at Veirforandringerne ere Perioder underkastede. Dog bør det bemærkes, at paa en saadan Høide over Jorden, som Observatoriets, er den opsamlede Regn betydelig mindre end i Nærheden af Jordens Overflade; Bugge fandt ved samtlige Sagttagelser paa Observatoriet og i sin Have, at Regnens Qvantitet var paa sidste Sted $\frac{1}{3}$ Deel mere end paa det første. Forresten ere de senere Efterretninger fra

Observatoriet om Regnens Mængde, hvilke ere meest magtpaaliggende, ubrugelige, formedelst en tilfældig Bestadigelse paa den derværende Regnmaaler. Andre end de her omtalte Dplysninger angaaende Regnquantiteten hos os, har man ikke kunnet tilveiebringe; da disse kun angaae Kjøbenhavn, ere de ikke fuldstændige nok til, at man af dem kunde ulede noget paalideligt Resultat, og det kan saaledes ikke med Visshed afgjøres, om og i hvad Forhold Sneens og Regnens Mængde er aftagen her i Landet i de senere Aar. Smid- lertid lede de meteorologiske Dagttagelser, som paa andre Steder ere anstillede, til den Erfaring, at næsten overalt kolde og varme, tørre og fugtige Aar afvekle med hinanden, at stundom en Række af koldere eller varmere, tørrere eller fugtigere Aar kunne finde Sted, men at man, ved at ud- drage medium for en betydelig Række af Aar, ikke opdager nogen eller kun en ubetydelig Forandring. Samme Resultat erholder man endog ved at undersøge historiske Efterretninger fra ældre Tider. Der gives vel Mange, som mene, at Klimatet stedse forværrer sig, og blandt andre har Abbed Mann antaget en stedse tiltagende Tørhed i Euro- pas Klimat; men den indbyrdes Strid, der er mellem disse Paaastande, i det nemlig nogle ville, at Klimatet er blevet koldere, andre at det er ble- vet varmere, og atter andre, at Somrene ere blevne koldere, men Vintrene mildere; nogle at

Fugtigheden, andre at Tørheden er forøget, opvækker allerede betydelig Mistanke om Rigtigheden heraf. Hvad isvrigt Regnen isærdeleshed angaaer, da er det mærkeligt, at man, af de Jagttagelser, som i omtrent et halvt Seculum ere anstillede i Rom, Paris, Milano, Glasgow o. fl. Steder, snarere har Grund til at antage en Forøgelse end en Aftagelse af Regnens Mængde i denne Periode.

Ved denne Leilighed vover Selskabet allersunderdanigst at gjøre opmærksom paa Rigtigheden af meteorologiske Observationer, endog blot fra den praktiske Side betragtet. Dersom man havde Optegnelse af flige Observationer for de sidste 50 Aar fra en Mængde forskjellige Egne af Danmark, om end blot angaaende Regnens og Sneens Mængde, Regns og Sneedagenes Antal, og om Søers og Aaers Vandstand, saa vilde man derved kunde erholde Kundskab om, hvorvidt Regnen og Sneen overalt er aftagen, og om dette er skeet mere i een Egn, end i en anden, og man vilde da med høi Grad af Rimelighed kunne afgjøre: hvorvidt Skovens Tilintetgjørelse eller Moradseres Udtørring, o. s. v., har frembragt nogen Forandring i Veirliget, hvilket Spørgsmaal nu kun Gissninger lede os til at besvare. Det var ønskeligt, om deslige Jagttagelser kunde blive foranstaltede i Rigets forskjellige Dele; uden tvivl vilde mange, af Interesse for Sagen, med Fornøielse

uden Weberlag gjøre disse Sagttagelser, naar de blot erholdt de nødvendige Instrumenter dertil, og disses Anskaffelse vilde ikke udfordre nogen stor Bekostning. At Sagttagelserne bleve anstillede med lige Instrumenter, og overalt paa lige Maade, maatte der da især sørges for, og det kunde overdrages til Sagkyndige, at udarbejde en Instrux, eftersee Instrumenterne og samle Sagttagelserne. Et Selskab i Mannheim udsendte engang Instrumenter til Observateurer i forskjellige Egne i hele Europa, men denne Indretning gik atter overstyr efter en halv Snees Aar; — for et enkelt Land maatte rimeligviis en saadan Foranstaltning lettere kunne iværksættes og bestaae.

B. Hvad kan der fra det Offentliges Side gøres for at forebygge Vandmangel?

Da alle menneffelige Anstrængelser for at modarbejde Naturen ere lidet formaaende, om ikke aldeles forgjeves, saa er det altsaa ikke muligt ganske at afværge et Onde, der, som den nu herskende almindelige Vandmangel, har sin Aarsag i Klimatets Charakter. Men man tør da vist ogsaa haabe, hvis Naturens Herre finder det tjenligt, at en anden Periode, der skal vise at Frygten for en total Vandmangel var ugrundet, vil itide afløse denne.

Forsaavidt Agerbrugerens majsommelige Bestræbelser for, ved skadeligt Vands Afledning at afvinge Jorden rigere Frugter, kunde medvirke

til Vandets Aftagen, da kan den Deel, som dette hans Foretagende har deri, hos os i det Hele tagen, ingenlunde komme i Betragtning, i Forhold til den forøgede Frugtbarhed, som hans Marker erholde herved. Det vilde derfor neppe være tilraadeligt, men derimod saare skadeligt, at forhindre ham i at benytte dette Hjelpemiddel til hans Jorders Forbedring. Meget mere kunde Bonden endnu paa mange Steder behøve Opmuntring i denne Sag, uagtet Landhuusholdnings-Selskabet i en lang Række af Aar har udlovet Belønninger for skadeligt Vands Afledning, i den Overbeviisning, at Jværfsettelsen deraf er den Grundvold for Agerdyrkningen, uden hvilken al Pløining, Gjødsfning og hvert andet Middel, der anvendes for at bringe Jorden i frugtbar Stand, er spildt Arbeide.

Udgravninger fra Søer eller Aaer til Enges Vanding, er ikke saa almindelig hos os, at Vand-savnet, uden maa skee paa meget saa Steder, er en Følge deraf. Den Forlegenhed, hvori Landmanden nu, formedelsk den almindelige Vandmangel befinder sig, vil sikkert være den kraftigste Bevæggrund for ham, til, med mere Overlæg end hidtil, at foretage Engvandinger, og at sætte ham Grændser i denne Henseende, er derfor baade overflødigt og lidet anbefalende.

Selskabet vover saaledes ikke at tilraade, at der fra det Offentliges Side gøres noget Skridt,

som kunde have nogensomhelst Indskrænkning i de bestaaende Foranstaltninger til Vand's Afledning til Følge.

Forsaavidt altsaa Vandmangelen i enkelte Egne er saa stor, at Møller og Fabrik-Indretninger, som drives ved Vand, derved sættes udaf Virksomhed, maa man overlade til de Bedkommende, ved andre naturlige eller kunstige Midler at skaffe sig Kraft til deres Værkers Drift. Forsaavidt derimod Vandsavnet angaaer Menneskers og Dyr's Fornødenhed, da vilde det sikreste Middel vel være: Brønde, Parker og andre Vandsteders hensigtsmæssigere Anlæggelse og tilbørlige Vedligeholdelse. En Foranstaltning, sigtende hertil, vilde meget bidrage til at forebygge Vandsavnet i sidstnævnte Henseende. Dersom Bondens Vandsteder overalt havde den fornødne Dybde, og Underlaget havde været af den rette Bessaffenhed, vilde Vandmangelen langtfrå ikke være saa mærkelig i mange Egne, som den nu er. Ved at grave Vandsteder har man i Almindelighed fortrinligst taget Hensyn til Bequemmeligheden, uden at agte paa, om Situationen eller Underlaget var saaledes, at Vandet deri kunde bevares. Man har desuden ofte forsømt at oprense og fordybe gamle Vandsteder, hvor slikt gjordes fornødent. Det burde vel formodes, at den paatrængende Nødvendighed, som nu er for Haanden, vilde

tvinge Bonden til, at grave hans Vandsteder dybere, og overhovedet ikke at behandle disse med sædvanlig Eiegenlybighed. Men dette vil dog ikke kunne ventes af ham, saalænge han savner Veiledning, og Sagen ikke udføres under offentlig Tilsyn. At anbringe Vandbeholdninger paa passende Steder, fordrer Kundskaber, som Menigmand ikke besidder, hvorfor det vilde være saare nyttigt, om ham dertil blev givet tilstrækkelig Anvisning af Kyndigere.

Naar Brøndene til alle Gaarde og Huse havde den nødvendige Dybde og holdtes i forsvarlig Stand, og naar Gadekjæret i hver Landsby blev rensat, udvidet og fordybet, og Vandingssteder, hvor det var uundgaaeligen fornødent, desuden bleve gravne paa passende Steder i Markerne, vilde der ikke letteligen savnes Vand for Mennesker og Creature, og mange Sygdomme, som nu, af Mangel paa sundt Vand, indtræffe blandt disse, vilde da afværges.

Da alle Bønderne, saavel de, der boe i Byerne, som de, der ere udflattede paa deres Lodder, vilde høste fælleds Nytte af disse Vandingssteder for Creaturene, burde de ogsaa alle, hvad enten de vare Gaardmænd eller Huusmænd, deeltage i Arbeidet. Men for ikke med den ene Haand at nedrive, hvad man vil opføre med den anden, burde det udtrykkeligen foreskrives, at intet saa-

dant nyt Bændingssted maatte anlægges uden det kunde skee umiddelbar tæt ved en Wei, og saaledes, at Bændingsstedet blev saa tilstrækkeligen indhegnet, at Creaturene ikke kunde komme ind i Marken, da ellers store Misbrug vilde finde Sted, og Døren for Ufred worde aabnet. Den Mand, paa hvis Lod et Bændingssted beqvemmest kunde anlægges, burde af de øvrige Byemænd, efter Overeenskomst, som af vedkommende Overøvrighed kunde autoriseres, tilstaaes billig Erstatning for den afgivne Jord.

Overalt paa Landet at have tilstrækkeligt Vandforraad, er desuden af saa stor Vigtighed i Ildbrandstilfælde, at det ogsaa fra denne Side var af Vigtighed, at Gadefjærenes Oprensning og hensigtsmæssige Vedligeholdelse, tildrog sig Øvrighedens nøieste Opmærksomhed.

Som Veiledning til, hvorledes kunstige Bændingssteder for Kreaturer sikkest og bedst kunde indrettes efter forskjellige Egnes forskjellige Beskaffenhed, kunde Publicum gøres opmærksomt paa den Beskrivelse deraf, som findes i Sinclairs Agerdyrkningslære 2 D. S. 415.

Deels med Hensyn til den Indslydelse, som Skovenes Fældning kunde have paa Atmosfæren, og deels især af den Grund, at det maaskee kunde være ønskeligt, om Anordningerne betræffende Skovhugst nøiere overholdtes, finder Sel-

skabet det passende, ved denne Leilighed allerunderdanigst at henstille, om ikke en Indstjærpelse af de, angaaende denne Sag, hos os gjældende Forskrifter, maatte ansees nødvendig.

Den 6te August 1822.

Brudstykker af en Dagbog, holdt paa nogle Reiser i Danmark.

Ved O. J. Rawert.

(fortsat fra 4de Bd. S. 332.)

Fra Tilstanden af et Lands Befordringsvæsen ledes den opmærksomme Reiserende ikke sjelden til at forskaffe sig en temmelig rigtig Forestilling om den Grad af Cultur, som hersker der; det er derfor ikke med megen Glæde jeg her nedskriver, at, fra denne Synspunkt betragtet, vil en Reiserende ikke finde sig overalt i Danmark fuldkommen tilfredsstillt, og dette maa gælde om den offentlige Befordring saavel til Lands, som Vand, og hvad dermed staaer i Forbindelse; den Reiserende, der har havt Leilighed til at lære at kjende til de bedre Slags Befordrings-Indretninger i Europa, eller, om end ikke dette er Tilfældet, dog er vant til at tage noget Hensyn paa sit eget Velværen, finder saaledes tilvisse meget at udsætte paa den Befordring, som gives med Smak-

Ferne mellem Thyland og Sjælland, og over Beltet. Disse Smakker ere indrettede til at overføre, saavel Menneſker, ſom Heste og Qvæg; diſſe ſidſte give den meſte Fordeel, hvorfor der og er paa Smakkerne taget meſt Hensyn til dem; imidlertid modtages ogſaa ſom Paſſagerer, og for en ganſke anſtændig Betaling, Menneſker, og derfor kunne diſſe mueltigen have Krav paa, at der droges nogen mere Omſorg for dem paa Smakkerne, end Tilfældet er. For at finde Ly mod Uveir og Kærſtid, anvies de Reifende Plads i en Kabyt, hvis Størrelſe ikke ſynes at ſtaa i rigtigt Forhold med det Antal Reifende, ſom den er beſtemt til at modtage, eller modtager. Meer end een Kabyt gives ikke. Naar Rummet i Skibet er ſaa opfyldt med Heste og Qvæg, at intet Menneſke kan rummes der, maae de tie til Kabytten. I dette indſtrænkede, indeſluttede Rum ſamles nu et ſtort Antal Menneſker af de forſkjelligſte Klaſſer, der ſnart danne en Atmosphære, ſom ingenlunde kan være alle behagelig, og ſom almindeligviis er ſaa dan, at man hellere udfætter ſig paa Dækket for Uveirets og Kærſtidens Indflydſe, end i Kabytten for den derværende Atmosphæres. Man forſtille ſig, hvorledes en Atmosphære er, ſom beſvangres af de Dunſter, der udvikle ſig fra tranſnede Støvler, paa hvis Fødder endog Synet kan overbevife ſig om, at de ſnarere høre hjemme i en Heſteſtald, end i en Paqvætkabyt, fra Piber,

hvoraf en Røg, just ikke af den bedste Slags Tobak, opstiger, af Madkurve og af Brændeviin, af søsnge Menneſker, m. m. Om den Reifende under faadanne Forhold hellere foretrækker at døie Dødt paa Dækket, er ikke at undres over. Jeg har ſagt, at diſſe Smakker ere mere beregnede paa at overføre Hefte og Dvæg, end Menneſker. Det maa derfor dog ikke troes, at der er godt ſorget for hine. Det er ned af en ſkraa Plan, ſom fører fra Dækket ned i det med Gruus belagte Ruf, at Creaturene ſkulle ned og op. Enhver, ſom har været Dienvidne til, hvorledes en ſaadan Ladning indtages og udſeſes, vil neppe nægte, at herved er endeel tilbage at ønske. Paa de Hefte, ſom ere meget uregjerlige, faſtes et Toug om Livet, og ſaaledes heifes de ned fra og op paa Dækket, de andre ledes ned og op af den ſkraa Plan. Om Hornene paa det Dvæg, ſom ikke vil eller kan gaae op af Planen, faſtes et Toug, og ſaaledes opſlæbes de. Jeg ſkulde undres, om ikke Creature paa denne Maade undertiden beſkadiges. Selv har jeg ſeet, at en Hefte ſtrykte fra Planen ned i Rummet, rigtig nok uden at tage Skade eller beſkadige andre, dog er det neppe at formode, at det altid gaaer ſaa heldigt af. — Paa nogle fremmede Steder haveſ en Kasse, ſom for oven er aaben, og hvis ene Endestykke kan aabnes og lukkes, og hvori det Dyr, ſom ſkal ind- og udſendes, indelukkes, og i denne ned- og ophides. Jeg troer,

at saadanne Kasser i det mindste burde være ved Smak-Stederne, for at de, som have nogen Omhu for deres Heste eller Dvæg, kunde erholde dem saaledes ind- og udfibede, mod derfor at betale noget mere end den almindelige Tæxt.

Vaqvæt-Befordringen mellem Kjøbenhavn og Kiel skal forðum ikke have været med den Bedste. Damp-Vaqvættten kom, og strax bevirkede dennes Concurrence en hældig Forandring i den hele Vaqvætfart. Maatte en lignende Concurrence vise sig mellem Sydland og Sjælland og paa Bæltet, da skulde snart de Mangler, jeg ovenfor har anført, vorde hævede.

Blandt flere gode Politi-Indretninger i Aarhus, og som nok for en Deel skyldes nuværende Byfoged, Justitsraad Fleischer, kan regnes den, at enhver Arbeider, som intet Arbeide har, skal melde sig hos Byens Fæstemand, og erholder af ham et Tegn. De, der behøve Arbeidere, melde sig ligeledes hos Fæstemanden, og denne skaffer de forlangte Arbeidere, som maa arbejde for en passende Dagløn, der, i Tilfælde af Tvist derom, bestemmes af uvillige Mænd. Ere Arbeiderne ikke tilfredse hermed, straffes de som Løsgjængere. Ved denne Foranstaltning er det forebygget, at Arbeidere fra Landet strømme til Byen,

til Skade for dennes egne Arbeidere, Løsgjængerer er hemmet, ligeledes løsgjænger Fruentimmers Hensigten. — Kjøbenhavn havde maaskee ingen Skade af, om en lignende Indretning lod sig udføre der. — Loven byder, at naar nogen har været bosat trede Aar i en Commune, skal denne sørge for dem, saafremt de melde sig som Fattige. Dette Lovbud har foraarsaget, at i enhver Commune er man meget opmærksom paa, at ingen, som kan berygtes at blive Almisselem, kommer til at opholde sig længe i Kommunen; *) en Følge deraf er det, at de vides fra den ene til den anden, og endeligen samles i Kjøbenhavn, hvor de, ikke underkastede nogen Control, kunne, som Løsgjængere, hendrive 3 Aar, og da have Ret til at gjøre Krav paa at fødes af Byen. — Det skal være notorisk, at Dagdrivere, som have meldt sig hos Fattig-Direktionen i Kjøbenhavn, om Almisse, og af denne er afvist, paa Grund af at de ikke have været 3 Aar i Staden, have svaret Direktionen: "ja saa faae vi at see at slaae os igjennem (dagdrive, tigge) den endnu tilbageværende Tid, og da bliver Direktionen vel nød til at give os Almisse." Det er beklageligt, at saadant Svar kan

*) Da det ikke er Forligheden tilladt at bortvise Noget, som kan fortjene sit Brød ved Arbeide, skal det være blevet Praxis i endel Communer, at naar de præskriberte trede Aar nærme sig deres Ende, vil ingen af Communens Medlemmer mere give saadanne Arbeidere Huusly.

gives, og maa modtages. Ikkun hvor Fattig-
Arbeids-Anstalter mangle, eller hvor Fattigvæse-
net ikke er forsynet med Myndighed til at afværge
Løsgjærgeri, kan saadant finde Sted.

Strax Vesten for Aalborg har Kjøbmænd
Bøgild beplantet nogle og tyve Tønder Land med
Tøndebaands Pii; af denne Strækning er imid-
lertid senere røddet nogle Tønder, da Underlaget
var der kold Strandsand, paa hvilken Pilen ikke
vilde lykkes. Pilene ere satte i Rader. Naar
de blive 9 til 10 Aar gamle, give de først i
denne Egn noget rigeligt Udbytte, og af en saa-
dan Stamme kan da skjæres 100 Staver, eller 4
til 5 Bundter Tøndebaand. 5000 Baand vare
fkaarne i Aar (1821). De kolde Vintere og de
heftige Vinde, som herske ved Aalborg, skade me-
get Pilen, da Spidserne af Grenene affries, hvor-
ved ikke alene tabes et Aars Væxt, men de skade-
lige Sideskud fra Hovedgrenene bevirkes. —
Buchwald siger i hans Dagbog over en Reise
i Mecklenborg og Holsteen, at i Egnen om Schwe-
rin og i Bierlandene ved Hamborg, benyttedes de
fide Steder til Pileplantning. Jorden graves
der i Agre af een Alens Brede, og disse ere ad-
skilte fra hinanden ved ligesaa brede Grøfter.
Paa Agrene opkastes Jorden fra Grøfterne. Midt

paa Ageren, omtrent en Alen fra hinanden, plantes Piil, som, naar de kunde erholdes $2\frac{1}{2}$ Alen lange, stikkes i en skraa Retning ned i Jorden, efter at Sættehuller forinden ere gjorte med en tilspidset Eggepæl, hvilket er saameget mere nødvendigt, som Pilen bør i begge Ender være lige afskaaen. De siede Steder ere der saa tæt bevoxne med Kurvemagerpiil, og andre Pilearter, at det ikke er muligt, uden med en Kniv i Haanden, at trænge sig igjennem dem. Nogle Steder afkaste de større Fordeel, end en ligesaa stor Ager besaaet med Hvede; (Talen er her om Marsklande). *) — I Lider, som nærværende, hvor det er saa vigtigt for Landmanden at henvende sin Opmærksomhed paa andet end Kornavlalene, kunne ovenstaaende Notitser mueligen ikke være ganske uden al Nytte. — Kan det betale sig at plante Piil paa en Mark, saa nær ved en stor Kjøbstad, maa det lønne sig saa meget bedre paa andre, mere fraliggende Jorder, og sees hen til det betydelige Antal Tønde- og andre Slags Pile-Baand, der forbruges i Danmark, og hvoraf en saa stor Deel indføres fra fremmede Lande, saa kan Ufsætningen ikke blive uvis.

Til Aalborgs Overbrev hørte før en strax østen for Byen liggende Mark, som var meget

*) I Sommer (1822) har jeg paa Gødet Haseldorf, der ligger ved Elben og ved Digernes Begyndelse, seet paa Schlickens lignende Pile-Plantager, som hugges hvert tredje Aar, og indbringe meget.

tuet og fuld af Huller. Medens afbøde General Moltke commanderede det i denne Bye nu i Garnison liggende Regiment, erholdt han ommeldte Mark af Byen til Exerceerplads for Regimentet, lod den ved Soldaterne indhegne og planere, saaledes at den nu danner en ligesaa skjøn Exerceerplads, som Fællederne ved Kjøbenhavn. Uden om Exerceerpladsen, der danner en aflang Firkant, lod Generalen indbygge en Plads af omtrent 40 Alens Brede, som han lod dele i mindre Dele, og gav enhver af Regimentets Officierer og Underofficierer en Deel, for af dem at anvendes til Have. Det er enhver tilladt, at benytte den dem anviste Deel, som de ville, deraf kommer det, at man seer smukke Blomsterpartier, og gode Kjøkkenhaver, imellem Haver fyldte med Ukrud. For mange ere disse Haver et ikke uvigtigt Tillæg til deres Emolumenter, ligesom sikkert ethvert Regiment kunde være vel tjent med at nyde samme Gode. Formedelsk den almene Nytte, som dermed kan forbindes, var det at ønske, at saadant kunde tildeles hvert Regiment, saafremt hermed forenedes det gavnlige Formaal, som den ædle Grev Rumford forbandt med en denne noget lignende Indretning i Bayren.

For at udbrede Kartoffelavl og Havedyrkning i Bayren, foranstaltede Greven, at ethvert Regiment tillagdes nærved dets Standquarteer et Stykke Jord, som deelede i et vist Antal mindre

Dele af 365 □ Fødders Størrelse, og hvoraf hver Underofficier og hver Soldat fik sin Deel. Den dem anviste Deel blev dem tilhørende saalænge de stode i Regimentet, det tillodes dem, at benytte sig deraf, som de vilde, men det blev strengt forbudt, enten at bortleie den, eller at lade den ligge ubearbejdet eller begroet med Ukrud; blev dette sidste desuagtet Tilfældet, mistede de deres Andeel, som tillagdes en af deres slittige Staldbrødre. Hvert Regiments Haveplads var ved Gange inddeelt efter Bataillonernes og Compagniernes Antal, og Gangene bleve belagte med Gruus, holdte vedlige, og tjente som offentlig Spadseregang, hvilket sidste meget bidrog til en for Sagen heldig Kappelyst mellem Compagnierne og deres enkelte Medlemmer, da de nu erholdt et stort Publikum til Dommer over deres Flid eller Efterladenhed. — For Regimentets Bekostning anskaffedes Haveredskaber, og Havefrø. Tid efter anden erholdt hver Soldat et vist Quantum Møg.

Virkningerne af denne Indretning vare paa-
faldende og tillige velgjørende for Bayren. Soldaten, som før havde været doven, blev slittig; istedetfor han hidtil ikkun havde haft meget ringe Kundskab til Havedyrkning, opnaaede han nu deri god Færdighed; tilforn havde han ikke været vant til at spise Kartofler og Urter, nu fik han derfor saadan Forkjærlighed, at de bleve for hans øvrige Dage en uundværlig Deel af hans Føde;

hjemkommen fra Tjenesten, vedblev han at dyrke Kartofler og Haveurter, og fra ham udbredte det sig igjen til andre. — Noget Vignende udført i Danmark skulde maaskee meer end alle andre Opmuntringer til Have dyrkning, bevirke Niemens Dpnaaelse.

Saavidt jeg veed, eksisterer ommeldte nyttige Indretning ikke meer i Bayren. Grev Rumford var en for oplyst, for bristig, og sin Konge og sit andet Fædreneland for tro Mand, til at han ikke skulde have paadraget sig mange og mægtige Fjender. Saalænge han endnu levede, var hans Ansæelse for stor, til at denne og mange andre af hans Almeen-Vel bevirkende Indretninger ikke skulde have vedblevet, men neppe var han død, før man søgte, saavidt muligt, at bortfjerne al Spoer af en Mand, der var Ukyndigheds, Uredeligheds og Middingsdaads erklærede Fjende. — Senere er vel heri igjen skeet en Forandring, men i Mellemperioden blev dog meget nedrevet, som ikke senere reiste sig.

For den landoeconomiske Tidendes Læsere er allerede Dannebrogsmænd Peder Knudstrups Avlsbrug i Leerberg, ved Randers, bekjendt. Da Hr. Kammerraad Drewsen har deri paa en saa hederlig Maade omtalt denne Mand og hans Avls-

brug, vil det for mig være overflødigt, at sige noget dertil, og jeg maa være fuldkommen enig med Kammerraaden, naar han kalder Knudstrup Danmarks første Bonde, dog maa det tillades mig herved at gjøre den Bemærkning, at, ihvorvel det egentlige Agerbrug og hvad dertil hører, er det væsentligste ved en dansk Bondes Dont, og at, saavidt mig bekjendt, endnu ingen Bonde her i Landet deri overgaaer Knudstrup, saa troer jeg dog, at der til den fuldkomne Bonde hører, at alt hos ham, saavel paa Mark, som i Gaard, staaer i Harmoni med hinanden; men med Hensyn til det sidste, troer jeg, der kan være endeel tilbage at ønske hos Peder Knudstrup, i det Mindste har jeg paa flere Steder her i Landet seet Gaarde, hvis Tilstand, Indretning og Orden var bedre. — Naar Knudstrup ogsaa vilde anvende nogen mere Opmærksomhed paa dette, hvori maafløe tilfødende Omstændigheder hidtil have hindret ham, tvivler jeg paa, at Nogen med Sige vil kunne gjøre ham Hædersnavnet stridig.

Ogsaa paa denne Kant af Landet er Prøvepløining indført, og den første anstillede paa Peder Knudstrups Mark den 5te April 1821 i Dørværelse af en talrig Forsamling.

De Fordringer, som gjordes af en god Ploug vare:

1. At den kunde gjøre en Fure 9 til 12 Tommer bred, 8 til 9 Tommer dyb.

2. At den kunde banne Strimmelen godt, vende godt, tilstryge godt, samt rense Furen godt.
3. At den kunde gjøre en Fure 8 til 9 Tommer bred, 3 Tommer dyb.
4. At den er let at arbejde med, baade for Heste og Karl, og dog simpel og stærk.
5. At den ei gaaer formeget paa Taaen, ligesaaalidet som paa Hælen.

Dommen herover paatog sig: Sognefogderne Jens Mogensen fra Bithen og Peder Nielsen fra Bisvild, Gaardmændene Jens Bloch af Leerberg og Niels Nielsen af Grauslev.

Tiden tillod ikke at prøve Plougene denne Gang i andet end bred og dyb Pløining i løs Land.

Spørgenes Giere.

	Gurens Størrelse.		Den an- vendte Straf.	
	Brede.	Dybde.		
	Sommer.	Sommer.	gpd.	
No. 1. Deber Knudsstrup, en ba- leyst Spøng, gjort af ham selv	10 à 12	7	28	Stenfer, vender og stryger godt.
No. 2. Christen Møller i Værs- berg, en Spulspøng	11 à 12	5 $\frac{1}{2}$ 6 $\frac{1}{2}$	34 à 30	Guren ikke saa vel renset, falder lidt for fladt.
No. 3. Lauris Skovfoged i Værs- berg, en Spulspøng	10	5 $\frac{1}{2}$ à 6	28 à 34	Guren endnu mindre renset, og falder endnu fladere end No. 2.
No. 4. Jens Hansen, en Spul- spøng	10 à 11	5 à 4 $\frac{3}{4}$	28	Stenfer noget bedre end No. 2, og ligeledes stryger lidt bedre, dog ikke saa fuldkommen som No. 1.
No. 5. Deber Debersen i Søngaar, en Svingspøng, gjort af ham selv	10 à 11	7 $\frac{1}{2}$ à 7 $\frac{1}{4}$	34 à 30	Godt renset — Spøngen vel snevret — faaer i øvrigt godt.
No. 6. Deber Knudsstrup, en ba- leyst Spøng, gjort af ham selv	12	6	24 à 32	Guren vel renset, og i høst Gens- teende godt.
No. 7. Skolelærer Bladh i Værs- berg, en Svingspøng, gjort af Sneker S. Pind	9 $\frac{1}{2}$ à 10	7 à 6 $\frac{3}{4}$	24	Etter Guren godt, men renset ei saa fuldkomment, som No. 6.

Bemærkninger.

Plougenes Giere.

	Gutens Ceterrefse.		Den an- vendte Kraft.	Bemærkninger.
	Brede.	Dybde.		
No. 8. Maffor Gyphoff i Byng- aæ, en bailevff Ploug, gjort af hans Karl Chri- ften Mønde	Kommer.	Kommer.	Spd.	
No. 9. Peders Knuddstrup, en bai- levff Ploug, gjort af ham felfo	10 à 12	7½ à 8	28 a 34	Guten vel renfæt og ffaaet, godt.
No. 10. Skolelærer Jensen i Byng- aæ, en bailevff Ploug, gjort af hans Karl Mads Nielsen	10½	7½	28 à 32	ligeledes.
No. 11. Peders Chriftian i Geer- berg, en Byngploug, gjort af Peders Pedersen i Byngaæ	9 à 11½	6 à 6½	32 à 34	Guten vel renfæt og ffaaet godt.
No. 12. Maffor Møreholm i Mjær, en bailevff Ploug, gjort af hans Karl Øgren Aarviffen	11½ à 11¾	5½ a 6½	27 à 32	Guten ei vel renfæt, og ffaaet hel- ler iffe godt — plougen for fuerer.
	10½ à 11	6½ à 7	30 à 32	Menfker Guten godt, men ffrygæet ei faa fuldkommen accurat.

Plougernes Giere.

	Gurens Størrelse.		Den anvendte Kraft.	Bemærkninger.
	Brede.	Dybde.		
No. 13. Capitain Lichtenberg til Bløstrup, en halldig Ploug, sendt af Drengens	12½	6½	34	Guren overmåde vel renset og saar meget godt.
No. 14. Søren Nielsen Jeberg, en Svingploug, af ham selv	11	5½	26	Drenser og stryger ei fuldkommen vel.
No. 15. Capit. Lichtenberg, en Bløststrup Ploug	10	6¼	30	Guren vel renset, saar lig No. 13.

Bemærkning.

3. Den sende til denne hele Prøve maa bemærkes: at den Vel begyndes og ob. forberedes for sigt: at alle plougene, uden Undtagelse, som forstjellige Art, arbejdsde efter hinanden i een og samme Ager, saa at — issebet for enhver Art af ploug burde haat sit særskilte Stykke at bearbejde — ploug af de forskellige Constructioner fulgte umiddelbart efter hinanden, hvilket naturligvis haabde til Gælte, at Grønsaafstrængelsen ved nogle ploug blev større og plougstrimmelen henlagdes mindre godt, end naar enhver haabde arbejdet for sig selv i sin egen Gure.

Naar man vil see, hvad Kraft og Driftighed, forenet med Kundskab, kan udvirke, og hvad en stor Deel af Nydlands Heder kan blive til, maa man reise til Hr. Kammerraad Møller til Høiriis, Hammerum Herred, Ikaft Sogn, midt paa den forteste Hede, ikke langt fra Flyvesand; her vil man see en Gaard og et Volsbrug, som ikke overgaaes af mange i Danmarks bedre Egne. Denne Eiendom modtog Kammerraaden i en meget raa Tilstand; der var dengang 90 Tdr. Land Ager; der kunde avles 50 Læs Hø, og der holdtes 10 Stude og 10 Køer. Nu er der 180 Tdr. Land Ager, og om kort Tid 20 Tdr. til, 125 Tdr. Land god Eng, 80 Stude, 20 Køer, 50 spanske Faar, og 12 Heste. Omtrent 300 Tdr. Land Hede er endnu tilbage. Fra en Dal hæve Agrene sig op over en høi Brink og over en banket Overflade. I Dalen var før et fuldkomment Uføre, om hvis Tilstand man endnu kan overbevise sig, ved at see de tilstøpende Lodder. Jordbunden var der tuet og hullet. Her lod Kammerraad Møller grave 80000 Alen Grøvter, som gjennemskjære Engen i regelmæssige Fiirkanter, og gjennem hvilke er ledet Vandet af en lille Bæk. Dette Vand kan ved Sluser dæmmes op over Engen, som (August 1819) havde en yppig Græsvert. Paa meget af Engen var ført Sand, paa andet, der var opgravet og hullet, og hvoraf endnu noget ligger i sin gamle raa Tilstand, førtes det Leerlag, som bedækker

den Mergel, der bruges til Ageren. Leret ligger Vinteren over paa Engen, hvorved det skjønnes, spredes derpaa om Foraaret, og Engen indtages saa mellem Agerlandet. — Mangel paa Engbund og deraf følgende Mangel paa Gjødning, er for en stor Deel Aarsag i, at saameget af de jydskke Heder ligger udyrket. Sees nu hen til de mange Bække og Aaer, som gjennemskjære disse Heder, vides det, hvorledes disse Bække og Aa kunde benyttes til at vande det dem nærmest liggende Terrain, og erfares det, at saadan Vanding virkelig nogle Steder udføres og har gode Følger, maa man undres paa, at saadanne Exempler endnu ere saa sjeldne, og at dette fortriklige Middel til Hedernes Dydyrkning ikke hyppigere anvendes. Ved mange Aaer og Bække er rigtig nok de ved dem anlagte Vandmøller en Hinder i Vandets ubetingede Anvendelse, men mange af disse Møller ere af de saakaldte Græsmøller, særdeles flit indrettede, og for Staten af langt mindre Bigtighed, end om det Vand, som, formedelst deres Skyld, ikke kan benyttes til andet Brug, blev benyttet til Engvanding. Blev disse Græsmøller nedlagte, og deres Eiere fik Tilladelse til i deres Sted at bygge Windmøller, troer jeg det, vilde have gavnlig Indflydelse paa de jydskke Heders Dydyrkning.

Ogsaa Heden behandler Kammerraad Møller paa en for Jydland usædvanlig Maade. Om Foraaret bræktes den med en engelsk Ploug. Næste

Aars Foraar pløies igjen og harves, samme Efteraar pløies paa ny med staaende Fure. Nu paa fjøres Mergel, næsten 400 Læs pr. Tve. Land. Trede Foraar harves, og Havre saaes i denne brudte Hede i 2 Aar efter hinanden. Derpaa gjødes til Byg og paa dette saaes Klever. Naar Klevermarken har ligget flere Aar, brydes den og tages ind under Gaardens almindelige Markbehandling. Grødeviis pløies med engelsk Ploug indtil 7 til 8 Tommers Dybde. Saavel denne Hede-Havre, som den øvrige Sæd, bestaaende af Hvede, Rug, Byg og Boghvede, stod fortræffeligt. Dette Aar (1819) havde Rugen lidt megen Skade i Sydland af Nattefrost; det var og Tilfældet med Rugen omkring Høiriis, men paa Høiriis selv var den uskadt, hvor den stod paa merglet Jord, hvorimod et lidet Stykke, som ikke var merglet, havde lidt.

Bag Naaningshuset hæver sig en Banke; her er anlagt en Have paa 6 Tdr. Land, med 300 gode Frugttræer, omgivet af en Skov, bestaaende af alle Slags Løv- og Naale-Træer. Alle disse Træer staae i frodig Væxt, med Undtagelse af den vestlige Række af Skovtræerne, og have opnaaet en for deres Alder (20 Aar) ikke ubetydelig Høide. Jeg havde nyligen seet Plantagerne paa Alheden, som ere noget ældre end dette Anlæg, og havde tidligere seet Plantagerne paa Randbølleheide, og maatte høiligen forundres over, paa Høiriis at

finde en Plantage, der saa fortrinligen udmærkede, sig fremfor hine. Jordsmønnen er rigtig nok bedre paa Høiriis, end paa de ovenanførte Steder, og Ahl findes der ikke, imidlertid troer jeg ikke, at disse Dele tilsammen ene ere Aarsag i, at Plantagen paa Høiriis er saa udmærket, fremfor hine; jeg troer at finde en væsentlig Aarsag dertil, i at Kammerraad Møller har skaffet Læ for de unge Træer. Plantagen er omgivet med et Dige paa 4 til 5 Alens Høide; indenfor dette staaer haardsføre Træer, som Piel, Poppel, Hessel m. m., og i Læ for disse have de øvrige Skovtræer og i disses Læ igjen Frugttræerne høvet sig. Det forekommer mig, at man ikke paa de kongelige Plantager har fulgt en saadan Fremgangsmaade.

Det er et vanskeligt Foretagende i Hederne, hvor Jorden er løs og sandet, at opføre et varigt Jorddige; imidlertid have endeel af de Diger, som Kammerraad Møller har opført paa Høiriis, nu staaet nogle og tyve Aar, og holdt Prøve, men han har og sat Digerne med megen Omhu. Om Foraaret, eller om Efteraaret, naar der er Fugtighed i Jordskorpen, skjæres Græstørvene i 3 Qvarteer lange Strimler. Disse Tørv lægges med Græssiden nedad, saaledes, at de danne Ydersiden af Diget, der har 5 Alen i Bunden. Tørvene lægges meget nøiagtigen og tæt paahinanden. Mellemrummet fyldes med Jord, som trædes fast sammen; naar Diget saaledes er op-

ført til den Høide, det skal have, bedækkes det med Tørv, hvorved der maa iagttages, at de komme til at ligge saaledes, at Vand ikke kan trænge ned igjennem dem, thi ellers vilde Siderne af Diget let udskydes.

Disse Kammerraad Møllers Forbedringer ved Høiriis, som have kostet betydeligt, og som nu først begynde at forrente sig, have havt en fordeelagtig Indflydelse paa Egnen; allerede ere store Mosestrækninger ved Udgravning og Banding blevene til frugtbar Eng, og megen Hedejord er optagen og optages ved Mergling, som var ukjendt i Egnen, indtil Kammerraad Møller begyndte derpaa; dog anvender Bonden ikke saamegen Flid paa Hedens Brydning, hvorfor og hans Sæd ikke er i Begyndelsen saa god, da Furen ikke erholder Tid til tilstrækkeligen at forraadne.

En Mil sønden for Veile ligger Aldebertsminde, tilhørende Hr. Dalgas, som for nogle Aar siden paa offentlig Bekostning reiste i fremmede Lande, for at gjøre sig bekjendt med Hamps og Hør-Væsen. — Gaarden er paa 170 Tdr. Land. Endeel af dette Areal er, eller har været Skov eller Krat begroet, men deraf bliver røddet indtil 30 Tdr. Land, som indfredes. Marken, som var inddeelt i 10 Indtægter, er nu forøget med 2de

nne, ved at opbryde nogle magre Enge. Sædskiftet er nu: 1) Grønjords Havre, 2) Brakfrugter, gjødede, 3) Byg, 4) Boghvede, Urter, Bisker og libet Klever (Kleversæden er opgivet som forberedende Mellemfæd, fordi denne Foderurt saa ofte mislykkes paa Aldebertsminde), 5) Rug, 6) Byg, 7) gjødede Bisker til Hø og Staldfodring, 8) en halv Indtægt med Rapsfæd, hvor Jorden er bedst; det øvrige med Rug, 9) en halv Indtægt med Rug, en halv med Klever (rød og hvid blandet sammen), 10), 11), 12) Klever til Hø og Græsning. Den ringeste Jord erholder et Aars Hvile meer end den bedre.

Paa Engene er anvendt mange Bekostninger. De ere først udtørrede ved bedækkede Grøfter, hvor Jordbunden har været fast, eller ved aabne, hvor den har været tørvagtig eller løs, og derpaa ere de indrettede til at bevandes; heraf har Hr. Dalgas imidlertid ikke høstet den forventede Fordeel, hvortil han anseer Aarsagen at være, at Vandet samler sig fra en mager Heddegn og at det manglende, især om Foraaret. Det er derfor, at han af disse Enge har taget de magreste ind blandt Indtægterne. — I de bedækkede Grøfter lægges her Faskiner, og ikke Steen. Det skal være en Erfaring, at, om endog Faskinerne raadne, vedblive dog Grøfterne, da den faste Jordbund inden den Tid saaledes er sunket sammen, at den danner en Hvælving.

Her mergles, ligesom i den hele Egn. Paa den tørvagtige Jordbund er især Virkningerne deraf paafaldende, hvorpaa jeg netop nu kunde see et Beviis, ved at anstille en Sammenligning mellem tvende ved Siden af hinanden, og med samme Sæd begroede Agre, hvoraf den ene var merglet, den anden ikke. Et meget heldigt Forsøg har Hr. Dalgas anstillet (1821) med at afbrænde Jordstørpen paa en tørvagtig Grund, hvori Rapsæd saaedes, uden videre Gjødning, og som skal love meget. Paa 5 Tdr. Land blev Grønsværen pløiet 4 til 6 Tommer dybt, Jurestrimlen afflaaren i 6 Alens lange Stykker, der sammenrullede fra begge Ender mod Midten. En saadan Rulle antændtes derpaa. Det lykkedes endog i den stærke Tørke at afbrænde Jurestrimlen; herved vandtes megen Arbeids Besparelse.

Formedels det raa Klima og de just ikke fortrinlige Jorder, som ere paa Aldebertsminde, har Eieren ikke kunnet binde sig til Staldfodring alene, men, efter Omstændighederne staldfodres, halvstaldfodres, foldes, tøires og vogtes — Hampen dyrker Hr. Dalgas ikke, da hans Jorder ikke ere dertil, hvilket er at beklage, da derved tabes den Nytte, som Staten skulde have af de paa hans Reise til dette Diemed anvendte Bekostninger.

Indhegninger vare ikke kjendte i denne Egn, førend Hr. Dalgas kom der; han lod sin Eod omgive med en dobbelt og beplantet Jordvold, og

den fordeelagtige Virkning dette har havt for Gaarden, har havt til Følge, at 4 af Naboerne nu inddige deres Mark, og 4 andre Bønder i Nærheden følge Exemplet. — Endskjøndt Svingploven, som bruges paa Aldebertsminde, finder Bifald i Omegnen, har dog endnu ingen begyndt at anskaffe sig den.

(Fortsættes.)

Hvorledes kan Landmanden ledes og forbindes til at producere reen Sæd?

(Ved Hr. Auktionsdirecteur Lemvig, Ridd. af Dannebrog.)

Danske Statstidende, No. 24 for Aaret 1821, har det kongelige Landhuusholdnings-Selskab behaget at udsætte sin anden Guld-Medaille, eller 100 Rbd. Sedler, for en fyldestgjørende Besvarelse af følgende Opgave:

"Endskjøndt man af den Mængde, deels simple, deels kunstigere Rensnings-Medskaber, som Aar for Aar udbreides her i Landet, og ikke blot forefindes paa Udsalingsstederne, men ogsaa hos de større Producentere, kunde haabe, at ureen Sæd snart maatte forsvinde, saa finder dog dette endnu saa lidet Sted, at det vel fortjente at undersøges, hvorledes en for Landet og dets Kornaffætning saa høist skadelig Udsæd kan hemmes?"

"Udskillige Varesorter vrages; ulbne Fabri-
 "kater undergaae Halling; skulde det ikke være
 "mueligt, at, i Analogie hermed, noget Ege-
 "nende kunde gøres fra det Offentliges Side,
 "hvorved Producenten nødsagedes til at sælge
 "aldeles reen Sæd, uden dog at udsættes for
 "Chicane af Kjøberen; kort: hvorved baade
 "Kjøber og Sælger fikredes mod uredelig, vil-
 "kaarlig Behandling?"

Dersom Indsenderen heraf ikke har misfor-
 staaet foranstøt Opgave, da gaaer Spørgsmaalet
 alene ud paa, om noget fra Lovgiverens Side bør
 foranstaltes, for at tvinge Producenten, eller
 Agerdyrkeren, til at frembringe og salbyde paa
 de offentlige Torve aldeles reen Sæd, uden dog
 at udsættes for Chicane af Kjøberen.

En vis Forfatter har, for ikke længe siden,
 sagt: "Alt hvad Statsbestyrerne, efter min Me-
 ning, bør gjøre, for at rette privat Mand's falske
 Begreber om hans Eiendoms gavnligste Anven-
 delse, er: at forskaffe ham rigtigere Kundskaber
 ved offentlig Underviisning, at opmuntre ved Be-
 lønninger, og, saavidt mueligt, at bortrydde alle
 Hindringer for Oplysnings og Velstands Fremme.
 Skeer dette, da vil Alt gaae godt; thiingen, med
 sund Forstand, arbejder mod sit eget Vel."

Omendskiont Indsenderen heraf, uden mindste
 Betænkning, tiltræder denne Mening, opgiver
 han dog ikke alt Haab om, at kunne foreslaae

nogle Foranstaltninger fra Lovgiverens Side, til renere Kornvares Frembringelse, uden at paalægge Jordbrugeren saadan Tvang, som under mange enkelte Omstændigheder maatte blive uretsfærdig, fordi Jordbrugeren ofte, uagtet sine alvorligste Bestræbelser, ej var istand til at frembringe saareen og god Afgrøde, som han selv gjerne ønskede.

Ikke behøver jeg, for Landhuusholdnings-selskabets oplyste Mænd, at bevise, hvor vanskeligt det er, hvor megen Flid det udfordrer og hvor mange Aar det medtager, at faae en med Ukrud opfyldt Jord fuldkommen rensat.

Ei heller behøver jeg at oplyse, hvor indskrænkede de fleste Bønders Kundskaber ere, om de rette Midler til Jordens Rensning, eller hvor urimeligt det er, at vente reen Afgrøde, endog efter den reneste Udsæd, naar Jorden, hvori den rene Sæd blev lagt, er opfyldt med Ukrud.

Vil man antage, at Bonden meget vel veed, at Jorden renses ved reen Brak, ved Rodfrugtaavl, eller ved gjødede Bexter, som aflaaes, før disse og Ukrudet modnes; Mon han dog altid, uagtet han gjerne vilde, er istand til strax at bringe denne Fremgangsmaade i Udøvelse? og naar alt muligt iagttages, mon han dog kan være ganske sikker i sin Sag? Den praktiske Landmand svarer: Nei! Han indrømmer, at meget kan udrettes; men han paaastaar, at der til at frembringe og vedligeholde aldeles reen Afgrøde, behøves mere Sagkundskab,

Omhue, Tid og Bekostning, end de fleste Landmænd, end lige den simple Bonde, har i sin Ene.

Saa! siger man, alt dette kan maaskee forholde sig rigtigt; men de fleste Slags Ukrud er af den Beskaffenhed, at de, ved tilbørlig Flid, kan lade sig rense fra den gode Kjerne. Saa alt Sæd bør dog hverken Støv, eller Kvær, findes i den Afgrøde, som bringes til Torvet.

Det sidste tilføjer Indsenderen; dog bør han ikke lade ubemærket, at de fleste Bonders Lø er saa liden og snever, at hverken Kvær eller Støv kan der tilbørligen fraskilles ved den nu brugelige Rastning og Rensning med Sild.

Løen bør da gøres større eller en Riste-Maskine anskaffes, eller Støv og Kvær bør i det ringeste afblæses i en Port, eller andet snevert Rum. — Meget rigtigt! Men har den fattige Bonde Formue til at ombygge sin Lade for at udvide sin Lø? Kan han anskaffe en Riste-Maskine paa en Tid, da han har ondt ved at tilveiebringe sine Skatter og andre offentlige Afgifter? Er Veiret, ved Vinterstid, da Afgrøden tørffes, gunstigt til Afblæsning i det Dieblis, da Sæden skal oprenses, for enten at leveres, efter Amtstuens Ordre, til vedkommende Steder, eller bringes til Torvet, for at skaffe Penge til Skatter og andre paaatrængende Udgifter?

Det vil, som jeg haaber, let indsees, at denne Bemærkning ikke skal gjælde som almindelig

Undskyldning for, at Bonden alt for ofte er skjædesløs i at frarensse smaat eller let Ufrud, som ved gjentagen Rastning og Rensning, eller Afblæsning, dog nogenledes, endog paa en liden Lo, lader sig fraskille; men da denne Rensning er forbunden med dobbelt Arbeide og Bekostning, indlader Bonden sig neppe derpaa, saalænge Kjøberne ikke vrage hans Vare og saalænge der ikkun gøres liden, eller ingen, Forskjel paa Prisen, enten Varen ere tilbørlig rene, eller ikke.

Hvad der i Hensigt til Støv og Avner er bemærket om Loens alt for snevre Rum, gjælder end mere om Bondens Lade og Loft, i Hensigt til at vedligeholde de forskjellige Kornarter ublandede.

Den Landmand, som ikke har tætte Afdelinger i sin Lade, eller, hvilket endnu var bedre, særskilte Lader til hver Slags Afgrøde, kan umuelig holde de forskjellige Slags aldeles ublandede; thi naar den ene Neg kan berøre den anden, blot med Rodenderne, hvorledes skal det da forebygges, at ikke nogle Ar eller Vipper hænge sammen, og da er Blandingen fæet.

Naar Rug, Byg, Havre, Erter, Vicker, ja maaskee endnu flere Slags skal, efter at de endog tilbørligen ere rensede fra Loen, henligge paa det smale og indskrænkede Rum, som udgjør Loftet over vore Bønders Stuehuse, hvorledes skal det da tænkes mueligt, at holde disse forskjellige Arter aldeles fraskilte, uden mindste Blanding? Det

høieste, som her kunde ventes og med Billighed forlanges, var, at Afdelinger til hvert Slags Sæd bleve indrettede ved Hammer, eller andet lignende Skilleværk, saasom Gavntømmer, eller deslige; men, hvor tæt og nøie sammenpasset maatte dette være, for at forebygge, at nogle Kjerner kunne løbe igjennem? Og naar endog denne Fuldkommenhed kunde opnaaes; hvilken Husbonde kunde dog afværge, at en Rat, ved at springe fra den ene Kornbunke til den anden, medfører mange Kjerner; eller at Tjenestetjende, ved Oprensning til Husholdnings-Fornødenheder, bruge Uagtsomhed i en Sag, som de ansee med største Eiegenlydighed?

Hertil kommer, at den store, tunge og især forhadte, Klinte ikke paa de hos os hidtil bekjendte Rense-Maskiner fuldkommeligen lader sig skille fra Rug eller Hvede, ligesaa lidet som stor Rug lader sig rense fra Hvede, eller stor og kort Havre fra Byg.

Skulde nu en kongelig Lov forbyde Bonden at bringe andre, end aldeles rene Kornvare til Torvet; hvorledes skulde han da anvende sin hele Afgrøde, naar saadan Fuldkommenhed ej kunde opnaaes og hvorfra skulde han tage sine Indtægter, naar hans mindre rene Vare ej maatte salbydes?

Desuden kan Rug og Hvede med nogen Blanding af Klinte. Hvede med Rug og Byg med

Havre meget fordelagtig anvendes i Brændeviinsbrænderierne, som maaskee er en af Danmarks meest brugte og meest indbringende Næringsveie. Endelig bemærkes: at Blandings-Sæd af de homogene Arter, efter flere Land-Deconomers Lære, ofte lykkes bedst og giver et langt større Product, end om Arterne særskilt vare udsaaede.

Er dette Sandheder, som ingen Sagkyndig kan modsig; mon det da var retfærdigt, eller for Staten gavnligt, at forbyde Handel med ikke aldeles rene Kornvare? Neppe kan dette Spørgsmaal besvares med Ja! Skal da det af Naturen moderligen, men af dets Indbyggere stedmoderligen behandlede Danmark, til evig Tid blive staaende paa sit lave Trin?

Svaret herpaa maae nødvendig blive:

Uden Landmandens kraftige Understøttelse kan ingen blomstrende Agerdyrkning, og, uden en blomstrende Agerdyrkning kan ingen rene Kornvare i det Hele ventes; desaaarsag et Lovbud, som i Bondens nuværende Forsatning befalede, at al uren Sæd skulde vrages og bortvises fra Torvene, vilde omtrent være det samme, som at befale den Blinde at see, den Halte at gaae.

Neppe tør Indsenderen berøre de vigtigste offentlige Foranstaltninger, som, efter hans Overbeviisning, ere uundgaaelig nødvendige for at bringe Danmarks Agerdyrkning paa den Fod, som den bør staae, før reen Sæd og kraftfuld Virk-

sonhed i alle Landvæsenets Grene kan ventes; thi han indseer hvormange Indsigelser og Hindringer der, deels maaſkee af Mangel paa klar Kundskab om Tingenes sande Tilstand, deels af Frygt for Følgerne af en betydelig Forandring i de gamle Indretninger, deels maaſkee af andre mindre ædle Bevæggrunde, vil opkaſtes og lægges i Veien.

Dog! hvorfor følge Sandhed? eller maaſkee rettere: ærlig Mands Mening? Den brøſtes jo af et oplyst Selskab; og, om den endog af dette Selskab bifaldes, er der viſt nok endda langt tilbage, før noget Afgjørende beſlattes.

Jeg vover derfor ſørſt at fremsætte de vigtigſte, men tillige de vanſkeligſte Foranstaltninger til reen Sæds Frembringelse. — Diſſe ere:

1. Bærnepligtens henſigtsſvarende Fordeling paa alle Statens Medlemmer.
2. Landmandens friere Raadighed over ſine Eiendomme.
3. Fri Kjørslers, eller det offentlige Hoveries Afſkaffelse eller Forandring.

Ethvert af diſſe Emner behøver en ſærſkilt vidtløftig Udvikling, for at gøres tilſtrækkelig indlysende. Dette vilde føre Indsenderen langt uden for denne Afhandlings Grændſer. De ere blot fremsatte, fordi Indsenderen anſeer dem, ſom Grundlaget til det danſke Landvæſens ſande og radicale Forbedring; hvorimod han troer, at adſkilligt andet, ſom dog kunde være bedre end intet,

enten har et meget langvarigt Udseende, eller ikkun bør betragtes som en nye Klud paa en gammel Klædning.

Langvarigt Udseende til at skaffe reen Sæd, har Bøndernes Børns Underviisning i de danske Skoler, ikke alene i Læren om Sædens tilbørlige Rensning, men endog i Agerdyrkningens vigtigste Grundsætninger.

Vel have de offentlige Tidender allerede forkyndt, at dette Forslag, i det ringeste af nogle Almuen's Lærere, ikke yndes. Saaledes har man yttret: at Agerdyrkningen bedst læres af Bønder, at al Oplysning, som ikke indskrænker sig til Religionen, er unyttig, ja endog skadelig for Almue, hvis Begreber derved ikkun forvildes og ledes til Tøvløshed; at derimod Religionen, og ene denne, bør indprentes Børnene lige fra Buggen af. Men hvo kan troe, at denne Læremaade i det 19de Aarhundrede skulde findes hos mange?

Derimod vil Indsenderen haabe, at han hos dem, der nøiere have gjennemtænkt Sagen, vil finde Bifald heri; at dersom Danmarks Landboes Love ikke kunne forandres saaledes: at Dyrkningen af de mindre Jordbletter, som nu ere i de saakaldte Bønders Besiddelse, kunne, i større Afdelinger, blive en Gjenstand for mange oplyste og formuende Mænds Ønske; ikke blot som Morstabs-Syssel, eller bestemt Embeds-Indkomst,

eller Tilflugt i yderste Nød; men som fisker, behagelig og indbringende Næringsvei; da er der, ifald endnu ikke flere Aarhundreder skulle hendses i den gamle Glendrian, ingen anden Udvei, end at Agerdyrkings- Videnskaben maae bibringes de nuværende Agerdyrkeres Børn i Almue-Skolerne. Dog vilde saadan Underviisning blive til liden eller ingen Nytte, dersom Læren ikke blev gjort fattelig og overbevisende ved praktisk Udøvelse; hvortil de, Almueskolerne tillagte, smaa Jordlodder synes særdeles vel passende.

Meget mere kunde herom siges; men maaſkee jeg allerede har sagt mere, end de mig foreskrevne Grændser tillade; og dog kunde jeg ikke fatte mig fortere for nogenledes tydeligt at fremsætte det, som jeg, næst efter de 3de forstansførte Uttringer, anseer for det paalideligste, skjøndt vistnok langvarigste, Middel til at skaffe reen og god Sæd i Landet.

Som midlertidige, men i Hovedsagen svagere indgribende Foranstaltninger, foreslaaes:

- A. De ældre Bønderes Underviisning om, hvorledes de skulle bære sig ad, for at opnaa deres Ønske. Jeg siger Ønske; thi hvo er dog den Landmand, som ikke, efter sin Indsigt og Evne, bestræber sig for at have reen Sæd? Denne Underviisning bør gives ved et trykt Blad, som enten efter Regjeringens, eller Landhusholdnings-Selskabets Foran-

staltning, gratis uddeles til samtlige Sognefogder, med alvorlig Formaning om, at enhver Jordbruger, saavidt mueligt, bør holde sig den givne Forskrift efterrettelig.

- B. Ved passende Præmier for dem, som rette sig efter de anførte Forskrifter.
- C. Omendstjøndt det var at ønske, at Tren, eller i det ringeste eget Vel, i Forbindelse med det Almindeliges Vel, kunde være Drivesjæderen til alle borgerlige Handlinger; saa viser dog, desværre! Erfarenhed at dette ikke altid skeer! men at der gives Tilfælde, hvor Egennytte, eller Eigegyldighed, eller noget Andet, kommer i Collision med det Almindeliges Vel. — Naar dette Andet ej er Mangel paa Evne, da har Lovgiveren Ret til at bestemme, hvad der bør skee; thi det Almindeliges Vel er Staternes øverste Lov.

Det synes derfor, at Lovgiveren, uden at træde Billighed eller Retfærdighed for nær, kan paabyde: at enhver, der vil drive Kornhandel paa udenrigs Steder, eller søvevts fra den ene Provinds til den anden, skal enten ved Bevilling, eller specielt Borgerstabs-Brev, af Rørigheden dertil autoriseres. — Førend saadan Bevilling meddeles bør han:

- 1) Beviisliggjøre, at hans Kornlofter, eller Dplagssteder, ere af den Bessaffenhed, at

Kornvarene der tilbørlig kunne udluftes og renses.

- 2) Bør Kjøbstædernes øverste Embedsmand, i Forening med 2de af Stiftsøvrighederne udnævnte kyndige Mænd, bemyndiges til at bedømme, hvor stor Qvantitet Kornvare den Handlende, efter Magasinets Rum og Besskaffenhed, maae oplægge, samt jevnlig, i Forening med hinanden, at paasee Overholdelsen og dictere Mulct for Overtrædelse.
- 3) Enhver saaledes authoriseret Kornhandler bør være forsynet med et bestemt Slags Rense-Maskiner af de bedste, som her i Landet forfærdiges, og gjøres ansvarlig for, at Kornoplaget efterhaanden, til bestemt Tid, i Forhold til Oplagets Størrelse og Maskinens Virkekraft, renses.
- 4) Ved hver Udskibning bør afgives 2de Prøver af de udskibede Kornvare, hvilke, under Told-Inspecteurens Segl og med vedheftet Forklaring om, til hvem, fra hvem og hvor stor Qvantitet, der var udskibet, skulde leveres den ene til Byens Magistrat, og den anden til General-Toldkammeret, hvor de, paa et passende Sted opbevarede, kunne, til en bestemt Tid ved Aarets Udgang, aabnes, og, naar de da, af udnævnte sagkyndige Mænd, vare bedømte,

saavel i Henseende til Bægt som øvrige Beskaffenhed, burde passende Præmier udddeles til 3 af de Kornhandlere, som befandtes i det sidste Aar at have ladet udfikbe, ikke under en vis forud bestemt, Qvantitet af de bedste i Danmark producerede Kornvare.

Med denne Foranstaltning vilde rimeligviis forebygges, at ikke enhver Høker eller Kræmmer i de smaae Kjøbstæder, hvor indskrænkede hans Løfter end ere, kunde besatte sig med Kornhandel. Det paalagte Opsyn, i Forening med de udsatte Præmier, vilde formodentlig blive for den berettigede Kornhandelsmand meget virksomme Motiver til, ikke at indkjøbe enten fugtige, eller svange, eller urene Vare; og, naar et lignende Opsyn blev bestemt tillige for Kjøbstædernes Bryggere og Bagere, maatte deraf nødvendig følge: at Bonden ej kunde sælge sin urene Afgrøde til andre, end Brændeviinsmænd, hvilke, stolende paa Anordningerne, snart vilde nedsætte Priserne paa de mindre rene, skjøndt til Brændevin lige tjenlige Vare, saaledes, at Bonden blev nødt til at anvende alle sine Bestræbelser for at bringe rene og gode Vare til Torvet.

- D. Omendskjøndt det vingede Ukrud, uden stor Vanskelighed lader sig frarensse, er det dog i

høi Grad harmeligt for den omhyggelige Landmand, som paa alle optænkelige Maader bestræber sig for reen Sæd og rene Jorder, at see disse hvert Aar opfyldt med vinget Ufrud fra Naboens Gjerder, Diger og tilstødende Agre. — Her er virkelig Beskadigelse, som ved Lov bør hemmes, saa meget mere, som den virkes ved Beskadigerens Uagtsomhed og Eiegeghbighed baade for sit eget og sine Medborgeres Vel.

Det var derfor, efter Indsenderens Skjøn, nende, baade retfærdigt og nyttigt: at det ved Lov, under Mulet, blev paalagt enhver Landmand at afluge, eller i det ringeste at afbugge, før det gaaer i Frøe, alt Ufrud, som voxer ikke alene paa hans til anden Mands Eiendomme grændsende Jorddiger og Steengjærder; men endog paa hans egne Jorder, i det ringeste i en Afstand af 100 Alen fra Naboens Lod.

- E. Den kongelige Forordning af 21de October 1791, som tillader at sælge Kornvare, enten efter Vægt, eller Maal, eller og efter Vægt og Maal tillige, har, efter 30 Aars Forløb, neppe gjort mindste Virkning til Kornproducternes Forbedring. — Sikkrere vilde Hensigten vistnok opnaaes, ved at befale al Handel med Kornvare efter Vægt alene, og ganske at forbyde Maal. For de store Kornhandlere

og de kongelige Dyppebørselsbetjente vilde denne Bestemmelse blive til megen Bequemmelighed, fordi en stor Qvantitet Korn meget hurtigere og sikkrere kan veies, end maales; Naar Landmanden veiede een Skjeppe Korn, kunde han, uden mindste Vanskelighed, beregne en Tønde af samme Slags. Han kunde desaaarsag, ligesom hidtil, bringe sine Kornvare, tøndeviis, til Torvet. Kjøberne, som forlangte saa eller saa mange Lpd. Korn, maatte da, ligesom nu, enten troe Bonden paa sit Ord, eller efterveie, istedet for at eftermaale. For falsk Angivelse maatte Sælgeren drages til betydeligt Ansvar.

Paa enhver Kjøbstæds Torv maatte anstilles en stor Vægt, for strax at afgjøre Kjøberens og Sælgerens mueligen ulige Meninger. I Begyndelsen vilde vel dette, ligesom alt nyt, foraaarsage nogle Vanskeligheder, men efterhaanden maatte disse ophøre. Naar Bonden saaledes paa den meest indlysende Maade blev overtydet om, at han, for at kunne sælge 12 Lpd. Byg, maatte levere 9 til 10 Skpr., istedet for at andre ikkun leverede 8 Skpr., som maaskee endda af en skjøn som Kjøber, bleve betalte dyrere, end hans 9 til 10 Skpr., da skulde man vel formode, at dette maatte blive et meget virksomt Motiv til reen og god Sæds Anskaffelse.

Bemeldte Forordnings 2den §. befaler derimod, at Skattekorn, hvor og naar sammes Ydelse in Natura maatte finde Sted, saavel som Landgilde og Dommerkorn, skat fremdeles, som hidtil, imodtages efter løst Maal og ikke kunne fordres efter Vægt.

Ikke desto mindre har dog Forordningen af 20de Julii 1821, om en extraordinair Rug- og Byg-Leverance, bestemt, at disse Kornvare skulle leveres baade efter Vægt og Maal, samt derefter fastsat Betalingen saaledes:

4 Rbdlr. 16 Sk. Sedler og Tegn for hver Tde. Rug, som ikke veier under 12 Lpd.

2 Rbdlr. 80 Sk. for hver Tde. Byg, som ikke veier under 10 Lpd. 14 Pd.; men ikkun:

3 Rbdlr. 64 Sk. for hver Tde. Rug under 12 Lpd., og

2 Rbdlr. 48 Sk. for hver Tde. Byg under 10 Lpd. 14 Pd.

Dog modtages ingen Rug under 11 Lpd. 12 Pd. pr. Tde. og intet Byg under 10 Lpd. 8 Pd.

Hans Majestæts Hovedhensigt med denne Anordning er upaatvivlelig: at opmuntre Landmanden til at beslitte sig paa at frembringe rene og gode Kornvare; men det maatte tillades mig, allerunderdanigst derved at gjøre følgende Bemærkninger:

- 1) Naar Rug til 12 Lpd. og Byg til 10 Lpd. 14 Pd. ansees som forsvarlige Vare og betales med høieste Priis; hvad Opmuntring findes heri til at skaffe Rug af 13 til 14 Lpds. Vægt, og Byg til 11½ a 12 Lpd.? og, naar saadanne Vare leveres, da gives jo eet til to Lpds. Overvægt, hvorfor ingen Godtgjørelse kan ventes? Det indsees let, at den gjorte Bestemmelse er rettet efter Omstændighederne og Bondens Evne i Almindelighed. — I en saa vidt omfattende Anordning er det vist nok umueligt, at lempe sig efter Enkelte, saalænge Leverancen skal skee efter Maal og Vægt tillige. Men skete den efter Vægt alene, og Betalingen beregnedes pr. Lpd. og Pd., da blev Opmuntringen stor, og da blev der den mueligste Eighed imellem Betalingen og Varens virkelige Værdie.
- 2) Da Varene formodentlig af Oppebørselsbetjenten, saavel den civile, som militaire, skal leveres ene efter Maal, bliver det en Selvfølge, at han, under alle Omstændigheder, seer mere paa Maalet, end Vægten. Det regnes derfor ikke saa nøie, naar Varene ere nogenledes antagelige, om en Tønde Rug med løst Maal ikke veier sine 12 Lpd., naar kun det, der leveres for en Tønde, holder denne Vægt i det ringeste,

eller naar Rugen, styrtet i Tønde, ikke alene giver Top, men flyder over alle Bredder. — Veier derimod en Tønde Rug med løst og strøget Maal, 13 til 14 Lpd.; den skal dog maales; man holder Sækken over Tønden; et Par stærke Karle lade Rugen styrte ud og falde med saadan Kraft i Tønden, at denne ej engang bliver bredfuld, langt mindre kan stryges. Hvad skeer nu? Bægten var god nok; men Maalet skal ogsaa præsteres! Sæden blev jo ikke sat i med Skuffe, men drysset ud af Sækken! hvo kan nægte, at dette var løst Maal? Tønden maa skaffes fuld, eller den skrives til Rest, en heel, en halv Skpe., eller et Fdfr., efter Omstændighederne. Bægrer man sig derved, i den Formening, at Maalet var tilstrækkeligt, har man vel Ret til at kalde Byens Maalere. Men, hvilken Flog og fredsommelig Mand leverer ikke en Skpe., eller et Fdfr. mere, om hans Rug med løst og strøget Maal veiede ogsaa fulde 14 Lpd., hellere, end at underkaste sig alle de Bryderier, som Kornmaalernes Assistance maatte medføre.

Alt dette vilde bortfalde, naar Ydelsen fikte ene efter Bægt; thi da kunde ikkun fordres: at Kornvarene skulde være vel

tørrebe, funde og vel rensede fra Ukrud og anden Ureenlighed, saaledes som allerhøistbemeldte Forordnings 3 §. foreskriver. — Denne retfærdige Forbring, forenet med Vægt alene, vilde forebygge alle Chicaner og ligesvem lede til reen og god Sæds Frembringelse.

Skrevet den 31te October 1821.

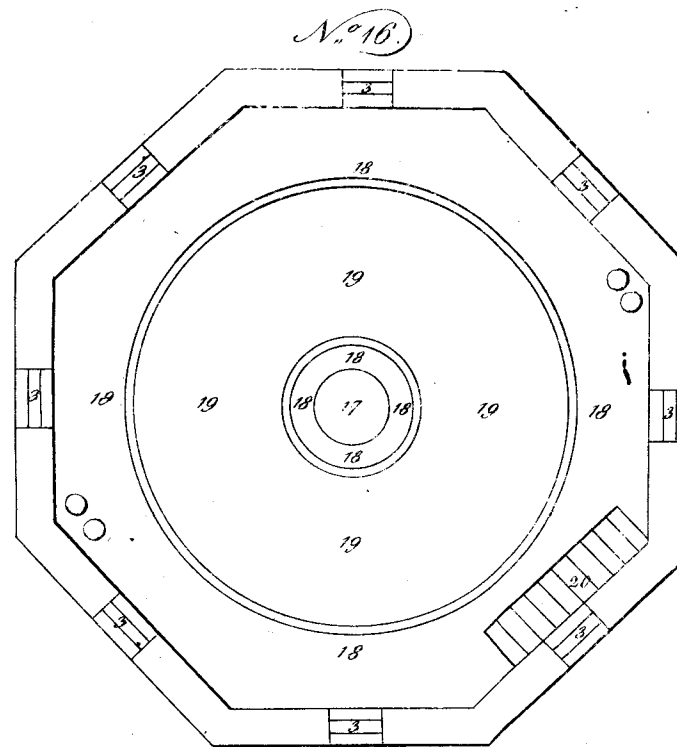
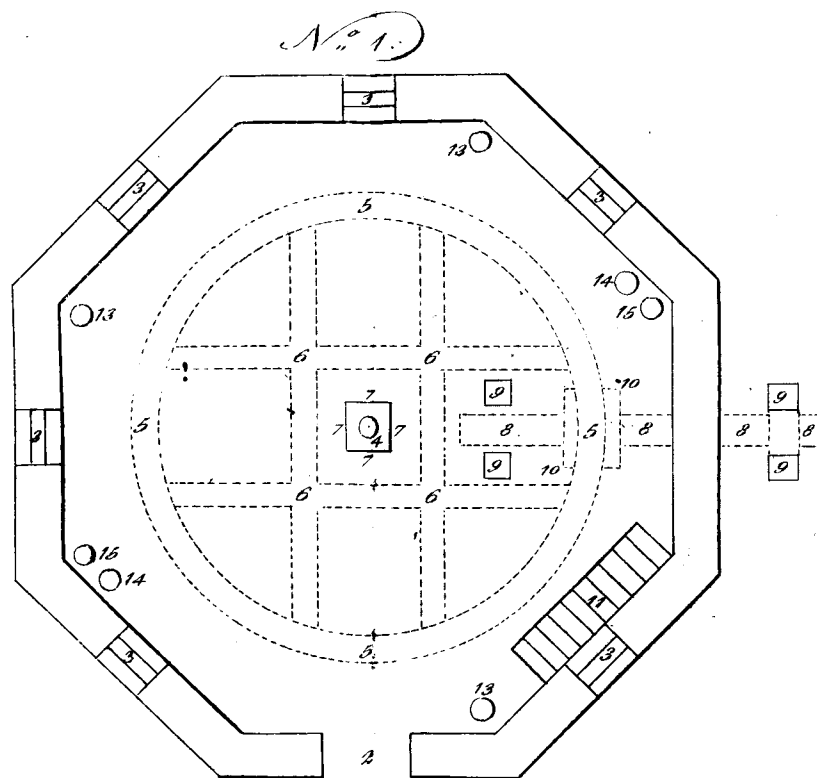
* * *

Det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Selskabs Dom over denne Afhandling findes i Stats Tidenden No. 61 for Aaret 1822.

Uagtet jeg med skyldig Erbødighed underkaster mig denne Dom, vilde det dog blive mig særdeles kjær, om enten mine høitagtede Dommere, eller nogen anden sindig og sagkyndig Mand, som føler Barme for det Almindeliges Vel, offentlig vilde bekjendtgjøre det, som formenes at kunde vække Betæneligheder ved Tværksættelsen af de i bemeldte Afhandling anbragte Forslage. Maaskee saadant kunde give mig Anledning til yderligere at udvikle de Grunde, hvorpaa Forslagene ere byggede og Emnet derved komme i fornødent Lys; hvilket ene kan have været Hensigten med den udsatte Præmie.

Kløverholm den 20de Septbr. 1822.

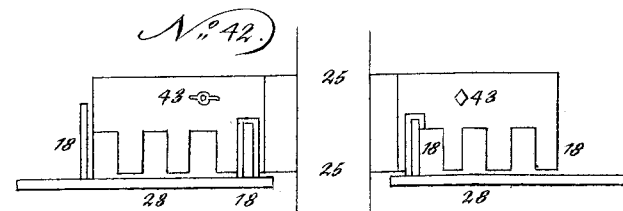
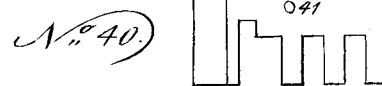
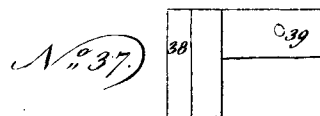
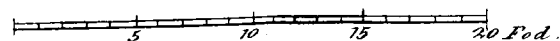
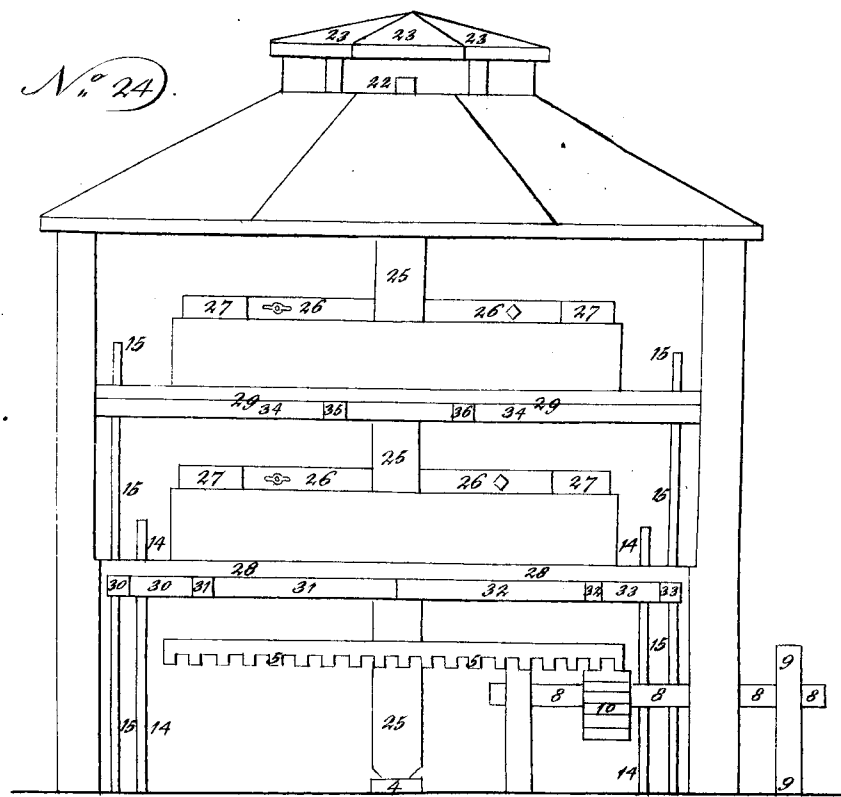
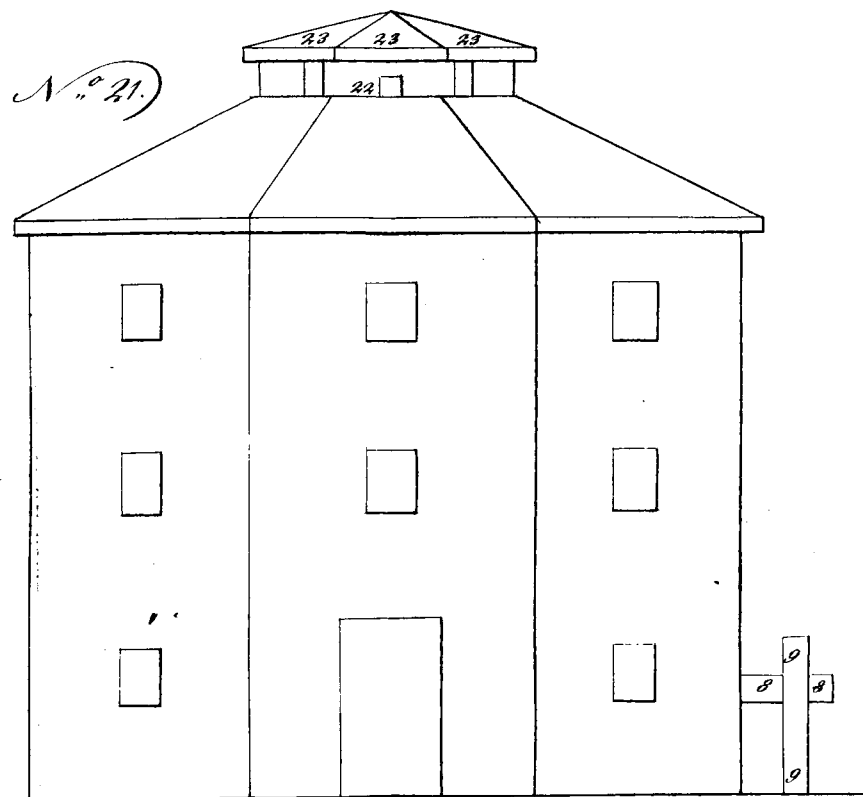
Lemvig h.

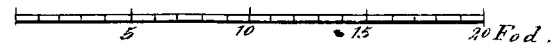
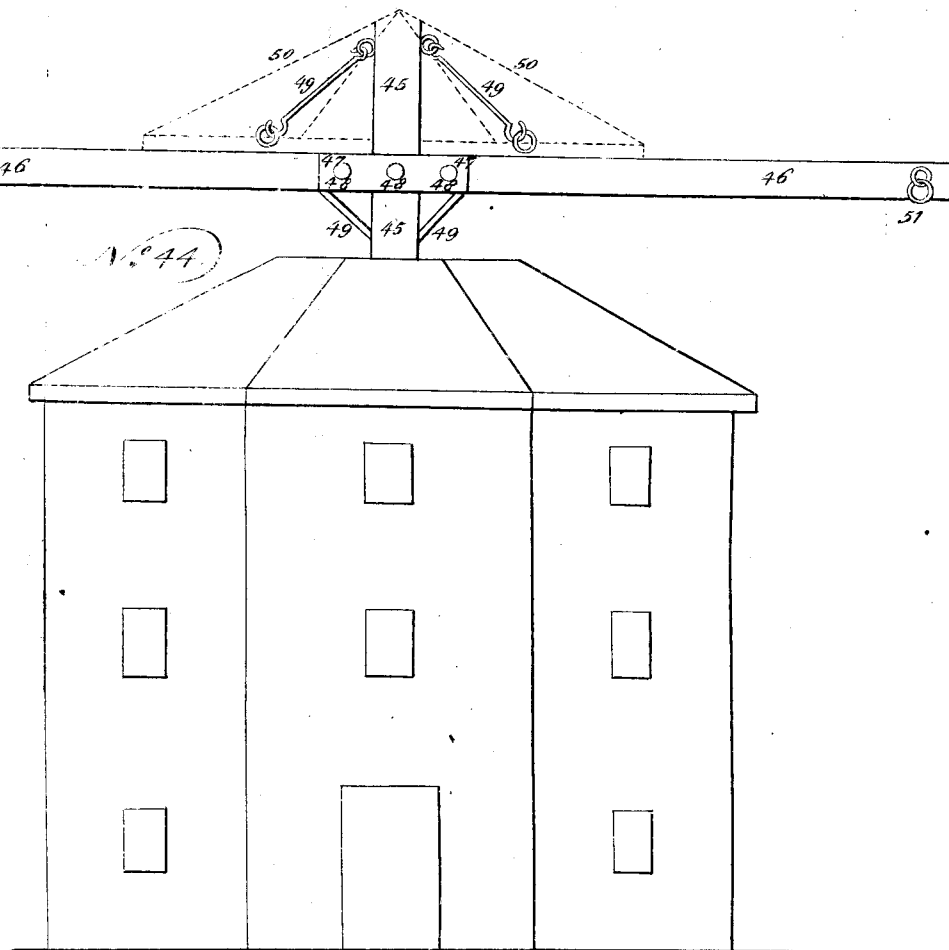
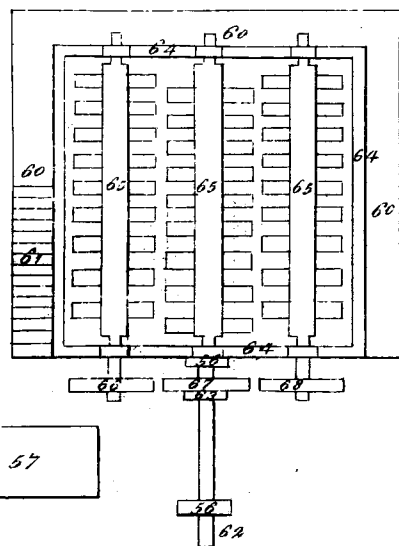
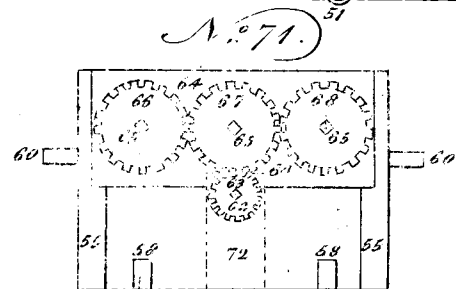
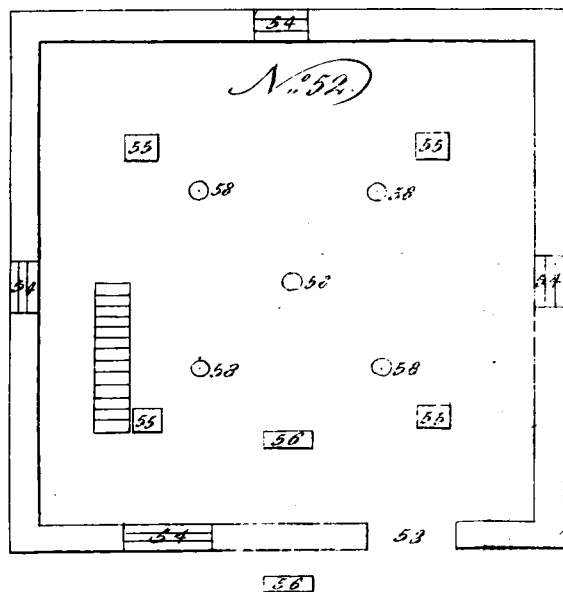
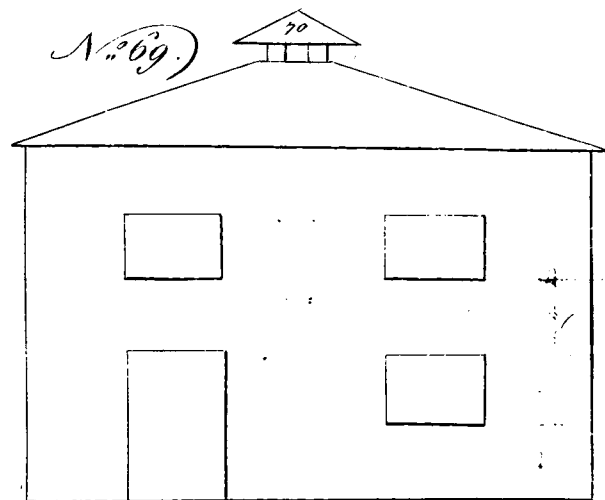

5 10 15 20 Fed.

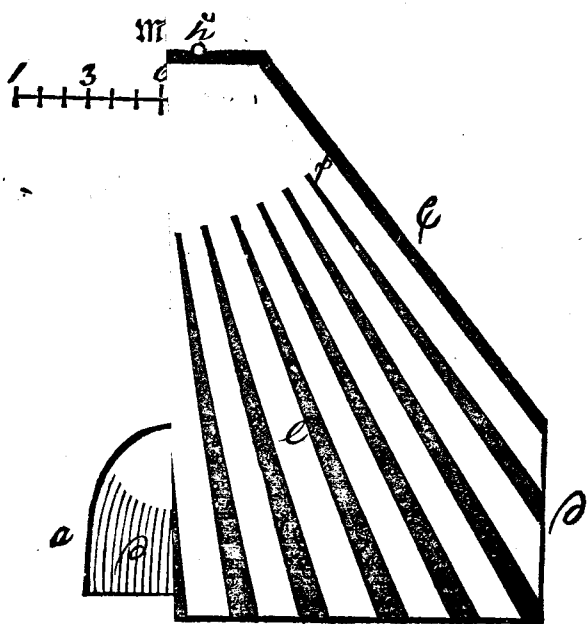
N^o

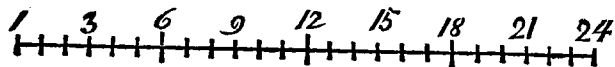

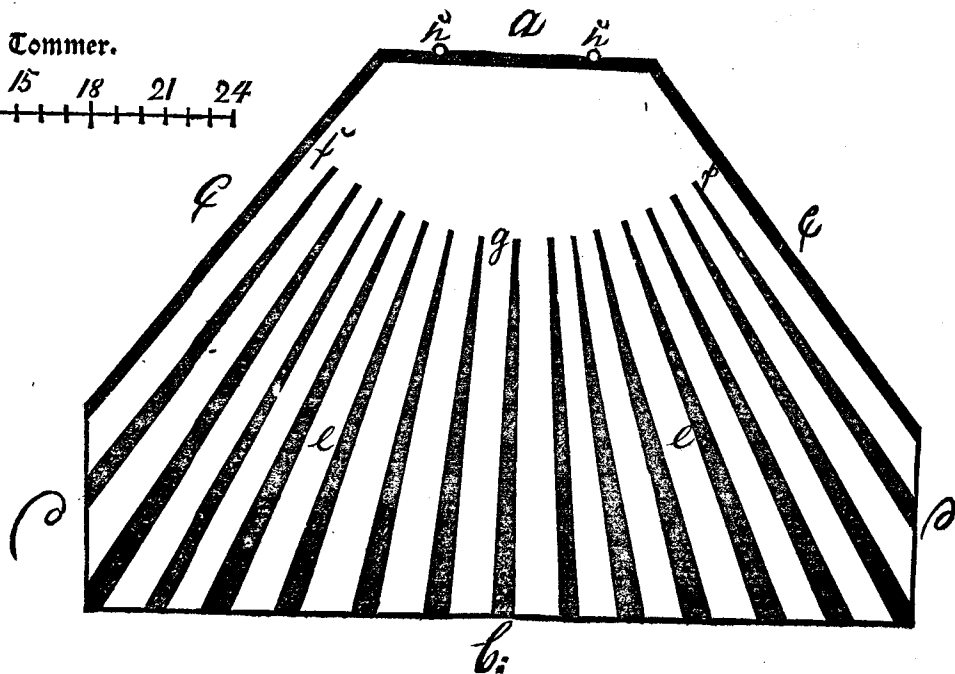
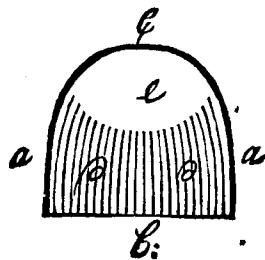
(Tilføjer til pag. 60.)

Maalestok paa 24 Tommer.

(Tilhørende til pag. 60.)

Om Fæsteretten og frie Forpagtning af Bønderjorderne.

(Til Hr. Kammerraad Drewsen).

Deres Velbyrdighed have gavnet den danske Landmand saa meget, og Deres Skrifter have havt en saa velgjørende og udbredt Indflydelse, at enhver, som har Interesse for Landmandens Vel, med megen Opmærksomhed maae lægge Mærke til Alt, hvad der kommer fra Deres Pen. Jeg deler fuldkommen denne Agtelse for Deres oekonomiske Skrifter, og netop dette bestemmer mig til at skrive imod Dem; — vel føler jeg, at min Pen ikke kan sættes ved Siden af Deres, men Følelsen af mine Grundes Bægt og Vigtighed er saa levende hos mig, at jeg næsten frygter at forsømme en Pligt imod mine Medborgere, naar jeg tie*de* i en saa vigtig Sag, og tillader mig derfor at fremsætte mine Grunde, der synes at afbevise Deres Velbyrdigheds Yttringer i de Nye Landoekonomiske Tidender, 5 B. 1ste Hefte, uagtet flere Mang-
5te Bind 2det Hefte.

ler i Fremstillelsesmaaden maaskee burde afholde mig fra at skrive, og vil afholde Mangen fra at veie mine Grunde.

Deres Velbyrdighed angiver S. 6 meget rigtigheden de Ting, som ere fornødne til et forbedret Agerbrug: fornødne Kundskaber, Villie og Virksomhed til at benytte disse, og tilstrækkelig Capital til at understøtte Villien. Spørgsmaalet er kun: hvorledes opnaaes disse Ting bedst? De formoder, at finde samme hos Forpagterne; jeg troer, at alle disse Ting meget lettere vil kunne tilveiebringes hos Livsfæstere, Arvesfæstere eller Selveiere. Vel nægtes ei, at man savner disse Fornødenheder til Agerbrugets Forbedring hos den største Deel af vore nærværende Gaardmænd; men jeg troer, at man endnu mere vil savne dem hos Forpagterne. Den Omstændighed, at en Mand besidder Jorden i Forpagtning, kan dog ei forsøge hans landoekonomiske Kundskaber, og naar en Forpagter fik den Jord, han dyrkede som Forpagter, i Fæste eller Eiendom, saa blev vel heller ikke derved hans landoekonomiske Kundskaber forringet. Villien og Virksomheden til at benytte disse Kundskaber vil dog vel være større hos den, som arbejder for sig selv og sine Børn, end hos en Forpagter, der ved enhver Jordsforbedring arbejder for Eieren. Og Capitalen, hvor vil denne være større, hos en Forpagter, som kan opsiges for at forhøie hans Afgift, som ofte skal flytte

omkring fra det ene Sted til det andet, — eller hos Gaardmændene, som i det mindste for deres Levetid kunne samle uforringet Frugterne af deres Flid, eller som maaſkee allerede nu have Nytte af Forfædrenes Virksomhed? Jeg troer, at baade Theorie og Erfaring vil tale for Gaardmanden, naar man blot vil undersøge roelig og grundig, og ei slutte fra vore Herregaards-Forpagteres Klædes Kjole paa en større Grad af landoekonomiske Kundſkaber og Formue end hos den vadmælklædte Bonde; Kjolen beviser dog intet; eller blande det post hoc med propter hoc; thi vel have vi Gaardmænd, og diſſe ere fattige og uvidende; men den Omſtændighed, at de have Gaarden i Fæſte eller Eiendom, er ikke Aarsag til deres Uvidenhed eller Fattigdom, dertil gives mange andre Aarsager, som fuldkommen ſtaaer i Cauſalitæts Forhold til deres nærværende Fattigdom og Uvidenhed, hvilke ſaavidt mueligt, burde hæves, men endnu ikke tilſtræffeligen ere værdigebe. — Men, naar vi gjøre diſſe ſamme uvidende og fattige Menneſker til deres Gaards Forpagtere, kunne vi dog umueligen antage, at dette forandrede Retsforhold vilde forøge deres Kundſkaber, forhøie deres Virkehyſt eller forøge deres Formue? Dette har viſt ikke været Meningen hos Deres Velbyrdighed og hos alle de Forfattere, som have forſvaret den frie Forpagtning; men man har formodet, at ved denne Forandring Agerdyrkningen

vilde komme i andre værdigere Hænder, og har troet, derved at kunde beraabe sig paa andre Landes Exempel. Vist nok vilde Agerdyrkningen derved oftere komme i andre Hænder; men i værdigere? Kan Danmarks Landalmue ansees uværdig eller uduelig til en høiere Dannelse og til Imodtagelsen af grundige landoekonomiske Kundskaber? Har Danmark en anden Klasse af Mennesker, som har de grundige landoekonomiske Kundskaber, og som have Formue til at drive de forpagtede Gaarde bedre? Jeg vidste sandelig ikke, i hvilken Borgerklasse man skulde søge disse Subjecter. Ikke engang de nærværende Herregaardsforpagtere kan man ialmindelighed regne derhen. Formue er i det mindste en Sjældenhed hos Forpagterne, og de grundige Kundskaber i den høiere Agricultur kan man ei heller vente meget udbredt i et Land, hvor man ikke har Agerdyrknings-Instituter, som forbinde den theoretiske med den practiske Dannelse. Hvor skulde nu alle de nye Forpagtere komme fra? Deres Velbyrdighed antager selv, at Bondestanden dertil vilde afgive en Deel, men hvorfor disse Bønder nu bedre skulde dyrke den forpagtede end den fæstede Gaard, dette er ikke forklaret, mindre beviist. Min Mening vil maaskee synes paradox; dog troer jeg med fuld Overbeviisning, at det er meget lettere at gjøre den practiske Bonde til en grundig theoretisk Landmand, end af grundige Theoretikere at danne gode

practiske Landmænd. Theorie og Praxis skal være forenet, men imellem begge er en stor Afstand, og jeg anseer Mangelen af Theorie dog sjældent for at kunne være saa fordærveligt, som Mangel af al Praxis nødvendigén maae være det for Landmanden, hvilket ogsaa Exemplet af de mange Gentelmann', som under Krigen troede at finde Guld, naar de dyrkede en Bondegård, noksomt have beviist. Naar vore unge Bønderkarle kun erholde Underviisning i den rigtige Theorie, og seer Exemplet, de vil i en kort Tid gjøre langt bedre Fremfærd end den bedste Theoretiker, som første Gang kommer paa Landet. Vil man altsaa afhjælpe denne Mangel paa Kundskab, som findes hos vore Landmænd, saa seer det vel rigtigst, ved at meddele disse til den Klasse, som allerede har lagt en saa god Grund ved praktiske Øvelser, og ikke ved at forjage disse og at sætte Theoretikere i deres Sted. Hvilket Haandværk eller Fabrik kunde ei vinde ved flere mathematiske og chemiske Kundskaber, men hvem turde tilraade, at sætte istedetfor den praktisk dannede Haandværksmand eller Fabrikant, en lært Chemiker og Mathematiker, som ei har gennemgaaet den praktiske Skole? hvor gavnligén derimod, naar Haandværkerne og Fabrikanten gives Leilighed til selv at lære disse Videnskaber.

Dog, dette kun foreløbigén. Det være nu tilladt, at betragte Spørgsmaalet: om Fæste er

bedre end Forpagtning, fra den reen theoretiske Side, og derefter at oplyse, hvad andre Landes Exempel lære os over denne Sag. Naar Theorien skal decidere over Retsforholdenes Gavnlighed, bør den af Psychologien hente sine Grunde. Den stærkeste Drikt i Mennesket er unægtelig Egennyttens; vil vi derfor Jordens Forbedring og en rigtigere Cultur, saa maae vi foranledige, at Egennyttens driver Dyrkeren, som skal iværksætte disse Forbedringer, til disse Foretagender; og jo længere han derfor kan nyde Frugterne af sin Flid, jo større er Dymuntringen for ham. Altsaa har Fæstere flere og kraftigere Dymuntringer til at foretage Forbedringer end Forpagteren, og Arvesæstere samt Selveiere atter flere end Livsfæsterne. Denne Sag kunde neppe drages i Tvivl, men vi have en stor Autoritet imod os. Sinclair siger: "at Jorden dyrkes bedst, hvor den ene eier Jorden og den anden dyrker den". Altsaa var Selveieren ikke ønskelig? Uagtet jeg har stor Høiagtelse for en saadan Autoritet, saa er en Autoritet dog aldrig for mig et Beviis, og det var mueligt, at den dybsindige Britte ved denne Sætning nærmest havde tænkt paa det Forhold, som finder Sted i hans Fædreneland, og der er der vist ingen Tvivl om, at Agerdyrkningen vinder mere derved, naar øvede Farmere dyrke Jorden, end naar den rige Lord, som sysselsætter sig med Parlamentets eller Hoffets Anliggender, uden nøie at kunne

deeltage i den daglige Bestyrelse, uden egen Erfaring selv vil bestyre eller lade bestyre Økonomien, hvorved han ingen Veilighed har til at beagte Operationernes Kjøstbarhed og de finantielle Resultater, da for den rige Mand sige Ting ikke ansees for væsentlige, hvorimod Farmeren vel er nødt til at benytte sig af enhver Fordeel, og at tage hver Pence i Agt, som skal anvendes. Men, skulde vi mueligen sætte Autoriteter imod Autoriteter, saa bør sandeligen vor Deder, vor Colbjørnsen, vor Hansen ei glemmes, som i deres Tid hæderligen kæmpede for Bondens Frihed og Eiendom, og med ædel Dristighed udtalte deres Overbeviisning, at Jorddyrkningen ikkun da kunde ventes at gjøre mærkelige Fremskridt, naar Agerdyrkeren eier den Jord, han bearbejder; en Sætning, som dybt synes grundet i evige psykologiske Grunde. Dog, vi vil holde os til den agtværdige Sinclair, men nøie lægge Mærke til hans Ord, og vil da finde at han anbefaler det Forhold, hvor den ene Mand dyrker Jorden og søger at trække den mueligste Fordeel deraf, og den anden eier den, og paaseer, at Dyrkeren ei opoffrer Jordens indvortes Værd og forbedrede Tilstand for en temporair eller siebliffelig Fordels Skyld. Men i det vi erkjende det Rigtige, som denne Sætning indeholder, maae vi dog bemærke, at det Forhold, som Sinclair ønsker, netop kan og bør finde Sted hos vore Fæstere og Arvesæstere, da

den længere og sikkrere Benyttelsestid ingenlunde gjør Eierens Overopsyn umueligt, da denne kunde finde Sted, ligesaa godt og ligesaa nøiagtigen, hos Fæsterne som hos Forpagterne. Vel er det sandt, at dette Opsyn for det meste i Dannemark ikke finder Sted, at vore Love paa en skadelig Maade hindrer samme, eller dog gjøre det vanskeligt; thi at vore Love om Fæstebønderne have store Mangler er unægtelig, men disse Mangler ere ingenlunde væsentligen forbundne med den længere og sikkrere Benyttelsestid, og kunde hæves; hvorimod det er vel mueligt, at disse Mangler i vore Love meget have bidraget til at skaffe Tanken om frie Forpagtninger Indgang hos vore Landmænd, da det stedse er lettere at revollutinere eller gandske at fuldkaste en Ting, end at reformere eller at forbedre en Indretning, uagtet dog Dødelige sjelden med saadan Visshed kunne forudsee Følgerne af totale Forandringer, som man af enkelte Forbedringer kan vide dem. Her var ei Stedet, til at indlade sig videre i denne Materie, og det være nok, at have gjort opmærksom derpaa, at man meget godt kan tænke sig en Indretning, hvor Dyrkeren paa Livstid, eller ogsaa for sine Efterskommere var sikket Frugten af sin Glid, uden at han derfor var befriet fra det Overopsyn, som Eieren bør være befriet til at føre over hans Jorddyrkning, og til hvis Haandhævelse Lovene burde give ham fornøden Myndighed; og naar vi saale

des have tilfredsstillet Sinclairs Fordring kan neppe nogen theoretisk Grund tale for den Formening, at Forpagterne bedre vilde dyrke Jorden end de, som have Sikkerhed for at kunne dyrke samme Jord i længere Tid, og høste Nytten af de derpaa udførte Forbedringer.

Vi gaae nu over til de practiske Beviser, for at see, hvad Erfaringen i andre Lande har lært, og maae sandeligen forundres over de urigtige Begreber, som i danske Skrifter derover ere blevene meddeelte. I Holsteen, siger man, er Agerdyrkningen langt videre, og der ere Bønderne Forpagtere. Sætningen er sand, men Slutningen, man deraf vil drage, aldeles urigtig. Vel ere paa de holsteenske Godser Bønderne Forpagtere, dog paa Vilkaar, som de danske Godseiere, der tale for den fri Forpagtning, neppe have tænkt paa. Kan den holsteenske Godseier ikke enes med den samme Bonde efter Forpagtningsaaarenes Udløb, om en nye Forpagtning, da er Godseieren pligtig, paa Livstid at give den fratrædende Gaardmand frit Huus, Have og Græsning til en Koe. Denne Pensionforpligtelse nøder derfor Godseieren til at affordere paa nye med den samme Mand, naar ei særdeles Omstændigheder nøde ham til at vælge en Anden i hans Sted. Men er det nu disse Bøndergaardes Forpagtere paa Godserne, som man kan fremstille som Mønster for den danske Agerdyrker? Den, som troer dette, har neppe været

paa de holsteenske Godser, hvor Livegenskabet først blev hævet d. 1ste Jan. 1805. Naar den holsteenske Agerdyrkning roses som fortrinlig, saa maae det enten være Agerdyrkningen paa Hovedgaardene, og paa de danske Hovedgaarde hindrer dog intet Baand, hvorfor de ei kunde dyrkes ligesaa godt som de holsteenske, eller det er de mange Eiendomsbønder i Holsteen, som aldrig have været i Forbindelse med noget Gods eller Herregaard, men besidde deres Bøndergaarde med ligesaa fuldkommen Eiendomsret som nogen Herremand kan eie sit Gods. At Bøndergaardssforpagterne paa de holsteenske Godser i de sidste 20 Aar vil have lært en Deel til Agerdyrkningens Forbedring af Hovedgaardenes Dyrkning og af de overalt i Nærheden værende Eiendomsbønder kan man vel antage, men at deres Dyrkning endnu langtfra ikke er roesværdig, og at den for 20 Aar siden var elendig, kan neppe nægtes. Og naar man, mere philanthropisk, ikke spørger alene efter Agerdyrkningens Tilstand, men tillige seer paa Agerdyrkerens Velbefindende, saa afgiver Holsteen ret et indlysende Exempel paa, hvor meget bedre Eiendomsbønderne befinde sig, og Bønderne paa de Godser, hvor de ere Arvesæstere, end de Bønder, som have deres Gaarde i Forpagtning, da Forpagtningsafigterne naturligviis meget ere blevne forhøiede i de gode Aaringer, og Forpagterne derfor bleve fattige i de flette Aar, hvorimod de Arvesæstebønder,

som svare en fast Canon i de gode Aar, have for-
 øget deres Formue saaledes, at de nu kan imod-
 staae de flettere Aar. Holsteens Exempel vidner
 derfor høit for Eiendoms- og Arvesæfte-Indret-
 nings Gavnlighed, og beviser, at selv der, hvor
 Regjeringens Blisdom har gjort det umueligt, at
 Godseiernes meget naturlige Bestræbelse efter de-
 res Indtægters Forøgelse ikke letteligen kan bringe
 mange Gaardmænd til en saadan Fattigdom, at
 de af det Offentlige maae understøttes, dog Vel-
 standen og en forbedret Agerdyrkning hos Bønder-
 gaardenes Forpagtere kun har gjort liben Frem-
 gang, og maaſkee paa flere Steder igjen er gaaet
 tilbage, uagtet Frihedens kostelige Gave, uagtet
 de lærerige Exempler, som omgive dem. Dog,
 vi bør henvende os til andre Lande og høre, hvor-
 meget Englands Farmere roses som Mønstre for
 alle Agerdyrkere. Vi nægte ingenlunde, at de ere
 det, men antage for aldeles afgjort, at Danmarks
 Agerdyrkere vist ikke, ved at blive Forpagtere, paa
 eengang vil erholde de engelske Farmeres Kund-
 skaber og Erfaringer; og da Menneskets Velbefin-
 dende forekommer os endnu langt vigtigere, end
 selv den rationelleste Jorddyrkning, saa bør den
 Betragtning sandeligen ei oversees, at Englands
 Farmere næsten uden Undtagelse svare for Tiden
 en ganske overdreven høi Jordafgift, og at de vare
 færdige til at falde Fattigkassen til Byrde, hvis
 ikke Englands Stilling havde gjort det mueligt for

denne konstlige Statsmaskine, ved en Kornbill at fremkalde den høist unaturlige Tilstand, at Landmandens Produkter staae i en 3 Gange saa høi Priis i England, end de, under en fri Handel, vilde staae, og at Byrden af den høie Forpagtningsafgift, som de rige Lords efterhaanden have paalagt Farmerne, derved væltes fra Jorddyrkerne paa den Klasse, som skal kjøbe Livets første Fornødenheder, hvilken Klasse for det meste bestaaer af aldeles Fattige, som ingen Repræsentanter have i Parlamentet. Englands Exempel synes derfor at indeholde en mægtig Advarsel for Statsbestyrelsen, ikke ubetinget at overlade det til Godeciernes Vilkaar, paa hvilken Maade de vil overlade Brugsrätten af deres contribuable, eller af Staten meest bebyrdede Jorder til Andre, da Pluraliteten af Jorddyrkerne, som dog skulle være Statens sikreste Støtte, derved udsættes for at blive et Offer for pludselig forandrede Conjuncturer, uden under de gunstigere Forhold at kunne lægge saa meget tilbage, at de derved kunde imodstaae de uheldige.

See vi nu paa andre Lande, da kan man ei lufte Dinene for den Bemærkning, at overalt, hvor det er lettet Landmanden at erhverve sig Eiendoms, der har Agerdyrkningen gjort de betydeligste Fremskridt. Nord-Amerikas Exempel viser dette isærdeleshed; men ogsaa i Europa mangle vi ei Beviser herpaa. Hvorledes er ikke Agerdyrkning-

gen forbedret og Agerdyrkerne's Formue forøget i Frankrig, selv under idelige indvortes Uroeligheder og udvortes Krige, siden Domainerne solgtes, og Jorddyrkerne's Eiendomsret blev hævdet, og Eiendomsrettens Erhvervelse blev lettet under Revolutionen. Og i Tydskland stadfæstes overalt den Bemærkning, at der, hvor Bonden er Eier af sin Jord, findes Velstand, Mod, Fædrelandsfjerlighed og en opvakt Sands for alt Udelst og Godt, for enhver Forbedring, i et ganske andet Forhold end i de Lande og Egne, hvor Bonden ideligen mindes om sit Baand til en Herregaard ved sin Forpagtningsafgift, især hvor denne ofte skulde fornyes. Selv hos os, uagtet Pengevæsenets Forandringer burde have virket meget skadeligere paa Eierne end paa Forpagterne, ere dog Herregaardsforpagterne endnu mere blevne ødelagte end Selveierne, og ei paa faa Steder aflægge derimod vore Selveiere et hæderligt Beviis paa, hvad Eiendomsretten formaaer, for at forvandle usle Hytter og mavre Marker til smukke Boeliger og rig Afgrøde bærende Jorder.

Forfatteren beklager ei nøiagtigere at kjende Bønderne's Forhold i de andre Lande, men kan kun pege paa den norske Ødelssbonde, som Repræsentant for Eiendoms-Bonden, der er sikker og stolt af sin Eiendomsret, og paa de nyere Bestræbelser i Preussen, og i de russiske tydske Provindser, for at forskaffe Bonden Eiendom, eller dog

en fra andre Statsborgeres vilkaarlige Bestemmelser uafhængig Tilstand, som Middel til at fremme en forbedret Agerdyrkning og en mere sikkert Velstand iblandt Folket.

Efter saaledes at have anført nogle Exempler, maae det være mig tilladt, endnu at angribe adskillige, som mig synes ganske urigtige Forestillinger, der ere forenede med Begrebet om frie Forpagtning af Bønderjorderne hos flere af vor Tids Skribenter over denne Gjenstand. Saa antager Deres Velbyrdighed, at Hoveriet vilde blive formindsket eller hævet ved Indførelsen af frie Forpagtninger. Jeg troer derimod, at Hoveriet derved vil blive forøget. Nu beskyttes Fæstebonden ved et Lovbud for Hoveriets Forøgelse, og man kan haabe, at Hoveriet, som paa saamange Steder allerede er affskaffet, fordi de Bestemmelser, som heldigviis indskrænke det til visse bestemte Arbejder, ofte ikke passe Godseieren og denne derved nødes, eller dog foranlediges, til at give sine Bønder aldeles frie for Hoverie imod Erstatning. Men indtræder frie Forpagtning, og kan altsaa Lovene om Fæstere ikke mere finde Anvendelse paa Forpagterne, og kan Godseieren indrette Hoveriet ved hver Forpagtnings Afslutning efter sit Ønske, da kan det neppe være Tvivl underkastet, siden det er meget mageligere for Godseieren, Forvalteren og Forpagteren at drive Hovedgaarden ved Hoverie, end ved egne Folk, og

mange danske Forvaltere endnu slet ikke have Begreb om, at kunde dyrke de større Hovedgaarde uden Hoverie, at Hoveriet snart paa flere Steder vil blive indført igjen, og blive meget byrdefuldere for Bonden, og man begriber aldeles ikke, hvorfor Hoveriet skulde falde bort ved den frie Forpagtning. Gjøre da ikke de fleste af de frie Bøndergaards-Forpagtere i Holsteen Hoverie? Det nægtes ingenlunde, at det var bedre, om de vare frie derfor, men saalænge Godseieren enten af Mangel paa Kundskaber, eller af Magelighed vil, at hans Fæstebønder skulde gjøre Hoverie, bør man formode, at han ogsaa vil, at hans Bøndergaards-Forpagtere skulde gjøre Hoverie, ligesom Bønderne paa saa mange holsteenske Godser, især da han hos Forpagteren ganske kan bestemme Hoveriet efter sin Magelighed eller Fordom. Fra den oekonomiske Side kunde sandeligen Hoveriet ogsaa meget bedre forsvares, naar den ved enhver Forpagtning bestemtes paa nye, efter den Culturgraad, hvorpaa Oekonomien paa Godset da staaer, uagtet Hoveriet for Statsøkonomien, som tillige sees paa Culturen af Bøndergaardens Jorder, maae ansees for lige fordærveligt. At Godseierens Aand, som Deres Velbyrdighed paastaar, nu er ædlere end til den Tid, da Stavnbaandet blev løst, er mueligt; men Godseierens Trang er vist nok nu meget større end den Gang, og at antage, at en heel Klasse af Mennesker og deres Efterkom-

mere i sildigste Ved vare saa forædlede, at de fledeste vilde tilfidesætte deres egen Fordeel, hvor de havde lovlig Ret til at benytte samme til Andres Skade, er vist nok mere, end vi af Menneffenes dynamiske Sammensættelse kunde forvente, og ere Godseierne saa ædle, at de ei ville Høveriet til Skade for Bondestanden, saa burde de ønske, at selv Magten til at handle uædelt blev taget fra dem, og at altsaa Høveriet ved et Lovbud blev gjort umueligt. Hvis et saadant Lovbud ei gives, og hvis det ei af Regjeringen ligesom i Holsteen forebygges, at Godseierne ved for høie ForpagtningsafgiFTER bringe Gaardmændene til en saadan Fattigdom, at de falde Fattigkasserne til Byrde, da turde jeg formode, uden at antage, at Godseierne vare mindre ædeltænkende end nogen anden Klasse af Statsborgere, at den øieblikkelige Fordeel og Pengetrang vil efterhaanden forlede Godseierne til at tage saadanne ForpagtningsafgiFTER og Høverietjenester, at de forpagtede Bøndergaarde ikke alene ville blive dyrkede langt flattere end de fleste Fæstere nu dyrke deres Jorder, men at Fattigdom iblandt Bondestanden efterhaanden vilde blive saa stor, at den tilsidst, ved idelig Anskaffelse af nye Besætninger og Istandsættelsen af Bygninger og Indhegningerne, som de fattige Forpagtere ville lade forfalde, vil drage Godseierne med, og istedetfor at saa mange ruinerede Godseiere for nærværende Tid endnu kunne vedligeholde sig ved de

res Fæstebønders Sparommelighed, saa vil da aldeles ingen Hjelpekilde kunne findes, og Udelæggelsen paa Godserne være grændseløs. Hvorledes skal en Forpagter endvidere faae Evne til at udføre det, som Deres Velbyrdighed Side 5 bebrejder vore Fæstebønder som Forsømmelser til at opbrække Stene, til at grave Vandgrøfter, til at indhegne Jorden o. s. v. At Fæstebønderne udføre disse kostbare og besværlige Arbejder, dette har jeg ofte seet; at en Herregaards Forpagter udfører slige Arbejder, uden særskilt Erstatning derfor, vil vist være en Sjeldenhed, om man ogsaa skulde finde enkelte, som saaledes have opoffret deres Kræfter for Gierne. Man vil formodentligen sige, at Gieren nok vilde understøtte Forpagteren til slige Foretagender. Jeg tvivler baade paa Villien og paa Evnen. Vilde Godseierne saaledes forbedre Bønderjorderne, saa kunde de formodentligen vel ogsaa nu enes med Fæsterne om den Hjælp, disse dertil skulle have og intet er til Hinder, hvorfor Godseieren ikke ved en nye Fæster kunde foreskrive alle de Forbedringer, som han vil have udført ved Bøndegaarden, ligesaa godt, som ved en nye Forpagter. Men til slige Foretagender behøves Forstud, og Penge kan vore Godseiere under nærværende Conjunctioner sandeligen ikke undvære, thi Skatter og Renter skal betales, og til at udføre Forbedringer paa et saa betydeligt Areal som Bønder-

5te Bind 2det Hefte. (11)

godset udgjør behøves ingen lille Capital. Fra denne Side er det altsaa vel neppe at vente paa de fleste Godser, derimod kan mange smaae Bække udgjøre en stor Aae, og naar enhver Fæster, som selv skal høste Nyttten af sin Glid, gjør noget til sine Jorders Forbedring, saa kunde i det Hele udrettes meget. At Fæsterne ved Glid og Sparsommelighed kunde gjøre mere til Jordens Forbedring end de gjøre, derom kan neppe tvivles, men det berøer kun paa Maaden at henvende deres Opmærksomhed derhen, og at føre dem til Overbeviisningen om den dermed forbundne Fordeel, saa vil de nok stræbe derefter, og kunde da, hver i deres Kreds med en mindre Capital udføre mere end Godseieren med en langt større, da Fæsteren kan gjøre disse Arbejder med de havende Folk og Heste til Tider, da disse ei anvendes til Avlingens daglige Drift.

Deres Velbyrdighed formener Pag. 9. at Bønderne ikke kunde erlægge det, som til Staten og Godseieren skal ydes, og troer at Godseieren, enten af Klogskab eller Mennefskjerlighed skaaner dem. Efter min Erfaring forholder Sagen sig som oftest anderledes. Fæstebønderne kunne for det meste, især hvor de i de bedre Aar havde erhvervet lidt Formue, og derved sat deres Avlsbrug noget i Stand, endnu temmelig erlægge det de skulle, hvorvel saare ofte med Opoffrelse af en Deel af den til Forbedringer nødvendige Drifts-

capital, men undertiden ville de ikke; Godseierne derimod vilde gjerne erlægge Skatterne, men kan som oftest ikke, thi deels have Lovene ikke givet dem fornøden Magt til at bringe Fæstebonden til at betale, (Amtsforvalteren har langt lettere Midler mod Godseieren og Selveieren) og deels udgjøre Renterne og andre Byrder i Forbindelse med Skatterne en langt større Udgiftssumma end Indtægtssummen beløber sig til, et Misforhold, som neppe i den Grad kan opstaae hos en Fæstebonde. Sin Skaansel kan altsaa ei heller tales, hvor Godseieren aabenbar mangler den fornødne Magt til at indrive Skatter og Afgifter af Bønderne. Naar man selv lider Udpantning, eller stævnes for resterende Renter, vilde dog den ædelste Mand vel anvende Tvangsmidler mod sine Bønder, naar Loven havde hjemlet ham virksomme Midler; men nu dette ikke er Tilfældet, som vist hører til de betydelige Feil ved vor Fæste-Lovgivning, bør han vel tie og lide, hvilket da hverken kan beregnes hans Klogskab eller Menneskeljerlighed tilgode.

Fremdeles antager Deres Velhyrdighed, at naar frie Forpagtning indførtes, saa vilde ogsaa ikke Tilladelsen at sammenlægge og udsnykke Gaardene fattes, og troer, "at Landet vilde have store Fordele deraf; da en Hovedgaard paa 500 Tdr. Land med 22 Parcellister à 10 Tdr. Land vilde yde en større overskydende Produktion, end 12 Bøndergaarde af 60 Tdr. Lands Størrelse." At

de tvende her omtalte Lovgivninger saaledes vilde være forenede, er ingenlunde beviist. I Holsteen have vi i det mindste Exempel paa frie Forpagtere, uden at Gaardenes Sammenlægning og Udflykning var mindre indskrænket end i Danmark; det samme kunde vi vel vente her; og naar Deres Velbyrdighed badler denne Indskrænkning, som Lovgivningen har anseet nødvendig, burde vel de Grunde være omtalte, og afbeviste, som have foranlediget disse Lovbestemmelser. Vel have vi ei at frygte, at det skeer i Danmark, hvad de rige engelske Lords gjorde for 30 til 40 Aar, i det de kjøbte store Bondebyer, forvandlede hele Arealen til en Park, og nødte samtlige Bønder til at flytte til Nord-Amerika; men en moden Overveielse for tjener det dog, om Staten er bedre tjent dermed, naar Eiendom og Formue er samlet i enkelte store Godseieres Hænder, eller naar denne er fordeelt iblandt mange Bønder, især iblandt mange Selveiere. Ifølge Historien have store Eiendomme altid været Veien til Aristocratie og til Folkets Undertrykkelse, og en temmelig lige Fordeling paa Formue, isærdelesshed af Grundeiendomme, iblandt Statens Borgere har, fra Lycurgus og Gracchernes Tid af, stedse været anseet, som det sikkerste Middel imod Fattigdom, og til gjensidig Tilfredshed og Enighed iblandt Statens Borgere. Dog være dermed ei sagt, at man med Tarquins Stof skulde nedsable alle de fremstaaende Balmuehøve:

der, da enhver Frihed kan misbruges, men Misbrugen dog ei maae ophæve Frihedens fornuftige Brug. Jeg vilde derved blot have henpeget paa, at ogsaa denne Forandring kunde have sin betænskelige Side, og isøvrigt anseer jeg det statsøkonomiske Spørgsmaal: om en frie Fordeling og Sammenlægning af Jordeiendomme skal tilstaaes eller ei, endnu ingenlunde for afgjort, men for vidtloftigt til at kunne undersøges grundigen her. Dog ønskede jeg at gøre opmærksom paa, at vore Landmænd ikke burde glemme at bringe i Beregninger, naar Hovedgaardenes Produktion sammenlignes med Bønderjordernes, alle de høiere Skatter og alle Tiender og Naturalpræstationer, som de 12 Bøndergaarde skulde yde mere end een Hovedgaard paa 500 Tdr. Land, og vilde betænke, at alle vore nærværende gamle Hovedgaarde have nydt Tienden, altsaa Gjødningen, og Arbeidskraften af mange andre Jorder i mangfoldige Aar, og at deres rene Produktion altsaa maae være meget betydeligere, end den rene Produktion af de Bøndergaarde, som hidtil aarligen have alene givet Tienden, altsaa Gjødning, og Arbeidskraft, og altsaa trænge til en fordoblet Hjælp, blot til at erstatte det, de have opoffret for andre Jorder. Ei heller burde det glemmes at bringe i Beregning, at Bonden, som Deres Velbyrdighed siger (Pag. 9) forstaaer vel at holde sammen, og at Velstanden derfor mueligen kunde være fastere grundet, ved

at betrode den til denne Klasse af Statsborgere, end hos dem, som have mere Tilboielighed til Luxus; hvorfor Staten, ved overordentlige Bidrag af Undersaatterne, vel mere kunde regne paa mange formuende Selveiere, end paa faa rige Godseiere.

Hvad de af Deres Velbyrdighed foreslaagne Parcellister angaaer, da vilde disse efter mit Begreb blive en Klasse af Menneſker, som var langt mere at beklage, end den fattigſte Fæſtehuusmand for nærværende Tid er. Vel er Parcellistens Retsforhold ei tydeligen forklaret, men Sammenhængen lader formode, at han i flere Henseender ſkulde anſees ſom en Tjener, der kunde opſiges, naar Huusbonden ei var tilfreds med hans Arbeide, og da var han ſandeligen et af de meeſt beklagelſesværdige Lemmer af Statſſamfundet. At være Tjener af en god Herre ſit hele Liv, vil en frihaaren Mand, om han kan, hellere ſøge at undgaae; men alle Forpagtere vil ei være gode Herrer, og da blive Stillingen værre; og endeligen, naar diſſe Folk blive gamle, blive ſyge, hvad ſkal da blive af dem? At kunde ſee en ſorgfri Alderdom imøde, er ſandeligen ei af de ſmaaſte Fortrin, vores Fæſteret yder Bondeſtanden. Ja vore Love ſørge ogsaa for den eſterladte Enke. Hvor vilde Fattigkaſterne blive bebyrdede, naar Gaardmændene bleve til tjenende Parcellister? Deſværre have vi vaa adſkillige Godſer ſlige Parcellister, de

flæbse ere de fattige Beboere i Egnen, som dyrke
 Jettere end nogen Fæstebonde, og hvor Godseieren
 er nødt til, ved Rettens Hjælp at tvinge de bort-
 løbende Parcellister til at blive ved deres Steder,
 medens alle Fæstegaarde rundt omkring b. gierli-
 gen søges, og, paa enkelte Undtagelser nær, rig-
 tig svare det, de skulle yde. Vel troer jeg, at
 Parcellister for Tiden gjøre mere Arbeide, i det
 mindste anderledes bestemte Arbeider end Deres
 Velbyrdighed have foreslaaet, men i denne Hens-
 seende burde vel ogsaa Frihed finde Sted, og
 naar Godseieren har Ret til at contrahere med
 sine Parcellister som han fandt for godt, kunde
 man da vente, at alle Godseiere vilde falde paa
 den Maade, som var meest gavnlig for Parcelli-
 sterne, vilde mange ikke være nødt til at see paa
 deres egen Fordeel? vil dette ei være en sikker Wei-
 til at gjøre Bønderne til de fattigste Mennesker i
 Staten?

Slutteligen den Forsikkring: jeg agter høit
 den Tillid, som Deres Velbyrdighed have til Gods-
 eiernes Udelmodighed, jeg erkjender, at den fly-
 der af et Hjerte, som selv kun vil det Udle, jeg
 er fuldkommen enig med Dem i Alt, hvad De ved
 Slutningen (Pag 27 og 28) yttirer om Nytten af
 Folkemængdens Formerelse i Danmark, jeg deler
 Deres Troe, at Danmark ogsaa med Fordeel kunde
 og burde have Fabriker, men om Følgerne af Fæ-
 steindretningernes Ophævelse troer jeg, at Deres

Belbyrdighed gjør Dem sangviniske og aldeles
 ugrundede Forhaabninger, og over Jordernes fri
 Fordeling og Udstykning anseer jeg Deres Mening
 for ikke noksom beviist. Derimod tilstaaer jeg
 gjerne, at vores Fæsteindretning har mange og
 store Mangler, som burde hæves, men Indret-
 ningen selv burde bestaae, indtil vi engang derfra
 kan gaae over til Arvesæstere og Selveiere, som
 bør være Formaalet for vore Bestræbelser, naar
 vi vil, at ikke blot Ugren skal dyrkes paa det Bed-
 ste; men at ogsaa de, som dyrke den, skulle be-
 finde sig saa vel og lykkelige som mueligt, og san-
 deligen, dette sidste Formaal er dog endnu høiere
 end det første. Men desværre, derpaa er neppe
 at tænke, saalænge Godseierne skulle være ansvar-
 lige for Arvesæsternes Skatteyndelse, og saalænge
 Hovedgaardene skulle belæsses med flere Skatter,
 naar Godsets Fæstebønder blive Selveiere. Slige
 Levninger af Feudalvæsenet, hvor alt gik ud paa
 at holde store Eiendomme sammen, for at gjøre
 Enkelte rige paa Manges Bekostning, passe ei
 mere paa vore Lider, hvor Bøndernes Ret til at
 erhverve sig Eiendomme, ligesaa lidet som deres
 Evne til at blive dannede Jorddyrkere kan drages
 i Tvivl, og hvor Bonden er baade klog nok til
 at sætte Priis paa sin Fæsterettighed, og duelig
 nok til at forsvare den, naar man vil høre ham;
 hvorfor intet mere kunde vække en stor Klasse
 Statsborgeres Misfornøielse end Ophævelsen af

Fæsterettigheden, ligesom intet mere kunde bidrage til at gjøre Bondestanden lykkeligere, flittigere og mere fornøiet med dens Stilling, end en Udsigt til, ved Flid, Sparsomhed og flog Dyrtæning at kunde erhverve sig Eiendomsretten til deres Gaarde. Gandeligen, kunde denne Belønning opnaaes, vilde man snart see Bondestandens Anstrængelser fordobblede, og dens Lands Egener udviklede til en Grad, der vilde erhverve og sikke alle Nationers Agtelse for den danske Agerdyrker.

F. A. H.

Om Lammenes Stiphed.

Jo mere den flinuldede Faareavl udbreder sig blandt os, — og at denne aarlig vinder flere Landmænds Bifald er vist — jo vigtigere bliver det, at gjøre sig bekiendt med de Hindringer, der ved den vente os, og de Midler, hvorved de formindestes eller hæves.

Et af de almindeligste Uheld, som den, der beskæftiger sig med Faareavl, er udsat for, er den Sygdomstilstand hos Lammene, især hos de ædle og forædlede, om hvilken her skal tales; thi neppe tør Nogen, der holder et betydeligt Skæferie af flinuldede Faar, gjøre Regning paa i Tidens Længde at undgaae den mellem sine Lam. Tydskland har ved den mistet Tusinder af Lam, og ikke mindre fordærvelig har den, forholdsvis, været hos os.

Den første Gang den viste sig hos mig, var min Flok endnu liden, og om jeg mindes ret bestod mit Tillæg af omtrent 40 Stykker, hvoraf mere end Halvparten døde. Selv det Kongelige

Skæferie kunde ved al anvendt Omhuue ei befries for søleligt Tab af Lam.

For dem, der ikke ere bekiendte med denne Sygdom, anmærkes korteligen: at naar Lammene ere 14 Dage til 4 Uger gamle, angribes de sædvanligst deraf, dog ogsaa i en større Alder. Tilsyneladende raske den ene Dag, seer man dem den anden med stive Been, frummet Ryg, ofte ikke meer istand til at patte, henliggende og snart Dødens Bytte.

Ligesom den erfarne Landmand Gericke, ansaae man her Sygdommen hidrørende fra Forkiølse, luffede omhyggeligen for Lammene, og gned Ledemodene med Campher, men udrettede intet derved. Man troede, at Foraarsluften, naar Lammene nemlig fødtes i Februar og Marts, var skadelig for dem, og foreslog derfor, ja iværksatte virkelig, at lade Lammene fødes om Efteraaret. Hvorvidt dette har haft gode Følger hos Andre i vort Land, veed jeg ikke, men hos mig hjalp det ikke, thi Lam, som vare fødte om Efteraaret, fik, om end fieldnere end de der fødtes om Foraaret, dog ogsaa stive Been og døde.

Men da det, som sagt ikke hjalp fuldkommen hos mig, og da jeg bemærkede, at de Lam, der fødtes paa Græs, vare aldeles fritagne for Sygdommen, saavelsom at de allerede angrebne, om de end ofte vare saa svage, at de maatte bæres ud paa Marken, sædvanligen kom sig igjen, saa be-

fluttede jeg at lade mine Lam fødes i Maj, hvortil ogsaa Thær raadte mig, og siden den Tid har jeg været aldeles frietagen for noget Tilfælde af denne Slags. I Foraaret 1821 fødtes hos mig 120 Lam, i 1822 150 Lam, hvoraf ikke et eneste har faaet denne Sygdom.

Imidlertid har man ikke overalt været saa heldig, og fra Mögelin anmærkes udtrykkeligen, at man ved at lade Lammene komme sildig ikke er ganske sikker. Faareavlens Venner skulde derfor Thær og hans utrættelige Medhjælpere atter nye Tak, for at de ogsaa i denne Henseende, have fundet, et som det synes sikkert Middel, og jobesnyderligere det er, jo mere maae man undres over og agte det skarpsende Blik, der har fundet det.

Saae naturlig stræbte tænkende Landmænd og oplyste Dyrelæger at udgrandse Sygdommens Årsag, da man saa meget sikkrere, naar denne var funden, kunde haabe at helbrede den. Man gik fra den ene Mening derom til den anden, men ingen af de ældre kunde holde sig. Hr. Wedemeyer og Dr. Strecker paastode endelig, og synes at have bevist, at Sygdommen har sin Oprindelse fra Mødrenes Melk, der, naar disse faae mugent (mulstrig) Foder, bringes i en Tilstand, hvorved Sygdommen frembringes hos Lammene. Man gav Mødrene saadant Foder, og Lammene bleve sive; man gav dem itide sundt Foder, og Lammene

Kom sig uden videre. I Møglin har man forsøgt, at lade aldeles friske Lam patte Mødre, hvis Lam havde faaet Sygdommen, og de friske Lam fik den ogsaa. Sygdommens Karsag syntes saaledes at være funden, men Erfaring lærte siden, at Lammene dog angrebes selv naar Foderet var saa godt, at man ei ved Sandserne kunde opdage mindste Feil ved det. Temmelig overbeviist synes man imidlertid at være om, at den første Spire til Sygdommen maae søges i Foderet, om end en vis Veirligets Tilstand tillige udfordres til at lade den skadelige Virkning fremkomme.

Hr. Störig, Professor i Veterinair-Videnskaben ved Akademiet i Møgelin har i 10 Bind 2 Hæfte anmeldt det Middel, hvorved han har helbredet de af denne Sygdom angrebne Lam, som han har havt i Cuur. Han giver i denne Afhandling først en historisk Oversigt af Sygdommen; anmærker i den Anledning, at den ei blot findes hos Merinos Lammene, men er først ved den Omhue, der ydes de finuldede Faar, bleven ret bemærket, thi før overlodes Sygdommens Behandling til Skæerne, af hvem Publikum naturligviis intet erfoer. Unægteligt er det dog, at Merinos Lammene, som mere kielne end de indenlandske, hyppigere anfaldes deraf. Dernæst giver han Sygdommens Symptomer, og forsikkrer at den ei er smitsom. Obductionen af døde Lam gav meget forskiellige Resultater; thi, naar ved Møg-

le, efter at Skindet var afdraget, sporedes en ringe Besskadigelse i Vedemodet, saa var dette med Andre aldeles ikke Tilfældet. Naar Hævelser fandt Sted, saa saaes under Huden paa saadanne Steder en gullagtig Bædske i Cellevæven. Og saa fandtes, dog yderst sjelden, egentlige Abscesser; een gang paa Halskhvirvelen en saadan, der stod i Forbindelse med Rygmarven. Paa de indre Dele fandtes ialmindelighed intet Sygdomstegn, undtagen nogle Gange, hvor den fjerde Mave var stærkt betændt, Leveren og Milten aldeles mere, og Blodet unaturligt mørkerødt.

Videre opkaster Hr. Störig Spørgsmaalet; hvilken den nærmeste Årsag til Sygdommen er, og i det han erkjender, at denne endnu ikke er uimodsigeligt bevist, troer han dog, af Phænomenernes totale Summe at turde slutte, at Forbøielsesredskaberne ere de der først lide, og har heri Medhold af 2 andre bekiendte Dyrlæger, og at Nervesystemet herfra hurtig angribes, Bevægelsesnervene lide, og at Stivkrampe viser sig i de Muskler disse passere.

Som fjernere Årsag nævner han Mødrenes Mælk, erindrer om, at sunde Lam, der have pattet Mødre, hvis Lam havde Sygdommen, ogsaa angrebes deraf, men tilføjer dog, at dette Forsøg skal med største Omhu gjentages, da Andre ikke have haft samme Følge deraf. At Mødrenes Mælk bliver usund, naar de faae fordærvet Foder,

er bevist; men ogsaa naar ingen Feil var muelig at opdage ved Fodret, indfandt Sygdommen sig, og han maae derfor med Andre antage, at Veirigheds Tilstanden, der mueligen har umiddelbar Indvirkning paa Lammene selv, ogsaa bidrager sit til Sygdommen.

Mange forskiellige Midler forsøgte og fandtes utilstrækkelige. Blandt disse nævnes som det bedste, ved første Tegn til Sygdommen at virke ved Afføring paa Fordøielses-Redskaberne. Mødrene fik 1 Lod Glaubersalt, 1 Drachme Svovl og 1 Drachme Rhubarbra. Lammene fik, i forhold til deres Størrelse, $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ af denne Dosis; men saavel den ene som den anden fik den kun to Dage i Råd, en Gang Morgen og en Gang Aften.

Lammene bleve desuden brændte paa de lamme Ledemod. Dette skete ved at stifte et gloende spædbannet Jern giennem Huden, efter at denne først var sammenfoldet mellem Fingrene. Til at brændes egnede sig bedst de celluløse kjødfuldige Dele, f. Ex. Skuldrene, Bagkræven, eller Halsens Sider. Paa Knæerne eller i Springledet var derimod varig Lamhed lettelig en Følge af Brændingen.

For end meer at fremme Nervernes ved Brændingen forarsagede Irritation, kom man Terpentinelolie i Saarene, og gjentog dette daglig indtil Bedring indtraf, sædvanligen efter 3 til 4 Uger. Dette Middel brugtes dog kun, naar Syg-

dommen viste sig meget ondartet, i hvilket Tilfælde sædvanlig $\frac{2}{3}$ af de angrebne, naar de ingen Hielp fik, døde, medens da kun $\frac{1}{4}$ døde.

Men endelig forsøgte Kolde Bade, og disse, i Forening med allerede anførte Medikamenter virkede saa heldigen, at hvert Lam, der i Sygdommens Begyndelse dyppeedes, efter nogle Dage var helbredet. Vandet brugtes iskoldt, og Lammet holdtes fra 7 til 10 Minuter deri lige op til Næsen, blot med den Forsigtighed, at Nandedrættet ikke besværedes, og at Vandet ikke løb ind i Ørerne.

Som første Middel til at hindre Sygdommen, nævner Prof. Störig, grønt Soder; som andet; tidlig Læmning, saaledes nemlig som Lammene komme, naar Vædrene slippes til Faarene i Julii Maaned, da det efter Erfaring er befundet, at de ældre Lam ere mindre udsatte for denne Foraars-Sygdom end de yngre.

Man vil ei undres over, at jeg, da jeg ved fildig Læmning, nemlig i Maj, er bleven ganske befriet for Sygdommen, vedbliver at foretrække den, og det saameget mere, som den første Betingelse for Sygdommens Afværgelse, grønt Soder, da altid er til Raadighed. Skulde denne Sygdom vise sig i noget af vore Skæferier til Foraaret, og den her omhandlede Cuur vorde forsøgt, tør man maasse haabe, at Udfaldet maatte blive meddeelt i disse Tidender.

Januar, 1823.

Dremsen.

Brudstykker af en Dagbog, holdt paa nogle Reiser i Danmark.

Red O. J. Rawert.

(Fortsat fra 5te Bind Side 113.)

Gisselsfeldts Gods *) er Nabo til Bregentved. Mit Ophold paa dette i flere Henseender særdeles lærerige Sted, varede blot nogle Timer, og var derved for kort til at jeg kunde gjøre mig bekendt med alle de for en Oekonom mærkelige Gjenstande, som her ere samlede, imidlertid havde jeg Leilighed til at beseer nogle Huusmænds Lødder, som ligge noget fra Hovedgaarden, og hvad jeg her saae, forekom mig saa mærkeligt, at jeg troer det fortjener enhver Landoekonom's Opmærksomhed.

Imod Slutningen af forrige Aarhundrede begyndte Udparceleringen at tage Overhaand i Danmark, ikke allene Hovedgaarde, men endog Bøns

*) Ved et Tilfælde forglemtes at indrykke dette Brudstykke paa sin rigtige Plads, nemlig i 4de Bind S. 203.

bergaarde udstyffedes, og en talrig Huusmands-
 Klasse fremstod. Man begyndte at blive opmærk-
 som paa dette, og der var nogle, som frygtede
 for heri at finde en Kilde til det Danske Landvæ-
 sens Ruin, til Fattigskattens Forøgelse og til Bet-
 leriets og Usikkerhedens Tiltagning. Det Kongelige
 Danske Landhuusholdnings-Selskab gjorde denne
 Sags Undersøgelse til Gjenstand for et Priisspørgs-
 maal, hvilket igjen foranledigede Stiftamtmand
 Selfried til at fremstaae som Jordudstyknings
 Talsmand; i Professor Olussen fandt han en
 Modstrider. Grev Dannenskjold Samsøe, over-
 beviist om, at Jordudstykningsen ikke var saa for-
 kastelig, som nogle vilde gjøre den til, vilde prak-
 tisk bevise sin Menings Rigtighed, og nedlagde en
 Gaard i Byen Thorup, $\frac{1}{2}$ Mil fra Gisselsfeldt.
 Denne Gaard, som efter Udskiftningskortet skulle
 indeholde $66\frac{1}{2}$ Td. Land, inddeeldes i 11 Parcel-
 ler, fra 14 til 3 Tdr. Lands Størrelse; en Par-
 cel 5 Tdr. Land stor, indtoges til Skovfredning.
 Før Nedlægningen svaredes af Gaarden i Land-
 gilde $8\frac{1}{2}$ sk. 4 Td. Byg og 2 Td. Havre; i Smaae
 Redsel et Lam, en Gaa, et Par Høns og 40 Æg; —
 for Høveriet 28 Rd. Sølv, desuden maatte 1) Gjød-
 ning udføres og strøes paa $2\frac{1}{2}$ Skp. Land; 2) høstes
 og hjemføres for Klosteret i dets Moser, et Læs
 Høe, imod Godtgjørelse af 3 Mk. Sølv; 3) hjem-
 føres til Klosteret 2 Favne Brænde; 4) skjæres,
 røgtes, hjemføres 2 Favne og 4 Alen Tørvestjær;

5) kjøres 2 Kjøge-Reiser hvert, og en Kjøbenhavn's Reise hvert 3die Aar. 8 Heste, 6 Køer og 10 Gaar var dengang Gaardens Besætning. Nu svares af 9 Parceller 140 Rbd. 3 Mk. 1 f. Sølv, og 124 Arbeidsdage aarlig uden Betaling; den 10de Parcel, 5 Td. 2 Skp. har Enken, efter den Bonde, som afstod Gaarden, fri for Afgift. Som Besætning have 12 Heste, 22 Køer og 8 Gaar; dog maae nogle af Huusmændene til Hjælp til disse Creatures Føring aarlig forskaffe sig nogle Læs Høe, der for dem alle kan udgjøre 24 Læs.

46 Menneſker, Gamle og Unge, leve i disse Huuse.

Særdeles interessant var det at besøge disse Huusmænd og see deres Deconomie, saavel i Huus, som paa Mark. Bygningerne vare alle nette, reenlige og godt vedligeholdte og havde en til Husets Tare passende Hauge. Som Bygningerne vare, var og Marken, og, hvad endnu sjældent er Tilfældet i Dannemark, endog Møddingstedet, hvilket sidste var, fornemmeligen hos een af Huusmændene, saaledes behandlet, som jeg ikke mindes at have seet det bedre hos nogen Berner'st Bonde. Møddingen var opsat pyramidalst, med skarpt affkaarne Sider; det Hele saa peent, og Pladsen derom saa reenlig, at sikkert mange vandrer her forbi, uden at mærke, at det er et Møddingsted. Denne Huusmands Maade at behandle sin Mødding paa, har fundet Efter-

ligning blandt de andre Huusmænd og blandt de omboende Bønder. Naar Møddingen var saaledes, er det naturligt, at Marken ikke var mindre omhyggelig behandlet. Hver Plet var her benyttet, for det Meste var der pløiet lige til Gjærdet. Velstand og Tilfredshed syntes at herske i alle Husene, og det var tydeligt, at hverken Staten eller Godseieren havde tabt noget ved denne Udstykning.

Ovenstaaende Exempel er et helbigt Beviis paa, at Udparcelering kan være gavnlig, naar der alene tages Hensyn paa de locale Omstændigheder. Thorups Huusmænd dyrke en god Jordbund og nogle af dem have tillige Bifortjeneste paa Herregaarden; den Slutning maa derfor ikke udbrages af Ovenstaaende, at det Samme er ellers vil blive Tilfældet overalt i Danmark *).

Grev Dannenstjold har gjort meget for at udbrede Frugttræavlen paa Godset; ihvorvel der er mange Godseiere, som i dette ikke give Hans Excellence noget efter, have de dog ikke alle havt samme Held dermed, hvilket kommer af Maaden, hvorpaa Frugttræerne ere uddeelte til Gisselsfeldts Bønder. Enhver, som har attraaet Frugttræer, har erholdt dem af Grevens Planteskole, paa Vilkaar, at de skulde betales, saafremt de udgik.

*) Paa Pedersstrup i Holland, har Hs. Excel. Grev Reventlow gjort et lignende Forsøg; som har baaret ikke mindre helbige Frugter.

Herved bleve Bønderne tilskyndte til at passe Træerne og til at paasee, at Gartneren leverede dem gode Træer.

Sees hen til den Række af Aar, hvori Frugttræavlen er opmuntret i Danmark, maa det forandre den Reisende paa saamange Steder at see saa liben Virkning deraf; i det høieste sees Frugttræerne blot tæt ved Bondens Stuehuus, men ikke paa Mark eller ved Veie. Aarsagen hertil ligger for en stor Deel i Markthyveriet, der gjør, at Landmanden taber Byst til at anskaffe sig Frugttræer, da han veed, at det sjældent bliver ham selv, som kommer til at høste deres Frugter. For nogle Distrikter af Danmark er Frugttræavlen dog en ikke ringe Indtægtskilde, og den kunde blive det for dem alle, da Uffætningen til Rusland er stor nok, naar blot Markthyveriet kunde hemmes. Det kraftigste Middel hertil troer jeg det at være, naar Regjeringen befalede, at enhver Commune skulde erstatte den Skade, som skete i Distriktet, herved ophørte Markthyveriet, thi det er for det Meste imellem Communens egne Medlemmer Tyvene maa søges: at det er et praktisk Middel, have de Franske i Italien viist. Under den franske Occupation mærkedes der sjældent til noget Røveri. Aarsagen hertil var, at den Commune, hvori Røveriet var flest, maatte erstatte Skaden. De Franske vidste heelt vel, at det var i Communen selv at Røverne opholdt sig; det ene

Medlem blev nu opmærksom paa det andet, for ikke at komme til at høde for andre, og Røverne forsvandt. Ikke før vare de Franske uddrevne af Italien førend man søgte at sjærne Mindet om dem, ved at hæve deres ikke saa gode Foranstaltninger (Skatterne ikke allene vedbleve, men og forøgedes), altsaa hævedes og ovenstaaende Lovbud, og nu er Røveriet igjen i fuld Gang. Professor Moldenhauer, som forestaaer Frugttræskolen i Düsternbrock ved Kiel, har sagt mig, at han forgjæves har andraget paa en lignende Foranstaltning; blev den iværksat, vilde han indestaae for, at inden fem Aar Hertugdømmene skulle være bedækkede med Frugttræer. Saafermt Regjeringen ikke skulle ansee det rigtigt, at udstæde et saadant Lovbud, troer jeg, at Godseiere kunde for endeel udrette det Samme, ved at formaae deres Bønder til gjensidigen at assurere hinanden den Skade, som stiftes ved Marktyverie.

Hensigtsmæssig forekommer mig følgende Tøiringsmaade, som Hs. Exelence sagde mig, han havde seet paa Langeland. Dvæget tøres nemlig i en Rad paa Marken, og Røgterne flaaer en Strimmel Kløver af og lægger for Dvæget, men blot lidt af Gangen. Naar en saa bred Strimmel er afflaaet, at Dvæget kan tøres paa det, fæer dette, og nu afædes Stubbene. Herved undgaaes, at Dvæget løber om i Kløveren og nedtræder den.

**

**

**

I Beretningen om den Reise til Bornholm, som Dr. Garlieb foretog og beskrev i Forening med mig, er givet en just ikke frydelig Udsigt over Flyvesandets Tilstand paa Den. 1821 var jeg igjen paa Bornholm og det glæder mig, nu at kunne berette, at der i den Mellemtid er gjort god Besyndelse til at standse dette Onde. Det er paa trende Steder paa Den, at der er Flyvesand, nemlig mellem Rønne og Hasle, paa Hammeren og i Povelsker Sogn. Paa det første Sted er nu Flyvesandet indhegnet og fredet, og 3 Huse, hvoraf det ene af straablandet Leer, ere byggede paa Udfanterne for Bogtere. Det var mig paafaldende at see, hvad stræng Fredning, thi Besaaning finder ikke Sted, i saa kort Tid har udrettet; det viser, hvorlidet der behøves, for at erholde en stor Deel af Bornholms Flyvesand dæmpet. Ved Blykoppe Aaen, som gjennemskjærer denne Strækning, var begyndt at saae Frøe af Birk, Lærke og Kirsebær Træer, hvoraf de sidste vare komne ret godt op.

Ovenstaaende Flyvesands Strækning var den eneste, som hidtil var taget under Behandling. I Povelsker Sogn kom jeg dengang ikke, men ved Hammeren var jeg, og tydeligen saae jeg hvor Flyvesandet havde der udbredet sig siden 1815. Bansteligere bliver det her, at saae Sandet dæm-

pet, imidlertid vil Fredning ogsaa her gjøre meget, men derpaa var endnu ikke tænkt, og Gaar, Heste og Kvæg saae jeg uhindrede at vandre om. Jeg maatte falde i Forundring over, at Sandvigs Beboere ere saa ligegyldige Tilskuere til dette. Endnu kan der være Tid for dem, at redde deres By, men, tænkes der ikke snart paa at sætte Værn mod det meer og meer fremrykkende Sandhav, vil Sandvig komme, ligesom Skagen, til at bukke under for dets Vælde, og for seent ville de beklage deres Ligegyldighed.

I ommelte Beretning er tillige anført, at ved Commandantens, Oberst Lieutenant og Ridder v. Hoffmanns Nidkjærhed var anlagt en ordentlig Wei over Flyvesandet mellem Rønne og Hasle. Dette Foretagende var for gavnligt, til at der burde være forsømt at frede om det, men denne Wei trænger nu høiligen til Udbedring. Efter Sigende ville de tilstødende Sogne ikke vedligeholde den. Da Kulgruberne ligge i dens Nærhed, og paa en stor Deel af Kultransporten skeer paa denne Wei, er det, om ikke for andet, saa for dennes Skyld, ønskeligt, at denne Wei ikke aldeles forfalder. Kunne de gjensidige Sognebeboere ikke forpligtes, til at deeltage i Weiarbeidet, er det at haabe, at den der bragte Weien istand, ikke vil tillade dens aldeles Ruin, men vil paa samme Maade, den blev anlagt, vedligeholde den.

God Begyndelse er isørigt nu gjort, til at forskaffe Bornholm fremkommelige Veie. Saaledes er Veien mellem Nexø og Svannike meget forbedret, og paa Svannike Bymark var en Chaussée paabegyndt; fortrinligst fandt jeg imidlertid det nye Bei Stykke mellem Nakirkeby og Nexø. Veien havde her anordningsmæssig Brede, var indgrøftet og tildeels med Træer paa Siderne. Den før Nexø og Sønder Herreds Opkomst for tidligen forflyttede By- og Herredsfoged, Over-Auditeur Knudsen har bevirket dette.

Beretning er ogsaa afgivet om den Kongelige Alminding, der udgjør omtrent 1400 Td. Land, indbefatter de høieste Strækninger af Høilungen, og som blev i 1803 under Holzførster Rømers Styrelse begyndt at indhegnes, behandles forstærkeligen, besaaes og beplantes. Den udmærkede Glid Holzførsteren har udviist, er med fortjent Hæder nævnet. Rømer har ikke svigtet, hvad han har begyndt, og i 1824 formenes Beplantningen og Besaanningen at være fuldbendt.

Ihvorvel mangen Forstmand mueligen med Rette kunde, med Hensyn til de Vanskeligheder Naturen har lagt i Veien for Skov anlæg i Almindingen, ansee sine Dages Dont tilstrækkeligen tilendebragt med at have overvundet disse Vanskeligheder og omdannet Almindingens nøgne Lyngknolde til lovende Skov, tillader dog den Driftigheds Aand, som besjæler Holzførster Rømer

ham ikke hermed at blive staaende, han ønsker tvertimod, at det kongelige Rentekammer vil give ham Leilighed til fortsat Virksomhed, ved at tilslade ham at indtage 1500 Td. Land af den til Almindingen stødende Deel af Øster Mariæs Høil yng, som han da uden forøget Udgift for Forstkassen vilde omdanne til Skov, der efter al Rimelighed vilde blive af fortrinligere Bestand og altsaa mere lønnende end Almindingens, da Høilyn gen er der bedre end denne, men 10 til 11000 Rdlr i Forstkud bleve nødvendige, for at indhegne Lyn gen. Holzførsteren formener, at denne Sum ikkun skulde blive Forstkud, da han troer at gjen vinde den ved Salget af den Lyng, som forme delst Fredningen, vilde saameget frodigere opvære paa de Dele, der ikke strax kunde forstmæssigen behandles. Holzførsteren sælger nemlig aarlig ved Auktioner Lyng fra Almindingen, som, for medelst Mangel paa Brændsel paa Bornholm, godt betales, og afgiver en ikke ubetydelig Indtægt til Fordeel for Plantagen. Med den Erfaring, som allerede have om hvorvidt Høilyn gen er skikket til Skov, og hvorvidt den er, som saadan, til Fordeel for Forstkassen og for Den, troer jeg, at det er høiligen at ønske, at Rømers Ønske opfyldtes. Uagtet Besaaning og Beplantningen i Almindingen ventes om 2 Aar tilendebragt, vil der dog endnu være meget Arbeide tilbage; thi paa det Jordsmond, som der er, maa ofte plantes og

saas paany. Jeg saae saaledes, hvorledes paa en stor Strækning af Rytterknægten nogle Alen høie Egetræer vare udgaaede, da den stærke Foraars Tørre havde gjennemtørret den tynde Jordskorpe, som bedækker Fjeldet, og løsnet den fra dette.

Noget om frie Pagtning, tilligemed
 enkelte Henpeg paa eet og andet, som
 staaer i Veien for det danske
 Landvæsens Fremskridt.

Vor Landoekonomies virksomme Forfremmer, Hr. Kammerraad Drewsen, har i Landoekonomiske Tidender fremsat sin Anskuelse af frie Pagtning og dens nærmeste Følger; men, uagtet han med Varme anbefaler Pagtning, indrømmer han dog: at saa længe ikke alt er sagt, hvad om en saa vigtig Sag kan siges, bør ikke Alterne sluttes, men tvertimod enhver, som føler Kald til at tænke derover, bør fremsætte sine Anskuelser, eller Resultaterne af sine Betragtninger og Erfaringer.

Omendstjønt undertegnede troer, at der for meer end 30 Aar siden, da samme Gjenstand hefstigen blev debatteret, og sildigere, Tid efter anden, offentlig derom er sagt saameget baade pro og contra, at det meste af det, der nu atter kan siges, ikke er synderligt andet, end Gjentagelser;

bliver det dog en Sandhed, at fordi en Indretning for 30 Aar siden blev anseet som upassende, kan forandrede Omstændigheder forvolde, at den, i nærværende Tid, bliver ikke alene passende, men endog, til det almindelige Bels Fremme, høist nødvendig.

Med saadant Hensyn vover Undertegnede, uden at strø Læserne Blomster i Vinene, og uden at søge, enten Egennytte, eller noget Menneffes Yndest, at fremsætte ogsaa sin Anskuelse af frie Pagtning, tilligemed flere Henpeg paa eet og andet, som tildeels nærmere staaer i Veien for det danske Landvæsens Fremskridt.

Hr. Kammerraaden har, vistnok Klogeligen, efterladt at føre Beviis for de danske Godseieres Ret til fri Raadighed over de, Hovedgaardene tilliggende, Bønderjorder; thi man behøver ikke at gaae tilbage til Oldtidens Styrrishavne og Lehnssystem, for at bevise det modsatte. Kong Kristian den 5tes danske Lovs 3 B. 13 Cap. og flere Lov-Steder, sætte Spørgsmaalets Besvarelse uden for al Tvivl. Men, dersom det var beviist, at Statens Gavn, saavel nu, som i Fremtiden, sikkerligen kunde befordres ved at tilstaae Gods-Eierne aldeles fri Raadighed over deres Bønderjorder, uden derved at sætte den største Deel af Bondestanden i alt for trange Kaar, da burde vel et saadant Offer ikke tages i Betænkning.

Hr. Kammerraad Drewsen har indskrænket sig til at bevise fri Pagtnings Fortrin for Livsfæste. Hans vigtigste Grunde ere: Fæste paa Livstid er i høieste Grad skadelig for et fremskridende Agerbrug; thi Enhver, der fattes Kundskab i sit Fag, er og bliver en Fuster. Saadanne Fustere ere de fleste Fæstebønder, fordi dem fattes ikke alene Kundskab, men Virksomhed og tilstrækkelig Kapital. Dette lærer blot et flygtigt Diebst paa Fæstebøndernes Jorder. Disse brakkes ikke, Sædfølgen er slet, Klover saaes ikke, Stenene ligge rolige paa den Plet, hvor Aarhundreder saa dem, Bandet afgraves ikke, sjelden ere Jorderne indfredede, for Voret strides der, som for Bondestandens Palladium.

Derfor bør Fæste paa Livstid forandres til fri Pagtninger. Dog attraaes denne Forandring, efter Hr. Statsraad Zeuthens Forslag, ikkun, som et Forsøg paa omtrent $\frac{1}{4}$ af Godserne.

Ingen upartist kan nægte Sandheden af den ovenanførte høist sørgelige Skildring af vor Bondeøkonomie; men, passer det ene paa Fæstebønderne? eller paa den hele danske Bondestand, med nogle enkelte Undtagelser? Skulde der være nogen Forskiel, mon den da ikke oftest findes til Fordeel for Fæstebønder, hvor Gods-Eierne have havt Kundskab, Villie og Evne til at fremhjelpe dem? og hvor de paa Hovedgaardens Marker have seet Følgerne af Brak og et bedre Sædfliste, m. v.?

Men, forudsat at Fæstebønderne særligen staae tilbage i god Landøkonomie, og at Aarsa-
gerne ere de anførte, mon, da frie Pagtninger
kunde frembringe Kundskab, Kapital og Virk-
somhed? Mon disse Kontrakter kunne formodes
at ville forebygge Hoverie? eller, mon de ikke me-
get mere vilde bevirke ubestemt Hoverie, Armod
og Undertrykkelse? Dog det er sandt! Godseier-
nes fri Raadighed over Bønderjorderne vilde, ef-
ter Hr. Kammerraadens Forestilling, bevirke: at
der af 10, 12 eller flere Bøndergaarde, dannedes
Hovedgaarde paa 4 á 500 Tdr. Land, og at der,
paa bequemme Steder, udlagdes Huse med Tillæg
af 10 Tdr. Land, hvis Brugere skulde gjøre Ar-
bejde til en saadan Hovedgaard, og leve lykkelige.

Var det beviist at denne Indretning kunde be-
virke de formodede Fordeele for Stat, Godseier
og Bonde, maatte vel dette, eller noget lignende,
isald det skulde ventes iværksat, bestemmes ved
Lov; men da opstod jo en ny Tvang, som muel-
ligen kunde have Hensigtens modsatte Virkning til
Følge. Desuden, hvo veed om saadanne Indret-
ninger stemme med alle Godseieres Vnske og Evne?
Idet ringeste vilde Undertegnede, isald han var
Godseier, derved gjøre følgende Bemærkninger:

Til en Hovedgaard med 500 Tdr. Land maatte
anvendes meget betydelige Bekostninger paa Byg-
ninger og andre til Agerbruget henhørende Indret-
ninger; hvilke Bekostninger, under Producternes

nuværende Priser, ikke, i en meget lang Række af Aar, kunde ventes erstattede.

Derfor Omstændighederne ikke ville tillade at Gaarden kom til at ligge midt i Jorderne, da maatte den, paa 500 Tdr. Land, blive for langt til de yderste Grændser.

Naar en Forpagter paa en saadan Gaard skulde svare Veiarbejde og andre offentlige Kiørseler m. v., af 12 Bondegaarde, da maatte dette rimeligviis virke en saa betydelig Nedsættelse i Forpagtings-Udgivcen, at ikkun lidet blev tilovers til at erstatte alle de anvendte store Bekostninger.

Var Forpagteren ikke af Bondestanden, og dette maatte ventelig, ved en saa stor Gaard, altid blive Tilfældet; da maatte hans Børn underkaste sig Børnepligten, eller og skulde der, for hver nye Forpagter, opføres et nyt Huus med 3 Tdr. Land.

Vi komme nu til de 12 Huse. Ved disses Indretning er Forordningen af 25 Marts 1791 efterkommet. Bygningsmaterialerne kunne snart faaes af de gamle Gaarde. Deres Tillæg af Jord vilde vel heller ikke medføre Vanskelighed, naar alt blev kalfatret; men 10 á 12 Tdr. Land til et Huus, er, efter Indsenderens Kundskab, alt for meget; især naar Beboeren, som Jordavgift, skal svare 3 Arbeidsdage ugentlig. Vel formenes det, at den amerikanske Ploug og een Hest, eller og 2 Køer for Plougen, skulle afbøde alle Vanskelighe-

ber ved Jorden's Dyrfning; men, omenbog dette Redskab kunde frembringe faadanne Mirakler, frygter dog Undertegnede, at den, med alt sit støbte Jern, vilde blive meget for kostbar, og at Umueligheden i at faae den repareret, uden at sende den til en ordentlig Fabrik, vilde endnu mere afftrække fra dens almindelige Brug.

Man seer hvorvidt det kommer med de allerede bekjendte hiemmejorte Svingplove, uagtet disse kunne forfærdiges og istandsættes uden Jernstøberier, eller andre Redskaber, end de, der findes hos enhver Landsbyhugger og Smed.

Formodentlig vilde derfor disse Huusmænd faae samme Skiebne, som de fleste af vore hidtil oprettede Parcellister og Hartkorn's-Huusmænd: de vilde holde Heste paa deres smaae Lodder, de vilde skelle Jorden, istedetfor at pløie den, de vilde hvert Aar avle Straaesæd uden at gjøde, de vilde sætte en falsk Tillid til deres Jord og Riøretøi, uden at arbeide mere, end Evang affordrede, hvorved de tilsidst maatte gaae i Armød, og blive Fattigvæsenet til ufordragelig Byrde.

Ney! lad os i Agerdyrfningen, saavelsom i alt andet Haandarbeide, følge de rigtige Grundfætninger for Arbeids Deling; lad Bonden blive Agerdyrker, men Huusmanden Huusmand. Dermed vil jeg sige: lad Agerdyrkeren, han være Bonde eller Huusmand, faae saamegen Jord, som han, efter sin Indsigt og Formue, kan dyrke med

Arbeidsdyr og bequemme Redskaber. Willien kommer da af sig selv. Men lad Huusmanden ikke faae mere Jord, end han, foruden en passende Frugt- og Humle-Hauge, kan dyrke med sin Spade. Lad ham sælge Humle og Frugt og andre Haugefager til Bonden, og maaskee til Kjøbstaden, lad Bonden til ham sælge andre Føde-Varer; da er dette i sin Orden, og da vil alt vist gaae bedre, end naar man vil gjøre Bonden til Gartner, og Huusmanden til Avlsmand. Det gamle Ordsprog, som anbefaler Arbeids Deling: 10 Haandværker er 20 Ulykker, vil til evig Tid blive uroffelig Sandhed!

Uagtet Undertegnede, om han var Godseier og havde frie Raadighed over sin Bondejord, af foransatte Aarsager ikke vilde følge Hr. Kammerraadens Plan, ansees det dog aldeles nnyttigt, at foreslaae nogen anden, fordi enhver Godseier, ifald frie Pagtninger bleve tilladte; ventelig selv bedst vilde udfinde det, som efter hans Evne og de locale Omstændigheder, var meest passende.

Upaatvivlelig ville de fleste — thi de fleste have desværre ikke Raad til at gjøre mange Befordringer — lade alt blive ved det gamle, uden alene deri, at de, saasnart en Bondegård blev fæsteledig, vilde til høieste Priis bortforpagte den i den Stand den da var, vel mueligt paa Aaremaal, eller, med Ret til aarlig Opfigelse, lige som det nu skeer med Kjøbstæd-Huuse; ifald no-

gen kunde være uflog nok til at indgaae saadan Kontrakt. Hvad Følgen deraf, paa et stort Gods, maatte blive, er let at indsee.

Derimod indseer Undertegnede ikke, at Fæste paa Livstid kan i nogen betydelig Grad skade en Godseier, som har Eone og Billie til at forbedre sin Bondejord, naar ikkun Eovene i alt øvrigt havde borttrøddet de mange Hindringer, som ligge i Veien for kraftfuldt og velordnet Agerbrug i Almindelighed.

Disse Hindringer ere:

1) Mangel paa Tilladelse til at nedlægge Bondegaaarde, uden at være indskrænket til noget vist Areal, og uden at være forbunden til at opbygge dobbelt saamange Huse, med Tillæg af Jord.

Det er allerede sagt, at Huusmænd bør være Huusmænd, ikke Jordbrugere; men blot Gartnere. Størrelsen af det Areal Bondejord, som efter vore Love maae sammenlægges, er formodentlig beregnet efter Plovspand. Jeg har selv, i mine yngre Aar, anseet denne Beregning som rigtig: men Erfarenhed har lært mig det modsatte. Hvad er et Plovspand? Nogle spænde 6 Heste for en Plov, andre 4, andre 3, andre 2 og nu forregiver man, at een er nok, nogle bruge en tung Hjulplov, andre en let Svingplov; nogle bruge, til Foraarsarbeide, Krogen til een Hest, andre Erstirpatoren med 2 eller 4 Heste, hvormed udrettes ligesaameget, paa velrensedte Jorder som med

8 Kroge eller 4 Plove. Nogle Heste ere kraftfulde og gaae frem med hurtige Skridt, andre ere svage, eller dovene og gaae Sneglegang. Hvad er da et Plovspand? Et ubestemt Maal! En Benævnelse uden klar Betydning!

Vil jeg derimod vide hvor stort Areal, der kan og bør drives under eet; da bør jeg spørge: hvilke ere Mandens Indsigter og hvor stor er hans Formue? Heraf følger: at intet Jordbrug kan beregnes efter Plovspand, at det, der er for stort for een, er ret tilpas, eller forlidet, for en anden; og saaledes omvendt. Lad derfor enhver raade for at bedømme hvor stort og hvor lidet Areal han vil dyrke. Har han formeget, da sælger han; har han forlidet, da kjober han. Den i Danmark paaferede, ikke sieldent, yderlig feilsfulde Udskiftning rettes og det hele Landvæsen indrettes paa denne Maade efter Jordbrugernes nuværende Stilling og Formue. Vabner Fremtiden andre og maaskee bedre, eller, hvilket Gud forbyde! værre Omstændigheder, da udparcelleres de store Lødder, eller de smaae sammenkjøbes. Saaledes løbe Kapitalerne, de være smaae eller store, frit i den Kanal, som Tidsomstændighederne anvise til enhver enkelt Mands Virksomhed, hvorved det Heles Velstand langt sikrere og snarere opnaaes, end ved Indskrænkninger og Lovbud, som alt for ofte nedbryde paa eet Sted hvad, de troe at op-

bygge paa et andet. Dette være nok om Arealens Størrelse.

At fordre 2 Huusets Opbyggelse naareen Gaard nedbrydes, hvortil nytter dette? Kan en Huusmand da ikke avle ligesaamange Børn, som en Gaardmand? eller skal Folkemængden fordobles uden at kunne anvise dem Næringsveie? Kan en nedlagt Gaards Jorder dyrkes uden Arbeidere? Hvortil da denne Tvangslov, som ofte, fordi den paabyder 3 Tdr Lands Tillæg til hvert Huus, forhindrer et for Agerdyrkningen nyttigt Anlæg, saa som man sjelden, uden at defigurere Jordlobben, kan finde Plads til saadanne Huuse? Er der Mangel paa Arbeidere i Egnen, hvor Gaarde nedbrydes og sammenlægges, da vil Huusene vist fremkomme uden Lovbud, om ikke just med 3 Tdr. Land, saa dog med en Have. Er der ingen Mangel paa Arbeidere, hvortil da dette overflødige Huus? findes der ingen Næringsveie, da maae Lediggængere enten blive Betlere, eller Tyve.

2) Det ubestemte offentlige Hoverie, eller, med mildere Benævnelse, de lovbefalede Frieægter.

Intet kan dybere nedtrykke det danske Agerbrug, end disse fordærlige Frieægter. Kan Veiarbeidet og Frieægter, i deres hele skrækkelige Omfang, ikke indskrænkes, eller, til mindre Byrde for Landmanden, lempes, da ville alle andre Indretninger til Landvæsnets Forbedring, blive til ingen, eller kun liden, Nytte.

3) Den Pligt, som er paalagt Bondejordseler det matrikulerede Hartkorns Bruger, at lade sine Sønner tjene som gemeen Soldat.

Vel er det saa, at han, naar han ikke er født Bonde, kan, ved at opbygge et Huus med 3 Tdr. Land, fritage sine Sønner fra denne Pligt; men, ville disse blive Landmænd paa Bondejord, kunne de da paa samme Maade fritage deres Børn fra Udskrivning? desuden: vil Faderen være Pagter, hvorfra tager han da de 3 Tdr. Land? Er han Eier af et lidet Areal, og, dersom dette Sted ofte forandrer Eier, da vil den største Deel af Gaarden snart blive udparcelleret til Huuse med 3 Tdr. Land, og for hvert Huus, der saaledes opbygges, taber Eiendommen sin Værdie, indtil den omsider indsvinder til en, ved offentlig Pligts-Arbejde og andre Afgifter, bebyrdet Parcel, som ingen kjøtter om at eie, fordi den er for svag til at bære sine Byrder,

Var den hæderlige Pligt, at værne om sit Fædreland, almindelig for alle, undtagen dem, som anvendte deres Kræfter og Formue til de egentlige Videnskaber, for paa denne Wei at gjøre sig duelige til Statens Tjeneste; og, dersom enhver, som vilde, kunde, ved en taalelig Sum, der anvendtes til militaire Nødvendigheder, friskjøbe sig fra personlig Tjeneste; da vilde en meget betydelig Indtægt tilflyde Statens militaire Kasse,

uden at nogen kunde, med Grund, klage over Fornærmelse, og, uden at formindske, mentværtimod, tillige at formere Antallet af det værnepligtige unge Mandskab.

Bortryddes disse Hindringer for det danske Landvæsen's Opkomst, da bliver der neppe nogen tilstrækkelig Grund, eller gyldig Årsag, til at bevilge Godseierne Tilladelse at oprette frie Pagtninger, istedet for de nu gjeldende Fæster paa Livstid; især naar det blev dem tilladt at forhøje den aarlige Afgift, imod at frasalde Indfæstningen; thi Godseierne kunde da, hvor de sandt det passende, sammenlægge Gaarde, opbygge Huuse, foreskrive Dyrkningsmaaden og forhøje den aarlige Afgift, gradviis i det Forhold, som den forbedrede Dyrkning kunde formodes at sætte Fæsteren istand til, uden hans Udælggelse, at opfylde Godseierens Fordringer.

Ved saadanne Fæster stod det Godseieren ligesaa frit for at indskrænke, eller ganske at ophæve, Hoveriet, som ved Pagtninger paa visse Aar. Blevet flere Gaarde sammenlagte, og Wilkaarene, for en frie og oplyst Mand, anstændige, da kan det vel ikke blive tvivlsomt, at jo mange uden for den egentlige Bondestand vilde, især i vore Tider, da alle Næringsveie synes lukkede, indlade sig paa saadanne Livsfæster.

Uagtet Undertegnede saaledes ikke, hvad Pagtninger angaaer, tør tilraade at give Godseier fri Raadighed over Bondejorden, ikke engang, som en Prøve, paa den fjerde Deel af Godserne, fordi det er høifrimeligt, at saadan Raadighed, i Tingens nuværende Stilling, vilde blive meget misbrugt til Bondestandens Nedtrykkelse, uden derved at tilveiebringe noget gavnligt Resultat for hele Borgersamfundet; saa er det dog langt fra, at jeg misbilliger Pagtninger, naar de nødvendige Forberedelser først vare gjorte, og det da, som en ufravigelig Betingelse, blev fastsat: at ingen Bondejord, henhørende til en Hovedgaard, naar sammes Areal indeholdt flere end 15 Tdr. Land geometrisk Maal, maatte bortforpagtes paa kortere Tid, end 7 Aar.

1) Fordi det Forhold, som nu, ifølge Loven, finder Sted mellem Hovedgaardsjord og Bondejord, giver meer end tilstrækkelig Udkomst til at indskrænke den førstes Eiers Raadighed over den sidste.

2) Fordi et Jordbrug under 15 Tdr. Land, aa velsom Huuse med en Hauge, ikke synes at fortiene den Opmærksomhed, med Hensyn til Dykning, som Jordbrugene af et større Indhold.

Saameget mindre forekommer det mig billigt ihensende til saadanne smaae Boelsteder, at paalægge Husbonden nogen Tvang, da disse rimeligviis, for det meste, maatte blive anvendte som

Løn for Tjenestefolk af den ringere Klasse, eller for bestemt Arbejde ved de større Gaarde.

3) Fordi en Aulsgaards samtlige Torder, sandsynligen, ikke bør have færre end 7 Afdelinger, eller Kobler, naar et rigtigt Sædskifte med Afverling af Kornafgrøde og Græsværter skal finde Sted; og endelig:

4) Fordi dog en Bestemmelse maatte stee, og, dette forudsat, maatte vel 7 Aar antages for det korteste Tidsrum.

Dette være nok om Hovedgaarde med underliggende Bøndergods.

Henvende vi derimod vor Opmærksomhed paa de enkelte Selveiere, eller Arvefæste-Gaarde, da synes det ikke at kunne uledes enten af vor danske Lovs Aand, eller Bogstav, at disse, naar de ikke beboes eller bruges af Eieren selv, skulle bortfæstes paa Fæsterens og dennes Hustrøes Levetid.

Ikke destomindre befaler dog Placat af 7de Junii 1806, at Forordningerne af 19de Maji 1790 og 15de Junii 1792 ogsaa paa disse smaae isolerede Eiendomme skulle være anvendelige. Neppe har nogen Lov, i høiere Grad end denne, forfeilet sin velgiørende Hensigt; thi uagtet Rentekammeret er bemyndiget til, i enkelte Tilfælde, paa Grund af nøiagtigen oplyste særdeles Omstændigheder, at bevilge passende Undtagelse; hvo tør dog stole paa saadanne Oplysninger, Forklaringer og Undtagelser? Den nærmeste Følge deraf er bleven:

at næsten alle Selveiere og Arvesæstere, som forhen vare at ansee som den danske Bondestands Kierne, have mistet al Kredit. Den anden og høist sørgelige Følge er den, at disse for Staten og Bondestanden høist vigtige Eiendomme hyppigen forandre Eiere, ved nødtvungen Salg efter foregaaet Dom, eller Forlig og Execution. Saa-danne Eiendomme, i hvilke ingen, formedelst ovenmeldte Lovbuds Bestemmelse, vilde eller kunde udlane deres Kapitaler, blive da bortsolgte, med mange paaløbende Omkostninger, som oftest for Spotpriis.

Nogle ville maaskee sige; de kjøbes da for det meste af Bønder, og forblive saaledes, efter Lovgiverens Hensigt, i den Stands Besiddelse, for hvem de ere bestemte. Skaden kan derfor i det Hele ikke blive saa stor, som ved første Siekast synes.

Men mon det da kan være ligegyldigt, at forhen formuende Folk, hvoriblandt ikke sjældent Enker og Umyndige, tabe alt, eller det meste af det Nødvendige til deres anstændige Udkomme? og mon det ikke skulde være skadeligt og i høj Grad bedrøveligt, at en omhyggelig, skøndt mindre formuende Huusfader, som med taalelig Sielb kom i Besiddelse af den Eiendom, hvorpaa han havde grundet Haab om at forsørge en Familie, skal, ofte blot fordi han ikke kan erholde en høist ubetydelig Sum til øjeblikkelig Understøttelse, for-

lade Huus og Hjem med Kone og mange smaae Børn, og give Plads enten for Panthaveren, som nødes til at sikkre Resten af sin Kapital, eller en ung Bondefarl, som vil prøve Lykken med sin liden Arvelod, men, som efter nogle faa Aars Forløb, lider Skibbrud mod den samme Klippe, hvorpaa hans Formands Brag blev til Bytte for Justitsbetiente og Procuratorer?

Den fortrængte lider og tier, fordi han veed at Lovene ere ham imod, og anseer det unyttigt at yttre sin Kummer ved Klage. Intet Under da at Virkningerne af ovenmeldte Lov ere blevne saa almindeligen ødelæggende, som alle Aviser forkynde!

Blev det, jeg forhen for alle Landmænd har ønsket: blev Pligt=Arbeide, Bærnepligt og Forbud mod Gaardes Nedlæggelse ophævet, eller anderledes bestemt, da vilde saadant, ogsaa for den enkelte Selveier og Arvesæster, virke gavnligen; men dog vil alt dette, til hans fuldkomne Dprettholdelse, ikke være nok, med mindre Placaten af 7de Junii 1806 aldeles ophæves. Da først, men ikke før, vil Tillid og Kredit for Selveieren komme tilbage; da vil han i Nødens Stund, naar de offentlige Paabud af alle Arter trykke, og naar Misvæert, eller andre Uheld, ramme, finde Rædning hos den formuende; som nu, klogeligen, heller anbringer sit Overflud i offentlige Fonds, af hvilke Renterne prompte betales, end at betroet det

til den forarmedes Landmand, hvis Eiendomme, af saamange samvænsstødende Aarsager, Dag fra Dag synke i Værd.

Til at slutte disse Linier veed jeg intet mere passende end de Ord, hvorved den hæderlige John Sinclair søger at formaae det engelske Parlament til at bortrydde de Hindringer, som endnu, efter hans Formening, ligge i Veien for det, dog vistnok vidt bragte, engelske Agerbrug.

Det er høi Tid siger han, at standse med en stykkevis Lovgivning; og at handle efter saadanne statsoeconomiske Grundsætninger, hvorved der hæves et stort Maal for Die.

København d. 20de Januar 1823.

D. Lemvig.

Fortsatte Præmiepløininger.

Landhuusholdningssekskabet har i sidst forløbne Sommer foranstaltet tvende Præmiepløininger, af hvilke den første, formedelsk den stærke Tørre, udsattes til den 20de August, og holdtes paa Aamager, paa en Gaarden Gastrup tilhørende Ager, som Hr. Forpagter Møller havde til dette Brug overladt Selskabet, og den anden ved Roeskilde den 23de October, paa Hr. Riibmand Anders Kornrup's Mark.

Ved den første indfandt sig 17 Pløiere, og syv Præmier, nemlig en paa 40 Rbdlr., en paa 30 Rbdlr., en paa 25 Rbdlr., en paa 20 Rbdlr., en paa 15 Rbdlr. og to hver paa 10 Rbdlr., udbetaltes til: Rosfeldt Milnay fra Rødovre, tjeneude hos Madame Glender paa Christianshavn, Rasmus Pedersen hos Forpagter Bodenhoff paa Bidstrupgaard ved Roeskilde, Tørgen Jacobsen sammesteds, Hans Clausen, tjeneude paa Capitain Lütken's Gaard Bellahøj, Peder Hansen hos

Districtscommisfær Christensen paa Loitgaard paa Amager, Hans Nielsen fra Åsminderød, og Peter Feuling, tjenende hos Justitsraad Peterson paa Vesterbroe.

Efterat Ploiningen var tilendebragt, behagede Hr. Justitsraad Nielsen ogsaa her at forevise Mortons omløbende Brakharve og en nylig fra England erholdt Plov, med en særegen Indretning paa Skjæret.

Paa dette's Vinge, bagtil, var nemlig anbragt et trefantet for oven skært Jern af nogle Tommers Længde og Hvide, og af Dannelsen som hos

staaende Figur, , der ved en Skrue kunde

sættes paa eller tages af Skjæret. Dets Viemød var, at affikere Strimlen, naar denne bestod af sei Grønsvær paa høire Side, dels for saaledes at hindre den fra, at rulle tilbage i Juren, og dels for derved at kunne fuldkomnere lægge den første Strimmel, da Ploven, som bekiendt, paa sei Grønsvær har mest Vanskelighed dermed. Ogsaa ved Risping maatte Arbeidet blive meget fuldkomnere ved denne Indretning, end ellers er Tilfældet, da Skjærets Vinge ikke i saa Fald behøver, som ellers, at bukses op ad, men horisontal kan giennemfikere Jordsmønnet, og gjøre Strimlen lige saa tyk paa høire som venstre Side. Denne Indretning er ved Svingplovene, naar

man vil rispe med dem, haabe saameget mere hensigtsmæssig og nødvendig, som dette Arbejde ikke kan gøres med disse Plove, uden ved at hælde dem til Venstre, hvoraf dog følger, at Strimlerne uafsladeligen affikæres i spidse Vinkler, saaledes istedet for da i rette Vinkler. — Naar Ploven ikke skal bruges paa denne Maade, affkrues det lidet trefantede Jern, og den er da en sædvanlig Svingplov.

Ved den anden Pløining indfandt sig 19 Pløiere, af hvilke Følgende vandt Præmie, nemlig: 1) Thomas Andersen, tienende hos Inspecteur Conradsen paa Bidstrupgaard, 40 Rbdlr., 2) Søren Petersen, Gaardmand Peter Olsens Søn, af Tægerspriis, 30 Rbdlr., 3) Huusmand Jens Olsen fra Rødovre, 25 Rbdlr., 4) Jens Sørensen, Sognefoged Søren Alarfkous Søn, fra Herslev 20 Rbdlr., 5) Hans Rasmussen hos Inspecteur Conradsen 15 Rbdlr., og 6) Anders Larsen hos Proprietair Kornerup paa Østrupgaard 10 Rbdlr. Sedler.

Efter Pløiningerne spiste en Deel af de Tilstædeværende tilsammen, og ved denne Leilighed samlede Bidrag til følgende Præmiepløining, nemlig paa Amager 127 Rbdlr. og i Roeskilde 85 Rbdlr., hvorved Selskabet atter er istand til, uden betydeligt Tilskud af dets Midler, iaar at fortsætte et Foretagende, som efter dets

Overbetvilling ei vil være uden gavnlige Følger, skjøndt disse maae have Tid til at vise sig, og hvortil det saameget mere føler sig forpligtet, som mange agtværdige Mænd, deels ved at være nærværende, deels ved at yde Bidrag, vise, at de erkjende dette.

Bemærkning i Anledning Boghvedens Benyttelse til Høe.

(Et Brev til Udgiveren).

Herr Landvæsenſſcommiſſair Dalgaſ figer, i den af ham udgivne Lærebog i Agerbruget, pag 108: "Det er ikke længe ſiden man har begyndt at dyrke Boghvede til grønt Foder om Sommeren. Hvor Jordſmon og Klima dertil ere ſkikkede, og naar Boghveden ſlaaer godt til, giver den nokſaameget grønt Foder ſom Viffer. "Men til Høe duer den ikke".

Jeg anſeer derimod Boghveden, ikke alene ſom en fortrinlig Foderurt i grøn Tilſtand, men ogſaa ſom meget vel ſkikket til deraf at berede Høe, og ſin- der endvidere ingen Grund til at betvivle dens næ- rende Gyde. Den ærede Forfatter har ei anført nogen Grund, hvorfor han forkaſter Boghveden til Høeavl, og jeg kan derfor kunſ ligefrem anføre den Erfaring, ſom jeg, ved i nogle Aar at have gjort Boghvede til Høe, har erhvervet mig, uden derfor at være iſtand til, ſpecielt at kunne beſtride

5te Bindſ 2det Heſte.

(14)

Hr. Ds., mig ubekjendte, Grunde. Foreløbigen bemærkes: at jeg aldrig saaede Boghvede med Hensyn til Høeavl; men at kunsvad det staldfodrede Kvæg ei kunde fortære, dertil blev benyttet, og det er altsaa af sig selv klart, at end ikke den heldigste Periode altid kunde vælges til Høebjergningen, da ikke denne, men det grønne Foder var Hovedsagen. I 4 Aar har jeg saaledes benyttet Boghveden; men for ei til Unytte at opfylde med overflødige Beviser, vil jeg indskrænke mig til det sidste Aar, og her være saameget udførligere.

Den 30 August blev Boghveden hugget paa Skaar. Enkelte Korn havde begyndt at danne sig. Den havde en meget yppig Vert. Den 31, Regn. Sept. 1-2, godt Veir, men Luften tydede paa Regn. D. 3, Regn og Blæst. Natten til d. 4, meget stærkt Regn. D. 4, godt Veir med Blæst. Om Middagen, vendtes Skaarene. Kl. 4 E. M., begyndte at samle i Smaastakke. Færdig om Aftenen. D. 5-10, Regn, tildeels meget voldsom og i Forbindelse med lummer Luft. D. 11, godt Veir; adspalttede de smaa Stakke og samlede Høet samme Dag i store Stakke. D. 12, Regn og Blæst. D. 13, temmelig godt Veir som continuerede til den 19, da Høet blev ført i Huus. Veiret begunstigede altsaa ikke Tilvirkningen, og dog var Høet, af Syn og Lugt fortreffeligt — meget faa Blade vare tabte, og Kvæget fortærede det med Begjerlighed. — Jeg har derimod 2 Gange forsøgt den Klapmaier

ffe Maade; men begge Gange uden Held. Den første Gang for 3 Aar siden, var Gjøringen lykkes meget vel, men jeg vil troe at Spredningen ei har været omhyggelig nok — Regn fulgte Dagen derpaa, og Høet blev, da denne i meget lang Tid vedholdt; fordærvet. I forrige Aar vilde jeg atter prøve min Lykke; men til Uheld blev jeg netop paa den Tid syg, og maatte betroe Operationen til uøvede og for Sagen uinteresserede Folk, og Udfaldet blev atter slet. Imidlertid har jeg i Sinde at gjentage Forsøget; hvilket sikkert skal skee saasnart jeg, fra Staldfodringen, faaer noget passende Quantum tilovers. At Boghveden svinder meget er en Selvfølge — men hvilken saftig Foderurt har ikke dette tilfældes med den? Jeg avlede circa 6 Læs Boghvede-Hø, foruden det paa Læs, som, ved Forsøget med den Klapmaierske Methode, blev fordærvet. Havde Boghveden nu ikke duet til Hø — hvilket dog Fader Thær (Grundsætningerne 4 D. p. 122) og Slussen (Nye Dec. Annaler 1 B. 2 H. og Lærebogen S. 385) mene — hvorledes skulde man da anvende det Overflud, som man i heldige Aar, ved et ordnet Staldfodringsbrug, kan vente sig? — Nedpløie den, vil ikke altid være passende, f. Ex. naar Ageren, hvorpaa den avles, allerede var stærk gjødsket. At nedsalte den, vil formodentlig vanskelig overkommes, og at transportere den paa en anden Ager, eller at henlægge den til at forraadne, for derefter at bes

nyttes som Gjødſke, var vel kunſ ſaare ſjelden vaſſende, og i Almindelighed en temmelig ødſel Anvendelſe. Jeg troer derfor med Grund at torde anbefale Boghveden endog til Høe, og vilde — langtfra at anſee den uduelig dertil — naar mine Forder og min Driſtsmaaade gav Anledning dertil, uden Betænkning i dette Hiemed dyrke den.

Hr. Dalgas, for hvis Kundſkaber jeg bærer megen Agtelſe, vil ikke kunne optage denne Bemærkning ilde. Interelſſe for Gjenſtanden har fremavlet den, uden at Stridslyſt har nogen Andeel deri. Den ubetydelige Erfaring hvorpaa jeg kan beraabe mig, underſtyttet af Thaers Autoritet, maa i Forening med min gode Villie være Undſkyldning for, at jeg vover mig i Stranken mod den mig ſaa langt overlegne Magt.

Saaſremt denne ubetydelige Afhandling maatte fortjene Plads i de Landoeconomiske Tidender,ønſker jeg den deri indrykket, velvidende, at Emnet og det Svar man mueligt fra Hr. Dalgas tør vente, mere end Behandlingen, giver den noget Værd.

Mairen Mølle, i Januar 1823.

F. M. Tetens.

Foreſtaaende Beretning er ſaa meget mærkeligere, ſom ved den fuldkaſtes en Formening, der nok har været temmelig almindelig antagen, og

som den viser, at selv under meget uheldige Omstændigheder kan Boghveden gøres til Høe. Den er mærkelig, fordi den viser de skarpe Forders Gie-
re, der ikke tør meget regne paa Biskerne, hvil-
ken Bært de fornemmelig bør dyrke, ei blot til
grønt Foder, men endog til Høe. Jeg troer imid-
leertid, at man tildeels maae tilskrive det heldige Ud-
fald af Hr. Lieut. Tetens's Forsøg, den Omstæn-
dighed, at Boghveden, da den huggedes, havde
begyndt at sætte Rierne, thi da er Planten alle-
rede mindre saftfuld, og tørres altsaa lettere. Og-
saa jeg har forresten forsøgt den Klapmeierste Tør-
ringsmaade, uden at have haft bedre Held med den
end Hr. Tetens, og dog synes den særdeles at egne
sig til Boghvedens Høstning til Høe, hvorfor fort-
satte Forsøg vist bør finde Sted.

Drewsen.

Hvad er Aarsag til Bondens Seendragtighed med at forandre sin Kobbedrift til Vereldrift.

Man feiler vist meget, dersom man antager, at Mistillid til Vereldriftens Fordele fremfor Kobbedriftens, er den almindelige Aarsag hertil; det kan ikke antages at være Tilfældet uden hos den, som enten formedelst Fordomme eller Eiegenlybighed for sit Kalbs Fremme ikke formaaer at gjøre sig nogen fornuftig Estertanke ved sine Handlinger, eller ogsaa er saa indtagen af Fædres Skikke og gamle Sædvaner, at de troe de samme ganske uforbedrelige; men til al Lykke kan disse i vore Dage vist ikke udgjøre Mængden. Vereldriften med dens Følger maae dog sees og erfares, den iværksættes dog af flere og færre i forskjellige Egne, til større og mindre Fuldkommenhed, og dersom Vereldriften skulde som Nogle (skjøndt stridende mod al sund og fornuftig Estertanke) paa-
 staae, tabe sin velgjørende Virkning i Tiden, saa

maatte jo saadant allerede have viist sig hos vore første Bærelbrugere. — Kort sagt, enhver som vil see, kan see, og enhver som vil afbenytte baade egen og andres Videnskab og Erfaring, har i vore Dage fremfor i Fortiden vist alle de Midler dertil som gives kan; og skulde man, alt dette uagtet, endnu i Almindelighed tvivle om Bæreldriftens Fordele? Det kan og bør efter mine Tanker ikke antages.

Dog er det langtfra ingen Sjældenhed, at høre Bæreldriften dables af Agerdyrkere, især af den simple Bondestand; mon disse da har tilluft baade Fornuft og Vise for Sandheds Lys? Jeg troer Nei; men de mene virkelig ikke, hvad de sige, men saalænge de synes ikke at see sig istand til at udføre de Forandringer i deres Agerbrug, som til Bæreldrift udfordres, saa føle de en Slags Tilbøielighed til at dable den, som det synes, for at forekomme at ikke andre skulde gaae dem i Forveien, og at de ikke selv skulde ansees for efterladne i deres Kald. Denne Tænkemaade, der langtfra ikke er uskyldig, har jeg med megen Misbag erfaret af Adskillige. Men, Brødre! det er ikke Ret, saaledes at kaste Skygge for Lyset, og søge, om det ellers var muligt, at standse den allerede begyndte Agerdyrknings-Forbedring i sin Gang. Kende vi ikke Landmænd, som enhver maae tilstaae, det vilde have været umueligt at spare de dem paaliggende, overordentlige Afgifter,

dersom de ikke ved Vereldbrift havde bragt deres Production meget høiere end til det Almindelige? Og kan vi vel nægte, at en almindelig større Production jo maae have en gavnlig Indflydelse paa det Heles Vel, hvortil vi alle bør sigte? Nei, men lader os heller følge vor egen Overbeviisning, og da vil vist enhver iblandt os tilstaae Vereldbristen sine noksom beviste Fordele; men i Henseende til Aarsagen, hvorfor den hos de fleste ikke er indført, derom vil Stemmerne lyde saare forskjellige.

Den Formuende (om vi ellers havde nogen) vilde vel sige: jeg har dyrket min Jord paa Fædres Viis, og denne Dyrkningsmaade har sat mig i den Stand, at jeg svarer enhver sit saa godt som nogen anden, og (om ellers Hjertet taler) jeg agter intet paa de nye konstige Agerdyrkningsregler, som man nutildags foreskriver, ved hvilke Folk og Dyr maae slæbe sig ihjel. Men, formuende Broder! antager jeg, at Du har anerkjendt den vel anbragte nyere Dyrkningsmaade fordeeltigere, maae jeg da ei spørge: Er Du da ikke pligtig at virke hvad Du kan til det Heles Vel? Har da Gud og Naturen sat Dig paa Fædres Trin i den Hensigt, at Du der skal blive staaende? Var det ikke just Dig der først skulde begynde, og foregaae os af Evne Svagere med Dit Exempel? Svar mig engang.

Iblandt de ganske Uformuende, som egentlig udgjør Mængden, er Stemmerne flere end det er

muligt at opregne, hvorfor jeg kun agter at give Effo af nogle faa. — En siger: min Jord er fast og leerig, kun Foraar og Efteraar, naar Jorden hverken er for vaad eller tør, kan jeg pløie, og hvor utilstrækkeligt til den næsten idelige Pløining, som Vereldriften udfordrer? Meget rigtig! saalænge Jorden, efter Vereldriftens Regler, ikke er bleven mere løs og sprød, men er dette skeet, da er jeg, som netop er Dyrker af den Slags Jord, overbevist om, at den lader sig dyrke, skiondt med nogen Anstrængelse, endog i den største Tørke; desuden bør især den Slags Jord meest behandles paa den Tid, den hverken er for vaad eller tør; thi da er Dyrrningen meest fordeelagtig for Jorden, og kan skee med tilbørlig Nøiagtighed. — En Anden siger: iblandt mine Jorder gives megen af den sure og seie, der altid giver Græs og Ukrud, og da den har dette af Naturen, vil den blive ved at give saadant i hvordan jeg end dyrker. Utter et Beviis paa Hang til at følge Fædres Udsagn. Jeg tvivler ikke paa, at disse jo har troet og ikke forglemmt at sige Dig, at disse Jorder i hvordan de behandles, vil stedse give Græs og Ukrud, men jeg tør broderlig forsikre Dig, at dersom Du efter de Anviisninger, som Dig dertil forlængst er given, tilbørlig udtørre den, vil Du just her finde Din frugtbareste Jord. — Nok en anden: mine Jorder ere saa sandige, at de give kun finstraet og maadelig Afgrøde, efterat de have hvi-

let i 5 til 6 Aar, og hvad vilde de vel give, om jeg efter den nye Methode brugte dem bestandig? Meget mere; Dine lette Jorder fordrer ikke saa megen Dyrkning ved Overgangen, som den leerige, blot et passende Sædskifte, en passende Dyrkning, og en Gjødning der vedligeholder Jordens Kraft, gjør Dine Jorder (undtagen de høre til de gandske umuldblandede) mere frugtbringende, end Du maaſkee foreſtiller Dig. — Endnu een, nemlig den, hvis Jord er af fortrinlig Godhed: Min Jordplet har jeg bragt til en ſaadan Grad af Frugtbarhed (endſkjøndt ikke han, men Naturen), at jeg ikke troer, den ved konſtigere Behandling vilde blive bedre. — Viſt for meget ſagt. Har Du den Lykke, at være i Beſiddelse af en Jordplet, hvoraf Du let kan producere mere end en anden af en ſtørre, ſaa var det juſt her, vi burde finde en høiere Kultur, hvorefter vi andre, hvis Jorder ikke ere af Naturen ſaa begunſtigede, ſkulle trachte, og mueligt i Tiden opnaae, da vi atter kunde gjøre Fordring paa, endnu at ſee Dig gaaet videre.

Men til hvilken Nytte at gjøre ſig end mere fjedſommelig med flere foregivne Aarſager til Vexeldriftens Iſkeiværkſættelſe? Enhver indſeer lettelig, at ingen af diſſe, der alle lade ſig ſaa let gjendrive, er den virkelige, hvorfra de andre næ-

sten alle har deres Oprindelse, den jeg troer her at kunde antegne med fire Ord, nemlig:

Bonden har tabt Modet.

Hvad er Aarsagen til denne Bondens Modløshed? — Derom spørge vel Ingen, man behøver kun den liden Kundskab om Bondens Tilstand her i Sylland, (gid det stod bedre i de øvrige danske Provindser), førend man overbevises om Bondens trange Kaar. Endskjøndt Fæstebonden endnu besidder sin Tue, saa er han jo allerede saa strængt medtagen, (det forstaaer sig med Forskjæl) at han, endskjøndt han har bortsolgt hvad han kunde, og ikke kunde undvære, dog er i Gjæld til Kjøbmænd, Haandværksmænd, Huusmænd, ja selv Tjenestefolk, og enhver som vil betroe ham noget; desforuden gjøres idelig Udpantninger af hans Emule Bohave, for resterende Skatter og Afgifter, baade til Kongen og Husbonden. End er han Selveier, da udjages han fra Gaard eller Huus, som sælges til en anden, for en Priis, der giver Creditor betydeligt Tab, endskjøndt den nye Besidder, som til næste Aar meget har forkjøbt sig, venter kun sin Formands Skjæbne. Disse Familier, der tildeels kan være talrige af uopfødte Børn, deels aldrende og kun lidet arbeidsføre, tye nu til Fattiggassen, til det Heles Byrde.

Hvad er Aarsagen til denne Bondens Fattigdom?

Jeg har eengang tilforn tilladt mig at skrive noget om Bondens manglende Flid og Tarvelighed; min Mening desangaaende er endnu saa uforandret, at jeg endog paaستاer, at adskillige Familier kan alene finde Aarsagen til deres Udelæggelse deri, andre igien just ikke ganske, men for en Deel. Men desuagtet dommer man vist meget for strængt, om man her allene vilde søge Aarsagen til den almindelige Armod. Hovedaarsagen til dens Uderlighed og Tiltagende maae dog egentlig være: Misforholdet i de til Salg producerede Vares Priis, og deres Uaffætlighed, og de Vares Priis man nødvendig maae kjøbe, samt de Skatter og Afgifter man har at udrede, og saalænge Tid og Omstændigheder ikke heri gjøre nogen betydelig Forandring, vil man vist forgjæves vente nogen betydelig Forbedring i Bondens Kaar.

Hvilken Indflydelse har Bondens Mismod, ringe Evne, og i det heele betragtet maadelige Forsatning, paa Agerdyrkningens Forbedring og Værelsdristens Iværksættelse?

Vel vil det blive vanskeligt, af Bondens Armod at ulede gunstig Indflydelse paa Agerdyrkningen, da det er ligesaa vist som almindelig erkjendt, at til dennes betydelige Forbedring udfordres nogen Evne. Men mon man ikke af det Onde selv kan ulede noget godt? Vare vi Formuende, mon da ikke Mod og Evne mueligt vilde forlede os til, at iværksætte iilsomt en Driftsplan fuld af

Mangler? Vel kunde den Formuende udrede Omkostninger, taale Tab, og ikke ændse de Anstød som standser den Fattige, men maaſkee hans Fremgangsmaade var ikke ſaa overlagt, eller ved ſmaaſe Forsøg ſaa prøvet, at han jo undertiden, vilde ſee ſine Speculationer om ſtore Fordeele ſtuffede, og derpaa med rafke Skridt, vende tilbage igjen. Ja maaſkee, naar vor hidtil brugte Dyrkningsmaade forſkaffede os for nærværende Tid vores Udkomme, vi da ikke følte nogen Bevæggrund til at begynde en Bedre. Naar derimod den Uformuende, drevet af Nødvendighed for at have ſit Udkomme, vil forandre ſin Dyrkningsmaade, da maae han førſt overlægge hvorledes det lader ſig gjøre med mindſt Bekoſtning, og hvorledes han kan erſattes for ethvert Tab; han gaaer til Værks med førſte Forſigtighed, opdager ſnareſt mueligt de Mangler, der i hans Fremgangsmaade vil blive ham til Anſtød, ſætter tilbørlig Priis paa enhver nok ſaa liden Fordeel, og anvender den ſaaledes, at han ſtedſe kan gaae videre. Men det er langt fra ikke min Henſigt, at gjøre den Paaſtand, at Fattigdom ſkulde være Agerdyrkningens Forbedrer, og Verelſtdriftens Befordrer. Nei, det modsatte erfares alt for let; jeg vilde kun ſom ſagt ſøge af meget Ondt at ulede noget Godt. Bondens maadelige Forfatning har ſkadelig Indflydelse paa Agerdyrkningen, og det paa langt flere Maader, end jeg

drifter mig til at beskrive. — Har Bonden overlagt og besluttet, at dette eller hiint Foretagende vil i Tiden blive til hans Fordeel, det være sig Hegns Reising, Bands Afledning, Engs Grøftning eller Blanding, Haugers Anlæg, raae Jorders Dydyrkning, eller øvrige Agerjords ofte Pløining o. s. v., og er han da ganske blottet for Evne, saa formaaer han ikke, at holde de dertil behøvende Arbeids-Folk og Heste, end ikke Redskaberne, altsaa kan han ikke foretage sig meere deraf, end hvad han med egen Arbeids-Anstrængelse kan udrette, ikke at tale om de ham selv ødelæggende Handlinger, med Korn og Kreaturers Udsalg i Utide, og til saare ringe Priser, hvortil Penge-mangel tvinger ham, uden hvilken, han maatte ansees for at begaae de største Daarligheder — men nok, øft af en uudtømmelig Kilde. — Jeg veed, og jeg tilstaaer, at med alt hvad her er sagt er intet sagt, og ikke meere end hvad enhver veed. At beklage vor flette Tilstand, og opregne sammes Følger, er ikke Sagen; kun den, som afhjælper Trangen, eller giver Anviisning hvorledes den kan afhjelpes, vil reise sig et udsødeligt Navn blandt Efterlægten, men maaskee det for Tiden ikke staaer i Enkeltes Magt; nu saa gjør vi hvad vi kan. Enkeltes Erfaring og Sagttagelser komme til almindelig Kundskab, og tjene den mindre Dylyste og Uerfarne til Veiledning og Raad, saa yde

vi dog hverandre fælleds Bistand, og lindre egne og andres Kaar.

Er det mueligt for den Uformuende, at overgaae fra Kobbelt til Vereldriften, og i saa Fald, hvorledes?

Uformuende Broder, Du har vel ogsaa giort Dig Forestillinger om Vereldrift. Jeg antager at Du har anseet den fordeelagtig, og sølgelig indført den hos Dig, om Du havde troet Dig istand hertil. Jeg tænker mig Dine Forestillinger omtrent saaledes. Jeg maatte have næsten min heele Mark aarlig pløiet, endeel deraf adskillige Gange for at skjørne den, to Aars Giødning vilde ikke forslaae, til paa engang at forsyne den Deel deraf, som skulde give Rodfrugter og Staldfodringssurter; Folk og Heste maatte forøges til det meget Arbeide; Rodfrugter til Redlæg, og Sædekorn af den Slags, jeg endnu ikke har dyrket, maatte anskaffes, Engelske Plove, Brakharver, Erstirpatorer og Hypeplove med mere, maatte bekostes, og endda maatte endeel af min Sæd, for det første dyrkes i utilfalden Jord o. s. v. Jeg veed ikke hvorvidt jeg har truffen dine Forestillinger, men jeg veed med Visshed, at mangan simpel Mand ligesom Du, har overgivet Vereldriften, fordi han forestilte sig dens Bekostninger og Besværligheder, vel nogle Gange fordoblet, mod hvad den virkelig er. Er det dit Alvor, at Du vil indføre Vereldrift, kom da og følg mig ud paa din Mark,

vi vil see hvad vi der har at udrette. Men jeg veed, at Du vil gjøre Fordring paa, at jeg skal afgive en ufravigelig Dyrkningsmaade til Dig og enhver Bøxelbruger, hvis Regler Du da vilde huske og følge. Men, dersom det var mueligt at give en saadan, saa havde vi vist forlængst haft den, fra bedre Haand, men det er umueligt. Tænk Dig engang, vel Hundrede forskellige Slags Jordarter i vort Fødeland, og paa det nøieste taget, vist for lidet regnet; enhver af disse, paa det Fortrinligste dyrket, vil udfordre ligesaa mange forskellige Dyrkningsmaader, og vi see dem allerede i Kobbeldruget, hvortil da en saadan ufravigelig Taabel, der, som Du selv indseer, vilde i de fleste Tilfælde, blive meere og mindre Upassende. Nei, min Hensigt, er kun at gjøre Dig bekendt med den simpleste Overgang, og opmærksom, paa de Sagttagelser, som Du fornemmelig har at gjøre, for som Uformuende, at undgaae betydeligt Tab. I Henseende til Din Marks Inddeling, har jeg ikke meget at sige Dig; Du veed at Bøxeldrift kan indføres, enten Indtagterne ere faa eller mange, ellers er det rettest, jo fastere og leerigere Jordbund, jo flere Indtægter, og modsat jo lettere og sandigere, jo færre. Mine Grunde herfor ere: Den leerige Jord bør giødes med god og tilstrækkelig Gjødske, dens Kraft vedligeholder sig længere, den lette Jord derimod hjælper sig med mindre og magrere Gjødske, men bør oftere giø-

des. I Henseende til Sædsfølgen, er ingen, i de mig bekendte Egne, i Kobbeldriften almindeligere efter Græsleje at begynde Rotationen med, end gjødet Byg; jeg veed heller ingen, som man ved Overgang til Bereldrift, (hvor denne Begyndelse med Rotationen er upassende), meere nødig mister, da dette der som oftest er godt, men, det er heller ikke om jeg saa maa udtrykke mig, at takke det for; Jorden har just nu den største Kraft. Desuagtet, seer man det dog undertiden mindre godt, og ikke saa vist, eller fordeeltigt, som det efter gjøbede Brakfrugter, hvormed Du i sin Tid vil finde Dig meere end erstartet. Efter Gjødningsbyg, venter jeg hos Dig at finde Rug, og derefter Byg; her maae Du gjøre det første Skridt til Din Bereldrifts Fremme, ved, med dette Byg at saae Kløver, herved opnaaes et saare vigtigt Hjemed med denne Indtægt, som Du stedse maa iagttage, nemlig, at udlægge Jorden i nogenlunde Kraft. Dette er efter min Overbeviisning, den vigtigste Iagttagelse, som Du har at gjøre, ved Din nye Dyrkningsmaade, aldrig at udslippe Jorden. Du spørger vel, om det ikke var bedre, istedenfor Kløver, at saae Erter; nei, nok tæller man med største Ret, velvorne og tætsluttede Erter iblandt de Sædarter, der fortrinlig rense Jorden og tilberede den til følgende Sæd, men anbringes nu disse i et andet Indtægt, saasom efter Rug, saa saaer Du til næste Aar, baade Din Erste Vinds 2det Hefte.

temark og Din Kløvermark i Vereldbristens Orden. Da Du nu kan vente Din Kløver god, saa tør Du med Visshed om to Aar, indtage dette Indtægt igjen, og vil finde det i bedre Kraft, end naar det før havde hvilet i 4 til 5 Aar. Som en Følge, af hvad som allerede er sagt, indseer Du selv, at dersom Du, som jeg venter, har i Slutningen af Rotationen, taget Havre efter Havre, (thi dog vel ikke oftere) at den sidste Havre, da strax bør bortfalde, som jeg snart skal anwise Dig Erstatning for. Men, det var kun en Deel af Dine Rugstubbe, som Du kan besaae med Erter, thi, Du veed vel ikke Forraad for flere Sædarter, end Du plejer at saae, men maaskee Du i Din Have har avlet Kartofler, af disse, maae saa mange omhyggelig vares for Frost, at Du i det mindste dermed kan nedlægge den øvrige Deel af dette Indtægt. Din ældste Græslejeindtægt, maae endnu som hidtil, anvendes til Gjødningsbyg, indtil Byg efter gjødede Brakfrugter træder i dets Sted. Din næstældste Indtægt, maae nu ogsaa optages til Brug, for efter to Pløininge, at besaaes med Havre, til god Erstatning, for den mistede Udlægshavre. Dette Indtægt kan og bør Du ikke gjøde, førend Havrestuppen i Efteraaret er nedpløjet, og ellers den øvrige Pløining er tilendebragt; saa udsøres og spredes Gjødsken herpaa, om Jøret tillader det, hvis ikke, da om Vinteren. I dette Indtægt har Du til næste Aar be-

hvem Lejlighed til hvilket som helst Slags, af Brak-
 frugter, Staldfodringssæd, og alt hvad som træ-
 der i Brakens Sted; nu er derfor Tiden, at Du
 bestemmer, i hvilken Orden og Sædsfølge, Du
 vil have Din Vereldrist indført i Henhold til den
 Jordart Du dyrker. Er Din Jord, meere leerig
 end sandig, saa afverxler den langstraaede Sæd
 med Erter, Bikker, selv noget Hør og Klover, er
 den meere sandig og let, saa kunde Boghvede, træde
 istedenfor Erter, Bikker og maaſkee Spergel, iste-
 denfor Klover. (Boghvede saaet sildig, i stærklee-
 rig men vel skjørnet Jord, voxer ogsaa overor-
 dentlig stærk, og renser samt tilbereder Jorden
 ypperlig til følgende Sæd, men indtræffer Nat-
 tefrost inden den modnes, da bliver Kjernen svang).
 Men, af hvad Beskaffenhed Din Jord end er, maae
 Kartofler dyrkes i et heelt Indtægt. Denne ypperlige
 Rodfrugt, som naar den nedlægges i no-
 genledes kraftfuld og vel tilberedt Jord, synes
 ikke at gjøre betydelig Forskiel paa, i hvilken
 Jordart, eller efter hvilken Sædart den dyr-
 kes, er saa nærende for Kreaturet, og til Gjød-
 skens Forbedring saa fordeelagtig, at den, som
 tillige paa det bedste forbereder Jorden til føl-
 gende Sæd, fortjener enhver Ubefaling; et Stykke
 Land som jeg maalte, der indeholdt 21032 Qua-
 dratalen, og bestod af to lange smalle Agre, paa
 hvilke 5 til 6 meget forskjellige, fra den sure seje,
 til den tørre, sandige og magre, Jordarter vise sig
 (15*)

pletviis, gav i Aar over min Forventning 180 Tønder og derover, og da jeg tilforn har nedlagt dem med omtrent lige Held, deels efter Byg, deels efter Havre (nu efter Rug), saa finder jeg mig besøjet til, at frikjende dem fra enhver Art af Kjælenskab, blot de maae holdes reene. Dine øvrige Indtægter, som ikke efter den Begyndelse der allerede er skeet, er bragt i den bestemte Drøden, tager Du nu i Betragtning, og vil vist med sund Estertanke og Overlæg vide at bringe dem deri, kun blot at udslippe Din Jord maa være Dig en utaalelig Modbydelighed. Ellers maae din Vintersæd falde enten efter Kløver eller andre Staldfodringsurter som tidligst høstes, at Du baade kan have Tid til at tilberede Jorden vel hertil, og dog faae Din Rug saaet tillige. Din Bygsæd maae falde efter Rod- og Brakfrugter, og Din Havresæd er Dig allerede anvist Plads til. Men maaskee Du troer, nu er alting færdigt? nei ikke, tilforn havde Du 4 maaskee 5 Indtægter at græsse paa, nu derimod kun 2, vel haaber jeg, at Du indvilger mig, at disse 2 Indtægter nu vil afgive Dig ligesaa megen og god Næring til Dine Creature, som før de flere, men Du synes vel det var Synd at tøjre dem af; nu vel, saa bliver da Sommerstaldfodring, som Du vel ikke hidindtil har hylbet, en Selvfølge af Din Vereldrift. Men det er langt fra ikke nok, at Du ved Vereldriftens Fuldbyrkelse, seer Dig ligesom

nødt til at begynde samme, nei, Du maae strax, saa meget mueligt begynde den, da den, formedelst den meere Gjøbning den forskaffer Dig, skal være Dig det bedste Hjelpemiddel til Din Vereltdrifts Fremme. Til at begynde dette vigtige Forretagende har jeg hidtil forbeholdt mig Din Tøfte, om Du ellers har nogen, der enten ved Nærlighed til Din Gaard, eller ved Indhegning fortiener dette Navn, hvis ikke, saa har Du vel nogle Torder, ikke langt fra Gaarden, som ikke pleje, formedelst deres særskilte Brug, at være i Inddeeling med de øvrige Indtægter. (Selv de vil bestyrke Din Meening, om Vereltdriftens Fordeel, Da Du vist har fundet det fordeelagtigt, her at afverle med langstraaet Sæd og Erter, Vikfer, Klover o. d. l. og saaledes her, paa en Maade, ageret Verelbrugger). Her, maae Du begynde med forskjellig Sæd til Sommerstaldfodring, Valget overlades Dig selv efter Din Tords Beskaffenhed, kun dette veed Du, at Rug, velbehandlet, tidlig saaet og tilbørlig fredet, vil tilsidst afgive grønt Foder. Du behøver just ikke at gjøre Dig Samvittigheds-Skruppel over det gamle Udsagn, at det er Synd at give Creaturet Rug. Og endskjøndt Du endnu langt fra ikke seer Dig istand til, heelt at staldfodre dine Creature, saa vil Du vist spore Fordelen af at benytte den Leilighed Du allerede har. Dine Heste vil Du vel kunne staldfodre den første Sommer. Kan Du strø dem godt,

da vil den Gjødning, Du heraf samler, ved Blanding med Din Sommerfødgjødning meget formeere og forbedre Din Mødding, og efterhaanden som Du indtil det hele staldfodrer dine øvrige Creature, vil den større Mængde Gjødning sætte Dig istand til, at fuldføre Din Plan med større Fordeel, og en højere Kultur vil i sin Tid blive Følgen af Dine Føders Forbedring.

Endnu maae jeg erindre Dig, at jeg med Forsæt har antaget, at Du i Kobbeldriften ikke brugte Brak. I dette Tilfælde, (som er sjelden hos Bonden i de mig bekendte Egne), indseer Du vel at Overgangen vilde være saameget lettere, som Du istedenfor Brak vilde have Fordeelen af de i Brakmarken avlede Vifker, eller Brakfrugter. Skulde det indtræffe, at Kløveren et Aar ganske skulde mislykkes hos Dig, som især er Tilfældet, naar tvende paa hinanden følgende meget tørre Somre indfalder, saa raader jeg Dig, for at forebygge at ikke dette betydelige Tab skal have sin skadelige Indflydelse paa dette Indtægt Rotationen igjennem, at Du da heelbraeker det, hvilket Du desto bedre vil kunne gjøre, jo meere Dine øvrige dertil hørende Indtægters frodige Væxt tilbyder Dig den fornødne Staldfodring.

I Henseende til nye Redskabers Anskaffelse, iblandt hvilke den Engelske Plov maae være den første, da den særdeles letter Hestearbejdet ved den meere Pløjning, som især i Overgangsaarene

vil foresalde, da bør og kan saavel denne som de øvrige Agerdyrkningsredskaber ligesaa let og ligesaa vel forfærdiges af Dig selv og den Smed som forretter det øvrige Smedarbejde, som de gamle Agerdyrkningsredskaber kunde det, thi ere de hensigtsmæssige, som kan og bør antages, saa maae deres Indretning destobedre kunne forstaaes af den som ikke er aldeles blottet for Sagkundskab, kun en god Model at gjøre efter, der nu let kunde tilvejebringes, vilde for det allerførste behøves.

Men, ligesom jeg nu har bestræbt mig for efter Gode at give Dig Anviisning om den Maade, paa hvilken Du som uformuende lettest kan bringe Din Plan til en simpel Berelbrift i Udførelse, og haaber, at Du ikke forestiller Dig Bekostning og Tab, saa uudholdelig som før, saa maae jeg til Slutning, dog uden at svække Dit Mod, hvilket jeg nødig vilde, erindre Dig, at alt det anførte maae Du langt fra ikke vente Dig fuldført ganske uden Besværlighed. Saaledes maae Du, saavidt og saalænge Du endnu ikke har ved gjødede Brak, frugter rensat og skjørnet Din Mark, ingenlunde være sparsom med at bruge Plov og Harve, og da Du neppe herudi gaaer for vidt, helst om Din Mark er stærk og leerig, maae Du vise Flid indtil Anstrængelse, ikke allene med Jordens fuldkomne Bearbejdning, men ogsaa til rette Tid. Isærdeles vil megen Pløjning foresalde i Efterhøsten, Du maae derfor som jeg før erindrede

Dig om, have Din Jord til Vintersæd, vel og tidlig tilberedet og tilsaaet og derpaa fortsætte Din øvrige Pløining. Jeg erindrer mig her, hvad en i Vereldriften allerede længe erfaren Mand*), engang med alt Ret sagde mig, at jeg vilde finde det meget fordeelagtigt at holde en Høstkarl mee-
re, og lade Ploven bestandig gaae om Høsten; men har Du endnu ikke Gvne dertil, eller Du, formedelst andre Omstændigheder seer Dig besøjet til selv at bruge Din Høstlee, saa kan Du maa-
skee, enten ved indfaldende vanskeligt Vejr, eller i en Mellemtiid af forskjellige Sædarters Moden-
hed, vel udrette noget; for, Ploven maae steds-
være paa Marken, og ingen passende Tiid forsøm-
mes, var det end kun 2 Timer, at den jo bruges. Har det nu været Dig mueligt, at bringe den
meste Jord i tilbørlig veldyrket Stand til noget
efter Mikkelstdag, saa vil Du vist ved at tage Din
Mark i Betragtning, gjøre Dig nogle Forestil-
linger, som Du før maaeskee ikke saa ganske bi-
faldt; Du bliver nu vaer, at Din Rug er frem-
voren og har busket sig ypperlig, at Din tætslut-
tede spæde Klexer giver Dig Haab, om en god Af-
grøde næste Aar. Ved dette, saavel som ved Dine
endnu uoptagne Kartofler opstaaer for Dig den gode
Hensigt, i hvilken det er Dig mueligt at have Marks-
fred, den Du nu vist ønsker Dig, nemlig, den
Hensigt vore bedste Agerdyrkere havde, med at vise

*) Dannebrogsmænd P. Knudstrup.

Dig Ufredens skadelige Følger, jeg tvivler ikke, at Du jo nu træder over paa deres Side, og hylder deres Meening. Ja, Du vil vist ligesom jeg, erfare, at den eneste Maade at erholde Fred paa, uden det modbydelige Naboehad og Fjendskab, er egentlig: At indrette sin Agerdyrkning saaledes, at vore Forder kan for hver Mand's Dje, for-
 tiene Fred og byde Fred. Var selv den Ufredelige end misundelig og uretfærdig nok, til at tænke anderledes, (der dog, bør antages for en Sjæl-
 denhed), saa vilde dog det Omdømme, han heri kunde vente sig af Mængden, anspore ham til Fred. I Betragtning heraf, vil vist vores Bedømmelse om Fædres Ufsik ved Evrets Fælledskab meget formildes, da vi veed, at deres Rug saae-
 des meget sildig paa Efteraaret, og ingen Kløver end sige Rodfrugter, kjendtes eller fandt Plads paa deres Mark. Meere beundringsværdigt er det, at Ev-
 rets Fælledskab har vedligeholdt sig saa længe ef-
 ter at saa mange fredbehøvende Agerdyrknings Forbedringer har fundet Sted. Kort, Markfred maae Du have, og vil ikke blive Dig saa vanske-
 lig at erholde, som isald Du brugte Din sædvan-
 lige Kobbeldrift. Markfred maae Du give en-
 hver, og det vil blive Dig saa meget lettere, som Du nu allerede kjender Din Staldfodrings For-
 dele, Evrets ringere Betydenhed, da Din Mark nu (undtagen, den Deel deraf som fordrer Fred) er pløjet, og den meere Huld og Sundhed Du

vedligeholdet hos Dine Creature, vil alt byde Dig, at indtage Dem paa Stalden, efterhaanden som Du ved Efteraarsploining har formindsket indtil intet den Deel af Din Mark, som Du, uden synligt Tab, kunde græsse paa. Saa vidt har jeg fulgt Dig, og saa langt ere vi komne, men jeg veed, at alt hvad jeg har sagt Dig, kunde Du for længst have Kundskab om fra meget meere kyndige, og i Agerdyrkningen meget meere erfarne Mænd, hvis Meddelelse af Deres Kundskab, Erfaring og Tattagelser vil velsignes af selv den silbigste Efterflægt. Men jeg troede Mueligheden af at det kunde interessere Dig, at erfare at Din simpleste Jevnlige kan ved Erfaring bekræfte Dig Sandheden af Deres Lære. Jeg har blot underrettet Dig om den Wei, jeg selv har vandret, og om det Maal, jeg uden at have opnaaet det, dog med grundet Haab om dets gode Udfald har i Sigte. Skulde nogen, var det kun en eneste af mine Medbrødre i Bondestanden, af de her berørte Gjenstande drage nogen fordeelagtig Oplysning, saa er min redelige Hensigt opnaaet, og mit ringe Arbeide fuldkommen belønnet.

Terp i Skivholme Sogn i Jylland d. 20de Jan. 1823.

Niels Kemmer.

Et Brev fra en tydsk Bonde til Thaer.

For det rationale Landvæsens Yndere, vilde det muligen ikke være uvelkomment at læse nedens-
staaende Oversættelse af et Brev, som Statsraad
Thaer havde modtaget fra en Obersteierst Bonde
noget før min Ankomst til Möglin i 1816.

O. J. Rawert.

Kusfen, d. 20de Marts 1816.

Allerede flere Aar har jeg gaaet betyngtet med
et med Taknemmelighed mod Dem opfyldt Hjerte,
men Krigs Urolighederne tillode mig ikke at befrie
mig derfor; men nu, da Baabnene hvile, kan
jeg ikke længere holde mig fra at skrive Dem til,
uagtet jeg som ukyndig Bonde hverken kan skrive
rigtig eller smukt, eller forstaaer det; jeg be-
der om ikke at tage mig dette ilde op, De vil al-
ligevel forstaae mig, og mere forlanger jeg ikke;
men for aldeles at udtrykke og skrive hvad jeg
havde i Sinde, og min Historie om hvorledes

det er gaaet mig i mine Landvæsens Forsøg og om vort utro Klima, udfordredes vel 40 Ark, men forteligen maa jeg blot melde Dem, at i vore Øbersteierske Bjerge kjender ingen noget til Landvæsens Bøger, ja, Bønderne i vores Egn vide ikke engang at saadanne Bøger ere til, og, naar jeg siger til dem, læs Landvæsens Bøger, der lære I, hvorledes I skulle behandle Dvæget, Engen, Ageren, Gjødningen, hvorledes man kan indrette Sædskiftet, saa svare de mig: hvorledes forstaaer Bogbinderen hvorledes jeg maa pløie? Deraf kan De slutte, at det endnu er mørk Nat i vort Bjergland. Men desuagtet trængte dog Deres Bøger (som udbreder saameget godt over gode og flatte Lande) ogsaa frem til vore Bjerge.

Noget om min Historie:

I Aaret 1792 modtog jeg min lille Gaard, men fuld af Gjæld. I 5 Aar drev jeg den efter det gamle Glendrean, og gjorde 300 Gylben nye Gjæld; nu vilde jeg drive Gaarden efter Bøger, og lod hente Bøger fra Gråh, som: Mayers praktisches Lehrbuch der gesamten Landwirthschaft, Ewalds Hand- und Hausbuch, H. G. Hoff das Buch für den Ökonomen 2 Th. Roth und Hülsbuch für Bauernleute, 6 Th., og rettede mig uden Undtagelse efter disse, fandt meget godt, men for det Meste Misvært, og i 4 Aar 400 Gylben nye Gjæld, og det kom saavidt, at min Kones Fader vilde tage

Gaarden, Kone og Børn til sig, men jeg, som havde sat alle Ting overstyr ved Bøger, skulde ud i den vide Verden, enten som Knecht eller Soldat. Nu kom det afgjørende Øjeblik, jeg skulde endnu have eet Aars Frist, men opbrændte alle Bøger. Men jeg købte nye og til Lykke faldt mig nu ihænde Deres Indledning til det engelske Landvæsen, 6 Dele, (maaske blot et Eftertryk fra Gråk 1802) og De, Gud været lovet, aabnede mig Dinene, ligesom Young Deres, kort, strax gik alt bedre, jeg anvendte ikke flere Penge paa Forsøg efter mine forrige Bøger, købte mig heller ikke flere, undtagen Riemisch Leopoldinisch Landwirthschaft 7 Th. (og det uden Nytte) men anskaffede mig flere af Deres, som: der praktische Ackerbauer, 2 Th. von A. B. Dikson, oversat af Dem, og udgivet i Berlin 1808. Bergens Anleitung zur Viehsucht, Berlin 1810, Grundsätze der rationellen Landwirthschaft, Wien 1810, 8 Th. Eftertryk (thi som Original vilde den aldrig komme mig ihænde), nyligen erholdt jeg fra Gråk, die Beschreibung der nützlichsten Ackergeräthe, 3 Hest, samt Deres Billed (men som jeg udtog, satte i Glas og ophængte i mit Værelse). Kort, ved Dem blev jeg ret lykkelig, og ved det at det gik mig bedre, forandrede ogsaa mine Naboers Mening, og jeg er hjertelig glad. Thi De siger jo selv i Deres engelske Landvæsen (2 Th. S. 297). Du aber geneigte Leser, der Du mir bis hierher folgest ic.

und wenn die Saat ein Korn mehr gebe 2c. Mich aber behalte in guten Andenken 2c.) ja sikkerligen thi ved Dem er jeg saa lykkelig, at jeg ikke alene har betalt min Gjæld, hjulpen min 22aarige Søn til en Gaard, som er 3 Gange større end min, og kan nødtørstigen hjælpe de Fattige med Lidet, og jeg og mine leve ogsaa temmelig godt, og det Alt efter Deres Bøger, for det meste ved at avle Kartofler, Kløver og Sommervikler.

Saa, store Thaer, tydske Apostel, sikkerligen udbredes ved Deres Bøger endnu Lys i vort mørke Bjergland, ja, det dæmmer allerede noget, og den mørke Taage vil fordele sig; dertil er De i Deres Bøger saa forstaaelig, at enhver, som blot eftertænker noget, godt kan forstaa Dem.

For Djebliffet beder jeg, tag mig ikke min Frihed at skrive Dem til ilde op, thi ved Dem ønskede jeg at gjøre vor fattige Egn aldeles lykkelig, dersom De ikke finder det under Deres Bærdighed at skrive mig nogle Linier til, med den Erklæring, om jeg fremdeles maa henvende mig til Dem med Spørgsmaale, hvilket jeg endnu ikke drifter mig til; om jeg kunde erholde fra Dem mod rede Penge forskjellige Frøsorter, da de jeg erholder komme ikke op. Bekommer jeg intet Brev fra Dem, saa har jeg rigtig nok ikke meer det Mod at skrive Dem til, men maaske er det Dem behageligt at erfare noget om et saa fjernt, flet Bjergland, om vort Klima, Gjødning, Jordart,

Udsæd, Sædskifte, Engvært og Dvægaavl. Vel er der ikke meget at vente af en Bonde, men jeg har dog fra Aar 1800 begyndt daglig at anmærke om Arbeide og Veirligt, Arbeidet i No., dette inddeelt i □ Favne, Tiden naar gjødet, pløiet, saaet, høstet, tærsket, og hvormegit, ikke alene fra Agren, men og fra Engen, Høet bestemt efter Centner.

Men vil De nedlade Dem saa dybt at skrive mig til, saa er Adressen til Paul Adler, Bonde i Landsbyen Mühlreith, Huus No. 11, under Herskabet Pflindscherg, i Nærheden af det K. K. Salt-overamt Ausßen, i Oberstejer.

Men nu til Sagen, hvorfor jeg egentligen tilskriver Dem dette Brev, jeg lever, som jeg allerede har sagt, med mine ved Dem ret lykkelig, altsaa fra mig, min Kone og Børn vores ærbødigste Haandkys og Tak, der ikke er nogen smigrende Tonetak, nei, det kommer fra et reent, tydsk, simpelt Bondehjerte. Ja Thaer, modtag dette naadig, jeg yder det gjerne, med Taarer, og stil Dem i Tankerne i min Obersteierske Dagligstue, hvor Deres Billed hænger, foran Deres Billed skriver jeg dette Brev, min Kone, mine 9 Børn, det ældste 24, det yngste 2 Aar gammelt, alle sunde, disse staae omkring mig, nu jeg skriver dette, alle-foldede Hænderne, de Store sige, de Smaa lalle, med mod Himlen vendt Blik, Gud, de Eviges Væsen, vi bede Dig, give vo-

res bedste Brødsfader, som har lebet vores Fader, og hjulpet os op fra Skam og Fattigdom, den store Taaer, giv ham et langt, sundt, tilfreds Liv (for at denne kan være endnu flere Mennesker nyttig) og efter dette Liv, hiinsides Graven, en forønsket glad Evighed, og jeg sagde med Taarene i Øjnene: Amen.

Med udmærket Høiagtelse forbliver jeg Deres Høivelbaarenheds hengivne og beredvilligste

Paul Adler,

Bonde paa den Obersteierste
Grænse.

Indberetning

til det Kongelige Landhuusholdnings-Selskab,
angaaende

Schæferiegaarden Mineslunds Opdyrking og Drift; tilligemed en Udsigt over de Verchenborgske Schæferiers nærværende Status, og fremtidig tilsigtede Udvidelse til flere Sædegaarde; ledsaget af en, med hvert Aars Progression jevnført, Beregning over den dermed forbundne Indtægt.

I Følge en, med daværende Forpagter paa Verchenborg, i Aaret 1804 indgaaet Forening, betingede jeg mig frie Raadighed over den Deel af Verchenborg Dyrehauge, som kaldtes Mellemstoven, hvor Forpagteren hidindtil havde haft Retighed til at indsætte et bestemt Antal Kreaturer, i den Hensigt at opdyrke dette Areal, bestaaende af 400 Tdr. Land, og derpaa at opføre en Schæferiegaard, med Besætning af forædlede Faar af den spanske Race. Dette Jordmons isolerede Beliggenhed opfordrede mig fornemmeligen dertil; da det paa østre og vestre Side begrænses af indfredede Skove, paa den søndre og nordre Side

5te Bind 2det Hefte. (16)

derimod af Beltet og Kallundborg Fiord. Paa dette Sted maatte Schæferiet aldeles være betrygget for den Ulempe, som ellers saa let kunde befrægtes af de, næsten intet Hegn ændsende Bædere af Landracen, og Forædlingen skønnedes derfor her at maatte gaae frem med sikke Skridt.

Forinden denne nye Gaards Indretning kunde realiseres, maatte adskillige tildeels kostbare Foranstaltninger forud iværksættes. Saaledes maatte Dyrehaugen, som tilforn bestod af 1200 Tdr. Land, nu efter Planen, indskrænkes til de, længst ude paa Pynnten af Åsnæs Ddde beliggende 400 Tdr. Land, og til den Ende opføres et nyt med Egerækværk forsynet, enkelt Steengierde, tværs over denne Ddde eller Jordtunge fra Strand til Strand. Tillige maatte endeel gamle Bøgetræer borthugges, Stødene gives Tid at frynde og disse derpaa opryddes. Moser og Fordybninger skulde udgraves og fremfor Alt maatte, til at iværksætte disse Foranstaltninger, samt med Hensyn til Gaardens Drift i Tiden, Boliger til 9 Huusmænds Familier opbygges, og det saa meget mere, da Gaardens Afstand fra nærmeste Bondebye omrent vilde blive $\frac{3}{4}$ Mil. Senere hen indrettede jeg endnu Boeliger til 5 Huusmænd, for ved Hielp af faste lønnede Huusmænd at bestride Gaardens Drift, uden at der førtes Huusholdning paa Gaarden selv for min Regning. De nødvendigeste Bygninger ved denne nye Gaard, som blev kaldet Mineslund,

vare opførte 1810, bestaaende af en grundmuret Lade, hvorunder er anbragt en Kartøffeltjelder til 1800 Tønders Opbevaring, samt de fornødne Stalde til 700 Stykker Faar og til Hestene. Seenerne blev en paa Gaardens Grund i Skjellet mod den saakaldte Forskov beliggende Meieriebygning indrettet, deels til Lade, deels til Stalde for 500 Faar, og derved tilveiebragt fornøden Huusrum til 1200 Stykker Faar, hvilket er den Besætning, som paa Mineslund i et Middelaar godt kan græsses og vinterfodres. Gaardens Areal blev, efter Planen, inddeelt i 9 Marker, hver paa 40 Tdr. Ugerland, og til Hegn mellem disse Marker opført 2647 Favne af dobbelte og 507 Favne af enkelte Steengjerder. Af disse Gaardens 9 Marker drives for Tiden de 6 i følgende Orden:

- 1) Sommerbrak som foldgjødffes.
- 2) Rug.
- 3) I den halve Mark stærkt gjødede Kartøfler, den anden halve Deel gjødffes og besaaes med Havre, som høstes grøn til Høe, istedet for Biffer, hvilke for ofte mislykkes paa denne Jord, hvor Sandet prædominerer.
- 4) Efter Kartøfler Byg, med Kløver og Raigræs, efter grøn Havre, Rug, hvori ligeledes saaes Kløver og Raigræs.
- 5) Kløver til Glet og Eftergræsning.
- 6) Havre.

Til bestandig Græsning for Schæferiet haves et Mineslunds Marker tilstødende Overdrev, paa circa 120 Tdr. Land, og i den første Rotation har jeg besluttet at henlægge 2de af Gaardens meest sandede og bakkede Marker til Græsning. Den 9de Mark vil sandsynligviis anvendes til bestandig Græsning for Skovbetienternes og Mineslunds Huusmænds Kreaturer, da de fleste Moser findes i samme, og dertil endnu en temmelig stor stib Eng, med et tørvagtigt svovlet Underlag, hvorfor denne Mark ansees at være usund og farlig til Græsning for et forædlet Schæferie.

Jeg begyndte paa Mineslund med en Besætning af omtrent 400 Stykker Faar, af de bedste Siel-landste jeg kunde opspørge, anskaffede nogle ægte spanske Faar samt de behøvende Væddere fra det Kongelige Stam-Schæferie paa Esrom, men maa — Sandheden tro — bekjende: at jeg i de første Aar havde det Uheld at miste særdeles mange Faar og Lam, deels af Forraadnelses-Sygen, som uden Tvivl havde sin Grund i Markernes endnu ei tilbørligen fuldførte Udgravning, deels af Skab, meddeelt ved smittede Faars Tilfjeb; disse Uheld ophørte omfider, da en temmelig dyrefjebt Erfaring havde lært mig at kjende og at undgaae adskillige tilforn begaaede Feil og Misgreb, saa at jeg i Aaret 1811 for endeel kunde besætte Parcellen Hebevigsløst med forædlede Faar. Herved maa bemærkes: at jeg dengang ikke kunde

finde Regning ved at tillægge Lam i Mængde, da jeg i saa Henseende maatte frygte for den Urgrelse at skulle sælge disse forædlede Dyr under Værdien af de almindelige Bønderlam. Thi hvem vilde vel købe dem? for Slagtere havde disse smaa og efter deres Natur ikke fede Lam ingen synderlig Værdie, og for Resten ansaaes det jo, ei blot af Daarer, men endog af de fleste udmærkede Landmænd næsten for Narrerie og Børneværk, i Danmark at ville besætte sig med spansk Faareavl! Derfor maatte jeg dengang fornemmeligen stræbe efter at fede Beder og Faar til Salg og egen Forbrug, hvilket temmelig godt betalte sig; men en naturlig Følge heraf var: at jeg ogsaa maatte indskrænke Møderflokken betydelig, da jeg paa disse 2de Gaarde, og dertil inden de endnu ret vare komne i ordentlig Drikt, skulde græsse og fodre fire forskjellige Aarstillæg, foruden Møderfaarene, for af disse 4 Aarstillæg aarligen at kunne sælge det ene.

De foranstøttede i fast Løn staaende Huusmænd have frit Huus med en liden Kaaalhauge, Græs og Foder til en Ko, de fleste af dem til tvende, imod at deres Kone, eller en voksen Pige, er forpligtet at møde til Arbeide i Mark og Gaard naar forlanges, hvorfor dem pr. Dag tilstaaes 1 Mk. Tegn. Volskarlens Løn er 58 Rbdlr. Sedler, Huusmændenes 30 Rbdlr. Maanedlig have de 2 Skpr. Rug og 2 Skpr. Byg samt i Sulpenge

1 Rbdlr. og til et Sviins Fedning 2 Skpr. Urter, desuden frit Sankebrænde af Skovene til Fornødenhed og endelig til Brændeviin og Ol i Høstens Tid 1 Rbdlr.

Uolingsforvalteren, som boer paa Parcellen Hebevigsklyft; omtrent $\frac{1}{2}$ Mil fra Mineslund, nyder for Tilsynet ved sidstnævnte Gaard 100 Rbdlr. Sedler. Disse Udgifter beregnes saaledes.

- 1) Udgifter i Penge til Uolingsforvalteren og de 14 faste Huusmænd beløber i Sedler til 788 Rbd.
- 2) For Dagarbeide til Koner, Piger og Drengene omtrent . . . 204 —
- 2) Vandgrøfternes Oprensning overalt hvor det behøves, nye bedækte Grøfters Anlæg i Wintermarkerne, samt Stikgrøfter i disse koste omtrent 100 —
- 4) Udgifter, til det Offentlige til Smed og Hjulmand, Bygningers og Inventariets Vedligeholdelse m. m. anslaaes til 700 —

Tilsammen 1792 Rbd. Sedl.

Herved bør endnu anmærkes: at det under 3die Post anførte Arbeide forrettes efter Accord af en i Nærheden boende Holstener; samt at Kartoffel-Optagningen ikke betales med Penge, men

med hver 9de Skjeppe. Den bestrides samlet af Mineslunds og Hebevigsløfts Huusmænd, medtager paa hver Gaard omtrent 14 Dage, og saa længe Optagningen varer, ansees disse Huusmænd ikke som Tienestefolk, undtagen for saavidt, at Udeblivelse fra Arbeidet ikke tilstedes, men de nyde hver især deres 9de Skjeppe, for hvad de formaae at opgrave. Derved fremmes Arbeidet med Lyst og Hurtighed. Kartøffel-Optagningen bekiendtgøres ellers ogsaa i de nærmeste Sogne, og det maa vel ansees som et mærkeligt Særsyn: at endnu i Efteraaret 1822 have 9 Gaardmænd, fra den over 2 Miil fra Mineslund beliggende Refsnes Ddde, indfundet sig, hver med 4 Bud, for at opgrave Kartøfler paa Mineslund mod den sædvanlige 9de Skjeppe!

De foransførte Udgivters Beløb, nemlig 1792 Rbb. kunde paa lidet nær, afholdes ved Kornsalg fra Gaardens Avling; thi 60 Tdr. Land, besaaede med Rug, efter Følgjødning og Gjødsning, yde paa disse særdeles kraftfulde Rugjorder høist sjældent mindre end det 8de Korn til Salg, er 480 Tdr. Rug, som, beregnet til 3 Rbb. Sedler pr. Tønde andrager. 1440 Rbb. ligesaa kan ialmindelighed sælges 100 Tdr. Byg a 2 Rbb. 48 Sk. udgjør . . . 250 —

Tilsammen 1690 Rbb.

Af Havre regnes intet til Salg, da den Kjerne, som Gaardens Besætning af Heste, 12 i Tallet, ikke behøver, efter Fradrag af det Fornødne til Sæd, pleier at anvendes til Schæferiet i den stærkeste Læmmetid, saaledes at fra 4 til 6 Skpr. Havre, eller undertiden i dets Sted et noget mindre Quantum Byg, gives dagligen til 100 Faar, alt i Forhold til som Høehøsten har været mere eller mindre rundelig.

Da nu Udgifterne ved Gaardens Drift m. v. som meldt, for det Meste bestrides ved Kornsalg, følger deraf: at Schæferiets Udbytte, paa lidet nær, kan ansees som reen Indtægt af Gaarden, og Indtægten af dette Schæferie beregnes derfor saaledes.

a) For Uld:

- 1) Af 1200 Moderfaar antages Dødeligheden at andrage for et Aar 3 p. C. eller 36 Stkr. hvoraf det halve Beløb, 18 Stkr., præsumeres at være bortdød først i Juni, naar Klipningen foretages. Faarenes Antal til Klipning er derfor 1182 Stkr. a 2 $\frac{3}{4}$ Pd. pr. Stk., giver vasket Uld 3255 Pd. a 1 Rbd. 8 Sk. rede Sølv, andrager 3523 Rbd. eller i Representerativer efter Cours 250 4,403 Rbd. 48 Sk.
- 2) 1000 Lam give i Slutningen af September pr.

Transport 4,403 Rbd. 48 Sk.

Stk. $1\frac{1}{2}$ Pd. uvasket Uld

a 40 Sk. Tegn. . . 485 — 80 —

b) For Salg af Gaar, Lam 2c.

1) Lammene afgang om Efteraaret til andre Gaarde, eller sælges, disses Værdie anslaaes forskjellig, nemlig 500 Gimmerlam a 4 Rbd. er 2000 Rbd. og 500 Bedelam

a 2 Rbd. 48 Sk.

er . . . 1250 —

Tilsammen ————— 3,250 — —

2) Sjøndt det ved mit Schæferie ikke bliver Tilfældet i de første Aar, saa bør dog i Reglen omtrent den 9de Deel af Moderfaarenes Antal hvert Aar udgaae, udgjør omtrent 130 Stkr. som beregnes

a 2 Rbd. 48 Sk., andrager 325 — —

Summa Indtægt 8,464 Rbd. 32 Sk.

Hvori fragaaer

1) Til Erstatning for den ved hele Modersflokken præsumerede Dødelig-

Transport Indtægt 8,464 Rbd. 32 St.
 heb, indsættes 36 unge
 Faar, hvis Værdie jeg
 anslaaer til 6 Rbd. pr.
 Stk. . . 216 Rbd.

2) Istedet for de
 udsatte Faar
 indsættesigien
 130 Stkr. unge
 Faar, a 6 Rbd.,
 er . . . 780 —

c) Til 1200 Moder-
 faar holdes 48
 Bæddere, af disse
 regnes Dødelighe-
 den i et Aar til 1
 a 2 Stkr., 5 af de
 ældste udsættes;
 saavel Tabet ved
 Dødeligheden 24
 Rbd. som Differen-
 cen imellem Vær-
 dien af de udsatte
 Bæddere, og de
 Ungre, som tilfjøs-
 bes, der kan andrage
 60 Rbd., bør regnes
 dette Schæserie til

Eateris Afgang 996 Rbd.

Transport Indtægt 8,464 Rbd. 32 Sk.

Transport Afgang 996 Rbd.

Last med tilsam-

men 84 —

Anmærkning: Til en Faarefloek paa 1200 Stkr. slippes i Springtiden 24 Bæddere ad Gangen, som efter 24 Timers Forløb afløses af et lige Antal, der i Mellemtiden rundeligen fodres med Kartøfler og et par Havre-Roger.

4) Tilskud til

Udgivterne ved

Gaardens

Drift . . 92 —

Summa som fragaaer 1,172 — —

Bliver reen Indtægt 7,292 Rbd. 32 Sk.

Ved forestaaende Beregning er Ulden ikke anført til den Priis, som min Uld i afvigte Aar er udbragt til, og ikke heller troer jeg med Rime-
lighed og for saavidt mit Schæferie angaaer, at burde frygte for Uldprisernes Dalen under de be-
regnede 1 Rbd. 8 Sk. rede Sølv pr. Pund af den vaskede Uld; thi naar jeg, efter i det Høieste 4 Aars Forløb, begynder med at udsætte Alt hvad der har Uld af Middelfinighed, og erstatter denne Afgang af Moderfaar med de meest finuldede Dyr af eget Tillæg, saa vil den derefter fremkommende

Uldmasse vinde saameget i Qualitet, at denne snarere maa forvolde en Forøgelse end en Nedsættelse i Uldens Priis. Lammene ere anførte til en Værdie, hvortil jeg, efter nærværende Omstændigheder, ikke kunde finde Regning ved at sælge dem, og hvad endeligen Udsætter-Faarene angaaer, da ere disse anslaaede til minimum af det de hidtil ere udbragte til.

Jeg mangler vel for Tiden endnu Erfaring om det egentlige Forhold, hvori Græsningen paa de bedre Forder, naar disse anvendes til Schæferie, staaer til den paa en ringere Fod, men troer at kunne antage, under Forudsætning af hines omhyggeligste Udgravning, at de maae betale sig end bedre, og det af den simple Grund, fordi her paa et givet Areal, langt flere Faar vil finde tilstrækkelig Næring. Derimod har det afvigte Aar afgivet et for mig saa talende Beviis for den Fordeel, hvormed de lettere Forder anvendes til Græsning for et forædlet Schæferie, at jeg ikke kan forbigaae at meddele samme.

Paa Mineslund er nemlig, fra 1ste Mai 1822 til ultimo Septemb., græsset 1160 Faar med 1120 Lam.

Dertil behøvedes:

- a) Det ommeldte Overdrev, som henligger til bestandig Græsning af Areal 120 Tdr. Land

Transport 120 Edr. Land

- b) Tvenne af Mineslunds Marker tilfammen 80 — —
- c) en halv Klovermark efterat den første Slæt var hjemført 20 — —
- d) Græsningen paa Brakmarken, som dog ikke beregnes, da denne Mark i Slutningen af Mai blev omploiet, og denne Græsnings Værdie desuden maa ansees compenseret derved, at de sidstommeldte 20 Edr. Kloverland ere anførte som om de ligesaa Foraarets Begyndelse vare benyttede af Schæferiet.

 3 Alt 220 Edr. Land

Indtægten af disse 220 Edr. Land beregnes saaledes.

- 1) De 1120 Lam gave ved Klipning i September uvasstet Uld 1306 Pd. udbragt til 40 Sk.
Tegn pr. Pd. 544 Rbd. 16 Sk.
- 2) For Tilvæxt af Uld paa de 1160 Moderfaar kunde man vel, for disse 5 Maaneder, beregne de $\frac{5}{12}$ Dele af Faarenes heele Uldproduction i et Aar; men da det er uvist: om Ulden paa den Tid, Lam-

Transport 544 Rbd. 16 Sk.

mene pattede Faarene, tiltager
saa rundeligen, som paa de
andre Aarets Tider, og det
derhos forekommer mig bil-
ligt, at man beregner noget
meere til Fordeel for den kost-
barere Winterfodring, saa
anflaaes denne Tilvæert af
Uld ikkun til 1 Rbd. 8 Sk.
Sedler og Tegns Værdie for
hvert Aar, andrager . 1256 — 64 —

- 3) De 1120 Lamms Værdie bereg-
nes som tilforn anført, nem-
lig 560 Gimmerlam a 4
Rbd. . . . 2240 Rbd.
og 560 Bedelam a
2 Rbd. 48 Sk. . 1400 —

Tilsammen 3640 Rbd.

Herfra regnes, den
foregaaende Win-
terfodring til For-
deel, de $\frac{2}{3}$ Dele af
Lammenes Vær-
die, med . . 2426 — 64 Sk.
Den tilbageværen-
de $\frac{1}{3}$ Deel derimod

Latteris Afgang 6066 Rbd. 64 Sk.

Transport Indtægt 1800 Rbd. 80 Sk.
 Transport Afgang 6066 Rb. 64 Sk.

Græsningen tilgo:

de, med . . . ——— 1213 Rbd. 32 Sk.

Hvorefter Græsningen paa be-
 meldte 220 Tdr. Land er ud-

bragt til 3014 Rbd. 16 Sk.
 hvilket andrager lidet over $13\frac{1}{2}$ Rbd. pr. Tde L.,
 og hvortil endnu maa regnes den særdeles vigtige
 Fordeel, at en Brakmark paa 40 Tdr. Land i den
 Tid forsvarligen er foldgjødsket ved Hielp af dette
 Schæferie.

I Henseende til Schæferiers Indførelse paa de
 saakaldede gode Forder, er det Spørgsmaal endnu
 uafgjort om ikke Faarenes Sundhed, naar de hol-
 des paa disse, skulde lide saameget, og Dødelig-
 heden, i fugtige Aar, tiltog i saadan Grad, at
 deraf snarere maatte flyde Tab istedet for den tilsig-
 tede Binding? Der er imidlertid ikke ugrundet For-
 modning for, at Schæferier, endog paa kolde For-
 der med egentlig for Aar usunde Græsgange,
 kunde holdes sunde. Et Beviis herfor synes Schæ-
 feriet ved Rambouillet at give, som i henved 35
 Aar har bestaaet paa slige Forder. I Wittes tyd-
 ske Oversættelse af Lessiers Værk, om Faareav-
 len, findes Pag. 84, anført i en af Oversætteren
 meddeelt Note, at Schæferiet i Rambouillet ved-
 blev at være sundt og friskt paa en Tid da Faarene

i Omegnen døde i Tufindeviis af Lungesygen, hvilket vist allene maa tilskrives dette berømte Schæferies hensigtsvarende Pleie. Vigtigheden af en saadan omhyggelig Pleie, frygter jeg for, ikke at have været ret indlysende hos de faa af mine Landsmænd, som have gjort Forsøg med Schæferies Anlæg, hvoriblandt maaskee Nogle have anseet Sagen afgjort, ved blot at affkaffe Køer og indkjøbe Faar. Man indsamle de Erfaringer, om Faareavlen, hvormed, især de tydske Landoeconomiske Tidsskrifter, næsten ere overfyldte, og forbinde Benyttelsen af disse med et uafbrudt Tilsyn, og Schæferier af ethvert Slags ville sikkert i Danmark, ligesaa godt som i ethvert andet Land, trives. For Resten vil det første fugtige Aar, som herefter indtræffer, afgjøre om jeg feiler ved at antage: at disse paa de gode Torde befrygtende Uheld, kunne forekommes derved, at man om Sommeren, saalænge den fugtige Periode vedvarer, aldeles ophører med Nattefoldning, og derimod indrømmer Faarene lustige Stalde, samt tildele dem en Givt tørt Nattefoder, i Mangel af Høe blot velhøstet Halm, som Faarene i fugtigt Veir ere tilbøielige at nyde. Ogsaa agter jeg under de Omstændigheder, et par Gange om Ugen at give Faarene, især de Flokke som græsse paa stærkere Torde, lidt Salt, hvilket jeg ellers aldrig bruger. En Bemærkning, foranlediget

ved de 2de sidstforløbne Sommeres mageløse Tørke, maa jeg endnu tillade mig at tilføie.

Paa Mineslund udtørredes de faa Vandsteder, hvilke som stedse vandrige, i sin Tid bleve forskaanede for Udgravning. Man berettede mig i Sommeren 1821, til min store Forundring og ikke liden Engstelse: at Faarene begyndte med Magt at ville tye til Stranden for at drikke Strandvand. Omfider besluttede jeg, at tilstede Faarene denne Nydelse engang imellem; da nogentid var henrunden, og ikke mindste Spor af Sygelighed kunde opdages i hele Flokken, blev jeg dristigere, og lod dem oftere, for det meeste hver Dag drive ned til Strandflinten for at give dem Leilighed til at drikke, som de ogsaa, næsten uden Undtagelse benyttede. Den hele paafølgende Vinter feilede disse Faar ikke det mindste, jeg lod dem derfor i Sommeren 1822 nyde saameget Strandvand som de lystede, og det er Sandhed: at mine Faar i det Hele, og disse samme Moderfaar i Særdeleshed, aldrig have været i en ønskeligere Sundheds Tilstand end de netop nu befindes i. Nydelsen af Strandvand maa derfor være aldeles uskadelig, ja maaske endog virkelig til Gavn for Faaret.

Tøvrigt er et spanst Schæferies Winterfodring ikke nær saa kostbar, som man vel ialmindelighed troer, naar Kartofler udgjøre dens fornemste

Basis, hvilke behørigen behandlede sielbent hos mig afgive mindre end 110 Tdr. pr. Tde. Land.

Efter Fradrag af den 9de Skieppe for Optagelsen, og de fornødne Læggekartofler, kan jeg ved Mineslund gøre temmelig sikker Regning paa, af 20 Tdr. Land som benyttes til Kartøffelavl, at kunne anvende 1800 Tdr. til Schæferiets Vinterfodring; og i den Henseende har en fleeraarig Erfaring ogsaa tilfulde overtydet mig om, at $2\frac{1}{2}$ Pd. Kartofler daglig, og dertil velhøstet Rughalm, afgiver et ligesaa sundt som fuldkommen tilstrækkeligt Vinterfoder for Moderfaaret indtil Væmmetiden begynder. Som bekjendt vejer en Tønde Kartofler 208 Pd. Med 1800 Tdr. fodres altsaa 1200 Stkr. Faar i 120 Dage, uden at det er fornødent, saalænge de faae disse Kartofler, at give dem Høe. Vinterfodringen finder, efter Omstændighederne, Sted omtrent i 150 til 160 Dage, der bliver da 30 høist 40 Dage tilbage, hvori et saadant Schæferie maa forsynes med 2 Pd. af det bedste Høe pr. Stk. daglig, foruden god Halm. Dette kan beløbe til 60 eller 80 Læs Høe, til 75 Lpds. Vægt, og hertil kan endnu, med sand Fordeel, daglig gives 6 Tdr. Havre eller 5 Tdr. Byg, hvilket i det Høieste kan beløbe sig til 240 Tdr. Havre eller 200 Tdr. Byg. Faarene tiltage derved saa betydelig i Kraft og Uld, Væmmene i Væxt og Styrke, at ikkun overdrevne høje Kornpriser kunde gøre denne Kornfodring mindre tilraadelig.

Imedens Jordbrugere i Frankrig, og mange af de store Jordegodsseiere i de Østerrigiske Stater og i Tydskland, med ligesaa megen Iver som sand Fordeel, lagde Bind paa ægte spanske og forædlede Schæferier, er det paafaldende, at denne Green af Landoeconomien har havt saa saare liden Fremgang i de danske Stater, uagtet vor viise og milde Regiering hævede den største Hindring for disses Indførelse ved at anskaffe det saa udmærkede spanske Schæferie, som underholdes paa Esrom. Med skionsom Taknemmelighed erkjender jeg de væsentlige Opmuntringer, som bleve de forædlede Schæferier til Deel derved, at danske Raceuld kjøbtes til Brug ved de militaire Uldmanufaktur, ligesom den Tid af Hr. Generalfrigsscommissair Herbst forestod disse Kongelige Uldmanufaktur. Al Dansk endog ubasket Raceuld blev da modtaget og betalt efter en Priis, svarende til Uldens Bessaffenhed og relative Værd til lignende Raceuld, som ellers fra Udlandet maatte anskaffes. Standsede end denne saa sikke og reelle Uffætning en Stund, efter at Hr. Generalfrigsscommissairen havde fratraadt Bestyrelsen, og det paa en noget uheldig Tid for Schæferierne, da Kiøbenhavns private Fabrikentrepreneurer netop dengang fornemmeligen troede at finde Regning ved Tilvirkningen af grovt Klæde, saa aabnedes dog denne forønskede Uffætning til de Kongelige militaire Uldmanufaktur snart igjen, og det paa en

Maade, der formeentligen ligemeget fikker vedkommende Kongelige Kasse for Tab, som den ikke bør lide, som den betrygger Schæferie-Gieren for at naae den Priis for Ulden, som den, efter behørigen at være underkastet Sortering, virkeligen findes at være værd, i Forhold til udenlandsk Uld af lige Beskaffenhed. En meere passende Fremgangsmaade til, ved de alt bestaaende Schæferier, at bevirke den mueligste Omhyggelighed for Raceuldens Forædling og rigtige Behandling, turde neppe være at udfinde; ligesom den ogsaa synes fuldkommen ffikket til at vække Lyst til at indføre forædlede Schæferier, i særdeleshed paa Forder, som i tørre Sommer ikke formaae at yde saa rundeligt Græs, at et Hollænderie derpaa med sand Fordeel kan holdes.

Det var tilforn ikke min Hensigt, at udvide mit Schæferie til flere Gaarde, da jeg ved Forpagtning af disse fandt mig velholden, saalænge en Lønde Byg kunde regnes for to Specier og derover; men neppe havde den Engelske Kornbill og Prohibiti-Systemet i andre Stater, i Forbindelse med den i Tydskland saa udbredte Kartøsfelavl, og det mageløs frugtbare Aar 1820, bevirket den forbærvelige og desværre nok ikkun altfor varige Omvæltning i Europas Kornhandel, førend jeg fandt det nødvendigt, at overtage mine Sædegaardes Drivt for egen Regning, efterhaanden som Forpagtningerne udløb, for, om muel-

ligt, ved en efter Omstændighederne meere passende og friere Benyttelse af Torderne, at tilveiebringe en meer end nogenfinde tilforn ønskelig og nødvendig Forøgelse af mine Indtægter, og nu fik mine spanske Schæferier paa engang en Grad af Bigtighed for mig, som jeg tilforn ikke ahnedes; thi en anstillet Beregning over de sædvanlige Indtægter af et Siellandsk Hollænderie paa 150 Røer, sammenlignet med Productet af et forædlet Schæferie, paa 1200 Stkr. Aaar, som i dets Sted kan holdes, faldt saaledes ud i Farveur af det Sidste, at Balget ikke kunde være tvivlsomt, og at den faste Beslutning snart blev taget, at udvide mine Schæferier til de fleste Sædegaarde, dog med den Undtagelse, at paa Hovedgaarden Berchenborg et Hollænderie af 200 Røer fremdeles skal holdes ved Siden af et forædlet spansk Schæferie paa 1000 Stkr. Modersaar.

I Følge denne Beslutning har jeg til min Efterretning forfattet en Udsigt over de Berchenborgske Schæferiers nærværende Status, og fremtidig tilsigtede Udvidelse til flere Sædegaarde, ledsaget af en, med hvert Aars Progression jevnført Beregning over den dermed forbundne stigende Indtægt, fortsat til Aaret 1827 inclusive, paa hvilken Tid Schæferierne formeentligen ville bestaae af 10,000 Stkr., og da disse Beregninger maaske turde have nogen Interessé, tillader jeg mig slutteligen at tilføje disse, allene bemærkende: at disse

Sæbegaardes Areal, Overbreve medibegrebne, andrager omtrent 4380 Tønder Land, samt at jeg, ved Salget af det i Tiden betydelige Overflod, baade af Faar og Beder, hverken har taget Hensyn paa en mulig Concurrence af Kjøbere til Faar-

B e r e g n i n g

over de Lerchenborgske Schæferiets Progression fra Slutningen af Aaret 1822 til 1827 inclusive.

1822. Ved Slutningen af Aaret 1822 bestod Schæferiet af:

a) Moderfaar	1575 Stkr.
b) Bæddere	95 —
c) Beder	1126 —
d) Gimmerlam	557 —
e) Bedede Lam	548 —
f) Bædderlam	7 —

Tilsammen 3908 Stkr.

1823. Schæferiets Status ved Aarets Udgang 1823 beregnes saaledes:

a) Moderfaarenes Antal var 1822 1575 Stkr.

1) Dødeligheden for Aaret
1823 anslaaes til 3 pCt. 47 Stkr.

2) Af gamle Faar udsættes
saa faa som muligt, men

Lateris Afgang 47 Stkr.

rene, eller til høie Kiøbpriser hvad Bederne angaaer, hvis Uld, naar de, som oftest skeer, sælges om Vinteren, allene har en Værdie fra 9 til 12 Mk. Tegn pr. Stk.

B e r e g n i n g

over den stigende Indtægt af Schæferierne
fra Slutningen af Aaret 1822 til 1827
inclusive.

1822. I Aaret 1822 er solgt Uld for Sedler og
Tegn 9837 Rbd. 16 $\frac{1}{2}$.

Solgte 99 Stkr. Udsætter-
faar à 2 Rbdlr. 48 $\frac{1}{2}$. =

247 Rbd. 48 $\frac{1}{2}$.

og 8 unge Gims-
mere à 6 Rbd.

48 — —

Tilsammen for solgte Faar 295 — 48 —

I Alt 10132 Rbd. 64 $\frac{1}{2}$.

Fragaaer for 23 Væddere

fra Esrom à 16 Rbd. 368 — —

Summa Indtægt i Aaret 1822 9764 Rbd. 64 $\frac{1}{2}$.

1823. Til Indtægt for Aaret 1823 bliver at beregne:

1) Beløbet for solgt Uld af Schæferiets Bestand ved Slutningen af Aaret 1822, som var 3908 Stkr.
hvori beregnes til Afgang, den

Transport Moderfaar 1575 Stkr.

heri Ufgang . . . 47 Stkr.

da efter Schæfe-

riets Mærker 125

Moderfaar ved La-

rets Ufgang have

opnaaet en Ulber

af $9\frac{1}{2}$ Aar, saa vil

det blive nøbven-

digt af disse at ud-

sætte de $\frac{2}{3}$ Dele, er 84 —

Ugangen af Mo-

derfaarene andra-

ger 131 —

Igien . . . 1444 Stkr.

Derimod tilkommer af $1\frac{1}{2}$

Aars Gimmere, hvis Antal

var 557 Stkr.

efter Fradrag af

4 pSt. 22 —

Tilgang ——— 535 —

Bliver Moderfaarenes An-

tal ——— 1979 Stkr.

b) Af Bæddere havde 95

Stk. derfra Ufgang 3 Stk.

igien 92 Stkr. tilkøbtes

fra Esrom 12 Stkr., hvor-

ved Bædderens Antal bli-

ver

104 Stkr.

halve Deel af den,
til 3 pSt. for
hele Aaret præ-
sumerede Døde-
lighed, nemlig
 $1\frac{1}{2}$ pSt. for de
Gamle, og 2 pSt.
for de aarsgam-
le Faar, hvorefter
i Juni Maa-
ned vil komme
til Klipping:

a) 1) Moderfaar 1551 Stk.

2) Bæddere 93 —

3) Beder . . 1109 —

Tilsammen ——— 2753 Stk. à 3 Pb.

vasket Uld 8259 Pb.

Anmærkning: disse
beregnes under eet at
afgive 3 Pb., da Bæd-
dere og Beder yde no-
get mere, Moderfaa-
rene derimod lidet un-
der 3 Pb..

4) Af unge $1\frac{1}{2}$ Aars
Gimmere, Beder og
Bæddere komme til

Transport Moberfaar 2083 Stfr.

c) Af Beder havde 1126 Stfr.

Afgang { Dødeligheden å 3
pSt. . . 34 Stfr.
Salg . 40 —

74 —

Igien af gamle Beder 1052 Stfr.

Tilgang af unge Beder, hvis

Tal var 548 Stfr.

Fragaaer 4 pSt.

med 22 —

Bliver Tilgangen ————— 526 Stfr.

og Bedernes Tal i Alt ————— 1478 Stfr.

d) Lam fra Foraaret 1823 1312 Stfr.

Anmærkning. Da Moberfaarenes Antal var 1575 Stfr., beregnes altsaa ifkun 5 Lam paa 6 Faar. Grunden her til er: at jeg, for at forøge Tallet, besidder saa mange gamle tildeels udevede Faar i Schæferiet, hvis Lam ere større Fare underkastede, og at der paa den anden Side indsættes et forholds- mæssigt stort Antal af unge Gimmere, som i Reglen ere flette Ammer, endelig- gen er her ogsaa taget Hensyn paa Lammesygdomme, f. Ex. Lamhed.

Bed Aarets Udgang 1823 er Schæfe-
riets Status 4873 Stfr.

Transport 8259 Pbd.

Klipning = 1090 Stk.

à 2 Pbd. 2180 Pbd.

Tilsammen vasket Uld 10439 Pbd.

à 1 Rbd. 8 f. rede Sølv,

er 11308 Rbd. 88 f. eller

i Sedler og Tegn, efter

Cours 250 14,136 R. 14 f.

b) Uld af 1312 Som-

merlam. Disse give i

Septbr. pr. Stk. 1½ Pbd.

uvasket Uld er 1530 Pbd.

à 40 f. Tegn, andrager 637 R. 48 f.

Summa Indtægt for Uld

1823 14,773 R. 62 f.

c) Ved Salg indkommer:

for 84 gamle Faar

à 2 Rbd. 48 f. 210 Rbd.

for 40 gl. fedede

Beder à 4 Rbd. 160 —

er tilsammen ——— 370 — —

Hele Indtægten Beløb

andrager 15,143 Rbd. 62 f.

Hvori dog fragaaer: For

Tilkøb af 12 Stk. unge

Bæddere fra Esrom à

16 Rbd. 192 R. 8 f.

Bliver Indtægten ved

Aarets Udgang 1823 ——— 14,951 R. 62 f.

1824.

Schæferiets Status ved Slutningen af Aaret 1824.

1) Ved Aarets Udgang 1823 var Moderfaarenes Antal antaget at beløbe til . 1979 Stk.

Ufgang	{	Dødelighed à 3 pSt.	
		 60 Stk.	
		De tilbage-	
		blevne af Til-	
		lægget 1814 . 42 —	
		$\frac{2}{3}$ af Tillægget	
		1815	51 —

Tilsammen Ufgang ————— 153 —

Igien Moderfaar ——— 1826 Stk.

Tilgang Gimmere fra Foraaret

1823 efter Fradrag 4 pSt. . . . 630 —

Summa Moderfaar = 2456 Stk.

2) Væddere havde .

..... 104 Stk.

derfra for Dø-

delighed = 3 —

Igien = 101 Stk.

Tilgang fra

Esrom = 20 —

Summa Væddere ————— 121 Stk.

3) Bedernes Antal var 1478 Stk.

Ufg.	{	Dødelighed à 3	
		pSt. . . 44 Stk.	
		til Salg 80 —	

Tilsammen Ufgang ——— 124 Stk.

Igien = 1354 Stk.

1824.

Til Indtægt for Aaret 1824 bliver, efter samme
Beregningsmaade, som for Aaret 1823 findes
ansørt, at beregne:

a) Uld af Schæferiets Bestand, som kommer til
Klipning i Juni Maaned, nemlig:

1) Moderfaar 1949 Stk.

2) Bæddere 102 —

3) Bedder . . 1456 —

Tilsammen = 3507 Stk. à 3 Pd. vas-

sket Uld = 10521 Pd.

4) Af Tillægget 1823 =

1286 Stk. à 2 Pd. 2572 —

Tilsammen vasket Uld 13093 Pd.

à 1 Rbd. 8 sk. rede Sølvs 14184 Rbd. 8 sk. = i Sebler
og Tegn = 17,730 Rbd. 10 sk.

af Sommerlam fra 1824, 1650 Stk.

à 1½ Pd. uvasket Uld = 1924 Pd.

à 40 sk. Tegn 801 — 64 —

Summa Indtægt for Uld 1824 18,531 Rbd. 74 sk.

b) Salg: 1) af 93 gamle Udsætter-
faar à 2 Rbd. 48 sk. =

232 Rbd. 48 sk.

2) af 80 gl. fede

Bede à 4 Rbd. 320 — —

Tilsammen for Salg ————— 552 Rbd. 48 sk.

Er i Alt ————— 19,084 Rbd. 26 sk.

Hvori fragaer: for Indkøbet af

Transport 1354 Stk.

Tilgang fra Foraaret

1823 efter Fradrag 4 pCt. 630 —

Summa Beder ————— 1984 Stk.

4) Lam fra Foraaret 1824 . . 1649 —

Schæferiet tæller ved Slutnin-

gen af Karet 1824 i Alt ————— 6210 Stk.

1825. Status ved Karets Udgang 1825.

1) Moderfaarenes Antal var

. 2456 Stk.

Ufg.	{	For Dødelighe-	
		den . .	74 Stk.
		Resten af	
		Tillægget	
		1815 .	26 —
		Alle fra A.	
		1816 .	135 —

Tilsammen Ufgang 235 —

Tgien = 2221 Stk.

Tilgang af $1\frac{1}{2}$ A. Gim-

mere fra Foraaret 1824,

efter Fradrag 4 pCt. = 792 —

Summa Moderfaar = 3013 Stk.

2) Bæddere havde 121 Stk.

Ufgaaer for Døde-

lighed 4 —

Tgien = 117 Stk.

Tilkiøbs fra Esrom = 10 —

Summa Bæddere . . 127 —

Transport	19,084 Rb. 26 f.
20 Stkr. unge Bæddere fra Eskrom	
à 16 Rbd.	320 — —
Summa Indtægt af Schæferiet	
1824	18,764 Rb. 26 f.

1825. Indtægten for Aaret 1825 bliver paa samme
Maade at beregne, nemlig:

a) for Uld af Schæferiet, som kommer til Klip-
ning i Juni 1825:

- 1) Modersaar 2419 Stk.
- 2) Bæddere . 119 —
- 3) Bedder . . . 1954 —

Tilsammen = 4492 Stk. à 3 Pbd. vas-
sket Uld er 13476 Pbd.

4) Af Tillægget 1824 —
1616 Stk. à 2 Pbd. . . . 3232 —

Tilsammen vasket Uld 16708 Pbd.
à 1 Rbd. 8 f. rede Sølvs = 18,100 Rbd. 32 f. i Repræ-
sentativer 22625 Rb. 40 f.

5) Af Sommerlam fra 1825 var
2047 Stkr. à 1½ Pbd. uvasket Uld =
2388 Pbd. à 40 f. Tegn 995 Rb. = f.

Summa Indtægt for Uld 1825 23,220 Rb. 40 f.

b) Ved Salg indkommer:

1) For 161 Udsætterfaar à 2 Rbd.
48 f. 402 Rbd. 48 f.

Transport 3140 Stk.

3) Beder havde . . 1984 Stk.

Afgang { Dødelighed
 . . 60 Stk.
 Salg 100 —

Tilsammen Afgang . 160 —

Tgien 1824 Stk.

Tilgang fra Kar. 1824 791 —

Summa Beder . . 2615 Stk.

4) Lam fra Foraaret 1825 . . 2047 —

Schæferiet tæller ved Slutning

gen af 1825 7802 Stk.

1826. Status ved Karet's Udgang 1826:

1) Moderfaarenes Antal var

. 3013 Stk.

Afg. { Dødeligh. 90 St.
 Alle fra
 1817 . . 170 —

Tilsammen Afgang 260 —

Tgien 2753 Stk.

Tilgang af Tillægget

1825 247 —

Summa Moderfaar ————— 3000 Stk.

Transport 23,620 Rb. 40 f.

2) For 100 gl. fæbde

Beder à 4 Rbd. . . . 400 Rbd. = f.

Summa for Salg ————— 802 Rb. 48 f.

Tilsammen 24,422 Rb. 88 f.

Fragaaer for 10 unge Bæddere

fra Esrom à 16 Rbd. 160 —

Summa Indtægt af Schæfe-

riet 1825. 24,262 Rb. 88 f.

1826. Indtægten for Aaret 1826 beregnes ligesom

i de forrige Aar, neml.

a) Uld af 1) Moderfaar 2968 Stk.

2) Bæddere 125 —

3) Beder. . 2576 —

Tilsammen 5669 Stk. à 3 Pb.

er 17007 Pb.

4) af Tillæg-

get 1825

1966 Stk.

à 2 Pb. 3932 —

Tilsammen væffet Uld ————— 20939 Pb.

à 1 Rb. 8 f. rede Sølvs 22,683 Rb. 88 f. er Sed-

ler og Tegns 28,354 R. 86 f.

5) af 2500 Lam fra For-

aaret 1826, à 1½ Pb. 2916

Pb. à 40 f. Tegns . . 1,215 — —

Summa for Uld 1826 ————— 29,569 R. 86 f.

5te Binds 2det Hæfte.

(18)

Transport 3000 Stk.

2) Bæddere havde 127 Stk.

Afg. { Dødeligh. 4 St.
 { Salg af
 { Gamle . 12 —

Tilsammen — 16 —

Igjen —————

III Stk.

Tilløb fra Esrom . . 16 —

Summa Bæddere — 127 —

3) Beder havde . . 2615 Stk.

Afg. { Dødeligh. 78 St.
 { Salg . 120 —

Tilsammen 198 —

Igjen = 2417 Stk.

Tilgang af Tillæg

get 1825 983 —

Summa Beder — 3400 —

4) Resten af 1 Aars Gimmere 736 —

5) Sam fra Foraaret 1826 . . 2500 —

Schæferiet tæller ved Slutnin.

gen af Aaret 1826 — 9763 Stk.

1827. Status ved Slutningen af Aaret 1827.

1) Moderfaarenes

Antal var . . = 3000 St.

Transport 29,569R.86ß.

b) Salg af 1) Mo-

derfaar 170 Stk. a

2 Rd. 48 ß. . . . 425R.

2) Bæddere gam-

le 12 Stk. a 5 Rd. 60—

3) fedede Beder

100 a 4 Rd. . . 400—

Tilsammen for Salg— 885 — = —

3 Ult 30,454R.86ß.

Fragaaer for Tilkjøb af 16

unge Bæddere fra Esrom 256 —

Bliver Indtægten i Aaret 1826—— 30,198R.86ß.

1827. Indtægten for Aaret 1827 bliver saaledes
at beregne.

a) Uld 1) af Mo-

derfaar 2955 St.

2) af Bæddere. 125 —

3) af $2\frac{1}{2}$ Karø

Gimmere. . . . 725 —

4) af Beder . . . 3349 —

Tilsammen 7154 St.

a 3 Pd. 21,462P.

5) af Tillægget

1826 2450 —

a 2 Pd. 4900 —

Salt = 26,362P.

(18*)

Transport 3000 St.

Afg. { Dødeligh. 90 St.
 Salg af
 unge og
 gamle 475 —

Tilsammen ——— 565 —

Tgjen = 2435 St.

Tilgang af $2\frac{1}{2}$ Aars

Gimmere . . . 565 —

Summa Moderfaar ——— 3000 St.

2) Af Bæddere havde 127 St.

Afg. { Dødeligh. 4 St.
 Salg af
 gamle 12 —

Tilsammen ——— 16 —

Tgjen ———

111 St.

tilkjøbes fra Esrom 16 —

Summa Bæddere ——— 127 —

3) Resten af $2\frac{1}{2}$

Aars Gimmere 143 St. sælges

4) Af Bæder

havdes. . 3400 —

Afg. { Dødes
 ligh. 102 St.
 Salg 820 —

Summa Afg. ——— 922 —

Tgjen = 2478 St.

Transport 26,362P.

a 1 Rbd. 8 f. rede Sølv, = 28,558 R.

80 f. eller Sedler og Tegn. 35,698R 52f.

6) uvasket Uld af 2500 Sommerlam
af $1\frac{1}{2}$ Pd. 2916 Pd. til 40 f.

Tegn pr. Pd. 1215—

Summa for Uld i Aaret 1827 36,913R.52f.

b) Ved Salg indkommer

1) Af Moderfaar,

unge og gamle 475 St.

a 3 Rbd. Sedler er . . 1425R.

2) af $2\frac{1}{2}$ Aars Gimmere

mere tilbageblevne

af Tillæget 1825 143 —

a 4 Rbd. 572 —

3) af $1\frac{1}{2}$ Aars Gimmere 500

St. a 3 Rbd. 48 f. = 1750 —

4) fedede Beder 820 St.

a 4 Rbd. = 3280 —

5) af gamle ægte Bæddere

12 St. a 5 Rbd. = 60 —

Tilsammen for Salg 1827 ——— 7,087 —

S Alt . . 44,000R.52f.

Fragaaer for Indkjøbet af 16 St.

unge Bæddere fra Esrom a 16 Rbd. 256 —

Summa Indtægt ved Aarets Udgang

1827 = 43,744R.52f.

Transport 2478 St.

Tilgang af Til-

lægget 1826 1200 —

Summa Beder ————— 3678 —

5) Af $1\frac{1}{2}$ Aars Gimmere hav-

des 1200 St. deraf sælges

500 St., Resten anføres med 700 —

6) Lam fra Foraaret 1827 2500 —

Summa af Schæferiets Be-

stand i Slutningen af 1827 ————— 10,005 St.

Recapitulation af forestaaende Beregninger.

Ved Slutning af 1822 var Status = 3,908 St.

. 1823 bliver Status = 4,873 —

. 1824 6,210 —

. 1825 7,802 —

. 1826 9,763 —

. 1827 10,005 —

Indtægten for 1822 . . . 9,764 Rbd. 64 f.

. 1823 . . . 14,951 — 62 -

. 1824 . . . 18,764 — 26 -

. 1825 . . . 24,262 — 88 -

. 1826 . . . 30,198 — 86 -

. 1827 . . . 43,744 — 52 -

Anmærkning. Sagkyndige kunde med Føye op-
faste det Spørgsmaal: naar 3908 Stk. Faar i
Aaret 1822 ikkun have indbragt 9764 Rbd. 64 f.
hvorledes kan da 4873 Stk. Faar i Aaret 1823 ind-

bringe 14951 Rbd. 62 ß .? Hertil svares: Lammeflokken fra Foraaret 1821, omtrent 840 Stk., blev klippet ultimo December 1821, Lammene fra Foraaret 1822 derimod i September; disse Sidste maae derfor give langt mere Uld 1823, end hiin ydede. Dernæst havde jeg i Efteraaret 1820 betinget 200 Ldr Læggekartøfler af den fratrædende Forpagter paa Vesterbyegaard, til Brug ved samme i Foraaret 1821, men da Tiden kom, vare disse alle raadnede i Kielderen, ei heller kunde Læggekartøfler faaes i Omegnen, derfor savnedes denne saa vigtige Fodring i Vinteren 1821 til 1822, og jeg maatte, da Kløveren paa Vesterbyegaard, formedelt Tørken var slaaet feil, fodre over 1100 Stk. Beder og Aringsfaar, med blot Halm og saa megen Kiærne at især de Yngre dog kunde holde Livet. En saadan knap Fodring, af omtrent $\frac{1}{3}$ Deel af Schæferiets Masse, maatte naturligviis høist skadeligen indvirke paa Uldens Quantitet, og tilslige medføre en usædvanlig ringe Indtægt af Uld i Aaret 1822.

Lerchenborg den 31te Marts 1823.

Lerche.

Beskrivelse af en Korntørnings- Indretning paa Marienborg ved Stege.

Meddeelt af Hr. P. A. Eutein.

(af 2de Breve til Udgiv.)

den 15de Nov. 1821.

Dette Korntørningsapparat er indrettet i et Kammer der er 4 Alen høit, $5\frac{1}{2}$ Alen bredt og 10 Alen langt. Men da jeg indsaae, at dersom jeg i dette Rum vilde give Flaggene en saadan Inclination, at Kornet selv skulde kunne løbe af og paa, saa vilde jeg ikkun kunne anbringe et eneste Flag, der omtrent vilde faae et Gladerum af 40 □ Alen, og hvorpaa, naar Kornet lagdes 4 Tommer høit, ikke kunde rummes mere end 10 Edr. Korn, saa blev jeg nødsaget til at for- kaste denne Indretning, og søge at gjøre en anden, hvorpaa et større Quantum ad Gangen kunde tør- res; thi da jeg har paataget Skattekornets Leve- rance i Rug alene for mit hele Gods, saa skal jeg tørre henved 700 Edr. Rug. Jeg opreiste der-

for 4 Stolper i Kammeret og byggede af vektorrede Bræder, der bleve sammenpløiede, og forenede med Trænavler til Tverstykkerne, 6 horizontale Flage, en halv Alen mellem hver. Disse Flage ere løse, og hvile paa Jernbolte der ere stukne ind i Stolperne og kunne med Louge og Tridser hidses op og ned. Naar nu altsaa Kornet skal bringes paa Upteringen, saa lader jeg alle Flagene gaae saa dybt ned, at den nederste kommer til at staae paa Gulvet og de andre 5 komme til at hvile den ene oven paa den anden paa den nederste; derpaa udbreides Kornet paa den øverste, og naar den er fyldt, hidses den op, og Boltene sættes ind, saaledes fyldes de alle, og naar de ere fyldte, begynder Tørringen. For nu atter at bringe Sæden af, saa nedlades først alle Flagene, og det øverste Flag hidses da op med den bageste Ende, saa høit at Inclinationen bliver saa stærk at Kornet af sig selv løber af en foran anbragt Tud i Sækkene, og paa samme Maade tømmes de øvrige Flage; jeg haaber saaledes i en Time med 10 Mand at kunne tømme og atter fylde Upteringen; dette skal skee om Morgenens tidlig inden mine Folk gaae til deres Arbeide, thi da kan jeg ei anslaae den Arbeidskraft, som fradrages mit Voldsbrug ved Fyldningen og Tømningen, for mere een Mands for en heel Dag for hver Gang. For at bespare Ildbrændsel har jeg ladet Vinduerne tilmure. — I Kammeret er anbragt en meget stor Bilæggerovn, saa jeg

haaber at kunne frembringe en Varme af 60 Grader Reaumür. Om denne Mængde Korn, jeg paa eengang troer at kunne tørre, maa jeg endnu tilføie nogle Ord. De trende nederste Flage have tilsammentagne et Fladerum af 3 Gange 24 □ Alen eller 72 □ Alen, og her tænker jeg at kunne lægge en Tønde paa hver 4 □ Alen eller ialt 18 Tønder. De øverste Flag ere større, thi de indeholde et Fladerum af 3 Gange 28 □ Alen eller 84 □ Alen, og da Varmen her er stærkere, mener jeg at man paa 3 □ Alen maa kunne lægge en Tønde Korn, eller 28 Tdr. Korn ialt, tilsammen 46 Tønder Korn.

Den 16de Septbr. 1822.

De er saa god, at kalde min Tørreindretning hensigtsmæssig, dog jeg maa bemærke, at den ifkun er det under mine Forhold; men og ifkun med Hensyn til disse har jeg indrettet den saaledes som den er, den udfordrer nemlig, naar Sæden skal tages af og lægges paa, mange Folk, og den forbruger en Deel Brændsel; tvende Ting, der gjøre den mindre skikket for Kjøbstædmanden. Da jeg forudsætter at D. B. besidder den Beskrivelse, jeg tilsendte Dem forrige Aar om hvorledes den fra Begyndelsen var, saa kan jeg her forbigaae dens første Indretning, og vil jeg derfor ifkun anføre de Forandringer, Brugene af samme har viist mig at være hensigtsmæssige. Min første Bestemmelse var, at der skulde ligge 8 Tønder paa hvert Flag af de 3 øverste, og 6 Tønder paa hvert af de 3 nederste, men da Kornet ei noksom gjennemtørredes,

formindskede jeg det dertil, at jeg lagde 2 Tønder mindre paa hvert Flag, og tørredes da ikkun 30 Tønder ad Gangen, om Ugen altsaa i de 6 Dage 180 Tdr; den syvende Dag gjordes Øvnene og Skorstenene rene; jeg har saaledes tørret 800 Tønder Rug, hvoraf største Deel blev leveret i Skattekorn paa de kongelige Magaziner i Kjøbenhavn. Da Rugen i afvigte Aar var høstet godt, var Svindingen ikke betydelig, ikke to Tønder af 100. Kornet lagdes hver Aften Klokken 7 paa Indretningen. Kl. 8 begyndte man at fyre, og fyredes hele Natten af Gaardens Bægter indtil næste Dags Formiddag Kl. 10. Derpaa svalede Kornet og Tørrekammeret indtil om Aftenen, da Folkene maatte arbejde derinde for at bringe det tørrede Korn ud og friskt ind.

Da mine Folk bleve vante til dette Arbejde, brugtes ei nogen heel Time for at tømme og atter fylde alle Flagene. Til at lette Arbeidets Gang hjalp meget en Huling, anbragt i Gulvet, hvori Sækkene kunde sænkes, og altsaa den ene Ende af Flagene bringes lige ned til Gulvet, da nemlig her ved Kornet ved den større Skraahed saa meget lettere kunde løbe af. Hvor meget jeg end ønskede at Kornet under Tørringen, skulde omrøres, kunde dette dog ei skee, da ingen af mine Folk kunde holde ud at arbejde derinde saalænge der fyredes. Af Brænde brugtes en Favn paa hver 100 Tønder Korn, men det maatte være godt friskt og

tørt Bøgebrænde, thi med ringere Brænde kunde det ei bringes til den fornødne Grad af Varme. Men da begge Donene vare i den ene Ende af Kammeret, kunde jeg ei fordele Varmen ligeligen. Thermometret viste 16° R. mere øverst i Kammeret i den Ende Donene vare i, end nederst i Kammeret i den anden Ende, da nu mit Thermometer var anbragt ved en Rude paa Døren i den varme Ende af Kammeret, omtrent ligelangt fra Gulvet og Loftet, saa fyredes til Thermometret viste imellem 66° og 68° R. og var saaledes intet Sted i Kammeret under 58° . Naar om Aftenen begyndtes at fyres, var der i Almindelighed fra sidste Tørring 20° Varme; der brugtes 3 Timer inden Varmen atter steg til 66° , og holdtes den saaledes i 12 Timer. Kornet tørredes saaledes, om end ei ganske ligeligen meget vel, og Vafhuus-Inspecteur Stangerup bevidnede, at mit Korn var det bedst tørrede han havde modtaget.

Et Forsøg paa at gjøre hvidt Malt mislykkes ganske; et andet som anstillede med mere Omhyggelighed, og hvor i Begyndelsen ikkun fyrede ringe, løb bedre af, men Maltet var dog ingenlunde godt. I dette Efteraar bruger jeg den til at tørre Frugt, omtrent 12 Tønder ad Gangen, den tørrede Frugt bliver meget god, men der behøves mellem 2 og 3 Dage for at tørre samme. Smidlertid har Frugtørningen mere end noget andet oplyst mig om Manglerne af min Indretning, da derved saa

tydeligen vides hvor Varmen virker stærkere og svagere, og at der især er tvende Feil, som jeg dog begge kan afhjælpe; den ene er den, at Flagene ei ere gjennemborede med Huller, og den anden, at Dvælene ei ere vel anbragte, og vil jeg derfor bore Huller i Flagene, og istedenfor Tjernovne, gjøre mig nogle af Muursteen, der, i Form af murede Canaler, skulle hvile paa selve Gulvet, hvorved Varmen som kommer fra neden, nødes til at presse sig igjennem de over Canalerne værende Flag. Jeg troer at naar jeg faaer dette bragt i Stand, vil jeg kunne spare en Deel Brænde, tørre Kornet og Frugterne hurtigere og ligeligere, og i større Mængde ad Gangen, og haaber jeg da ogsaa at kunne gjøre hvidt Malt, ligeledes troer jeg at denne Indretning maa kunne bruges til at tørre Humle, og vil da dette Tørreapparat svare til mine Ønsker. Hvad Størrelsen angaaer, da er den stor nok til mit Brug, thi af Korn vil jeg da i de 6 Wintermaaneder kunne tørre mellem 4 og 5000 Tønder. At Kammeret skal være grundmuret og hvelvet, troer jeg ingenlunde at være nødvendigt, naar det ikkun er tæt for neden, at ingen Kulde kan trænge ind, thi jeg har ei bemærket, at Thermometret sank ved at aabne Luftrørene for oven, men derimod sank det 5 til 6° naar Døren aabnedes. I Foraaet tørrede jeg 20 Tønder Rug stærkt, som jeg strax formalede, da jeg har en saakaldet

Græsmølle, hvormed jeg ifkun kan male om Vin-
teren, og dette Meel holdt sig fuldkommen friskt
og vel hele Sommeren, dette forekommer mig et
ikke ubetydeligt Fortrin af tørred Rug.

I n d h o l d.

	Pag.
Om Fæstereetten og fri Forpagtning af Bønderjor- derne.	133
Om Lammenes Stivhed	158
Brudstykker af en Dagbog, holdt paa nogle Reiser i Danmark af Hr. Kammerjunker R a w e r t. . .	165
Noget om frie Pagtning, tilligemed enkelte Henpeg paa eet og andet, som staaer i Veien for det dan- ske Landvæsens Fremffridt ved Hr. Auktionsdirec- teur L e m v i g h.	176
Fortsatte Præmieløininger	193
Bemærkning i Anledning af Boghvedens Benyttelse til Høe af Hr. Lieutenant T e t e n s.	197
Hvad er Aarsag til Bondens Seendragtighed med at forandre sin Kobbeldrift til Bereldrift af Bonden N i e l s R e m m e r.	202
Et Brev fra en tydsk Bonde til Thær	223
Indberetning til det Kongelige Landhuusholdnings- Selskab, angaaende Schæferiegaarden Mines- lunds Opdyrkning og Drikt; tilligemed en Udsigt over de Lerchenborgske Schæferiers nærværende Status, og fremtidig tilsigtede Udvidelse til flere Gædegaaarde; ledsaget af en, med hvert Aars Pro- gression jevnført, Beregning over den dermed for- bundne Indtægt; ved Hr. Kammerherre Grev L e r c h e.	229
Beskrivelse af en Korntørrings-Indretning paa Mari- enborg ved Stege af Hr. P. A. L u t e i n. . .	268

Trykfeil.

Side 245	L. 22	end de læs: end den de
" 246	" 16	foran 208 Pb. tilføies: omtrent
" 247	" 24	Schæserierne læs: Schæserie-Eierne
" 248	" 22	Prohibiti læs: Prohibitiv
" 254	" 13	1478 læs: 1578
" "	" 18-19	besidder læs: beholder
" "	" 26	Lamhed læs: Stiohed
" 258	" 2	franeden, tilkjøbs læs: tilkjøbes
" 259	4 4	" " 23220 læs: 23620

Min Anskuelse af Trældoms- For- pagtning og dens sikre Følger

Colbjørnsen er død. — Havde han levet vilde Agtelse for Hædersmanden vææget enhver af hans Medborgere til at anstille en nøiere Overveielse, en strengere Prøvelse over en for Fædrelandet saa vigtig Gjenstand, førend de nedskreve en saadan Afhandling, som den det danske Landhuusholdningselskabs Præsident har oplæst i samme Selskal om saakaldet fri Forpagtning. Havde han levet, saa vilde hans lyse overfskuende Aand let have overbevist den ærede Forfatter af denne Afhandling om det Urigtige i hans Anskuelse; og de Indretninger, som værne om Bondestandens Rettigheder, om dens Held og om Fædrelandets Vel, skulde ikke have trængt til nogen anden Forsvarer. Men han er død, og det er uvist om nogen anden af Danmarks Hædersmænd i dette Unliggende ville tage til Orde. Derfor er det, at en ubekjendt Bondestandens og Fædrelandets Ven, hvem Sagens Vigtighed, og Iver for Danmarks Vel alene

giver Ret og Mod til at fremtræde, vover at hæve sin Stemme, for at gjøre Sit til at forebygge de skadelige Virkninger, hiin Afhandling, dersom dens Forfatters Anskuelse skulde blive Fleres, kunde have.

Forfatteren siger os det i Indledningen, at Egennytte ikke har ført hans Pen, og jeg har for megen Agtelse for hans erkjendte Retsindighed, jeg ærer for høit den Iver, med hvilken han arbejder for at forbedre vort danske Agerbrug, til ikke af ganske Hjerter at troe ham paa sit ærlige Ord. Derimod tilgive han mig for Sagens Vigtigheds Skyld, at jeg uden Forbeholdenhed siger ham, at jeg anseer hans Anskuelse af saakaldet fri Forpagtning for et Prødukt af Landoeconomist Sværmerie, der har overtydet mig om, at Landoconomien kan lede til Sværmeri, ligesaavel som Religionen eller Kjærligheden, naar visse Ideer eller Billeder blive saa herskende at de udelukke den upartiske prøvende Overveielse. Skjøndt det altsaa er min Overbeviisning, at Forfatteren mener det redeligt med Bondestanden, og at det er Sandhed han søger, saa er jeg tillige aldeles overbevist om, at han ikke veed hvad der tjener til Bondestandens og Landets Vel, og at de yndige Billeder af velhavende engelske farmers og af smukke Huusmandsboliger i andre Lande, have indhyllet Sandheden for ham i Taager. Jeg frygter tillige at Forfatteren, just fordi han har erhvervet sig et

hædret Navn i Landoeconomien, og beklæder en ærefuld Plads i Samsundet, just fordi han ved erkjendt Retfærdighed er sikket for Mistanken om Egennytte og Partiskhed, vil kunne skade Bondestanden langt mere end hundrede hyrede eller leiede Skriblere. Men jeg haaber at min Modsigelse vil bevæge ham til en nøiere Drøvtelse af denne Materie, der da visseelig maa overtyde ham om sin Vildfarelse; eller dog at han har Sandhedskjærlighed nok til at indrykke denne Afhandling i Landoeconomiske Tidender, hvorved da mit usuldkomne Forsvar, selv ved sin Usuldkommenhed sikkert vil opvække Sandheden bedre Forsvarere.

Om jeg ikke feiler, saa er det Beskrivelsen over de velhavende engelske farmers og de smukke Huusmandsboliger i andre Lande, der har fremkaldt det Dnske hos Forfatteren, at vore Fæstebønder maatte blive forvandlede til saadanne velhavende og driftige Forpagtere, og vore Huusmænds smaa Huse til saadanne velbyggede Boliger. Fremdeles synes det, som om den Langsomhed, med hvilken de nye Forandringer i Agerbruget, Kartoffelavl, Vereldrift o. s. v., som Forfatteren indbefatter under det fælleds Navn af et forbedret Agerbrug, finde Indgang paa adskillige Steder hos Bondestanden, og især hos Fæstebønderne, har bragt Forfatteren paa den Formening at en Forandring i Lovgivningen for vort Landboevæsen var nødvendig. Men hvad det første an-

gaaer, da er det altid saare misligt, efter de Beskrivelser, man erholder om en enkelt Gjenstand i et fremmed Land, at ville omforme den samme i sit eget, eller at foretage sig nogen Forandring i Landets bestaaende Indretninger og Love; og hvad det andet angaaer, da vilde, om end en Forandring var ønskelig, den af Forfatteren foreslaagne neppe være den ønskeligste; thi hellere end at see vore hoveriegiørende Fæstebønder forvandlede til ægyptiske Trælle, maatte man dog ønske, at de efterhaanden maatte erhverve sig Eiendom, blive Selveierbønder. Vi ville nu noget næiere oplyse denne dobbelte Paaastand.

At ville, fordi vi læse, at nogle af de engelske farmers eller Forpagtere ere mere velhavende og brioetige end vore Fæstebønder, give Godseierne i Danmark Frihed til at bortforpagte Bønderjorderne paa Aaremaal, er forvovent og misligt; thi Englands hele øvrige politiske, commercielle og landoeconomiske Stilling, er jo en ganske anden end Danmarks, og dets øvrige Love og Indretninger ere ganske andre end vore. England vedligeholder ved Prohibitivsystemet en kunstig høi Kornpriis, uden hvilken dets Landmænd ikke kunde bestaae; men en saadan har Danmark ved Aaabud af Skatteforn forgjæves søgt at tilveiebringe for sine Landmænd. Paa Reisendes Bemærkninger og Sagttagelser over fremmede Lande er det overalt vanskeligt at bygge Forslag eller foretage For-

andringer for sit eget Land. Den Reisende seer jo som oftest kun Udresiden eller Skallen af Menneskelivet, af Næringsveiene og deres Gang i de Lande han gennemreiser. Til Kjærnen har han sjelden skarpt og prøvende Blik nok til at trænge, og han veed da som oftest heller ikke om den er frisk eller ormestukken. Jeg for min Deel maatte i 10 Aar have været Fæstebonde i Danmark og i lige saa lang Tid farmer i England, og tillige paa begge Steder Bestyrer af en eller flere Communers Fattigvæsen, denne dyre Skolemester om — statsoeconomiske Feilgreb, førend jeg vovede at afgjøre om Forpagtninger paa Haremaal efter det engelske Mønster kunde indføres i Danmark lad være at der blandt de engelske Forpagtere findes adskillige bristige og velhavende Mænd; men vide vi da hvormange Forpagtere der ere blevne afflødte, ruinerede, have forsøgt Antallet af Englands Dyve, Røvere, ere blevne Fabriktrælle eller Radikalreformister, for hver 1 der er bleven velhavende? I Danmark have Forpagterne af de store Hovedgaarde hidtil været de eneste Forpagtere der kunde bestaae, og det i de senere Aar endda maadeligt nok. See vi derimod hen til Præstegaardsforpagterne, da findes der vist langt flere af disse, som det er gaaet tilbage end som det er gaaet frem for. Ligesaa affrakende ere de Exempler jeg kjender paa Bøndergaardsforpagtninger. I et Sogn, som jeg nøie

fjender, vare blandt mere end 50 Gaarde kun 2
 der bleve bortforpagtede. Af de øvrige 50 Gaar-
 des Beboere have i en Tid af 20 Aar kun 1 Par
 Ægtefolk, der vilde leve over deres Stand, seet
 sig nødt til at forlade deres Gaard, og det dog
 saaledes at de erholdt en Aftægt, der betryggede
 dem for Trang. De 2 Gaarde derimod, hvor Fri-
 forpagtning har fundet Sted, have i en Tid af
 10 Aar været i 6 Forpagteres Hænder, og ligesaa
 mange nøgne og ødelagte Forpagterfamilier have
 i samme Tid forladt dem, og dog har det aldrig
 manglet paa unge giftelystne eller andre ubetæn-
 somme Personer, hvem Fodsporene ikke strækkede.
 Saadanne Erfaringer ere efter min Formening
 mere paalidelige end alle Theorier og alle Besfri-
 velser om fremmede Lande. Fordi Huusmands-
 boligerne i andre Lande have et smukkere Udseende
 end i vort Fædreland, er det heller slet ikke sagt,
 at Huusmændene i hine leve bedre end vore Huus-
 mænd. For at vide dette maatte man have taget
 Deel i begges daglige Liv, seet deres daglige Kost
 og Natteleie, og undersøgt hvis Børn der erholdt
 den sundeste Føde og Pleie og bleve bedst opdragne
 til Mennecker og Christne. Fra Husets Udseende
 kan man jo sjelden slutte til Beboernes Velstand
 eller Lykke. Børnehuset var jo et stort og ansees-
 ligt Huus og Almeensikkerheden har et smukt Ud-
 vortes, og dog vilde den laveste Hyttes Eier ikke
 misunde deres Beboere.

At Hoveriet er en Plage for Fæstebønderne, og at det leverer det fletteste Arbeide til høieste Priis for Staten er unægteligt; men at Ugedagsmænd arbeide endnu flettere end Hovningsbønder er bekjendt, og jeg indseer ikke at Hoveriet kunde siges at være affkaffet naar enhver Bonde : en hver Huusmand eller Parcellist, (thi hertil nedsaat snart den hele Bondestand om Forfatterens Forslag blev udført) maatte arbeide de 3 Dage om Ugen : sin halve Levetid paa Hovedgaarden. Var der intet Tredie, men Staten alene havde Valget imellem at lade Bønderne være hoveriegjørende Fæstebønder, eller Ugedagsmænd, saa var det endda bedre, at de vare det første; men nu kjende vi jo et Tredie og Bedre, hvortil Staten maa fremhjælpe sin Bondestand, om den ellers kjender sit eget og Bondestandens Vel, og det er Eiendom, nu kjende vi jo Selveierbønder? Er derfor nogen Forandring i vor nuværende Fæsteindretning ønskelig, da kunne vi ikke omtvivle, hvortil den helst burde føre. Dette vil, som jeg haaber, blive endnu mere indløsende, idet jeg søger, at vise det Ugrundede i nogle af Hovedsætningerne i ovennævnte Afhandling det Skjæve, Censfide og Falske i nogle af Hovedsynspunkterne i dens Forfatters Anskuelse af saakaldet fri Forpagtning. Dette Arbeide er ikke let; thi hele Afhandlingen er fuld af eenfidiigt Raisonnement og skuffende Betragtninger, hvormed Forfatteren har ført sin egen

Sandhedskjærlighed og bedre Indsigt bag Lyset, og som da ogsaa let kunde blænde Andre; men det er et Arbejde, som bør foretages, for at ikke falske Principer og urigtige Grundsætninger i en saa vigtig Sag skulle blive herskende. "Urigtige Grundsætninger", siger Say i Læren om almeen Velstand, ere værre end Forkeerthed selv, fordi man følger dem tvertimod egen ilde forstaaet Fordeel, fordi man vedbliver at følge dem uden Anger og uden Samvittighedsbebrejdelser". Det Urigtige i saadanne, meer eller mindre tydeligt fremsatte, Grundsætninger, hvorpaa nærværende Afhandling grunder sig, vil jeg derfor stræbe at lægge for Dagen.

Over det vigtige Spørgsmaal, om det efter Naturens Ret og Landets Love ogsaa vilde være ret og lovligt at indrømme Godseieren, eller som Loven kalder ham Husbonden, aldeles fri Raadighed over de Bønderjorder, som han hidtil har besiddet under den Betingelse og med den Forpligtelse, at han skal bortfæste dem, og at Fæstet skal være paa Livstid, over dette vigtige Spørgsmaal glider Forfatteren lettere hen, end den burde, der vil fremkomme med Forslag til Forandring, i de bestaaende Love. Han forbigaaer det Pag 3 og 4 med nogle Bemærkninger, hvis rette Mening hvor skjønt de end klinge, dog nok er denne, at ligesom der, da Landboecommissionen arbejdede, skete et Skaar i de Rettigheder og Fordele, Na-

nen lod Godseierne betragte som retmæssige, saaledes kunde der ogsaa gjerne nu skee Forandring i de Love, der værnedes om Bøndestandens Rettigheder, ja Indgreb i disse Rettigheder selv, fordi dette kunde være til Fordeel ei alene for Godseierne (der rigtig nok vilde høste de nærmeste Fordele deraf) men tillige for Staten, og saamange Bønder, som havde Penge nok til at forpagte store Gaarde.

Men saaledes kan dette vigtige Spørgsmaal ikke forbigaaes. Oprindelsen til vore Hovedgaarde og Bøndergodser, til Forskjellen mellem frit og ufrit Hartkorn, burde undersøges for at besvare det. Efter min Forestilling have vore Herregaarde, eller Hærgaarde, fra først af været Forlehninger, der bleve tilstaaede Kongernes dueelligste Tjenere eller de tappreste Krigere med den Forpligtelse, at saadanne Herremænd eller Hærmænd skulde selv fare i Leding til Lands eller Vands med fuld Rustning paa egen Bekostning, og medtage et vist Antal Stridsmænd. En saadan Hærmand fik da selv en Strækning Land til fri Raadighed, som blev den skattefrie Hovedgaard der venteligt blev bragt tilveie ved at nedlægge Bøndergaarde, og en Deel af Kronens Bøndergaarde bleve ham tillagte for at hjælpe ham ved Hovedgaardens Drift. Hærmanden var selv skattefrie imod at han indkrævede Skatten hos Bønderne, og svarede Kronen til samme. Undertiden

beholdt han vel ogsaa, som Godtgjørelse for sin Bekostning paa sin egen og sine Svendes Rustning og Underholdning, den største Deel af Landgjelden, eller de Præstationer i Korn, Smør eller andre Naturalier, Bønderne tilforn havde ydet til Kronen til Hoffets eller Hærens Underholdning. Naar en Bonde bortdøde, paalaae det ham at besætte Gaarden med en anden Fæster, og da han havde Valget blandt flere fæstelystne Personer, blev det Etik at tilkjøbe sig Valget af Hærmanden ved en Douceur eller Kjendelse (Indfæstning); men det stod ligesaa lidet i Lehnsmændens eller Hærmandens Magt at forøge Landgjelden, som det nu staaer i Amtsforvalterens at forøge Skatterne. Efterhaanden erholdt saadanne Hærmænd deres Gaarde med det disse tillagte Bøndergods arveligt, i deres Familier, og deres Arvinger solgte siden begge; men naturligviis kun med samme Rettigheder og Herligheder som de første Lehnsmænd og Hærmænd havde erholdt deres Lehn og Styreshavne af Kronen. Man feiler derfor sikkerligen meget naar man vil tillægge Herremanden, Husbonden, Jorddrootten eller Godseieren (som han siden urigtigt er kaldet) ubetinget Eiendomsret over Bondejorden. Som bekjendt kan man jo eie en Ting conditionaliter, eller under visse Betingelser. Husbonden eiede Borne og men maatte dog ikke sælge dem; man kan eie Neger-slaver uden at turde dræbe dem, Heste uden at maatte slaae dem

levende, og Bøndejord uden at maatte bortleie den paa Karemaal. Da det ingenlunde var Kongernes Hensigt med Forlehnningen, ganske at fortrænge Bonden, Jordens Dyrker, fra den Jordbund, hans Fædre havde dyrket, saa blev dette forebygget ved vise og velgjørende Lovbestemmelser. Hærmanden eller Husbonden erholdt Herligheden, Jagtrettrighed, Fiskerie, Skovene. Bøndergodsets Luft og Vand erholdt han saa at sige ganske men dets Jord erholdt han kun med den Forpligtelse at bortfæste den til Bønder. Bøndergodset var mere noget Husbonden nød Fordele af, end noget han egentlig eiede. Lehnsmændene Herremændene, eller Godseieren, som han nu kaldes, var Husbonde for sine Bønder, ligesom Præsten for sin Mensals eller Annerbonde, Bispen, Hospitalsforstanderen, Rectoren eller Professore for det dem tillagte Bøndergods; men det stod ligesaa lidet til Herremændene at nedlægge Bøndergaarde og at drive dem under Hovedgaarden, som, til Præsten at nedlægge sin Annergaard, og drive dens Jorder under Præstegaarden; thi det var Staten vigtigt at beholde saa mange selvstændige gaardsbrugende Familier, som den havde, og det var retfærdigt og mennesseligt, at disse Familier ikke bleve brødløse. Underligt nok er det derfor, hvorledes Benævnelsen Godseier, ligesom og Navnet Kirkeeier, som vort ældre Sprog og vore ældre Love uden Tvivl ikke kjendte, efterhaanden har

indsneget sig i Sprogbrugen, ja endog i Forordningerne selv, istedetfor de ældre Navne Husbønde, Jorddrot og Kirkepatron. Det synes rimeligt, at Navnet Proprietair, hvormed man isærstningen betegnede de Mænd af uadelig Stand, der havde tilkjøbt sig Herregaarde uden tilliggende Bøndergods, siden ogsaa er bleven brugt om saadanne Mænd, naar de erholdt Bøndergods til deres Gaarde, og derpaa urigtigen er bleven fordansket ved Ordet Godseier. Ordet Husbønde er venteligt gaaet af Brug om Herremænd, efterhaanden som det mere og mere blev brugt om enhver Familielader, der havde Tjenestetjyende. Ordet Jorddrotter er venteligt gaaet af Brug, formedelst den altfor store Lighed det i Udtalen har med et Ord af anden Betydning, og Ordet Herstak vedblev at bruges om adelige og fornemme Husbønder; men gik af Brug for dem af simplere Stand og Herkomst. Benævnelsen Herremænd var i en vis Periode ikke yndet, og saaledes skeete det, at Ordet Godseier efterhaanden fortrængte de ældre Benævnelser. Dette kunde nu været ligegyldigt, dersom dette Ord ikke havde udtrykt noget andet end de ældre Benævnelser, i hvis Sted det kom, og hvis ikke Navnet efterhaanden havde forandret eller dog forrykket Begrebet, og hvis man ikke, fordi Hærmændene nu kaldtes Godseiere, havde villet tillægge dem ubetinget Eiendomsret over det deres Gaarde tilliggende Bøndergods, i Tidens Løb

forrykkes et Begreb saa let, hvis det ikke er bunden ved et aldeles udtrykksfuldt og passende Ord. Tanker og Begreber ere jo af flygtig Natur, og det er Ord og Benævnelser, der binde og fastne dette flygtige Stof. Absolution f. Ex. var først Fritagelse fra kirkelige men siden fra evige Straffe, fordi Ordet ikke bestemt nok bandt og fæstede Begrebet. Derfor bleve Christi Statholdere med Tiden Kongernes Herrer, og derfor gaaer det ikke an at oversætte Consul ved Borgemeister, og derfor bør man ei heller ville bruge Ordet Godseier istedet for de ældre rette og passende Navne, ligesaa lidet som man bør kalde en Lehnbesidder Lehnseier. Ligeledes forholder det sig med Ordet Kirkeeier, som ogsaa er en nyere og upassende Benævnelse paa de Mænd, der have tilkjøbt sig Kirketiender, med den Forpligtelse at vedligeholde Kirkerne. Det synes at være kommet saa meget i Brug istedetfor det ældre og mere udtrykksfulde Kirkepatron, efterhaanden som jus vocandi mere indskrænkedes. Men sørgeligt vilde det være, om man nogensinde af Navnet Kirkeeier vilde deducere at den, der kaldtes saa, havde fri Raadighed over Kirken, hans retmæssige Eiendom, og kunde bruge den til Stald for sine Heste eller til Høemagazin, naar han fandt det for godt. Af alt dette følger som mig synes, at vore saakaldte Godseiere ligesaa lidet have ubetinget Eiendomsret over Godserne, som vore saakaldte Kirkeiere

have en saadan Ret over Kirkerne. Vil man imidlertid ikke indrømme Rigtigheden af den her angivne Synsmaade, saa spørger jeg, hvorledes det da fra først af er gaaet til, at enkelte Mennesker have erholdt saa stor en Deel af Landets liggende Grunde, medens den store Mængde ikke havde en Fodbred Land. Jeg tilstaaer at jeg mangler den fornødne Kundskab i Danmarks Lovhistorie til at kunne sætte denne Gjenstand i det tilbørlige Lys; men jeg troer at have sagt nok for at vise, at det lovlige og Retmæssige i at Godsseierne, som Husbonderne nu desværre kaldes, fik fri Raadighed over Bondejorden, er langt fra at være beviist, og at den, der vil foreslaae dette, ikke bør, som Forfatteren har gjort, gaae uden om dette Spørgsmaal.

Men sæt endogsaa at det blev beviist (thi hvad bevises og deduceres ikke i vore Dage, som en Griffenfeldt, Lurdorf eller Colbjørnsen aldrig drømte om) at en saadan Forandring i de bestaaende Indretninger, hverken vilde være ulovlig eller uretmæssig, saa burde den dog endnu ikke foretages, dersom den blev til Skade for Staten i det Hele og for Bondestanden, og det blev den visseelig.

Forfatteren har søgt at gaae denne Indvending imøde ved Pag. 4 at sige: "at en nyttig vidtgribende Indretning sjelden kan iværksættes, uden at Enkeltes Fordeel derved lider;" men det

blev ikke Enkelte; men de $\frac{7}{10}$ af den danske Nation, som vilde lide under denne Forandring, hvis Lod derved atter vilde blive at komme "under et Aag, tungere end det der trykker Drens Nakke og under Ridesfogdens Svøbe." — Forsfatteren troer vel Pag. 5, "at Nutidens Aand nok som sikkert, at den Slags Trældom, der før Stavnssbaandets Løsning fandt Sted ei atter kan indføres, om vi end ubilligen ville tiltroe vore Gudseiere Aand derfor, Willie dertil." Jeg tilføjer at jeg efter min Overbeviisning ikke tør stole paa dette. Om en Tidsalder's Aand er det altid vanskeligt at sælde nogen almindelig Dom, helst paa en Tid da to mægtige Aander synes at kæmpe paa Liv og Død med hinanden med Pense og Sværd, med Ord og med Rugler, og det endnu er saa uafgjort, hvilken der vil beholde Overmagten. — Skulde man imidlertid tillægge Nutiden en almindelig Character, skulde man betegne dens Aand med et omfattende Navn, da blev maaſkee Krebsgangens Aand det meest passende, og man behøver ei at være Astrolog, for at bemærke, at Krebsens Konstellation har en mægtig Indvirkning paa den Planet, som kaldes Jorden. Og denne kan vist ikke sikkert os for, at, om just ikke det Slags Trældom, der før Stavnssbaandets Løsning fandt Sted, saa et andet Slags Trældom, men dog altid Trældom, atter vilde blive indført. — For vore Gudseieres

Aand og Willie har jeg al Agtelse, og jeg kjender mange brave og retsindige Mænd i denne Klasse; men selv den braveste kunde maaskee trykket af Omstændighederne, see sig nødt til at benytte den nye, ham tilstaaede, fri Raadighed paa en haardere Maade, end hans Hjerte ønskede. — Alle Tidens Erfaring har jo viist, at hvor vise Love ikke værnede om den Ringes og Fattiges Rettigheder, der blev han Slave af den Rigere og Mægtigere, der da strammede Baandet haardere og haardere, indtil det tilsidst brast. — Derfor maatte Rom have Folketribuner, og Danmark Fæste paa Livstid — Og fandtes der blot iblandt Husbonderne en eneste, der efter Josephs Politik benyttede den ham tilstaaede fri Raadighed saaledes, at han fik Almuen til at sælge sig med Hustruer og Børn til Slaver, da var dette allerede een for mange, og den blotte Muelighed at en saadan kunde findes, var nok til at fraraade en Forandring, hvorved den hele uformuende Deel af Bondestanden blev overladt til sin rigere Medborgeres Vilkaarlighed.

"Fæste paa Livstid er i høieste Grad skadelig for et fremskridende Agerbrug" siger Forsatteren Pag. 5, og beraaber sig. for at bevise dette, paa Erfaring, der efter hans Formening viser, at Dyrkningen som oftest endnu er flet paa Fæstebøndernes Jorder. Men for det første har jeg om denne Sag anden Erfaring, da jeg kjender Fæste-

bønder, der dyrke deres Jord meget godt, og foretage sig mange Forbedringer i deres Agerbrug; og for det andet, hvis der findes Fæstebønder, der dyrke deres Jord slet, mon Aarsagen til denne flette Dyrkning da er, at deres Fæste er paa Livstid? og mon den vilde blive bedre, hvis Fæstet var paa 7 Aar for Ex., med et Aars Dypsigelse. Mon Fæstebonden, ved at forvandles til Forpagter paa Aaremaal, bedre vilde blive istand til at udrede Skatterne, end han nu er? Jeg veed idetmindste af Erfaring, at det er de gamle Fæstere, der hidtil endnu bedst have udholdt at udrede Skatterne, medens de yngre, hvem man i nyere Tider har paalagt overdrevent høit Landgilde og at betale Brandhjelp af deres Gaarde, ikke formaaede det. Havde nu Livsfæstet ikke fundet Sted, saa vare venteligt alle Bønders Landgilde eller Forpagtningsafgift blevet ligesaa høit ja endnu høiere opskruede i de Aaringer, da Kornpriserne vare høie, saa at nu, da de ere dalede, ikke en eneste Fæster paa Aaremaal eller saakaldet Frisforpagter kunde bestaae. Lader os en Gang tænke os, hvad Følgen vilde have blevet, om Forfatterens Forslag allerede i Aaret 1811 var blevet realiseret; Hvormange af de Frisforpagtere, som i Mellemtiden fra 1811 til 1818 havde tiltraadt Forpagtninger, mon der endnu i Aaret 1822 kunde hænge ved disse?

Naar Forfatteren Pag. 6 siger: "at Aarsagen til at manges Bonde ikke kan udrede Skatterne, mindre er, som saa ofte gjentages, disses Størrelse, end den Afsmagt, hvori Bonden ved sin flette Dyrkning er nedsjunken, saa er det en Sætning, som ingen tænksom Mand og mindst Landhuusholdningselskabet's Præsident burde fremsætte. Har det da været Bonden alene, der i de senere Tider ikke kunde udrede Skatterne; har Præsterne og Godseierne, og det endog dem, der fulgte de allernyeste Theorier, og holdt Skridt med ethvert af Agerdyrkningslærens Fremskridt, da formaaet det bedre? Og er det ikke just især de Landmænd, der have anvendt allermest Flid og Bekostning paa et forbedret Agerbrug, der i disse Tider have været i største Fare for at gaae til Grunde? — Nei Aarsagen til at Bonden ikke kan bære sine Byrder, er ikke saa ofte hans flette Dyrkning, som Aarsagen til hans flette Dyrkning er den, at Byrderne ere flere end han kan bære.

Hvo nægter vel, at Kundskab, Villie, Virksomhed og Driftscapital (Pag. 6) ere nødvendige for med Held at drive Apling; men fik Bonden da mere af nogen af disse Dele, fordi han istedetfor at fæste for Livstid, kun fæstede for bestemte Aar. Det er vel sandt, at manges en Godseier tager saa meget i Indfæstning, at han derved berøver sine Fæstere for meget af deres Driftscapital; men dette Unde indskrænkes dog derved at Jord-

drotten skal levere Fæsteren Besætning og Inventarium, og at det, saalænge Fæsteren skal gjøre Hovning, er Jorddrotten vigtigt, at han har disse. Det formindskes ogsaa derved at Bonden, om han end ikke kjenner Ordet, Driftscapital, dog ret vel veed, at han maa være forsynet med He, fle, Kær, Faar o. s. v., samt Plov og Harve o. s. v., førend han kan begynde at drive Gaard, og for disse Ting sørge Forældrene gjerne omhyggeligt ved de unge Fæsters Festensøl. — Og blev Bondens Indfæstning da mindre eller hans Driftscapital større, fordi Jorddrotten hvert 6te eller 7de Aar kunde tage ny Indfæstning af ham og opskrue Afgiften efter enhver Forbedring, han ved Anvendelsen af sin Kraft og Kapital havde tilveiebragt, eller overdrage Gaarden til en anden Høistbydende? Disse saakaldte fri Forpagtere (et velklingende Navn) maatte vist snart, om de ellers ikke vilde være fri for Forpagtninger, komme til at hutle sig endnu jammerligere igjennem end mange af de nuværende Fæstebønder. — Træffende er Forfatterens Skildring af den Maade, hvorpaa Bønderfamilier ofte hutle sig igjennem; men en af de væsentligste Aarsager til at de kunne dette, er den Forsigtighed, de stedse bruge, aldrig at anvende mere paa Produktionen, end Produktet er værd. — Det gaaer med Bondens Agerbrug i det Hele, som med hans Markarbeide, at han vogter sig for at spille sine Kræfter til

Unytte. — Læger en af os udenfor Bondestanden en eller anden Gang Deel i Markarbeidet med vore Bønderfolk, da udrette vi maaſkee i den første Time mere end en af dem; men i den 2den udrette vi mindre, og i den 3die ere vi trætte, medens Bonden bliver ved sin jevne Tour lige til Aften, og har, naar denne kommer, fuldendt 4re eller 5 Gange ſaameget, ſom den, der maaſkee i den første halve Arbeidstime ſaae ned paa ham for hans Langſomhed. Bondekarlen rækker 3 Læs Høe eller Vertefoder af, medens den ſtærkere Kjøbenhavnſke ſøder over det 1ſte og med al ſin Kraft og Kraftanſtrængelſe intet udretter. Men ſom det gaaer i diſſe Exempler, ſaa gaaer det med Bondens Ugerbrug i det Hele. — Den danſke Bonde forſtaaer ei alene at ſammenholde (Pag. 3), han forſtaaer ogſaa at erhverve, og det trods alle os andre, med ſamt vore bailenſte Plove, Erſtirpatorer, Radsaaeningsmaſſiner &c. &c.; men han beregner nøiere, om et Foretagende kan betale ſig, inden han begynder derpaa, og han vogter ſig, og maa vogte ſig for at prøve nye Methoder, ſaalænge han ikke har haft Syn for Sagens Gavnlighed.

Men ſeer Bonden Gavnligheden af en Fremgangsmaade, og har han Midler ihænde til at følge den, da er han heller ikke bange derfor, fordi han et Fæſtebonde. Saaledes var en Fæſtebonde den første, ſom et Selskab af Landmænd

her paa Egnen har tilkjendt et Agtelsestegn for udmærket Flid og Vindskibelighed i Landbrug. — Det synes ogsaa indlysende, at jo kortere den Tid er, for hvilken man har forfikkret sig Nyttens og Brugen af en Jordeiendom, jo mindre Eyst og Mod har man til at foretage gavnlige men svære Arbejder eller bekostelige Grundforbedringer. — Ønsket om at kunne fikke sig Huus og Hjem for sin Levetid, er vist naturligt for ethvert tænksomt Menneſke. Den der fæſter Boe paa et Sted, fæſter ſig Jord at 'dyrke, han ønsker naturligviis at gjøre dette for ſin Livstid; han er, og kan ikke være, nogen Trækfugl længer. — Skal han have Eyst til at bygge paa Huſet, og til at anvende Arbejde og Bekostning paa Hegn, Blandſledning &c., ſaa maa han have Haab om i længere Tid at kunne nyde Gavn deraf. Han vil opføre eller iſtandsætte en Bolig i ſin kraftfulde Ungdom, der kan give ham Eje i ſin ſvage Alderdom. — Vore Fædre fandt det naturligt, at Landmanden blev boende ſin Livstid der, hvor han havde fæſtet ſig Boe, og ſat Foden under eget Bord, de troede det gavnligt ogſaa for Samfundet, at han havde et faſt Hjem en varig Hjemſtaavn. — Vi ville nu ogſaa i den Henſeende være klogere og Fæſtet maa ikke være paa Livstid. — Naar den unge Mand fæſter ſig en Gaard, maa han ogſaa, ſaaſremt hans Dont ſkal have Fremgang, fæſte ſig en Liv; og hende kan han ikke

lade fare, naar Forpagtningstiden er ude, ikke heller kan han da stille sig ved de Børn hun har født ham. Men vi opleve maaskee ogsaa at man vil lære os, at en Biv ogsaa bør fæstes paa Aaremaal. — Ja kunde man ikke med samme Rimelighed paaſtaa, at Staten burde antage sine Embedsmænd paa Aaremaal. Den Uduelige eller den, med hvem man var misfornøiet, kunde da uden videre Omſtændigheder faae sin Afſked, og den Gamle, der var udtjent, kunde jo da gaae hvorhen han vilde, naar Tiden var ude. — Det vilde jo være en Spore til Flid og Nøiagtighed for den Efterladne, at han vidſte, at diſſe vare nødvendige, om han ſkulde blive ved Embedet. — Lader os dog ikke blande Vanvid ind i vor Fornuft, og forkaſte vore gamle prøvede Indretninger, for at indføre nye, der neppe vilde udholde Erfaringens Prøve. Men var en Forandring i Fæſteindretningen end ønskelig, var det da ikke bedre at beſtræbe ſig for at faae Hoveriet beſtemt til en Pengeafgift, eller at hjælpe Fæſtebønderne til efterhaanden at blive Selveierbønder, end at ville forvandle dem til Fri,= eller ſom ſandeligt er det rette Navn, Trælle-Forpagtere?

Alt hvad Forfatteren ſiger om Hoveriets Skadelighed, underſkriver jeg af gandske Hjerter; men naar han ſiger Pag. 14, "at Hoveriet vil beſtaa, ſaalænge den nærværende Fæſteindretning varer; men maa forſvinde ved ſammes Ophævelſe

se," saa skylder han os Beviset for denne Sætning. Mig ere idetmindste flere Jorddrotter bekendte, der ere komne overeens med alle deres Fæstebønder om at fritage dem for Hovning imod en vis bestemt Betaling i Penge; og det er rimeligt, at flere ville følge disse Exempler, naar Erfaring først har viist, hvor gavnligt det er paa begge Sider. — Saaledes kan altsaa Høveriet forsvinde, endskjøndt den nærværende Fæsteindretning vedvarer. Og paa den anden Side synes det ligesaa klart, at Høveriet kunde vedblive, om end den nærværende Fæsteindretning blev ophævet. Jeg idetmindste kan ikke indsee andet, end at Jorddroten, der fik fri Raadighed over Bønderjorden, lige saa vel i Forpagtningscontracten kunde betinge sig Høverie, som han nu gjør det i Fæstebrevet, og troer Forfatteren det Modsatte, da er han os atter Beviset herfor skyldig. — Men maaſkee troer han at dette kan forbigaaes, ligesom han forbigaaer de af Fæsteindretningens Forsvarere opklastede Spørgsmaal (Pag. 15), med den Bemærkning, "at Spørgsmaal af den Art tyde paa, at den, der gjør dem, ikke engang ahner hvad Følgen af Fæsteindretningens Ophævelse maatte blive." Men hvoraf veed da Forfatteren, at hans Ahnelse om disse Følger ere rigtigere end Andres? Jeg kalder det hans Ahnelse; thi en Ahnelse er jo en dunkel Følelse eller en høist utydelig Forestilling om en tilkommende Ting, og

Forfatteren har virkelig mere fremstillet en dunkel Ahnelse end en klar Anskuelse af fri Forpagtning og dens nærmeste Følger. Han har givet os et Billede af de Følger, Fæsteindretningens Dykhævelse muligen kunde have; men hvad hindrer os i at forestille os disse Følger under langt andre Billeder? Han har forestillet sig en Maade, hvorpaa det fingerede nye Lovbud muligen kunde blive benyttet; men han har ikke sagt os, hvad der sikrede os for, at det ikke blev benyttet paa langt værre Maader. — Han har fortalt os en Drøm om Hovedgaarde og Parcellister, der vilde fremstaae af Bøndergaardene; men denne Drøm er ikke skøn, som Høeghs om vore Huusmænd; men ret en affkyelig hæslig Drøm, ret en af de Drømme som man maa glæde sig ved at vide ikke er Virkelighed.

Meget har Forfatteren ladet uafgjort, f. Ex., hvo der skulde svare Tienden, Brandhjelpen, gjøre Wegter og Kongereiser for Parcellisterne; om disse eller Jorddrotten skulde opbygge Parcellisternes Huse og holde dem vedlige o. m. s. Om Fostningerne ved den nye Hovedgaards og de 22 Parcelsteders Opbyggelse vilde jo ogsaa blive betydelige: thi af de 12 nedrevne Bøndergaarde kunde de neppe alle opbygges.

Saameget er imidlertid klart, at efter Forfatterens Forestilling vilde, naar Jorddrotterne ved et nyt Lovbud fik fri Raadighed over Bønder-

jorderne, af de nuværende Bøndergaarde efterhaanden fremstaae Hovedgaarde med dertil hørende Huusmandslobder eller Parceller, saa at f. Ex. af 12 Bøndergaarde, hver paa 60 Tdr. Land, eller af 720 Tdr. Land Bondegaardsjord, vilde fremkomme en Hovedgaard paa 500 Tdr. Land og 22 Parceller, hver paa 10 Tdr. Land, hvis Beboere ikke svarede Skatter og Afgifter; men gjorde 3 Ugedage ugentlig til Hovedgaarden.

Uf denne Forandring lover Forfatteren: 1) Staten den Fordeel, at et større Overskud vilde fremkomme for Handelen, 2) Godseierne en forøget Indtægt og Sikkerhed for ikke at komme til at udrede Bønderjordernes Skatter, og 3) Bonden den Fordeel, at han enten, om han havde Penge dertil, kunde blive Forpagter paa en stor Gaard, eller i andet Fald fikkes et bedre Udkomme som Parcellist, end han nu har som Gaardmand.

Men for det første indsees ikke, hvorledes et større Overskud for Handelen kunde fremkomme derved, at den samme Jordbund, som hidtil havde haft 12 Familier at føde, nu skulde ernære 24 Familier, nemlig: Hovedgaardens Eiers, Forpagterens og 22 Parcellisters. — I de første Aar maaskee gik det an, men naar hver af disse Familier fik en talrig Børneskole, og der siden i hvert Huus eller i hvert andet blev et Par gamle affældige Folk, der ikke længere kunde forrette Ugeda-

gene, og som da enten maatte have Aftægt af Huset eller af Hovedgaardens Eier, da vilde Overskuddet for Handelen neppe blive større. — Det tilsyneladende større Produkt paa de store Gaarde, og det mindre Forbrug paa samme hidrører nok især fra de Tiender, der hidtil saa ofte vare forenede med samme, og fra det Hoverie, hvorved de drives. Men en af Bondejord fremstaaet Hovedgaard, der altsaa selv var tiendepligtig, og skulde drives med egne Heste, samt, saavidt kan skjønnes, tillige udrede Skatteforn, Tiender. c. c.: for sine Parcellister, vilde nok neppe faae mere Overskud, end de Bøndergaarde, af hvis Zorder, den var opstaaet, kunde haast, naar deres Landgilde var ansat i Penge, og de ligeledes for Pengebetaling vare fri for Hoverie. — Idetmindste kjender jeg adskillige driftige Landmænd, der eie store Gaarde paa flere Hundrede Tdr. Land, og det endda fri Hovedgaardstaxt og i Nærheden af Kjøbenhavn, som have forsikket mig, at deres Gaarde gave et saare lidet Overskud for Handelen, eller, som man siger, aade sig selv op, og det uagtet de brugte baade Kartoffelavl, Staldefoering, Bereldrift, Brak, Exstirpatorer og bailey'ske Plove, med eet Ord et forbedret Agerbrug. Man vil maaſkee indvende, at de heller ikke havde 11 Ugedagsmænd til Hjælp daglig. Nogle Ugedagsmænd havde de dog, skjøndt ikke saa mange; men saa havde de heller ikke Tiendeforn og Skat-

teforn at svare for disse Ugedagsmænd. — Enhver, som veed, hvad Ugedage betyde, indseer let, at Hovedgaardens Eier alligevel maatte holde temmelig mange Folk, deels for at have Ofsigt med disse Ugedagsmænd, deels ogsaa for at forrette de Arbeider, som ikke kunde betroes dem, f. Ex. til at pløie, saae, og ethvert Arbeide, hvorved Heste skulde bruges; thi det var vel ikke til at gjøre Regning paa, at man altid vilde finde saadanne tredobbelte Ugedagsmænd, der skulde arbeide paa egen Kost, saa paalidelige, at man kunde betro dem at saae sit Korn eller at kjøre sine Heste. Bognene vilde ikke blive smurte, Plovene brudte istykker, og var der en Steen i Marken; saa vilde Exstirpatoren blive kjørt derimod. Bonden, som pløier til Hove, pløier med egne Heste og egen Plov det ham tildeelte Stykke, men Ugedagsmanden har hverken Interessé for Arbeidet, eller for de Dyr og Redskaber, som derved bruges. Var han blot Indsidder og Dagleier, saa kunde han maaskee endda vinde nogen Interessé for Arbeidet; men nu skal han være Parcellist og selv have 10 Tdr. Land at dyrke; hvor naturligt da, at hans Tanker vare ved hans egen Mark, medens han 3 Dage om Ugen maatte arbeide til Hove. Hvad Arbeide der vilde blive udført og hvorledes det vilde blive gjort af disse Ugedagsmænd er let at indsee, med mindre Ridesfogdens Svøbe, Træhest ic. atter kom i Brug. Man læ-

se blot Formularen til et Fæstebrev for en Huusmand i Orsted's Formularbog Pag. 218, og see hvormange Gauteleer her paa 7 Sider ere sammendyngede for at sikke Jorddrotten ordentligt Arbejde af Ugedagsmændene; og dog vilde et Fæstebrev selv efter denne Formular ikke kunne sikke Hovedgaardens Eier for at hans Bøgne bleve smurte, eller forebygge at hans Heste bleve overlæssede, gjorde stædige eller fik Lov at løbe løbsk: naar han vilde lade saadanne uvillige Mænd (i Ordets nuværende Betydning) arbejde med sine Heste. I Sandhed man maa undre sig over at Forfatterens Mennekkelundskab og Erfaring fandt sig i at gjøre Ugedage for hans Phantasie, medens han fremstillede dette Billede.

Men sæt endog, at hver Tønde Land, der kom ind under Hovedgaarden, gav mere Overskud for Handelen end tilforn da den hørte til en Bøndegaard, saa vilde enhver Tønde Land, der tilfaldt Parcellisterne, igjen give en Underballance, som vilde opveie hiint Overskud. — Forfatteren vil maaſkee beraabe sig paa den bedre Dyrkning, Kartofselavl, Bæredrift o. s. v., som da vilde fremkomme. Men hvoraf vide vi da, at en saadan bedre Dyrkning virkelig vilde blive en Følge af en anden Inddeling af Jorden. — Hvad om vi, naar Inddelingen var forandret, og alle Indretninger vare omstiftede, endda fik at see, at Dyrkningen blev den, som den var, ja blev maaſkee endnu

flattere. — Eller er det alene en bedre Dyrkning det kommer an paa, og er det egentlig den, og den alene, der kan bringe Stat, Jorddrot og Bønde sande Fordele, var det da ikke bedre, at lade de 12 Bøndergaarde blive som de vare, og at indføre et forbedret Agerbrug paa dem. Men vil man sige, Bonden vil ikke antage et forbedret Agerbrug. — Han antager det, efter min Overbeviisning, nok, naar han ved tydelige Exemp-
ler har seet, at det virkelig medfører Fordeel; og saalænge han ikke har seet dette, maa man have ham, der intet har at vove, undskyldt i at han ikke vil forsøge alt Nyt.

Endnu maa det komme i Betragtning ihenseende til Overskudet for Handelen, at den Gods-eier, der saaledes skabte en nye Hovedgaard ved at nedlægge hoveriegiørende Bøndergaarde, jo derved berøvede den første Hovedgaard sin Arbeids-hjælp og sit Landgilde, og at altsaa Overskuddet for Handelen paa denne gamle Hovedgaard blev saameget desto mindre. — 2) Hvad den forsøgede Indtægt angaaer, som Godseieren skulde erholde ved den foreslaagne Forandring, da vilde den neppe blive saa stor, som det ved første Diekast kan synes. Ved en Beregning lod det sig maa-skee endog bevise, at naar Indfæstninger, Landgilde og Gotgjørelse for Hoveriet beregnedes af de 12 Gaarde, vilde denne rene Indtægt næsten blive ligesaa stor, som den rene Indtægt af en

Hovedgaard, der bestod af 500 Tdr. Land ufri og tiendepligtig Jord, naar alle Omkostninger, og Renterne af den i Besætning, Avls- og Meierie-Redskaber staaende Kapital blive fradragne. Jeg har idetmindste anstillet en saadan Beregning, der overbeviste mig om dette; men da det er vanskeligt at anstille flige Beregninger saaledes, at de kunne have almindelig Gyldighed, overlader jeg det til enhver, hvem denne Gjenstand interesserer, at anstille dem overeensstemmende med sine Erfaringer.

Men sæt endog at en Forpagter paatog sig at svare mere af en saadan Hovedgaard, end de 12 Bøndergaarde ydede, hvorlænge mon det da vilde vare inden han gik fra Forpagtningen, eller Eieren maatte give ham Afslag. Just som jeg skriver dette, seer jeg i de offentlige Tidender, at i England flere Godseiere have nedsat deres Forpagteres Forpagtningsafgift indtil 45 Procent. Men hvormange Forpagterfamilier maa ikke være bragte til Bettelstaven, inden det er kommen saa vidt, at Godseierne have indseet Nødvendigheden af dette Skridt! Og hvor skadeligt har det ikke været for disse Godseiere selv, at de have anseet deres aarlige Indtægt, og altsaa deres Formue, for dobbelt saa stor, som den virkelig er, og altsaa tilladt sig Udgifter derefter.

3) Bondens Fordele, selv om han opnaaede at blive Forpagter paa en stor Gaard, vilde

ikke blive ret store, da han skulde betroe sin Formue til den usikre og ustadige Lykke, i det uvisse Haab at blive en rig, og med den grundede Frygt at blive en ødelagt Mand. — Og denne Fordeel opnaaede kun $\frac{1}{2}$ af Bondestanden. De $\frac{2}{2}$ maatte efter Forfatterens egen Forestilling tabe ved denne Forandring. — Fra først af lod Gode-eieren sig maaskee nøie med de omtalte 3 Ugedage; men hvorlænge mon det varede, inden han paa-lagde Parcellisten i Forpagtningscontracten, selv at svare Skatterne af sin Parcel, selv at opbygge Bygningerne, ja vel endog at yde Landgilde af Lam, Gæs, Høns o. s. v. Man indvender ikke, at Parcellisten kunde lade være at paatage sig det. Var han først gift og havde en talrig Børneskole, og han, naar Contracten var udløben ingen anden Plads kunde faae, da blev han vel nødt til at indgaae selv de tungeste Vilkaar. Enhver der kjender Bondestanden veed jo, at naar en Bonde-karl har tjent sig nogle Dalere ja ofte før, og naar han har faaet sig en Kjæreste, da indgaaer han gjerne ethvert Vilkaar, for at faae Bolig og for at kunne gifte sig. — De ofte omtalte Par-celler vilde snart blive besatte med unge giftelyst-ne Personer; men de vilde ogsaa snart efter blive beboede af fortvivlende Fattige — Var Menne-sket altid ungt og stærkt, lod endda denne Parcel-indretning sig høre; men den har den Feil at det ikke er bragt med i Beregningen, at Menne-skets

Kræfter ere underkastede Svækkelse ved Sygdom og Alderdom. Bliver en Gaardmand syg, da kan han holde sig en duelig Karl, der kan holde Gaarden frem, bliver han affældig, saa kan han faae Aftægt af Gaarden paa 60 Tdr. Land. Men Parcellisten paa 10 Tdr. Land kan ingen Karl holde og ingen Aftægt erholde af en succederende Parcelist, der skal gjøre 3dobbelte Ugedage, og dog kan Fri-Forpagtningscontracten hverken frie ham for Sygdom eller Alderdom.

Interessant vilde det være mig om jeg havde Leilighed dertil, at undersøge om Hungersnøden i Irland og de blodige skrækkelige Dpffin, som der have fundet Sted, ikke just have sin Grund i, at der ikke ved vise Love er værnet om den arbejdende Klasses Rettigheder. Uden at have læst eller hørt noget derom, finder jeg det sandsynligt, at der i Irland ikke maa holdes over Fæste paa Livstid. — Men skulle vi da ogsaa i vort Fædreland give saa dyre og blodige Værepenge, inden vi lære at indsee Wiisdommen i de Love, der maaskee alene have betrygget os for saadanne Nædsler?

At skjænke Jordbrotterne frie Raadighed over Bondejorden, vilde have de skrækkeligste Følger for den danske Bondestand. Snart vilde vi da her, som i det sydlige Frankrige møde Arbeidere med deres Børn og hele Eiendom paa en Trillebør, og saa meget ulykkeligere end hine Wiinbjergsar.

beidere, som vort Fædreland har et strengere Klima og længere Vinternætter.

Det var vel neppe rimeligt, at Godseierere tillagde Parcellisterne den bedste Jord; men fik de flette Udjorde, hvorledes skulde da de, som vare bundne ved 3 Ugedage, faae Tid og Kraft til at forbedre dem? 10 Tdr. Land er for lidet til at holde Heste paa, og med Køer opdyrker man neppe raa Jorder, selv med den nordamerikanske Plov, om man end kan faae dem til at trække den et lille Stykke i skjør, gjennempløiet Jord. Paa den nordamerikanske Plov er det overalt vel tidligt at bygge saa vidtindgribende Forandringer, saalænge der maaskee ikke findes 2 Plovkarle i Danmark, der kunne faae den til at gaae stadig i Jorden, eller holde ud at pløie med den 2 Dage til Ende. Men lad være at Parcellisterne ogsaa kunde pløie med Køer og disse ligesuldt give Melk; hvo skulde da besørge huslige og nødvendige Kjørseler for dem, f. Ex. efter Læge, Chirurg eller Jordemoder? Hvorledes kunde Parcellisten faae sit Korn høstet i rette Tid, eller faae det tørt i Huus, naar han 3 Dage om Ugen skulde arbejde paa Hovedgaarden, og desforuden gjøre nogle Arbeidsdage for Tørvestjær o. s. v.

Det er altsaa saa langt fra, at jeg kan indse, hvori de Fordele bestaaer, som den af Forfatteren foreslaagne Forandring kunde bringe Bonden, at jeg meget mere synes det er klart, at den vilde Binde 3die Hæfte.

de bringe ham i Trældom. Den Frygt, min Far-
 fader nærede for Bondestanden, da man vilde ind-
 føre Potatos blandt dens Næringsmidler, vilde
 først sees ikke at have været reent ugrundet, hvis
 Jorddrotterne fik fri Raadighed over Bondejor-
 den: Følgende Sted af hans Undersøgningers
 2den Deel S. 302, hvor denne Frygt er udtrykt,
 tillader jeg mig at anføre for deres Skyld, som
 ikke kjende disse nu gamle og glemte Skrifter:
 "Som ikke er mig ubekjendt, hvorledes Huushold-
 ningen almindelig føres paa Europæernes Etablis-
 semens paa de americanke Kyster og Gilande,
 nemlig at Slaverne til deres Underholdning alene
 anvises en liden Plet Jord med Potatos og andre
 Rødder at besaae ved Mellemrum og paa de hel-
 lige Dage, uden at nyde nogen anden Ting af
 Eieren (enten med nogen slags anden Livets Be-
 quæmmelighed at forsynes, eller, hvad som mere
 er, til den sande Gudsdyrkelse at anføres) for al
 deres daglige, haarde, og i høieste Grad outre-
 rede Trældom, der nedsætter deres Bilkaar langt
 under de umælende Creatures; kan jeg ikke nægte
 at jeg jo har nogen slags Mistanke; at Forsæg-
 terne af dette Forslag, muligen i nogen Maade
 maa bifalde denne selsomme Huusholdning, og
 agte at den i nogen Grad mere, end sædvanlig,
 hos os til Fordeel kunde efterfølges. — — — —
 — — — — — Om det ikke med nogen Føie
 kan mistænkes og befrygtes, at en saadan Huus-

holdning, der kommer de øvrige Stænders og de mere Bemidlede's Magelighed, Yppighed og Ambition saavel tilpas, lidet efter lidet af dem vil efterfølges og indføres endog i de europæiske Lande blandt deres egne Landsmænd og fælleds Undersaatter. Rettigheden til det sidste er i det mindste ligesaa stor, som til det første. Saa det staaer vel kun meest paa, at udfinde Mueligheden og bequemme Greb til at iværksætte Tingene, og i saadan Imitation at drive Stændernes Forskjellighed endog her hjemme en Deel videre."

Som en Fordeel, Staten vilde have af den foreslaagne Forandring, nævner Forfatteren ogsaa (Pag. 19)" at naar Regjeringen i overordentlige Tilfælde var nødt til at kræve usædvanlige Bidrag af Undersaatterne, saa kunde disse ydes af en formuende Godseier-Klasse, aldrig af den fattige Bonde." Denne Sætning, der har et Skin af Rigtighed, er til alle Verdens Tider bleven anført af Optimaterne i alle Lande, naar de vilde tilvende sig Privilegier eller forfægte de alt acquirerede. De vilde saa gjerne indbilde Staten, at at de vare saa at sige de Høge eller Maager, der fangede Byttet, som Fiskeørnen da igjen kunde fratage dem, naar den behøvede det. De vilde være saa at sige et Slags Svampe, som Staten kunde trykke; men som da ogsaa maatte have Lov til at suge af alle Kræfter. — Men denne Sætning er sikkert grundfalsk i sig selv; thi jo mere

fordeelt den Formue, der er Produktet af Borgernes Flid, bliver, desto sandsynligere er det, at den forbliver i Landet; jo mere den derimod sammendrynges paa enkelte Steder, desto snarere vil den komme til at vandre ud af Landet for Luxus- og Mode-Artikler, der kun have et øieblikkeligt Værd. — Staten sikkrer sig vist ikke saa megen finansiell Styrke i overordentlige Tilfælde, ved at arbejde paa at forskaffe sig en formuende Godseier-Klasse, som ved at fremhjælpe alle sine Bønder til Velstand. . Har Godseieren en forsængelig Kone eller Datter, saa vil Formuen saa sige, som den af alle Godssets Bønder kan erhverves, vandre ad Hamborg eller England til. Bønderne derimod vilde i almindelighed mere holde Formuen sammen og gjemme den, saa at Staten i Nødsfald kan erholde den. Det forekommer mig ogsaa, at den fattige Bonde har holdt det ud med alle os andre.

At Jorddrootten ved den foreslagne Forandring blev sikkrer for at komme til at betale Skatterne for Bønderne, er ligesaa vist, som at den, der springer i Landet, sikkrer sig for at falde deri. Imidlertid vilde færre Godseiere være udsatte for denne Ubehagelighed; hvis efter D. L. 3, 13, 14 Landgildet aldrig blev forhøiet, men nøie fulgte Jordebogen fra 1664. — Ved enhver nye Færsters Tiltrædelse at forhøie Landgildet, er en Maxime, som i den senere Tid adskillige Jorddrotter

have fulgt, til lige Udelæggelse for deres Bønder og sig selv. . Enhver der skal skrive et Gæstebrev, kan jo nu ogsaa i Orstedes Formularbog Pag. 210, finde den ønskelige Oplysning, at Lovens 3, 13, 14 gjerne kan forstaaes om den nye Jordbog; og det er da rimeligt at den ofte mere end gjerne bliver forstaaet saaledes. Skjøndt lidet bevandret i Lovens Fortolkning, maa jeg dog bemærke, at jeg ikke veed, hvor det staaer at D. L. 2, 22, 25 og 26 ere Undtagelser, som de i ovennævnte Anmærkning antages at være. Hvor staaer da den almindelige Regel i Loven, hvorfra de ere Undtagelser? Man vil ventelig sige, at efterdi Loven bestemmer, at Landgjelden til Kirkerne skal være den, som deraf pleier at gaa af gammel Tid, saa følger, at siden det samme ikke bestemmes om al anden Landgjælde, saa maa det betragtes som en Undtagelse fra en forudsat almindelig Regel. — Men naar pleier Loven da siltiende at forudsætte almindelige Regler, helst Regler af saa megen Vigtighed? Det var jo desuden let, at faae adskillige Meninger lagte ind i Loven, naar man vilde betragte dens Bestemmelser for enkelte Tilfælde, som Undtagelser fra almindelige i al Stilhed forudsatte Regler om det Mødsatte. Er det maaskee dette som kaldes Lovens Analogie? Lovens 2, 22; 20 og 21 vidne jo om, at det var Lovgiverens Villie, at Kirkens Bærger og Forsvar skulde søge at forøge Kirkens

Indkomst, hvor dette kunde skee paa lovlig Maade, for at faae tilstrækkelig Fond til at bygge paa den og reparere den. Hvorfor er da alene ved Landgjelden i 25de Artikkel tilføjet den Klausul, som deraf pleier at gaa af gammel Tid, uden fordi Landgjelden var en eengang for alle bestemt Afgift, som ikke maatte forhøies. Da Loven nu engang havde sagt dette om Kirkegodset, var det ufornuødent at gjentage det om andet Bøndergods. — Den Bog, som Lovens 2, 22, 13 omtaler, bliver jo Kirkerne's Jordbog. I den blev jo indført den Landgjælde som pleiede at gives af gammel Tid. Denne Jordbog blev da for Fremtiden Regelen for Landgjelden af Kirkegodset, ligesom den Jordbog, der, paa den Tid Loven blev publiceret, fandtes ved andre Jordegodser, blev det for Landgjelden af andet Bøndergods. Derfor behøvede denne Sag kun korteligt at omtales, som er skeet i D. L. 3, 13, 14. Skulde Meningen af Lovens Ord være, at Jorddrotten ei maatte nøde Bonden til at give høiere Landgjælde, end han ved sit Fæstebrev havde forbundet sig til, saa kunde Lovgiveren ikke valgt uheldigere Udtryk. Var Jordebogen blot en Optegnelse, Jorddrotten førte over sine Indkomster, saa stod det jo til ham, at skrive i den hvad han vilde, med mindre nogen særdeles skarp Kontrol og streng aarlig Revision af Jordebøgerne var forordnet, og Loven havde da sikkert ikke nævnet Jordebogen, men Fæstebrevet.

vet som det, hvorefter Bonden var pligtig at yde Bære og Penge. At tvinge Bonden til at give mere Landgjælde, end han havde forbundet sig til, da han sættede Gaarden, var desuden en Forurettelse, der efter sin Natur ikke var ringere, end den anden, som forbydes i samme Artikkel, nemlig at nøde Bonden til at betale Bærene med Penge, høiere end som et Landkjøb var, og dog siger Loven om denne anden Tilladelighed: langt mindre. Den Jorddrot, der tillod sig den første af disse Vilkaarligheder, behøvede jo desuden ikke at begaae den anden. Det er derfor min Overbeviisning, at Landgjelden efter Loven ikke maatte forhøies, og at flere have haft denne Overbeviisning seer jeg af et gammelt juridisk Collegium uden Navn, omtrent fra 1780, hvor det udtrykkeligt siges: "Landgilden kan Proprietairen ei forhøie; thi den maa ei være mere end hvad Bonden staaer for i Jordebogen, 3, 13, 14. Fra Landgilde differerer Sætte, som er det Bonden giver ved Gaardens Tiltrædelse, og kan forhøies hver Gang der kommer en nye efter paa Gaarden. Vel lader der sig indvende meget mod denne Autoritet; men mig har den dog været vigtig, fordi jeg saa at en Lærer i Lovkyndigheden havde været af samme Mening, som jeg nu anseer for den rigtige. Landgjeldens faststaaende Bestemmelse var ligesaalidet nogen Indskrænkning i Eiendomsretten, som den Forpligtelse at ved-

ligeholde Kirkerne er en Indskrænkning i de nu saa kaldte Kirke- Gieres Eiendomsret; thi Jordbrotterne have aldrig haft ubetinget Eiendomsret over Bøndergodset. Det er ogsaa uforklarligt hvis Landgjælde var vilkaarlig og kunde bestemmes ved Fæstebrevet, hvorfor Loven da 3, 13, 1 nævner Tiderne, da Bonden skal give sin Skyld, og hvorfor Bestemmelsen af disse ikke ligesaavel som af Landgjelden selv blev overladt til frivillig Overeenskomst mellem Jordbrot og Fæster. Analogie med N. L. 3, 14, 14 hvorefter der ikke maa betinges høiere Landsskyld end Dommeren og 6 skjellige Mænd billige, og der ellers hvor Landsskylden ei i Medhold heraf er bleven fastsat, kun det bør gives, der af gammel Tid har været svaret, taler ogsaa for bestemt Landgjælde; ja efter N. L. er endogsaa Bygselfsummen (der svarer til vor Indfæstning) nøiagtig bestemt. Det er først ved Forordningen af 15de Junii 1792, §. 10, at det, for at opmuntre til Udfkistning, er tilladt Jordbrotterne af de tilkommende Fæstere af speciel udfkistede Gaarde at betinge sig saadanne Afgifter, som de med dem kan forenes om. Men da denne Tilladelse alene er given for at opmuntre til Udfkistning, og Erfaring har viist, at den umættelige menneffelige Begjærlighed har misbrugt dens liberale Bud til lige Udelæggelse for Fæstterne og Jordbrotterne selv; men især for Samfundet, idet mange altfor haardt

bundne nye Fæstere have maattet gaae fra Gaardene og forsøge de Fattiges Antal, var det vist baade gavnligt og retfærdigt at den blev indskrænket. Det var ikke uretfærdigt aldeles at tilbagekalde den for de Godser, hvor Jordbrodden allerede i Medfør af den beviisligen havde faaet sin hele paa Udskiftningen anvendte Bekostning erstattet, og det var sikkert ikke ubilligt at den ellers ialmindelighed indskrænkedes derhen, at den forsøgede Afgift, der blev lagt til Landgildet (efter den gamle Tordebog) ikke maatte overstige 4 Procent af den paa Godsets Udskiftning beviisligen, anvendte Kapital. Iøvrigt vidner denne i Forord. af 15 Junii 1792 §. 10 givne Tilladelse selv om at det førend denne Forordning emanerede maa have været forbuden at tage høiere aarlig Afgift af Fæstebønder, end Landgildet efter den gamle Tordebog; thi ellers havde det været usornødent at give dem samme Tilladelse. De Grunde som Mandix i hans Landvæsensret 2 B. S. 39 anfører, for at Landgilden nu ikke kan bestemmes efter de efter en gammel Matrikul af 1664 indrettede Tordebøger, som endnu skal findes ved Amtstuerne, hvori Fæstebøndernes Landgilde skal være specificeres, synes heller ikke tilstrækkelige. Thi hvad det angaaer, at saadanne gamle Tordebøger ved de betydelige Forandringer, som med Gaardene og deres Tillæg, siden den Tid ere foregaaede, nu vilde være temmelig uefterrettelige

til derefter at bestemme Landgilden," da var det dog værd at faae Støvet vidstet af disse gamle Bøger og at forsøge hvormegen Efterretning deraf kunde hentes; og naar man blot kunde finde Landgjeldens Sum for et samlet Gods eller om det var for hele Landet, lod det sig vel gjøre derefter at bestemme Landgjelden for hver Lønde Hartkorn, der i Fremtiden bortfæstedes. Og hvad det angaaer," at intet vilde være lettere end at illudere Lovgiverens Hensigt, og at det kun lidet vilde nytte Fæstebondestanden, at Landgjelden var bestemt, saa længe Indfæstningen er ubestemt, og det staaer Husbonden frit, under Navn af Hoveriepenge, af en nye Fæster at betinge sig hvad Afgift, han med denne kan forenes om' saa var det vel dog muligt at forebygge flige Illusioner. Meget vilde det idet mindste hjælpe, naar det blev bestemt at Indfæstningssummen contant skulde udbetales ved Fæstebrevets Modtagelse, og at Fæsteren skulde være umyndig, imod Jordbrodden: ingen Gjeldsbeviser kunne udstede til denne med Gyldighed, samt at Hoveriepengene alene som Godtgjærelse for Hoverie af en Commission bleve bestemte, og at det blev Fæstebonden tilladt, naar han anmeldte det i Aar forud atter at gjøre Hoverie in natura istedetfor at give Hoveriepenge. Oprindeligen har Landgjelden sikkert været den Skat som Bonden skulde yde til Landets almindelige Bedste og Forsvar, som da oppebares af Jorde

drotten, og igjen af denne, forvandlet til Penge, leveredes til Kongen. Derfra skriver sig formodentlig Forpligtelsen for Jorddrotten at svare til Skatten. Navnet Landgjælde viser jo ogsaa, at det var noget som skulde gjeldes eller betales til Landet, ligesom Fattigskat, Skolekat, Bægterskat nævnes efter de Ting hvortil de bruges. Benævnelsen Landgjeldsmøller, i D. L. 5, II, 4 og 5, stemmer ogsaa overeens med denne Formening. Men med Tiden er Landgjelden bleven betragtet som Jorddrottens Indkomst, og de kongelige Skatter ere desuden blevene Fæsterne paalagte.

Alt dette er anført ikke fordi jeg ønsker, at al Landgilde paa engang skulde nedsættes efter Jordebogen fra 1664; thi et saadant pludseligt Tab i Indtægt vilde ramme adskillige Jorddrotter altfor haardt. Men for Fremtiden var det vist ønskeligt at en Bestemmelse for den aarlige Afgift, der maatte tages af Fæstebønder, overeensstemmende med Jordebogen fra 1664, blev taget. Derved vilde Jorddrotterne efter min Formening sikkes for at komme til at udrede Skatter for deres Fæstebønder. Maaskee var det ogsaa, naar Staten ved kraftige Lovbestemmelser havde sikket Fæstebonden for at komme til at svare altfor høie aarlige Afgifter, billigt at Jorddrotten blev fritaget for den Forpligtelse at tilsvare Skatterne af Bondejorden.

Jeg troer nu at have sagt nok om Forfatterens Anskuelse, til at foranledige saavel ham selv som andre tænkende Mænd til en nøiere Prøvelse af Sagen. Kun denne Sætning, Pag. 28, "at saalænge Ukruddet staaer uforstyrret paa vore Agre og ikke som ved Magdeborg bortluges og sælges til Folk, der have en Koe, have vi ikke for mange Menneſker, men for liden Flid", maa jeg endnu omtale med et par Ord.

At Ukruddet ved Magdeborg bliver bortluget kan være ret godt for Markernes Ciere, og give Landet et smukt veldyrket Udseende; men førend vi dømme at det samme var ønskeligt hos os, maa vi kjende hine Ukrudlugeres daglige Liv, og vide om det er noget mere end dyriſt, og det endda elendig dyriſt Exiſtens. Det er en god Egenſkab ved Nøden at den gjør opfindsom og flittig; men derfor vil dog ingen ønske Nøden over sig selv eller sit Land. Om jeg vilde slutte at Smaakjøbstæderne ikke havde Beboere nok fordi der ikke som i Kjøbenhavn fandtes fattige Folk, der opsamlede Tagsteen og Muurbrokker, for at knuse dem og sælge Pulveret til Tjenestepigerne, mon jeg da sluttede rigtigt? Eller ſkulde jeg ønske, at vi overalt maatte faae flere Menneſker, saalænge til der allevegne fandtes dem, der grebe til denne Alderdoms Trøst, som hiin Rødsteensmalen paa Kobberet over Kjøbenhavnernes Levemaade, ſaa grusomt og ſorgeligt træffende er kaldet. Paa

Trappen ved Indgangen til et vist Theater sidder en Kone med Ubler, som har siddet paa den Plads saagodt som under aaben Himmel, hver Dag i 22 Aar, og som ikke nogen Dag tør forlade den, af Frygt for at den skal blive optagen af en anden. Hun har, iforbigaaende sagt, i ligesaa lang Tid forsvaret en Svalerede under Vestibulen mod Drengenes Raadhed, maaskee fordi hun i Svalen faae et Billede paa sit eget Liv (mig syntes Svalens Liv bedre at være end hendes). Det er behageligt for den Forbigaaende som tørster eller faaer Lyst til Ubler, at hun er der; men skulde vi derfor sige, at vi ikke have for mange Menneſker, men for liden Windſkibelighed, saalænge der ikke findes en saadan Ublesælgerske paa enhver Trappe, hvor hun mueligen kunde friste Livet.

Forſkrive vi vore Mergelgravere fra Holsteen (Pag. 27) da gjøre vi det, som vi ikke behøve; thi vore Fyenboer kunne ligesaagodt grave Mergel naar vi blot forſtaaee at anføre dem dertil. At Rapsavlens Udbredelse ſkal foraarsage Mangel paa Arbeidere, er efter nærværende Priſer paa Rapsſæd ikke at befrygte. Mig er ingen Landmand bekjendt, der for 2 Aar ſiden ikke kunde faae Tærſkere, naar han vilde give dem en billig Betaling; men derimod kjender jeg mange kun altfor mange Tærſkere, der i Vinter ikke kunne erholde Tærſkeplads, endſkjøndt de ville nøies med den uſteſte Løn. Banſkeligheden ved at faae

Kartofler optagne modsiges ogsaa af min Erfaring. Landmænd her paa Egnen have idetmindste faaet flere Hundrede Tønder optagne for hver 10de Skjeppe med saamegen Lethed, at de havde seet sig nødte til at afvise de Arbeidere, der havde taget op et par Dage, for at andre Trængende ogsaa kunde faae Deel i denne Fortjeneste. Vanskeligheden i at faae Røgttere til Staldfodringsqvæget, maa nok hidrøre derfra, at dette Arbeide, hvor Staldene ikke ere desbedre indrettede derefter, er meget svinskt og ureenligt; og dog har det, hvor Staldfodring har været brugt paa denne Egn, ikke været vanskeligt at faae Røgttere. Ligeledes maa det være i Sjælland at Spindelønnen er saa dyr. Her paa Sletten, der dog medrette er bekendt for sin Huusflid, er den det ikke, og her er i Vinter en saadan Rift om Arbeide, at due- lige Spindersker, endog ville tjene for den blotte Føde. Ligeledes maa det være paa Forfatterens Egn, at det er vanskeligt, at faae gamle Fruentimmer til Arbeider, der passe sig for deres Kræfter; thi med Undtagelse af en 14 Dags Tid i Høsten medens de samle Ar kan man her altid faae 10 for 1. Dette ansøres for at vise, at man ikke bør gjøre almindelige Slutninger fra en indskrænket Erfaringskreds, saa længe man ikke veed, om Erfaringen paa andre Egne af Landet lærer det aldeles Modsatte.

Slutteligen vil jeg bede Forfatteren tilgive og tilskrive min Varme for Sagen om haardere Udtryk et og andet Sted af mig skulde være brugte En Sag, for hvilken man interesserer sig af ganske Hjerte er det vanskeligt at forsægte med fuldkommen Rolighed. Men i det jeg saameget ivrer mod hans Unskuelse af Trisforpagtning o. s. v., bør jeg takke ham som Udgiver af landoeconomiske Tidender for Meddelelsen af Landhuusholdnings-selskabets Betænkning om Aarsagerne til de sidste Aars Vandmangel. Denne Betænkning, der efter min Formening er affattet med ligesaa megen Sagkundskab, som prøvende Overveielse og viis Besindighed, har det glædet Undertegnede saa meget at gennemlæse, at jeg ikke kan afholde mig fra at bevidne Udgiverne og Selskabets Præsidenter min Tak for dens Meddelelse. Interessant vilde det være mig at erfare, om hiin Unskuelse og denne Betænkning maaskee endog vare opsatte af samme Pen.

Norup Præstegaard paa Gletten i Kjøbenhavn d. 20de November 1822.

O. D. Lütken.

Min første Beslutning, efterat have gennemlæst forestaaende Afhandling, som sendtes mig til Indrykkelse i dette Tidsskrift, var, hvis den skulde optages deri, at ledsage den med Anmærk-

ninger, da jeg vel indsaar, at min Medudgiver, som den egentlig var stilet imod, ikke vilde anvende sin Tid derpaa.

Senere fandt jeg, at dette Arbejde vilde blive for vidtløftigt, og i sig selv lidet lønnende. Forfatteren behandler Sagen, som om det var et Æmne, der først nu er kommen paa Bane, og som om ingen før Kammerraad Drewsen havde haft den Driftighed at mene, at frie Forpagtninger vare til Landvæsenets Gavn; dog veed enhver, der kan siges at kjende noget til det danske Landvæsen og dets Historie, at denne Materie mange Gange har været debatteret, og kom paa nye under Discussion, da Landhuusholdningselskabet for 12 eller 14 Aar siden gjorde den til Gjenstand for en Opgave, hvorover adskillige Udarbejdelser indkom, af hvilke to ere indrykkede i Selskabets Skrifter.

At Hr. Lütkens Afhandling trænger til mange Berigtigelser, og at mange af hans Efterretninger og Anskuelser ere eensidige og urigtige, vil han selv sikkerligen finde ved paa nye at gennemløse sin Afhandling. Imidlertid, da han ønskede den trykt, og ansaae det som et Beviis paa min angrebne Medudgivers Sandhedskjerlighed, at den optoges her i Skriftet, saa have vi ikke villet lade hans Ønske uopfyldt.

Juli 1823.

Collin.

Hvorledes Mangel paa Foder, ved
øde Jords Opdyrkning, især i Be-
gyndelsen kan gaaes imøde.

Af

B. S. Rønne, Præst i Lynghye.

Tu ne cede malis; sæd contra audentior ito!

Virgil:

Det Kongl. Danske Videnskabernes Selskab har udsat en Premie af 200 Rbd. S. for den bedste Anviisning til, hvorledes Mangel paa Foder ved øde Lands Opdyrkning, især i Begyndelsen kan gaaes imøde, og har i Besynderlighed ønsket en, paa Erfaring grundet, Underretning, om hvorvidt Boghvede, Spergel eller Rug, brugte som Foderplanter, hertil kunne være tjenlige, og hvorledes disse Planter behandles til denne Hensigt. Det er isærdeleshed den sidste Deel af Fordringen, som bringer Forfatteren af denne lille Afhandling til at yttre sig over det opkastede Spørgsmaal, da han selv i denne Henseende har en mangeaarig Erfaring. Vel har Forfatteren og læst en Deel af det, der er skrevet over øde Jorders Opdyrkning; 5te Bind 3die Hefte.

(22)

men da en Deel af Sligt, i det høieste, har været vel udtænkte Planer, som ikke have været iværksatte, og mange Embedsforretninger desuden fraaade ham at være vidtløftigere end høist fornødent, saa holder han sig og fornemmeligen til den Deel af Spørgsmaalet, paa hvilken Selskabet med Rette har lagt meest Vægt, uden dog at forbigaae hvad forud nødvendigen bør erindres. Og hermed til Sagen.

§. I.

Det er, som Selskabet har behaget at erindre, vist, at Danmark og Hertugdømmene endnu have en betydelig Mængde udyrket Land. Sjælland, Schlesvig og Holsteen have, som bekjendt, store Hedestrækninger, som gaae vidt igjennem Landet, og for ikke at tale om adskillige Stykker i Fyen, fortjener især at nævnes Sjælland, hvori Hovedstaden ligger, og hvor der findes betydelige Strækninger, som ligge udyrkede, skjøndt Erfaring har viist, at de kunde opdyrkes, s. s. tvende Heder i Næstherred, hvor smaa Stykker ere tagne under Plougen og yde en ønskelig Afgrøde; men det er blevet derved, og, som man har berettet mig, især fordi man har frygtet for de Skatter og Dnera, som slige opdyrkede Stykker maatte underkastes. Frem for Alt bør nævnes Amager Land, hvor der for saa Nar siden laae over, og vel endnu ligger henved 2000 Tdr. Land udyrkede, og det saa nær Hovedstaden, og det for en stor Deel, naturlig

gode Jorder, endog som Hr. Christensen paa Bøitgaard har erfaret, med mergelagtigt Underlag, og det, hvor man har saa mange Resourcer. (Her maae vel i Forbigaaende erindres, at vi endog der hvor man meest klager over for stor Folkemængde, og foreslaaer en Deportation, som nødvendig, savner det vigtigste Beviis, og snarere maatte antage, er der endnu fattes arbejdslystne Hænder.)

§. 2.

De i Danmark henliggende Strækninger af Land, ere vist af saare forskjellig Jordblanding og Godhed. Men, saavidt de ikke høre til Flyvsandet eller anden, for Agerdyrkeren aldeles ubrugbar Jordbund, maae det med Hensyn paa det opkastede Spørgsmaal være tilstrækkeligt at vi indbefatte dem i tvende Hoved-Slags, nemlig lette, hvortil her henregnes, moragtige, sandige, sand- og muldblandede, samt de der have betydeligt mere af Sand, end af Leer, og stærke Jorder, hvortil henføres alle de, som ere stærk lerede, eller hvori Leeret dog udgjør $\frac{1}{3}$ af Jordblandingen.

§. 3.

Da jeg ikke skriver, for at levere en Agerdyrknings-Katechismus, hvoraf vi og allerede have adskillige s. s. Hr. Prof. Oluffsens, Høeghs, Dalgas's o. fl. men kun for at besvare det fremsatte Spørgsmaal, mener jeg det endog maatte ansees for en Feil, om jeg her vidtløftigen vilde indlade mig paa at vise, hvorledes de øde Jorder maatte

forberedes til Dyrkning, s. s. ved skadeligt Bands
 Afgravning, Rydning fra Steen, Luer, unyttigt
 Krat o. d. l. Jeg maae antage, at den, der vil
 dyrke øde Jord, ialmindelighed forstaaer, hvor-
 ledes Jord skal behandles; Hvis ikke, kommer han
 ikke vel fra det paa de dyrkede, og end værre vil han
 komme fra det paa de udyrkede Jorder. Derimod
 bør jeg erindre, hvilke Planter, der efter min Er-
 faring, ville være tjenlige paa hvert af de antagne
 Slags Jord og hvad der maae skee, for at frem-
 bringe dem i tilbørlig Mængde, da Sigt endnu
 ikke er kommet til mange Agerdyrkeres Kundskab.

§. 4.

At Boghvede, Spergel og Rug, under For-
 udsætning af rigtig Behandling, lykkes paa lette
 Jorder, naar betimelig Regn ikke udebliver, det
 er maaskee almindelig bekjendt, og at Rug og
 især Boghvede ikke egner sig for stærke Jorder, det
 er ligesaa bekjendt; men at Spergel (*spergula ar-
 vensis*) slet ikke vil trives paa de stærke Jorder,
 derom har jeg fundet adskillige, ellers kyndige,
 Landmænd uvidende, og bør derfor gjøre opmærk-
 som paa, at den der vil optage øde Jord, som er
 meget leerblandet, ikke maae bygge paa denne i
 øvrigt fortrinlige Planter Dyrkning.

§. 5.

Paa de stærke Jorder vilde altsaa de anførte
 Planter ikkuns lidet lykkes; men der maatte tæn-
 kes mere paa Vikkehavre og Vikkebyg, saa og paa

Blandfoder af Rug og Hvede, samt Klover, som blev paaflaet og fulgte Sæden, kun at man i de første Aaringer kan sættes i Stand til at frembringe saadan en Afgrøde, som svarer til Hensigten, hvilket vel vil have nogen Vanskelighed, thiøndt ikke være aldeles umueligt, hvorom siden skal tales.

§. 6.

Paa de lette Jorder vil det, under Forudsætning af betimelig Regn, ikke være vanskeligt, de første Aaringer, at frembringe det nødvendige Foder; thi paa disse finde Gaarene dog altid nogen Føde og virke, naar de lægges i Jold om Natten; betydeligt til at frembringe en taalelig Afgrøde, først af Spergel, derefter af Boghvede og saa af Rug, hvorefter Jorden endda, om den har Tørvemor i sig og er sidliggende, vil give et taaleligt Product af phleum pratense eller Timothei Græs, og isald den er høitliggende af Lol. perenne eller Raigræs.

§. 7.

Den, der vilde optage saadanne lette, øde Jorder, som tillige vare høitliggende, maatte da, for Ex. i Sommeren 1823, grundt pløie det Stykke som han i Foraaret 1825, tænkte at besaae med Spergel, og i Foraaret 1824 pløie det noget dybere samt harve det, og derefter (i det Forhold, at der for 4 Skpr. L. regnes 1800 Gaar i en Nat; Landoef. Tid. 1ste Saml. 3 B. S. 60) natfolde en Flok Gaar

derpaa, hvorefter det, naar Jordkorpren ellers har været stærk, sikkerligen behøvede endnu en 3die Pløining med Harvning. Det kunde da besaaes med Spergel, og naar denne var gaaet i fulde Blomster, affoldes eller aftøires ved Hjelp af Gaar. Var Jordkorpren endnu ikke gandske forraadnet, vilde det være bedst, efter en Pløining og Harvning, endnu engang, samme Sommer, at besaae den med Spergel, og atter lade denne paa samme Maade afædes. Var Jordkorpren derimod tilbørligen forraadnet, og Ageren skjør, kunde den, efter første Spergel-Afgrøde, strax saaes med Boghvede og St. Hans Rug samlede, hvorved vandedes noget Boghvede-Græs, og i Sommeren 1826 kunde ventes en Rug-Afgrøde.

Dog de fleste Gange vil Jordkorpren ikke saa hastigt være forraadnet, og da maatte som sagt, hellere saaes Spergel anden Gang, hvoraf fulgte, at Boghveden med St. Hans Rugen først blev saaet i Foraaret 1826. Boghveden kunde da enten benyttes til Staldfodring for Køer, eller høstes moden, og Rugen ligeledes i det følgende Aar, enten bruges som Grøntfoder eller høstes til Tærskning. I begge Tilfælde bør der, i Foraaret saaes Raigræs paa Rugen. Rotationen for en saadan høitliggende let Ager blev altsaa følgende.

1ste Aar efter tilbørlig gjentagen Pløining Harvning og Joldning . . . Spergel Spergel.
 2det Aar . . . Boghvede med paa saaet St. H. Rug.

3die Aar St. H. Rug med Raigræs.
 hvorefter den maatte ligge med Græs i 4 à 5 Aar.
 §. 8.

Var det derimod en moragtig, siddiggen-
 diger, som optoges, vilde det ingenlunde lykkes
 med Boghvede, og, jeg turde ikke heller anbefale
 Rug, for at modnes. Men naar Vandet tilbør-
 lig var afgravet, og den forresten var behandlet,
 som § 7 mælder, kunde der ventes Spergel og
 Rug til Foder samt derefter Thimothei Græs. Alt-
 saa.

1ste Aar Spergel, Spergel med paasaaet
 St. H. Rug.

2det Aar St. H. Rug med paasaaet
 Tim. Græs.

3die, 4, 5, 6te Aar Græs.
 Efterat der da første Aar var begyndt med eet Stykke
 fortsattes det næste Aar med et andet. o. s. v.

§. 9.

Men her opstaaer naturligviis det Spørgsmaal:
 hvormed føder man sine Creature om Vinteren det
 første og andet Aar, medens der tilberedes til at
 saae Spergel, og det 3die Aar, da Spergelen er
 afædt, da der i det høieste er avlet lidt Boghvede-
 Foder, ja, selv det 4de 5te Aar, da Foderet endnu
 er saare lidet.

Jeg maae dertil svare, at jeg ikke, og aller-
 mindst under de nuværende Forhold, kan forestille
 mig Mueligheden af at optage betydelige Stykker

øde Jord, uden i Forbindelse med et Agerbrug, der allerede er i god Drikt, og kan vintersøde de Kreature, som skulde dyrke den øde Jord og øde dens Sommer-Afgrøde, eller man eier en betydelig Capital, som man kan og vil anvende til Foder i de første Aaringer. Smaa Lodder, hvis Besiddere, ved Haandværk eller deslige kunde ernære sig og endda købe Winterforet til nogle faa Faar i de første Aaringer, vilde maaske gjøre en Undtagelse. Dog fristes Saadanne igjen ofte af Trang, til at tage for mange Afgrøder, hvorved den øde Jord endog taber sine faa naturlige Kræfter, og Colonisterne, som vi have seet, da gaae aldeles tilgrunde.

§ 10.

Jeg forudsætter altsaa i Almindelighed, at den øde Jord, som agtes opdyrket, sættes i Forbindelse med et ældre Agerbrug, hvis Arbeidsdyr forrette Pløiningen o. s. v. og hvis Faar foldes paa de vedkommende Agre, indtil disse ere i den Stand, at de selv kunne frembringe det nødvendige Foder, og altsaa tilveiebringe et Plus af Gjødning. Og er dette først tilveiebragt, da tilføies ogsaa Rodfrugters Dyrkning, hvorved det bliver let at forsøge Besætningen og gaae frem med mere Kraft. Dog, førend jeg taler herom, bør jeg, efter Lovte, tale lidt om de stærkere, øde Jorder.

§. II.

Er det skjønt ikke almindeligt, at de øde Jorder ere stærke, saa findes dog nogle Saadanne, som Exemplet paa Umager viser os, og derfor vil jeg ikke gandske forbigaae disses Dyrkning. Har man i Nærheden af et Agerbrug, som allerede er i god Stand, saadanne øde Jorder, som ere lerede, eller temmelig leerblandede, saa kan man efter saa Aars Dyrkning love sig et godt Udbytte, dog vil i det mindste, dersom Jordstørpen er nogenlunde stærk, en heel Brak og Folding, som den ovennævnte, være nødvendig, og da man ei kan vente noget paa slige Jorder af Spergel- og Boghvede-Dyrkning, saa vil Rotationen omtrent see saaledes ud.

1ste Aar efter Brakning og Folding	Vikter, Vikke- Havre eller Blanding af Erter, Vik- ker, Havre og Byg, med paa- saaet Hvid- og Rødkløver, samt Raigræs.
2det Aar	Kløver og des- lige til Høe og Staldforing.
3die og 4de Aar	Græs til Af- foldning eller Tøiring.

I disse fire Aar vil man, naar et passende Stykke aarligen er optaget, være kommen saa vidt at man har samlet sig nogen Gjødning, og da optages det Stykke, som første Aar blev dyrket, og som nu behandles saaledes: I det 4de Aars Sommer, naar det er afgræsset, og Jorden er beqvem til Pløining, pløies den grundt, anden Gang pløies i Efteraaret noget dybere, hvorefter Jorden jevnes, for at der kan kjøres paa den. Om Vinteren paafjøres Gjødningen, og spredes over Ageren, isald Gjødningen er tilstrækkelig, hvorefter der atter pløies og harves i Foraaret og derefter gives endnu 4de Pløining, da man lægger Kartøfler. Har man derimod ikke tilstrækkelig Gjødning, til at overgjødske det Hele, da behøves ingen Efteraarsharvning; men derimod bør harves førend Foraars-Pløiningen. Gjødningen udføres da om Vinteren i Dynger, som lægges langs med Ageren, og istedet for den anden Foraarspløining trækkes aabne Furer med Svingplougen, eller og med Hypeplougen. Over over disse aabne Furer trækkes Snorer, i en Alens Afstand og lægges Kartøfler i Dversfjæringspunkterne, hvornæst hver Kartøffel belægges med saamegen Gjødning, som kan holdes imellem 2de Hænder. Har man en stor og givtig Art af Kartøfler, tør man efter denne Behandling, under Forudsætning af Høyning og Rensning i rette Tid, regne paa en Afgrøde af 80 til 100 Ldr.

pr. Tønde Land, og altsaa har man, med Tilføjning af lidt Straa, tilstrækkeligt og ypperligt Foder til 2de store Kvæghoveder for hver Tønde Land i den tilstundende Vinter, og nu vil Gjødningen ikke mangle til det følgende No. Efter Kartøfler kan paa slige Jorder med Sikkerhed ventes en god Havre- maaſke endog Byg-Udgrøde, og derved er det nu bedst, at lade det beroe, paa det Jorden kan beholde nogen Kraft. Det andet Omløb blev altsaa.

1. Kartøfler.

2. Havre eller Byg med Paasaaening af samme Frøe som ovenmældt.

3. Kløver 1c. til Høe eller Staldfodring.

4. Ditto til Græs.

Naaer man nu 3die Omgang, da kan der neppe være Fare ved, paa disse stærke Jorder at indføre et flereaarigt Vexelbrug: f. Ex.

1. Kartøfler, gjødskede.

2. Byg med Kløver.

3. Kløver.

4. Erter.

5. Hvede med paasaaet Græsfrøe.

6 og 7. Græs.

§. 12.

Ogsaa de før omhandlede, lette Jorder ville, skjøndt langsommere, naae en høiere Grad af Productions Evne. Vi have §. 7 seet deres første Rotation. Imedens denne løb tilende, er der,

og samlet nogen Gjødning, hvorfor man og, efterat det 4de og 5te Græsaar har givet Græsning, til Slutningen af Junii Maaned, bør brække Ageren og behandle den, i Henseende til Pløining og Gjødfkning, som den stærke Jord, dog, at den ene Pløining enten i Efteraaret eller i Foraaret her kan spares. Kartøfler, dette fortræffelige Førrings-Middel, som tjener alle en Gaards Creature til god Vinterføde, og forøger Gjødningen, bør ligeledes avles paa denne Jord. Lad og Afgrøden kun blive 50 Edr. pr. Ede. Land, saa holdes dog en Koe pr. Ede Land, og holdes gandske anderledes end sædvanligt paa de fleste Gaarde. Er Jorden ikke alt for sandet, ville Kaalrabi, Turnips og andre Koer ogsaa lykkes, og, er dette Tilfældet, maae man meget tilraade sliig Dyrkning, da baade Top og Rod give et ønskeligt Foder; især bør jeg anprise Kaalrabi (helst den Art, som kaldes Rotabaga) thi giver Kartøflen tyndere Mælk, saa behøver man kun at fore med det Halve af Kaalrabi og det Halve af Kartøfler, 1 Skp. af hvert Slags daglig pr. Koe, og man vil have den ønskeligste Vintermælk.

Efter Kartøfler 10. tages Grønt, til Staldförring eller Høe, og derefter Rug. Denne Rotation vilde see saaledes ud:

1ste Aar Kartøfler, Kaalrabi og Koer.
 2det Aar Spergel, kan avles 2 Gange
 i een Sommer, eller Boghvede,

eller, om Jorden tillader det,
 Vikkehavre, Alt med paasaaet
 St. Hans Rug.

3die Aar Rug, hvorpaa saaes i Foraaret Hvid-
 Kløver og Raigræsfrø.

4de, 5te, 6te Aar Græs.

Naaer man her 3die Omgang, saa mener jeg
 dog, at man ikke bør angribe disse i sig selv svage
 Jorder formeget. Det Høieste, jeg turde tilraade,
 var:

1) Kartøfler, Kaalrabi, Roer.

2) Boghvede.

3) Spergel eller Vikkehavre, deels med paa-
 saet St. Hans Rug, deels efter Afhøstningen
 pløiet og saaet Rug.

4) Rug, om hvis Anvendelse fiden. Hvad
 der af denne bestemmes til Modenhed, paasaaes i
 Tide Græsfrø.

5) 6) 7) Græs.

§. 13.

Jeg har i foregaaende 12te §. om Rugen sagt
 "hvad der af denne bestemmes til Modenhed".
 Dette foranlediger mig til at tale om den Anven-
 delse, saavel af Rugen, som af Boghveden ic.,
 hvilken jeg, efter min Erfaring, maae ansee for
 den rigtigste. — Det er nemlig min faste Overbe-
 viisning, efterat jeg i en Snees Aar har dyrket
 meget sandige Marker, som tildeels vare lyng-
 begroede, da jeg begyndte: at man bør anvende

en stor Deel af sit Foder deels grønt, deels til Høe, og derved sætte sig i Stand til at frembringe et forøget Product af Gjødning, uden hvilken man, paa de naturlig flette Jorder, kun arbejder til Undergang. Men da denne Sag egentligen hører til den sidste Deel af Selskabets Spørgsmaal, udsætter jeg den omstændeligere Behandling deraf, indtil jeg endnu har forudskiftet nogle nødvendige Erindringer.

§. 14.

Dg her bør jeg først erindre: dersom der paa de øde Marker, som man optager, gives Stykker, som ere skiftede til at blive Enge, da forsømme man ingenlunde, saasnart mueligt, at jevne dem og at paaføre dem Midler til Forbedring, hvortil, som bekjendt, især alle Slags Afke ere fortrinlig tjenlige. Kan man tidligen skaffe sig et Stykke Eng, da har man en mægtig Støtte, til at fore sine Kreature og forøge sin Gjødning, saa at man kan gaae meget hastigere end den, der savner sli-
en Hjælp.

§. 15.

Er den øde Jord, som man vil optage, let og sandig, da er det og af Bigtighed, at den indhegnes i adskillige mindre Stykker, eller dog ved Plantninger skaffes Læe for Vindene, da den ellers i tørre Sommerne altfor meget udtørres. Den sorte Hylde, den hvide Birk, Hassel, den vilde Rose, den canadensiske Poppel, og adskillige Pi-

learter nøies, især naar de plantes paa den flade Jord, med en temmelig flet Grund.

§. 16.

Er der i Nærheden forraadnede Blade af Skovene, Parkedynd, Tang eller Sligt, især Mergel, at faae til Hjælp, da forsømme man ingenlunde at benytte disse Hjælpe-Kilder, og, skøndt jeg ikke skriver en Beviisning til at dyrke Jord, bør jeg dog her, angaaende Mergling, anføre, hvad jeg har seet hos en Landmand, som opdagede, at han havde Mergel til Underlag under sin øde Jord. Han lod nemlig Brakgrøvter kaste imellem Agrene og gjorde samme saa dybe, at der fra Grøvterne blev opkastet et passende Lag Mergel paa hver Ager, hvilken Maade, for sin liden Bekosteligheds Skyld, vel fortjente at efterlignes. Og, da nogle af disse Agre vare stidliggende, saa vandt han atter, i det Vandet blev afledet.

§. 17.

Endnu bør jeg tilføie, at øde Jords Dybdyrkere bør søge, forud at forsikre sig Frihed for alle directe og indirecte Skatter af den Jord, som optages, hvilken vel og kan ventes allernaadigst tilstaaet i det mindste for 20 Aar, thi i de første 10 Aar maae man mere være belavet paa Tab, end paa Indtægt og godt er det, om de følgende 10 Aar kunne dække det foregaaende Tab; men af Jord, som Intet yder, kan jo ingen Afgift ydes. — Den der optager øde Jord og holder ved

med Taalmodighed, indtil Vanskelighederne ere overvundne, forøger sikkerligen sin Grundeiendoms Værdi, men naaer han ikke Maalet, som vil være temmelig sikkert, naar han til sine øvrige Forskud ogsaa skal lægge et Forskud af Skatter og Afgifter; saa har han Intet andet end det reene Tab tilbage.

§. 18.

For dem, som ikke ere bekendte med Kartøsfelz og Kaastrabi-Dyrkning, Mergling o. s. v., som og for dem, der, skjøndt bekendte dermed, dog ønske at læse noget Udførligere, bør jeg i Henseende til det i foregaaende §§. Anførte, henvise til Thaers Grundsætninger 2c., oversatte af Hr. Kammerraad Drewsen 3 Deel §. 186-211, dito 4 Deel §. 273-287, *ibid.* §. 294-314, dito 2 Deel §. 89-100. — John Sinclairs Agerdyrkningslære udg. paa Dansk under det Kongl. Landh. Selskabs Bestyrelse, 3 Cap. 1 Afsnit. — Landoec. Tid. 1 B. p. 173-239 og 347-394, 5 B. 252-269. — Praktisk Anvisning til at mergle af Dr. L. S. Tobiesen oversat af Hr. Pastor Sausbøll; som og Schwertz om det Belgiske Agerbrug.

§. 19

Efter at have forudskikket forestaaende Bemærkninger, kommer jeg til den Deel af Spørgsmaalet, paa hvilken Selskabet især har lagt meest Vægt, og som viser, at der især er tænkt paa de mange udyrkede lette Jorder, som ligge hist og

her i Danmark, nemlig: Svorvidt Boghvede, Spergel eller Rug, brugte som Soderplanter kunne være tjenlige til at møde den Mangel paa Soder, som finder Sted, ved øde Markers Opdyrkning? Og da kan jeg, underviist ved en mangeaarig Erfaring, forsikre at alle 3 anførte Soderplanter hertil ere tjenlige; — kunns ikke alle lige tjenlige for alle Creature. Jeg tænker mig dem især anvendte som Grøntfoder, hvortil jeg og alermeeft maae anbefale dem brugte; thi saaledes udmattes den Jord, der bærer dem, mindst, og saaledes bidrage de meest til at forøge Gjødningsen, som er vigtig i ethvert Agerbrug; men allermeeft naar Taleren er om øde Jorders Opdyrkning. Der, hvor Naturens Kræfter saa lidet ere vakte, der behøves især det oplivende Princip. Og da maae jeg erindre, at saavel Rug, som Boghvede og Spergel alle ere udmærket tjenlige for Hornqvæget. Jeg har stedse fundet, at det æder alle 3 nævnte Planter med største Begjerlighed, saalænge de ere i den Vært, som gjør dem skikede for Diemedet; aldrig har noget Hornqvæg hos mig, ei heller, det jeg veed, hos Andre, befundet sig ilde ved at fores med hiine Planter, og Køerne have malket godt og givet reensmagende, feed Melk, hvis Fortrinlighed, som tyk Melk, endog er bleven udmærket af adskillige Personer, der havde Fordom mod Staldforing, og uden at vide, det var Staldforingsmelk, have nydt den i

5te Bindes 3die Hefte. (23)

mit Huus. Vist nok er Spergelen, efter min Erfaring, den fortrinligste af de 3 Planter, betragtet som Foder for Malkesøer, da den frembringer meere og federe Mælk, end de andre To; men derfor fortjene disse ingenlunde at tilfidesættes, deels fordi de derimod levere et større Product, deels fordi de dog, skjøndt ikke i samme Grad som Spergelen, ere fortreffelige, fremdeles fordi Dvæget som Menneſket, elsker Afverling i sin Føde, saa og fordi Rugen kan haveſ paa den Tid, da Spergelen endnu ei er ſaa ſtor, at den kan bruges.

For Heſte ere alle de nævnte Planter mindre tjenlige: Boghvede og Spergel, fordi de fleſte Heſte ei lettelligen falde til at æde dem med Begjærlighed, og Rugen, fordi den ofte opblæſer dem, ſaa at de ſaae Kneb i Livet. — Faar og Sviin har jeg ikke forſøgt at fore med Rug; men begge har jeg foret med Spergel, ſom de æde med Graadighed, og blive fede deraf. Selv har jeg havt $1\frac{1}{2}$ Aars Sviin til en Vægt af 19 Pnd., ſom tildeels om Sommeren havde levet af Spergel, og hos Dyſynsmanden ved Schæſeriet paa Eſrom har jeg ſeet fuldkomment fede Sviin, om hvilke Hr. Juſtitsraad Nielsen, ſaavelſom Eiermanden ſelv, forſikrede mig, at de vare fedede med Spergel allene. En halv Sommer, da jeg fra min øvrige Beſætning havde tilovers, har jeg ſtaldſoret mine Faar med Spergel, og ſeet dem i ønſtelig Stand. Boghvede har jeg ikke givet enten

Faar eller Sviin, da den for begge er stadelig, og forarsager dem et Slags Hudsygdom, der gjør at de uafsladeligen fløe sig, og blive, især Svinene, som rasende. Herom har Hr. Kammerraad Drewsen i Landoec. Tid. 6 B. p. 29:39 og 9 B. p. 356:368 bekjendtgjort høist mærkværdige Erfaringer, som og stadfæstes ved et Brev fra Hr. Christensen, hvilket læses i Landoec. Tid. 7 B. p. 340:348, og ved senere Forsøg anstillede af Veterinairskolens Foresatte, ydermere have viist sig grunde.

Endnu tilføier jeg angaaende Rug, Boghvede og Spergel, som Foderplanter, følgende Erfaringer af danske Landmænd, som derover have meddeelt Efterretninger i L. o. L. Saaledes siger Hr. Lichtenberg i 2det Bd. Pag. 288: "Ei mindre Opmærksomhed (end Rapsæden) fortjener Johannes-Rugen. Naar den saaes nogle Dage før eller efter St. Hansdag, kan den afflaaes til Grøntfoder førend Vinteren og ligeledes næste Foraar." — Og Hr. Mongold siger i 5te Bind Pag. 74: Her foredes fra 17de Maii med Rug først i 8 Dage skaaren med Halm til Hakkelse, og derefter med Rug allene, til den havde sat Ur, den gav guulagtig, velsmagende og feed Melk. — Ogsaa Hr. Gillembourg vidner i 1 B. Pag. 52, at Rug, som han havde saaet i April paa Haugejord, blev skaaren 6 Gange, hvoraf han flutter, at den paa Agerjord vilde kunne flaaes 2 à 3 Gange. Om

Boghvede og Spergel siger Hr. Kammerraad Dal-
 gas 4 Bd. Pag. 309: "unægteligt virke disse Plan-
 ter, især Spergelen, langt bedre paa Melkens
 Frembringelse, end Kløver og Bifker." — Et lig-
 nende Vidnesbyrd afgiver Hr. Mongold i 5 Bd.
 Pag. 75 om Boghveden. — I 4de Bd. Pag. 330
 vidner Hr. Kammerraad Drewsen, at han har
 altid havt Boghveden over 1 Alen høj, naar den
 har været saaet i kraftfuld Jord. Fortrinlig an-
 priser Hr. Assesør Secher den Siberiske Bog-
 hvede 9 Bd. Pag. 405. Ogsaa Hr. Prof. Oluffen
 siger i sin Lærebog i den Danske Landoeconomie
 Pag. 379, at Boghvede er langt vigtigere, som
 Foder- end som Kornplante. Om Spergelen
 hedder det i Hr. Kammerraad Drewsens Afhand-
 ling om Faarefoldning, L. oek. T. 1 Bd. Pag. 48:
 "Jeg er overbevist om, at Spergelen er en Plante,
 der fortjener megen Opmærksomhed. Den er et
 Hjerfkomment Foder, saavel for Kvæg, som Faar,
 og da den groer meget hurtigt, kan den saaes 2
 à 3 Gange i een Sommer. Den tager desuden
 til Takke med en sandet og mager Grund. Og i
 sin Afhandling om raae Jorders Odyrkning i 3
 Bd. siger han Pag. 61: Spergelen, denne saare
 vigtige Plante ved raae og sandede Jorders Odyr-
 kning, er vel bekjendt o. s. v. — og Pag. 62
 tilføier han megen Roes over denne Foderplante,
 der endog kan have til ind i det sildige Efteraar.
 I en To Dages Reise, L. oek. T. 5 Bd., siger den

unævnte Forfatter, at han og har seet Spergelens Virkninger paa et Par Sviin, som tilhørte Dpshynsmanden paa Esrom. I samme Bind Pag. 150 vidner Hr. Sønderup, at have seet de samme Sviin, og at han et Aar har foret 7 og Aaret derefter 11 Sviin, med Spergel, hvilke gaved ypperligt Flest, og at 4 Køer, som holdtes paa Spergel, tiltog betydeligt i Melkning.

Det vilde ikke være vanffeligt her endnu at tilføie adskillige Udlændiges Berømmelser over Spergelen, men da det der lykkes i et andet Climat, derfor ikke altid lykkes med samme Held hos os, troer jeg, at flere Landsmænds Vidnesbyrd, maae gjøre hine overslødige, og derfor forbigaaer jeg disse.

§. 20.

At de anførte Foderplanter, der fortrinligst bruges grønne, dog ogsaa tørrede kunne tjene til at afbøde Fodermangel, er ingen Tvivl underkastet: dersom man lader Rug og Boghvede modnes, da veed enhver Landmand, at Halmen er et Bidrag til Vinterfoder for vore Huusdyr: ogsaa den Spergel, som man lader staae til Frøe, leverer et fortræffeligt Foder, hvorom Hr. Kammeraad Drewsen vidner, L. oet. T. 3 Bd. Pag. 62, som jeg og selv har erfaret. — Dog kunne alle 3 nævnte Planter ogsaa, naar man har tilovers af Staldforings-Urter, slaaes i Blomstretiden, da de afgive et langt bedre Foder, Rugen især for

Heste og Faar, Boghveden derimod for Kær, og Spergelen saavel for Kær som Faar, hvorum Erfaring noksom har overbevist mig, baade hos mig selv og hos andre Landmænd.

§. 21.

Jeg kommer da, efter Priis-Spørgsmaalets Fordring, til disse Planters Dyrkning og Behandling. Og, da jeg stedsse forestiller mig dem helst anvendte til Grøntfoder, taler jeg først og udførligst herom. For at kunne staldføre med Held, og derved vinde den størst muelige Forøgelse i Gjødningen, hvilket særdeles med Hensyn paa øde Jorder, er saa vigtigt, kræves nødvendigt, at man, saa tidligt Omstændighederne tillade, har Grønt at give; at man, naar betimeligt Veir holder med, har det hele Sommeren igjennem, indtil Frosten standser Vegetationen, og at man altid har det i den Væxt, at det med størst Begjerlighed nydes af Dvæget og er dette bedst tjenligt. — Herover er det, jeg endnu bør tilføie nogle Bemærkninger. I denne Anledning kunne efterlæses: "Brev fra en Bonde", L. oek. T. 2B. Pag. 60 og følgende — og Breve samt Afhandlinger om Staldføring af Pastor Rønne, L. oek. T. 5, 145, og Hr. Kammerraad Drewsen 7 Bd. 249 — med Flere.

§. 22.

Det er en af de Indvendinger, som Staldføringens Modstandere især anføre, og som syntes

vigtigst: "at man saa silbigt kan give sine Creature Grønt." Det vedkommer mig ikke her, udførligen at gjendrive denne Indvendingss Gylldighed, hvilket ei er vanskeligt og ofte gjort; men erindre bør jeg, at den allerede maae bortfalde, naar man blot dyrker Rug paa den tilbørlige Maade, for at bruges som Staldforings-Art. Til Diemedets Opnaaelse er det gavnligt, at saae 3 Arter af Rug, nemlig den "hvide", den "brune" og "St. H. Rugen". Den første blader sig tidligst (det var godt at give den, strax efter Udsæeningen, et lidet Overlag af Gødning, hvorved den i velberedt Jord vilde komme lidt før end sædvanligt). Den brune Rug blader sig nogle Dage silbigere, dog tidligere end St. H. Rugen. Naar første Art af Rug bliver saa høi, at den godt kan flaaes, dog førend den gaaer i Ar, bør da begyndes, og dette vil i almindelige Aar skee omtrent midt i Maji, hvilket er tidligere, end man med Fordeel kan tøre ud. (I 1822 skete det endog nogle Steder førend Midten af April). Derefter følger da 2den og 3die Art, hvorom lidt Mere siden. — Man vil med Rugen, som kan bruges indtil den blomstrer, sædvanligen kunne naae til den 15de, 16de Junii. Er Jorden ikke alt for slet, vil det være godt, endnu at have et Stykke med halvt Hvede og halvt St. H. Rug.

§. 23.

Tidligt er der begyndt med Rug: det kom

mer nu an paa at fortsætte. I denne Henseende vil det være nødvendigt, saa tidligt som Jorden kan behandles, at saae det Stykke, der skal følge Rugen, med Spergel; ogsaa her gjør man bedst i at vælge det kraftigste og bedste Stykke, som staaer til Ens Raadighed, at det med Rimelighed kan ventes fremvoret til Midten af Junii Maaned. — Man saae fremdeles, som det nedenfor forklarede, det ene Stykke efter det andet med Spergel, indtil man naaer over Midten af Maii, da man kan blande et Par Potter Boghvede i hver Skjeppe Spergelfrøe, som saaes til Aar (N. ei til Faar), hvilket, isald Foraaret bliver mildt, betydeligen forøger Productet. Imod Enden af Maii kan man med Haab om et godt Udfald, forøge Tillægget af Boghvede-Sæden, og fra Begyndelsen af Junii, om man vil, saae bar Boghvede; dog vil det altid være godt, at saae nogen Spergel paa Boghvede-Ageren, da Spergelen holder sig i Bunden og forøger Foderets Mængde. Længere end til Midten af Julii Maaned, eller nogle faa Dage sildigere, er det ei tilraadeligt at saae Boghvede, i det mindste ei som Hoveddelen af det, der nedlægges i Ageren; thi indtræffer der tidlig Nattefrost, medens den er ung, døer den saa aldeles, at man slet ikke kan vente at saae den fat med Veen. Derimod kan Spergelen, som taaler endeel Frost, saaes til Begyndelsen og stundom til Midten af August Maaned.

§. 24.

Jeg har erindret, hvad der bør gøres, for at fortsætte Sommeren igjennem, indtil det sildige Efteraar. Jeg bør derefter erindre, hvorledes man maae bære sig ad, for at have Foderet i den Væxt, at det ædes med størst Begjerlighed og er bedst tjenligt for Kreaturene. Angaaende Rugen har jeg allerede sagt Noget herom; dog bør jeg tilføie: at man hverken med Rug, eller nogen Foderplante, som kun leverer Blade og ingen Stængler, tør gjøre Begyndelsen saaledes, at der fores med bar Grønt, da Kreaturene ei strax kunne taale saa stærkt et Foder, men det Grønne bør først skjæres i Hakkelse med tørt Foder, for at Kreaturene kunne vænnes lidt efter lidt dertil; man begynder altsaa med et mindre Partie Grønt, som dagligen forøges, indtil det tørre Foer reent bortfalder. Saa bør jeg og tilføie, at man hører op med at bruge første Art af Rug, saasnart den anden Art nærmer sig til at skyde i Vippe, og ligeledes ophøres med denne Art, naar den Tredie vil skyde frem; thi jo yngre og saftigere Foderet er, des begjerligere nydes det og desto tjenligere er det for Dvæget. Bliver der da tilovers af nogen Art, saa slaaes det til Høe paa den Tid, da det blomstrer.

Angaaende Spergelen og Boghveden, som slaes fra Foraarets Begyndelse indtil Augusti Maaned, da er det en Regel, som ikke bør fravige

ges: at det andet Stykke saaes saasnart det Saaede kommer op paa det første, det Tredie, naar det viser sig paa det Andet o. s. f.; thi, kan man og, som Mange gjøre, ved Hunger, tvinge Creaturene, til at æde Foderet længe efter dets Blomstertid, saa ædes der dog ei med Begjerlighed, Dvæget lider derunder, og Køernes Mælk bliver sei og slimet; Spærgelen kan dog, uden at vise kjendelig, skadelig Følge, benyttes længere. Den, der til rigtig Fordeel vil fore med Grønt, maae have dette ungt, friskt og godt; ellers tabe Creaturene, og Mødningen forringes og formindskes tillige, da Gjødningens Qualitet og Qvantitet kommer an paa det Fortæredes Godhed og Mængde, ikke paa Antallet af de Creature, som tælles i Stalden.

§. 25.

For at kunne naae det ovenanførte Maal er det nødvendigt, at man afdele den Jord, der skal besaaes, i saa mange Stykker, som udkræves, for at kunne Sommeren igjennem besaae et nyt Stykke, naar Sæden kommer op paa det foregaaende. — Men her opstaaer da først det Spørgsmaal: "hvormange?" og derefter: "hvor mange Creature der kunne ventes staldforede paa et vist Areal?" Hverken det Første eller det Sidste kan ubetinget besvares; thi det kommer for en stor Deel an paa den Kulturgrad og Kraft, man allerede har opnaaet. — Kan Jorden kunns ventes at

give een Afgrøde i samme Sommer, maae naturligviis Antallet af Stykkerne være ligestort med Antallet af de Gange, man tænker at saae. Det er altsaa for det første 3 Stykker til Rug, og naar man begynder at saae i April og ender i Begyndelsen af Augusti, da omtrent 9 Stykker for det, der videre skal saaes; altsaa 12 Stykker, thi, den ene Tid med den anden regnet, kan antages at der gaaer 14 Dage bort imellem hver Saaening i Foraaret og om Sommeren. — Er Jorden derimod bragt saa vidt, at den kan bære 2 Afgrøder i een Sommer, eller kan man tillægge den nye Kraft ved at folde eller gjødske efter første Afgrøde, da bortfalder en Deel af disse Nummere; thi de 3 Stykker, som have baaret Rug, saavelsom de 2 første Stykker, der saaes i Foraaret, kunne tids nok frembringe denne anden Afgrøde, kun at de saa hastigt som mueligt, efterat den første Afgrøde er nedhugget, pløies og besaaes anden Gang.

Hvad Qvægtallet, som kan staldfores af et vist Areal angaaer, da kommer det ligeledes an paa Jordens Kulturgrad og dens forhaanden værende Kraft. Er den endnu saadan, at den kun lover een Afgrøde i een Sommer, da maae man vel regne 1 Tønde Land for hvert stort Kreatur, som derpaa skal staldfores. Kan den derimod antages at ville give 2 Afgrøder, saa kan, i et nogenlunde godt Aar, et stort Kreatur fores af en halv Tønde Land.

§. 26.

Skjøndt jeg ikke bør skrive en Agerdyrkningslære, maae jeg dog her endnu, deels fordi det ligger i det opkastede Spørgsmaal, deels fordi ikke alle Landmænd kjende Omgangsmaaden med Spørgel, Staldforing &c., tilføie nogle faa Anmærkninger. — Angaaende Spørgelen maae jeg nemlig erindre, at dens Frøe ingenlunde bør dybt nedharves, men ikkuns, efterat Ageren er vel tilberedt og jevnet, letteligen nedbringes; Tromlingen maae helst opsættes til Ageren grønnes, da ellers Vinden lettere blotter Frøet. Jevnt og tykt bør og dette Frøe saaes, og da det er let at avle i Mængde, er der des mindre Grund til at spare paa Udsæden. Ikke under, men vel over $1\frac{1}{2}$ Skp. Frøe paa en Tønde Land, vilde jeg tilraade. — (Angaaende at avle Frøet kan eftersees Landøef. Tid. 3 B. Pag. 63 og følgende). Ogsaa i Henseende til Rug og Boghvede, som saaes for at høstes til Grøntfoder, bør det iagttages, at der saaes tykkere end ellers, da jo Hensigten er, at avle Overflødighed af Blade og Straa, jo finere jo bedre. Af den hvide og af den brune Rug vilde vel 10. à 12 Skp. og af St. H. Rugen 5 à 6 Skpr. pr. Td. Land være nogenlunde passende, ligesom man vel og tør saae indtil 4 Skpr. Boghvede paa en Tønde Land, naar man ikke agter at avle Kjerne, men kuns Foder.

I Henseende til Forets Afflaen og Hjem-

førelse for at bruges, maae jeg endnu bemærke, at det bør slaaes 2 Gange daglig og strax hjemføres for at bruges; thi friskt og grønt skal det være. Iøvrigt maae jeg kun henvise til de citerede og flere Afhandlinger om Staldføring, hvis væsentligste Hovedposter jeg dog nævner, og disse ere: den største Omhu for Reenlighed og godt Lusttræk, samt for, at der gives ad Gangen Tid og at der gives ofte, indtil henved 30 Gange i de længste Dage.

§. 27.

Vil eller kan man ikke staldføre, eller har man tilovers af de nævnte Foderplanter, og man vil høste dem til Høe, da er det allerede forhen anmærket, at den rette Tid til at afflaae dem er, naar de staae i fulde Blomster, da de give den største Overflodighed af et godt Foder for Creaturene om Vinteren, og angaaende Høsten, da iagttages de samme Regler, som ved Høehøst i Almindelighed; kun maae jeg bemærke, at Spergelhøet gjerne kan sættes i Stak, førend det er saa fuldkomment visnet, som andet Høe behøver at være, da det ikke skader om det tager nogen Varme, kun det adsplittes igjen og taber sin Varme, førend det sættes i Huus. — Hvad Spergel der avles saa sildig paa Aaret, at det ei kan tørres til Høe, sættes paa Ageren i smaa Stakke eller Bunker og hjemføres efterhaanden for at opføres grønt. I nogle Aaringer kan dette endog

ſkee indtil Begyndelsen af December, Landoecon.
Tid. 3 B. Pag. 62.

§. 28.

Dersom man endnu, i Begyndelsen, ei er kommen saa vidt, at man kan ſtaldfore, og man har kunſ Spergel og maaſkee nogen Rug, ſom man ei vil gjøre til Høe, da gaaer det, ſom jeg og i det foregaaende har erindret, meget vel an, at lade Afgrøden fortære paa Ugeren, og ſaavidt dette ſkeer ved Faarefoldning, er ſaadant ſærdeles fordeelagtigt for Ugeren. — Man kan da, ſom ſagt, holde ſine Faar i Flyttefolde, hvilke flyttes ſaa ofte, ſaa de have afædt det Grønne, ſom de kunne naae, hvortil der udfordres et Menneſke, ſom med Nøiagtighed paſſer Flytningen i rette Tid (See L. oek. T. 1 B. Pag. 5 — 46. — 3 B. 28. — 72 af Hr. Kammerraad Drewſen og 5 Bd. Pag. 163 — 168 af Hr. Paſtor Blicher). Eller og man ved Hjelp af en Schæferhund vogter Faarene paa ſaadant et Stykke, ſom de kunne opæde i Haſt og da atter giver dem et nyt Stykke for, hvilket gaaer fortreffeligt an, naar Hunden er afrettet og Vogteren kunſ har den ringeſte Opmærkſomhed. Den rette Tid til at benytte det Grønne paa een af diſſe Maader, er for Spergelens dens Blomſtertid, men for Rugen den Tid, naar den har begyndt at ſkyde Stængler (førend diſſe blive for ſtore), da Faarene reent afæde, hvad der gives til Priis for dem.

Men, dersom en af disse Maader skal betale sig, da maae Faareflokken ikke være ubetydelig, efterdi der udfordres et Menneskes bestandige Nærværelse. At folde eller vogte 20, 30 eller 40 Aar betaler sig vist ikke, og da maae man, om det Grønne skal afædes paa Stedet, gribe til Tøiring, som enhver kjender.

§. 29.

Egentligen troede jeg, at burde tale om de lette Jorder, fordi Spørgsmaalet selv nærmest ledede til Tanken om saadanne, og det hører til de sjeldnere Tilfælde, at træffe paa stærke Jorder, som ligge øde. Dog, jeg har nævnet disse i det Foregaaende og sagt et Par Ord om deres Dyrkning, hvorfor jeg her ikke heller ganske vil forbigaae, at tale lidet om Afgrødens Anvendelse. — Jeg har i 11 §. erindret, at der af disse Jorder helst maae, foruden Kartofler, tages Bikker, Billehave eller andet Blandfoder, og derefter Kløver med Græs. — Overbeviist ved Erfaringen, at alle de anførte Sæd-Arter, saavelsom Kløver og Græs, ere ypperlige til Staldfodring, og ligesaa overbeviist om dennes Hensigtsmæssighed, kan jeg ikke andet end foreslaae samme Anvendelse af de stærke, som af de lette Jorders Afgrøde, indtil man naaer det Maal, at de, uden Forbindelse med et ældre Jordbrug, kunne drives for sig selv, da der naturligtvis tillige maae tænkes paa Sædeavl og Winterfodring. — Og, for at kunne be-

gynde sin Stalbforing paa disse Jorder, vilde jeg vove, efter første Bille-Afgrøde, at saae et eller to Stykker med Rug, et Stykke med Blanding af Rug og Hvede, og endelig et Stykke med Hvede. — At denne Sidste, naar Jorden er vel beredt og har nogen Kraft, lover en taalelig Afgrøde paa stærke Jorder, det er bekjendt nok; men ogsaa Rugen torde give Noget, især som Grøntføder. — I Henseende til Afdeling og Tid, at saae, gjælder hvad jeg har sagt om de lette Jorder, undtagen for saavidt at disse, naturlig bedre, Jorder, snarere ville tillade, at man tager to Afgrøder Grønt i een Sommer, at man altsaa tidligere kan gjøre Afdelingerne større og færre, samt forsøge Antallet af de Creature, som skulde holdes paa dem.

§. 30.

Endelig maae jeg erindre, at jeg i det Foregaaende altid har foreslaaet Stykkerne, ved Rotationens Ende, udlagte med St. H. Rug, Klsver eller Græs. St. H. Rugen er, paa de lette Jorder, en ypperlig Plante, især til at forsøge Productet af Foring, og det uden nye Kraftanstrengelse. Jeg veed af Erfaring, at den kan saaes med andre Planter's Frøe, være sig med Havre, Billehavre, Byg, Boghvede eller Spergel, fra Slutningen af Martii til silbigt paa Sommeren, fra 3 til 5 Skpr. pr. Td. Land, og, naar man kun (hvad den tidligsaade angaaer) sørger for, at den ei i første Aar gaaer i Ar, yder den,

endog paa meget flette Torber, en taalelig Afgrøde. — Med denne St. H. Rug og den Kløver, samt det Græs, som fremkommer paa de udlagte Stykker, maatte man komme Staldforingen til Hjelp, saa vidt de, dertil nærmest bestemte, Stykker, maatte behøve Bistand. Hvis ikke, eller hvis man ei staldforer, da maatte sliq Afgrøde høstes til Høe, thi man bør ei af Begjerlighed lade sig forføre til at udtømme Jordens sidste Kraft.

Anhang med Hensyn paa Haandværkere
eller Andre, som ville boesætte sig paa
øde Jorder og opdyrke smaa Lodder.

a) **J** Henseende til Grundsætningerne for Jor-
dens og dens Afgroders Behandling og Anven-
delse, kan jeg ingeniunde tilraade dem, der saa-
ledes boesætte sig paa øde Jord, og opdyrke
smaa Huuslodder, at gaae anderledes frem,
end efter de foreskrevne Regler. — Kunns bør
jeg paa nye, og mere indtrængende advare dem,
at de ikke lade sig friste til at tage flere Afgro-
der, end foreslaaet er af deres Jord, eller at
ville høste moden Sæd, hvor de kunns burde
høste Grøntfoder eller Høe; thi hjælpe de sig og
ud af et Aars Trang, saa fordærve de derved
deres lille Lod saaledes, at den siden slet Intet
yder dem.

b) Da deres Lodder ere smaa, kunne og bør de
helfst i Aftentimerne grave det lidet Stykke, som
aarligen optages, og ei forsøge deres Udgifter
ved at leie Heste og Ploug andensteds fra.

c) Det maae derimod antages, at de i Førstningen kjøbte noget Foder, for at kunne overvintre deres Faar og maaskee holde en Koe. De samle saaledes strax i de første Aar nogen Gjødning og kunne derfor, især da Jorden og er gravet, i den næstfølgende Sommer allerede avle nogle Kartøfler, hvilket ingentunde bør forsømmes; thi dersom disse tilligemed Spergelen kunne spares til Vinteren, saa ere de istand til den følgende Vinter at forøge deres Faareslok og at gaae frem med mere Kraft.

d) Jeg antager, at de i Efteraaret indtage deres lille Lod og grave 3 Skpr. Land; de bygge tidlig i Foraaret deres Huus og medbringe 6 Faar med 4 Lam. I 180 Dage vil denne Faareslok være nogenlunde tilstrækkelig til, ved Natfolding, at gjødfe de 3 Skpr. Land. I April Maaned kan altsaa paa denne Maade gjødfees lidt over en halv Skp. Land, som da, uden videre Gravning, besaaes med et Par Potter Spergelsfrøe, der nedhakkes med Rive. I Mai vil dette kunne skee med et andet, i Junii med det 3die, i Julii med det 4de og i Augusti med det 5te Stykke, og saaledes ville omtrent de 3 Skpr. Land have frembaaret en Spergel-Afgrøde, som, høstet til Høe, kunde regnes for et Par Læs nærende og hypperligt Foer, men da i det mindste sidste Stykke vanskeligt vil kunne tørres, og derfor maae bruges grønt,

sætter jeg kun 1½ Læs. — (Maaskee gave de 2de førstsaaede Stykker dog endnu en Spergel = Afgrøde, og da blev en Forøgelse af Høe at vente) — For disse 1½ Læs Høe torde vel, naar man endnu købte Winterfoer til sin ældre Besætning, endnu tillægges 3 Faar. — Man grov da i Efteraaret paa nye 6 Skpr. Land, af hvilke de 4 ville kunne natfoldes og behandles paa samme Maade, som de foregaaende 3 Skpr. Land, og de 2 Skpr. ville kunne klatgjødsles af den Gjødning, som er samlet om Winteren. Man torde altsaa af dette nye Stykke regne paa et Par Læs Høe og 12 à 16 Tønder Kartøfler — og endda havde man de 3 Skpr. Land, som forrige Aar vare optagne, hvoraf endnu i det ringeste 1½ Skp. kunde klatgjødsles til Kartøfler, og de øvrige 1½ Skp. besaaes med Boghvede og St. Hans Rug. Og der kunde saaledes endnu ventes en halv Snees Tdr. Kartøfler og en Maanedes Grøntfoder for Koen, hvorved Møddingen kunde forøges og endnu et Par Faar kunne tillægges. De 1½ Skp. Land, som havde baaret disse Kartøfler, skulde da besaaes med Spergel, og saavel som de 1½ Skp. Land, som have St. H. Rug, tillige besaaes med Raigræsfrøe og udlægges. — Med det andet Numer eller de 6 Skpr. Land blev der at fortfare, som med det første Nummer, og et nyt, saa stort som man kunde natfolde det, optages. — Jeg

tør da haabe, at man i det 3die Aar vilde selv
 avle det fornødne Foder, og tillige have Til-
 strækkeligt af Kartøfler til Menneſte- og Kvæg-
 føde. — Kunſt maatte man ikke, førend i an-
 den Dmgang, tænke paa at avle moden Sæd,
 det maatte i det Høieſte være lidt Boghvede. —
 I denne Henſeende, ſom iøvrigt, ville de ſmaa
 Lodders Dyrkere aldeles rette ſig efter, hvad
 her forhen er ſagt.

Udsigt over Landhuusholdningssekskabet's Forhandlinger fra 1ste Julii 1821 til ultimum Junii 1822.

Hans Majestæt Kongen har i Aaret 1821 allernaadigst overdraget Selskabet, at foranstalte tilveiebragt en fuldstændig Oversigt over Landvæsenet og Agerdyrkningsens Tilstand i de danske Provindser, ved at omsende følgende af Selskabet i denne Hensigt udkastede og af Hans Majestæt befaldte Spørgsmaale.

I.

Hvorledes ere Jorderne beklafne? saavel Jordemon som Underlag? høie eller flade? jevne eller bakkede? lide Jorderne af skadeligt Vand? kunde Vandingsenge anlægges?

2.

Findes der Kilder, Indsøer? er Vandmassen i disse i de senere Aar betydeligen aftagen? hvad menes Aarsagerne dertil at være? har man udtørret Søer eller Mojer?

3.

Hvorledes er Klimatet? tørt, fugtigt, koldt, luunt ic.?

4.

Hvorledes er Udfistningen? Ere Jorberne meget udparcellerede? hvilke Følger har det havt? i Henseende til Folkemængde, Dyrkning, Tillæg af Kreaturer ic. cc.?

5.

Hvilken er den almindelige og meest gjængse Dyrkningsmaade? hvilke Ufveigelser gives derfra? Bruger man Kobbeldrift med reen Brak, eller Bereldrift med Brakfrugter? hvad dømmes derom? Er nogen betydelig Deel af Jorder ublagt til varigt Græsland?

6.

Gjør Sommerstaldfodring Fremgang? hvilke Indvendinger gjøres derimod?

7.

Anvendes Kalk, Dynd, Mergel, eller kunstige Gjødningsmidler? har man gjort Forsøg med, at brænde Grønsværen, saavel paa Agre, som Enge? Virkningerne deraf? hvorledes var det Jordsmon, hvorpaa Brændingen fandt Sted? leret, mergelagtigt, sandet eller tørvagtigt?

8.

Bruges ogsaa Stude til Markarbeide?

9.

Hvorledes ere Agerdyrkningsredskaberne? erkjendes Svingplovenes (de saakaldte engelske Ploves) Fortrin-

lighed? Ere de nyere arbejds sparende Redskaber bekjendte og benyttede?

10.

Er der raar eller uopdyrkede Jorder? optages disse til Dyrkning? paa hvad Maade? under hvilken Sæds følge? og med hvad Held? Har man, forsaavidt Dyrkninger have været foretagne, uden at staae i Forbindelse med allerede organiserede Udsædbrug, brugt Heste eller Stude som Arbejdsdyr? og har man til Besætning fornemmelig valgt Hornkvæg eller Faar?

11.

Sørge Ugerdyrkerne for at skaffe sig god Sædsæd?

12.

Dyrkes mindre almindelige Sædarter, Foder- og Handelsplanter?

13.

Spores Sygdomme hos Kornet? Rust? Brand? har man paalidelige Erfaringer om Aarsagerne dertil?

14.

Har man nogen bestemt Regel om den Grad af Modenhed, Sæden bør have, naar den skal høstes, for at blive bedst Handelsvare?

15.

Hvortledes ere Kornvarerne beskaffne? sørges der for deres Rensning? er der paatænkt nogen Foranstaltning til deres Lørring? til deres videre Forædling?

16.

Er Producternes Affætning forbunden med Vanskelighed, saasom af Mangel paa gode Torve eller Udsækningssteder?

17.

Opgive Bønderne endnu Tvret? eller holdes der over Markfred? reises nyt Hegn, og vedligeholdes det gamle?

18.

I hvad Tilstand er Kvægavlen? saavel ihenseende til Kvægets Beskaffenhed, som Antal, efter Gaardens Areal? Give Maltkøer eller Fedeqvæg størst Fordeel?

19.

Er Hesteavlen i Til- eller Aftagende? Aarsagerne dertil?

20.

Udbreder den finuldede Gaareavl sig? er Gaarefolbning i Brug? Staldfodres Gaarene nogetsteds? er den indenlandske Gaarestamme i Til- eller Aftagende?

21.

Udbreder Havedyrkningen sig, hvor store ere de haver, Bønderne i Almindelighed anlægge eller have anlagt?

22.

Gives der i Eggen Skov, som kan afgive Brændsved og Savntræ? eller nye Skov anlæg? Tørvestjær til egen Forbrug eller til Salg? Tænkes der paa Plantninger af vilde Træer, saavel til Hegn, som i fluttede

Plantninger paa 2, 3 til 4 Skjepper Land, til Gavn træ og Brændsel?

23.

Er Huusflid en i god Fremgang? ere dens Frembringelser kun til egen Brug eller ogsaa til Salg? Hvorledes kunde Huusfliden opmuntres, for at Varerne kunde gaae mere i Handelen?

24.

Findes der ubmærkede Agerdyrkere i Egnen? baade af de større Godseiere og mindre Gaardeiere, i og udenfor Bondestanden? hvad have de udrettet?

25.

Er der noget oeconomisk Selskab i Egnen? hvad virker dette?

26.

Er Eiendommenes Priis i Stigen eller Falden? Findes arbejdsløse Mennesker? hvor stor er Arbeidslønnen? kunne Beboerne have Vi-Næringsveie udenfor Agerbruget, f. Ex. ved Kalkbrud, ved Bearbejdning af gode Leersorter til brændte Varer, eller deslige?

27.

Hvilke Dele af Landbruget, fortjene, efter Local- og Tids-Omfæendigheder, især anbefaling? fortjener den animalske eller vegetabiliske Production Fortrinnet? af den første igjen enten Dvæg- eller Faareavl, eller Hesteopdræt? hvilke Værter enten til Sæd, Foder eller Handel, kunne med meest Fordeel dyrkes?

28.

Gives der i Districtet noget særegent, som for andre Egne kunde gavne til Efterfølgelse eller Advarsel?

29.

Hvad ansees i Almindelighed for, at kunne gavne Egnen med fortrinligt Hensyn til dens Localitet?

Den lykkelige Udførelse af ovennævnte, til et almeennyttigt Diemeed sigtende Foranstaltning beroer fortrinligen paa et heldigt Valg af dem, ved hvem disse Spørgsmaal skulde erholdes besvarede. For overalt at udfinde Mænd, der besidde landøkonomiske Indsigter, og som kunde formodes, af Interesse for Sagen at ville paatage sig dette Hverv, tilfrev Selskabet først samtlige Overøvrigheder i Danmark, om at meddele deres Forslag til deels i hvilke Districter Landet meest passende maatte være at inddele med Hensyn til Efterretningernes Indsamling, og deels hvilken i ethvert District boesat Mand, i eller udenfor Embedsklassen, kunde anmodes om at besvare Spørgsmaalene. Efterat Selskabet herom havde modtaget Overøvrighedernes Formening, har det derpaa udfærdiget 108 Breve saaledes lydende:

Efter en Kongelig Befaling af 1810 skulde Rensetekammeret een Gang aarligen forelægge Hans Majestæt Kongen en tabellarisk Oversigt over Tilslaaeningens Tilstand i det forbigangne Aar; hvorledes og hvorvidt de hidtil mindre almindelige Sædarters, Foderurters og Handelsplanterets Dykning udbreder sig, hvorvidt

en Deel af Kjøbstædjerder anvendes til fidsmelbte Dyrkning, med mere, som kunde vise Agerbrugets Tilstand og Mangler, angive Aarsagerne til disse og Midlerne til at raade Bod derpaa, alt i Følge de Efterretninger, som fra Amtmændene besangaaende aarligen indsendes. Disse Oversigter bleve hvert Aar tilsendte Landhuusholdningssekskabet, for at dette kunde kundgjøre hvad det deraf fandt for godt, eller deraf tage Anledning til i Tiden at indkomme med Forslag, saavel om Tabellernes bedre Indretning, som om Realisationen selv, som de indeholdte.

Det er i og for sig klart, og stadfæstet ved Erfaring, især ved Storbritanniens Exempel, at en saadan Foranstaltning, naar det lykkes at faae den hensigtsmæssigen udført, leder til gavnlige Resultater. Sekskabet bemærkede derfor, ved i Aaret 1820 at indsende til Hans Majestæt et Forslag derom, at det er indlysende, at nøiagtige Efterretninger om Agerdyrkningens Tilstand i Landets forskjellige Egne, ere ikke blot for Statens Embedsmænd nyttige ja nødvendige, men at deres Kundgjørelse kan for den landbrugende Klasse i Almindelighed være meget gavnlig, ved at henlede Agerdyrkerens Opmærksomhed paa Fremskridt og Forbedringer i deres Næringsvei, ikke mindre end paa uuelige Misgreb; ligesom flige Efterretninger ogsaa kunde levere sikke Data til Agerdyrkningens Historie i Fædrelandet. Da det imidlertid, som Erfaring noksom stadfæster, er vanskeligt, at faae flige Efterretninger, naar de skulle være paalidelige og forfattede med Sagkundskab, saa

maatte man indskrænke sig til de allervigtigste Gjenstande. Det, man om dem ønskede at vide, fremsattes i Spørgsmaale, som omsendtes til Vedkommende, og hvorpaa de indsendte deres Besvarelser, der ikke bleve at affatte i nogen tabellariisk Form, som mindre passende til dette Anliggende. Da Hensigten hermed var, at gavne det Almindelige, saa vilde et kort Svar af Ja og Nei ikke være tilstrækkeligt, men Svarene maatte have praktisk Tendens, angive Aarsagerne, hvorfor Stillingen nu er saaledes, Folgerne deraf, og hvis disse ere flette, Midlerne til at raade Bod paa dem. Derhos maatte det staae Besvarerne frit for, hvis i deres Egn een og anden Mærkelighed fandt Sted, som ikke kunde omhandles under noget af de opgivne Spørgsmaale, da derom at meddele deres Beretning og Mening.

Fremdeles bemærkede Selskabet, at da de fleste af disse Gjenstande paa de fleste Steder i en Deel Aar ere i det ene Aar som i det andet, saa vilde den bestandige Gjentagen hvert Aar være trættende for Meddelelserne, fløvgjøre Interessen for Sagen, og ikke føre til noget nyt Resultat. Naar man derfor havde faaet de opgivne Spørgsmaale godt besvarede fra alle Landets Egne, saa skulde de i nogle Aar i det mindste i de første 10, ikke gjentages; men da det vel var mueligt, at man i det første Aar ikke fik dem alle hensigtsmæssigen besvarede, eller fra alle Egne, saa maatte man i det andet Aar søge at faae det indhentet, som i det første Aar savnedes, ligesom ogsaa at faae det besvaret, som

de indkomne Svar kunde give Anledning til at spørge om.

Endeligen tilføiede Selskabet, at hvis det skulde befindes, at det fremdeles var nyttigt at indhente aarlige Beretninger af et mindre Omfang, saa kunde de blive som Supplementer til hine, og indskrænke sig til temporaire Gjenstande og mulige Forandringer i den eengang i de større Efterretninger meddeelte Status quo.

Til begge Slags Spørgsmaale fremlagdes derhos allerunderdanigst Forslag.

Det Kongelige Rentekammer bifaldt disse Yttringer, og Hans Majestæt befalede derpaa, at Landhuusholdningselskabet skulde indhente, bedømme, ordne og kundgjøre Besvarelsene paa de hermed følgende Spørgsmaale, samt vælge og instruere de Mænd, som fra de forskjellige Egne kunde meddele de forønskede Oplysninger; hvorimod Rentekammeret, fremdeles som hidtil, igjennem Amtmændene skulde aarligen indhente Efterretning om Høstens Udsald, Agerbrugets Fremfærd, Heste- og Kvægavlens Tilstand, og deslige.

I Følge af denne Kongelig Befaling, tager jeg mig den Frihed at henvende mig til N. N. med Anmodning om, at De, af Interesse for et saa almeennyttigt Foretagende, ville være uleiligt med, i Overeensstemmelse med de i det Forestaaende fremsatte Regler for Arbeidet, at meddele Selskabet Besvareller paa de i Bilaget indeholdte Spørgsmaale, forsaavidt N. N. District angaaer.

Det District, for hvilket Enhver er anmodet at meddele Efterretning, indbefatter paa de fleste Steder et Herred, paa enkelte Steder ere Districterne af et større eller mindre Omfang, og i nogle Egne, hvor flere dygtige Landmænd, findes, ere disse anmodede at sammentræde for i Forening at afgive Besvarelse paa Spørgsmaalene, forsaavidt deres District angaaer. Senere har Selskabet, igjennem de offentlige Tidender ladet ovenanførte Spørgsmaale komme til offentlig Kundskab, og opfordret Enhver, som maatte føle Kald og Lust dertil, at meddele Selskabet Oplysninger i den Henseende.

* * *

Hvorvidt man indtil Foraaret 1820 var fremfærdet med det i Aaret 1818 under Selskabets Bestyrelse paabegyndte Skov anlæg paa Amager, er forhen anmeldt. Fra 1ste Mai 1820 til ult. Mai 1821 blev paa den under Cultur indtagne Strækning endnu udplantet: 5815 Stkr. canadisk Poppel, 110 Stkr. Balsom Poppel, 11,500 Stkr. Ask, 1900 Stkr. Alm, 3300 Stkr. Birk, 5,000 Stkr. Ahorn, 105,000 Stkr. Gran og 30,000 Stkr. Bøg, ialt 162,625 Planter; desuden blev stuet mest af canadisk Poppel, 50,000 Stkr. En stor Deel af disse Planter anvendtes til Udbedring af de i de to første Aar beplantede Strækninger. I det følgende Aar, eller indtil Foraaret 1822, udplantedes: i alt 65,754 Stkr., hvoraf Gran og

Aff udgjorde de to Trediebele. Af Pii og Popler blev stukket 13,000 Stkr. og af Hyben, Hvidtorn og Hylde udsaaet en Tønde.

Det er at beklage, at Veirliget, især i de to sidste Sommere ingenlunde har været heldigt for Anlægget, da vedvarende Tørre deels har forsinket og deels ganske standset mange af de unge Planter i deres Væxt, saa at man har været nødsaget til, at anvende nye Bekostning paa Efterplantninger.

* * *

I Efterretningen om Selskabets Forhandlinger indtil ult. Junii 1821 anmeldtes, at 12 Bønderkarle, som ifølge Hans Majestæt Kongens allerhøieste Tilladelse, ere fritagne for at udskrives til den staaende Hær, for af Selskabet at foranstattes oplært i et forbedret Agerbrug, bleve til 1ste November 1820 valgte og ansatte hos forskjellige Landmænd. Til November 1821 fandt følgende Omfløtninger Sted med disse Karle.

Karlenes Navne.	Husbondernes Navne.
Hans Rasmussen af Herlufsholm, Sorø Amt.	Inspecteur Conradsen paa Bidstrupgaard.
Christen Jensen Svorum af Blegvad, Randers Amt.	Gaardmand Søren Jensen Klarikon i Hersleb ved Roeskilde.
Rasmus Pedersen af Roden, Weile Amt.	Forpagter Bodenhoff paa Bidstrupgaard.

Peder Therkildsen af Binde- lef, Veile Amt.	
Frands Mortensen af Binde- ved, Veile Amt.	Landvæsenscommissair Dal- gas paa Aldebertsminde ved Veile.
Niels Pedersen af True, Aarhus Amt.	
Hans Christensen af Balle- rup, Kjøbenhavns Amt.	Auctionsdirecteur Lemvig.
Jens Andersen af Vesterhø- singe, Svendborg Amt.	Pastor Krarup i Veirum.
Peder Hansen af Fraugde, Odense Amt.	Samme.
Hans Nielsen af Gundsøe- magle, gl. Roeskilde Amt.	Krigsraad Sjelstrup til Ein- dinggaard ved Holstebro.
Jens Christensen, Sandrup af Fostergaard, Ringkø- bing Amt.	Directeur Holten til Krab- besholm.
Lars Pedersen af Gudman- drup i Odsherred.	Udsbruger Jørgen Knud- sen paa Frederiksberg

* * *

Efter allerhøieste Befaling anmodede det Kongelige Rentekammer Selskabet om at foranledige Forsøg anstillede, som kunde føre til et sikkert Resultat angaaende den skadelige Indflydelse, som Berberisserne formenes at have paa Cerealierne. Endskjøndt Selskabet ofte har fundet sig opfordret til, at meddele det Offentlige sin Formening om denne Sag, troer det dog ikke, at det vil være oversflødigt, her at indrykke det Svar, som Sel-

ffabet, under 19de Jan. 1822, har afgivet paa Rentekammerets Anmodning:

Landhuusholdningsseffabet har ikke havt Anledning til at forandre sin Mening om Oprindelsen af Rusten paa Planterne, den nemlig: at den foranlediges ved en Sygdoms-Tilstand, der kan frembringes, saavel ved Aargangens Bessaffenhed, som ved baade Mangel af, og Overflodighed paa Næring, af hvilken sidste Omstændighed følger for geil Væxt. Derfor ere de Cædplanter, der vore paa Møddinger, næsten uden Undtagelse, angrebne af Rust. Berberisserne kunne altsaa i det høieste ansees som Værter, der, naar hine Betingelser hos Sygdommene finde Sted, kunne bidrage til deres Udbredelse; men hverken som den eneste Aarsag eller som Hovedaarsagen.

De Jagttagelser, som her i Landet i den Anledning have fundet Sted, afgive ingen rene Resultater og de, som findes i *Annales de l'agriculture française* (2de. serie Paris 1818. p. 235. &c) ere af samme Natur, og have endnu mindre Vægt end vore egne, da de ere gjort i et, fra vort ved Clima saa forskjelligt Land.

I de to sidste Aar har man desuden ikke mere hørt Klage over Rusten, og følgerig heller ikke mod Berberisserne, ja, Selskabet har endog positive Efterretninger om, at Rugen i disse Aar ikke har været rusten paa de Steder, hvor ellers mest klagedes derover, uagtet Berberisserne ikke ere udryddede, ligesom det med Visshed veed, at Rusten forhen har vilst sig, hvor ingen Berberisser findes.

Selskabet formener derhos, at det ikke er raadeligt, ved Opfordring til Forsøg, atter at bringe en Sag paa Bane, som synes hos os at ville henhøe af sig selv, og som i modsat Tilfælde kunde føre videre end ved første Diekast synes. Blev Berberisserne engang ved et Lovbud udryddede, saa maatte den Mening, især hos almeen Mand, at Rusten er en Sygdom, der kan forplantes til Sæden fra andre Værter, blive saa rodfæstet, at naar Rusten endda ikke forsvandt, vilde andre Værter blive mistænkte istedet for Berberissen, og disses Udryddelse da forlanges. Saaledes have vi jo allerede hørt, at mod den ypperlige canadiske Poppel, dette Træ, der udmærker sig ved sin hurtige Væxt, og sit til flere Ting meget gavnlige Væb, allerede føres lignende Anke som mod Berberissen; og hvem kan forudsee, hvilke Træer eller andre Værter, der tilsidst kunde mistænkes?

* * *

I Efteraaret 1821 modtog Selskabet fra Hr. Landinspecteur Gudme i Kiel et i det tyske Sprog udgivet Skrift indeholdende hans Anskuelse af Udskiftningen i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen, og hans Forslag desangaaende, isærdeleshed med Hensyn til de Kielske Byejorder. Ved at takke Forfatteren for Indsendelsen af dette Skrift, yttrede Selskabet, at ligesom Gavnligheden af Udskiftningen almindeligen erkjendes, saaledes kunde der vel neppe, hvad Kieler Jorderne angaaer, være Tvivl om, at dens Tværksættelse for-

trinligen her maatte ønskes, da man kan antage, at Byejorder ere de, af hvis Udskiftning man især maa kunne love sig de største Fordele, da Midlerne til deres særdeles kraftfulde Dyrkning ei kunne fattes, endog med Hensyn til Frembringelsen af saadanne Værter, som under andre Forhold, ofte med Bønsfælgighed kunne dyrkes af Mangel paa den fornødne Gjødningsmasse.

* * *

Selskabets Medlem Kammerjunker Rawert indgav et Forslag, som sigtede til at gjøre Selskabets Modellsamling almeennyttigere, ved at anvende en større Sum aarlig, end nu skeer, til dens Forøgelse, og ved at erholde et større og bequommere Locale dertil, end det vel indskrænkede, som nu havees. Efter Kammerjunkerens Plan vilde aarligen blive at udrede en Sum af 1600 til 1700 Rbdlr. og rimeligviis endnu mere, til Modellens Indkjøb og til Lønning for dem, der skulde forevise Samlingen, og have Tilsyn med den, m. m. — Selskabet kunde ikke andet end erkjende, at det Locale, som nu for Tiden benyttes til dets Modellsamling, ikke svarer til det, man til denne Brug ønskede at indrømme, og at den Nytte, som er tilsigtet ved Modellernes Anskaffelse formedelsst denne Omstændighed bliver mindre, er unægteligt. Men naar Selskabet endog, som Kammerjunkerens har formodet, kunde i en offentlig Bygning, forskaffes en bedre Leilighed for Modellsamlingen, og om end, som dog neppe turde haas-

bes, andre offentlige eller private Fonds vilde yde Selskabet Bistand til at fuldstændiggjøre Samlingen, saaledes at den aldeles kunde svare til sin Bestemmelse, saa forudsaae man dog, at Forslagets Udførelse vilde fra Selskabets Side kræve en Udgiwt, som meget oversleg den Sum, Det, efter sit Formaal, kan anvende paa denne Green af sin Virkefreds. Det sandtes derfor rettest, indtil videre ikke at indlade sig i dette, efter Sandsynlighed, vovelige Foretagende, men, som hidindtil, at indskrænke sig til, saavidt Selskabets Evne tillader det, at anskaffe Modeller af erkjendte gode Maskiner og Redskaber, og søge, saameget mueligt at gavne det Offentlige, ved at lade Samlingen forevise for Enhver, der ønsker at gjøre sig bekjendt dermed.

* * *

I et Par Aar har Selskabet, ved at udlove et af sine Agtelsestegn, søgt at opmuntre Landmænd til at anstille sammenlignende Forsøg, som kunde lede til at erholde bestemte Regler for Saaeforsets Mængde paa et vist Areal. Dog har Selskabet hidtil kun modtaget een Beretning om denne Gjenstand, nemlig fra Møller Hans Wulff i Nebel Mølle ved Rolding. De Erfaringer, som han har gjort, hidrage til at stadfæste den, visnok af kyndige Landmænd allerede erkjendte, Sandhed, at det er høist skadeligt at saae tykt. Endskjøndt han dyrkede sin Jord omhyggeligen, og anvendte

Brak og Mergling, kunde han dog tilforn ikke erholde høiere end 4 Fold Rug, men efterat han havde forsøgt, at saae meget tyndt, gav Rug-udsæden endog 36 Fold. — Han har nu overbevist sig om, at man af 1 Tønde Rug, udsaaet paa 30 til 40,000 □ Alen, vil erholde ligesaa god, om ikke bedre Afgrøde, end om 3 eller 4 Tdr. var saaet i samme Areal. Herved troer dog Selskabet, at burde bemærke, at en saa tynd Udsæd ikke kan lykkes uden paa særdeles kraftfulde og velrensende Jorder, og ved at saae tidligt. En senere Beretning fra Møller Wulff viser, at Vaarsædens tynde Udsaaning, endog i det tørre Aar 1821, ikke har havt nogen ufordeelagtig Indflydelse paa Kiernen, men derimod vel paa Halmfrembringelsen.

Selskabet har bevidnet Hr. Wulff sin Tak for de af ham anstillede Forsøg, og opmuntret ham til at fortsætte dem; men for at erholde et paa-
 lideligt Resultat maatte man sættes i Stand til at sammenligne dem med de Erfaringer, som Landmænd i andre Egne have erhvervet om denne Sag.

* * *

Det er forhen anmeldt, at Selskabet i Aaret 1820 og 1821 har understøttet Professor Zeise til at holde offentlige, almeenfattelige Forelæsninger over den tekniske Chemie Til Fortsættelsen af disse Forelæsninger, der især vare bestemte for Fabrikanten og Haandværkeren, bevilgede Selska-

bet Hr. Professore, ogsaa for Aaret 1822, en Sum af 300 Rbdlr. Sedler.

* * *

En Landmand i Paris, ved Navn Colin, har opfundet et Par Redskaber, hvormed Grøfter til Engvanding skulle kunne graves ved Hjælp af Stude. Den Kongelige danske Chargé d'affaires i Paris, Kammerjunker Coopmanns, har meddeelt en Efterretning om disse Redskaber, hvilken Selskabet har modtaget fra det Kongelige Departement for de udenlandske Sager. Efter Opfinderens Forsikring bliver det en Mand mueligt, med et af disse Redskaber, trukket af et Par Stude, i een Dag at fure 6120 Alen Grøft. Opfinderen tilbyder, at ville deelagtiggjøre andre Lande i sin Opfindelses Fordele, naar man vilde tilveiebringe en Subscription paa 10 til 15000 Francs, som skulde udbetales ham, saasnart Redskaberne vare forsøgte, og befandtes at svare til Niemedet; de ere forresten simple og koste kun 18 Francs.

Da Selskabet ikke kjender disse Redskaber, og altsaa ikke kan bedømme om de ere fortrinligere end de, vi allerede have til den ommeldte Brug, saa fandt man ikke, at det, med Hensyn til den Sum, som fordres for Meddelelsen af denne Opfindelse, vilde være raadeligt for Selskabet, at indlade sig i denne Sag.

* * *

Med Slutningen af Aaret 1821 modtog Selskabet ved Hr. Overhofmarskal Hauch allerhøieste Befaling om at meddele Hans Majestæt Kongen allerunderdanigst Betænkning angaaende tvende af Helsenberger & Comp. i Rorschach i Schweiz opfundne og hertil sendte Haandmøller med Valtser, paa hvis Forsærdigelse Opfinderne vare tilstaaede udelukkende Patent paa adskillige Steder i Ublandet.

Nogle af Selskabets Medlemmer overdroges at anstille Undersøgelser med disse Haandmøller, som vare bestemte til Formaling af Rug og Hvede, og af hvilke den største, efter Opfinderens Forklaring, skulde sættes i Bevægelse ved 4 til 5 Mandes Kraft og den mindre ved 1 Mand.

Bed de gjentagne og nøiagtige Forsøg, som foretoges med disse Maskiner, overbeviste man sig om, at de ikke have fortjent den Opmærksomhed, som det synes, at de paa andre Steder have vaakt. Saavel med Hensyn til den Grad af Krafastrængelse, der udfordres for at sætte disse Møller i Bevægelse, som til Tiden, der maae anvendes for derpaa at male en vis Qvantitet Sæd, og til Beskaffenheden af Melet, besad de ikke saadanne Fortrin, at de med Fordeel vilde kunne anvendes hos os. Paa de almindelige Windmøller i Omegnen af Hovedstaden males sædvanligviis en Tønde Hvede til 14 Epd. Bægt i 1½ Time, og deraf erholdes 11 Epd. fint Meel og 2 Epd. 8 Pd. Klid;

derimod medgik til Formalingen af en Tønde Hvede, som veiede 13 Lpd. 4 Pd., paa den større Haandmølle, ved hvilken 6 Mennesker maatte afverlende være bestjæftigede, $5\frac{1}{2}$ Time, og paa den mindre, der fordrer 2 Mand's Arbeide, $30\frac{1}{4}$ Time; og af denne Tønde Hvede erholdtes omtrent 3 Lpd. 10 Pd. fiint Meel og 9 Lpd. grovt Meel med Klid. Endskjøndt Qvantiteten af det fiine Meel her var saa ringe, kunde dog det deraf bagte Brød ikke udholde Sammenligning med vort Hvedebrød, hverken hvad Godhed eller Udseende angik. Ihenseende til Kraftanvendelsen, da stod endog de schweizeriske Haandmøller tilbage for de hos os paa Landet almindelige brugelige Haandqværne.

Dette Udfald af Forsøgene viste, at de Helfenbergiske Haandmøllers Brug her i Landet ikke vilde være at anbefale. Ved at afgive allerunderdanigst Beretning herom bemærkede Selvkabet iøvrigt, at den Idee, at knuse Kornet paa Haandmøller, ved Hjælp af Baltser, ikke er ny, men allerede for henved en Snees Aar siden benyttet af en dansk Kunstner, Smeden Gamst, hvis Balthsemølle, skjøndt dens Bestemmelse ikke er at forarbeide Korn til Meel, dog ei er meget afvigende i sin Indretning fra Helfenbergers.

* * *

Kammerherre Amtmand Udelev i Glensborg tilsendte Selvkabet en af Selveier Calle Petersen i Herrerislev, Glensborg Amt, opfunden Brakharve

eller Baltseplow, og henstillede, om Selskabet maatte ville affjæbe Opfinderen den, hvis den svarede til sin Bestemmelse, som var, fuldkommen at smuldre Grønjord, efter at denne er pløiet og før den skal harves. Med dette Redskab lod Selskabet foretage nogle Prøver, senest ved den i August Maaned 1822 afholdte Præmiepløining paa Amager. De, som bivaanede Forsøgene dermed, vare enige om, at denne Baltseplow unægteligen er at ansee for et saare nyttigt og brugbart Redskab, der vidner om Opfinderens Sindrigheid. Det vilde derfor fortjene Ubefaling, dersom man ikke allerede kjendte et fortrinligere Redskab til den anførte Brug; dette have vi i den saakaldte omløbende Brakharve, opfundet af Englænderen Morton og hidforfcreven af Justitsraad, Stutmester Nielsen.*) Galle Petersens Harve staaer meget tilbage for denne sidste; thi endskjøndt de begge ere omtrent lige tunge, saa trænger dog den engelske dybere ned i Jorden, og river Græsstrimlen bedre itu end Petersens, og har desuden det væsentlige Fortrin, at den kaster Rodufrødet oven paa Jorden, og samler det ved Hjælp af en bagtil anbragt Rive.

Kammerherre Adeler bevidnedes Selskabets Tak, fordi han havde gjort Det opmærksomt paa

*) En Beskrivelse og Tegning af dette Redskab er meddeelt i nye Landøkonomiske Tidender 4 Bind 2 Hæfte S. 240. 1822.

Galle Petersens Harve, som Selskabet dog, paa Grund af det anførte, ikke fandt sig foranlediget til at kjøbe.

* * *

Fra Hans Majestæt Kongen modtog Selskabet, under 26de Febr. 1822, følgende allerhøieste Rescript.

"I Tydskland har det allerede længe været Brug at tørre Frugter, for at gjøre dem skikede til Forsendelse. I samme Diemeed har man ogsaa i de senere Tider i Rusland begyndt at tørre Havesager, saasom grønne Erter og deslige,

Da saadan Tørring af Frugter og Havesager ikke her er saa bekjendt eller almindelig, som den fortjener, saa ville Vi allernaadigst have Bort Landhuusholdningselskab paalagt, at nedlægge allerunderdanigst Betænkning, hvorvidt Samme maatte vide Udvei til paa denne Maade at virke for Landets Producters Forædling, ved at gjøre dem til Handelsvarer."

Efterat Selskabet, fra nogle af sine Medlemmer havde indhentet Erklæring angaaende denne Gjenstand, afgav Det, ifølge denne allernaadigste Befaling, efterstaaende allerunderdanigst Betænkning.

"I de Egne af Landet, hvor Havedyrkningen er almindeligst, har det, endog blandt Beboerne af Bondestanden, allerede længe været i Brug, ved Tørring at gjøre de egentlige Havesfrugter

flikkede til at overgjemmes. I Thyen, hvor disse
 produceres i Overflødighed, tørres saaledes Æb-
 ler og Pærer, og i Egnen af Kjerteminde tillige
 Kirsebær, ikke allene til egen Forbrug, men Bø-
 derne affærte ofte tillige en ikke ubetydelig Deel
 af disse tørrede Frugter til de nærmeste Kjøbstæder.
 Udførsel deraf til fremmede Steder, har derimod,
 ifølge de Efterretninger, man har kunnet erholde
 desangaaende, hidtil ikkun været saare ubetydelig,
 selv fra de Egne, hvor der haves den største Mængde
 af Frugter, da i alt Fald deres Forsendelse blot
 har indskrænket sig til et ringe Parti. Paa Smaa-
 øerne, især paa Als, Havedyrkningens egentlige
 Hjem, er det almindeligere, at Beboerne forsende
 til Udlandet de friskafplukkede Frugter; men disse
 blive her lidet anseete, fordi de ofte ere bedærvede,
 naar de komme til Bestemmelsesstedet, da Affen-
 derne ikke behørigen nedpakke Frugterne, som
 løse nedstyrtes i Lasten, og undervejs ere udsatte
 for skjodesløs Behandling. Den Anvendelse, som
 i Almindelighed gøres af Æbler og Pærer, som
 ikke kunde finde Affætning i raa Tilstand, er isø-
 rigt at presse Most deraf; den afdøde Handelsgart-
 ner Bothmann i Sønderborg paa Als har leveret
 en Anviisning til Mostens Tilberedning; Om-
 gangsmåden dermed er simpel, og benyttes paa
 mange Steder.

Endnu mindre Uleilighed er forbunden med
 at tørre Frugterne, og naar den Landmand, der

avler disse i Mængde, alvorligen beslittede sig derpaa, vilde den Indtægtskilde, som Havedyrkningen forskaffer ham, ikke blive af ringe Vigtighed for ham.

Det er angaaende denne Gjenstand at Deres Kongelige Majestæt har behaget, under 26de Febr. d. A. allernaadigst at forlange L. Ss. Betænkning. Som Følge heraf ere de af Dets Medlemmer, som med Sagkundskab kunne erklære sig over det Anliggende, anmodede at afgive deres Formening herom, og vi skulle herved allerunderdanigst meddele, hvad i denne Anledning er yttret.

For nærværende Tid viser Landalmuen vel nogen mere Opmærksomhed for Havedyrkningen end forhen, men dog er denne endnu langt fra ikke overalt saa udbredt, som den fortjente at være, formiedelst det ringe Arbeide, den udkræver, i Forhold til de rige Frugter, den kan yde; og saalænge Almuen overhovedet ikke har mere Sands for denne vigtige Green af Jorddyrkningen, vil det neppe opnaaes, at vore Haveproducter, undtagen maafee for Beboerne af enkelte Egne, kunde blive en Handelsartikel, hvis Uffætning til Udlandet kan faae nogen væsentlig Fordeel af sig. Dette kan rimeligviis først ventes at blive Tilfældet, naar Bønderne overalt beslutte sig paa at anlægge Haver af nogenlunde Størrelse, og naar de sørge for, deri at producere forædlede Frugter i nogenlunde Mængde.

De kraftige Forankaltninger, som fra det Offentliges Side ere søiede, for at befordre Havedyrkningens Udbredelse, have unægteligen havt gavnlige Virkninger, og disse ville vistnok endnu vedblivende vise sig; Landhuusholdningselskabet har ogsaa saavidt mueligt søgt at fremme denne Sag, deels ved i en lang Række af Aar at have udlovet og tilkjendt Belønninger for hensigtsmæssig Haveanlæg og for Avl af forædlede Frugter, deels ved her paa Amtet at lade anlægge Haver for Bønder af en Planteur, som tillige veileder disse ved Havernes rigtige Behandling, og Dets Bestræbelser i denne Henseende have ei heller været frugteløse.

Frugttræers Plantning er dog endnu temmelig forsømt i mange Egne, som endog ere fortrinligen stikkede til Træfrugtavl; man tør derfor ikke haabe, at de faa Havesfrugter, som her avles, og som tildeels ere af ringe Qualitet, kunde hævdes til Handelsvare.

Derimod er paa andre Steder, især i Gjen og paa Smaasøerne, Havedyrkningen fremmet i den Grad, at der haves saadan Overflødighed af gode Frugtsorter, at disse ofte vanskeligen kunne finde Udsætning, og det vilde være saare gavnligt, om disse Provindsers Beboere lærte at indsee de Fordele, som de kunne høste af deres Haver, ved at benytte sig af de Midler, hvorved Producternes Udsætning vilde lettes.

Selskabet anseer det for sin Pligt og vil med Fornøielse, saavidt det staaer i dets Magt, bidrage til at befordre dette Anliggende, og det er derfor nu betænkt paa, at udsætte Belønninger som Opmuntring for de Landmænd, der ved Tørring gjøre de af dem avlede Havesfrugter skiffede til Forsendelser. Imidlertid er der dog neppe Udsigt til at denne Industriegreen vil komme i Gang, undtagen paa de Steder, hvor de friskeaplukkede Frugter ikke kunde affættes.

Tøvrigt tillade vi os, endnu allerunderdanigst at bemærke, at om end de egentlige Træfrugters Tørring bliver almindeligere hos os, saa kan man dog neppe af deres Affætning til Udlandet, forholdsviis love sig saa stor Fordeel, som den, Tydskland og Frankrig have af deres Havesproducters Forsendelse; thi den Træfrugt, som især er fortrinligen skiffet til at tørres, og hvis Affætning uden tvivl giver disse Lande den største Indtægt, er Svedskeblommer; denne Frugt avles ikke i betydelig Mængde i Danmark, og bliver sjelden saa moden her, at den med Fordeel kan tørres.

Hvad andre Havesager angaaer, da er, saavidt Selskabet bekjendt, deres Opbevaring til Forsendelse i det Hele ikke saa brugelig som Træfrugters Tørring; dog drives i Omegnen af Leyden i Holland en særdeles fordeelagtig Handel med de Erter, som der dyrkes, hvilke tørrs grønne og betales meget dyrt. Hos os har man vel og

faa søgt at høste en lignende Fordeel af Havedsaager, der har nemlig i Ottensen ved Altona existeret tvende Fabrikker, hvor adskillige Jordfrugter, saasom Kartofler, gule Erter og Peberrod, ved Maling og Tørring bleve skikkede til Forsendelse, men efter den Underretning, man har indhentet desangaaende, ere disse Fabrikker hævede formedelsf Mangel af Ufsætning. De Forhaabninger, man kan gjøre sig om vore Havedærter's Fordeeltighed som Handelsvare, synes saaledes, ifølge disse mislykkede Forsøg, ikke at være meget lovende."

* * *

Det er bekiendt, at den vestlige Kyst af Thyland er særdeles blottet for Plantninger baade af vilde Træer og af Frugttræer. Blandt de fleste af denne Stræknings Beboere hersker endog den Mening, at Træplantning ikke her vil kunne lykkes formedelsf Vesterhavets Nærhed og den skarpe Nordvestvind, som Egnen er saa meget udsat for. Erfaringen har imidlertid beviist, at hvor man anvender tilbørlig Flid ved Trærnes Opelsning, og i særdeleshed med Omhyggelighed stræber at forskaffe dem det tilstræffelige Ly mod de kolde og heftige Vinde, kan Træplantning og Havedyrkning ogsaa her lykkes, hvorom adskillige i Thyland anlagte større og mindre Haver skulle bære Vidne. — En af de Omstændigheder, som bidrage til at standse denne Sags Fremme, er vel og den store Vanskelighed, som er forbunden med at erholde Træer her til Udplantninger. Adskillige Bebo-

ere af Thisted Amt have for nogle Aar siden forenet sig om at virke til at gjøre denne i dette Amt meget forsømt Green af Jorddyrkningen almindeligere; en, af disse Mænd udvalgt, Committee henvendte sig til Landhuusholdningssekskabet, med Begjering om gratis at erholde fra dets Planteskoler et Parti Træer til Udplantning blandt Almuen.

I Anledning af dette Andragende, som fordeeltigen var anbefalet af Amtmand, Ridder Faye i Thisted, har Selskabet til dette Diemed skænket af sine Plantager 300 Stykker Frugttræer og 300 Stykker vilde Træer.

* * *

Den Præmiepløining, som Selskabet foranstaltede i Efteraaret 1821, holdtes den 28de September paa en Mark, tilhørende Hr. Capitaine Hammer paa Lyffensgave ved Roeskilde Kroe. Den næste var berammet at skulle foretages paa Amager i Foraaret 1822, men blev opsat indtil August Maaned, formedelsk den vedholdende Tørke, der gjorde det for besværligt at arbejde i Jorden. Begge disse Præmiepløininger ere allerede udførligen omtalte i disse Tidender.

* * *

I den første Halvdeel af Aaret 1822 er Selskabets Modelkammer blevet forøget med to nye Modeller, nemlig med en Model til en Bager og Tørreovn, skænket af Borger Salomon Jensen i Odense, som efter denne Model har indrettet en 5te Vinds 3die Heste.

saadan Don i sin Gaard; og med en Model af en
Bogn til Gjøbningsvands Udførsel paa Algeren,
opfundet og indsendt af Krigsraad Hjelstrup paa
Sindinggaard; af dette Redskab er meddeelt Teg-
ning og Beskrivelse i Landoekonomiske Tidenders
5 Bind 1 Hefte, Pag 55, 1822.

* * *

I Vinteren 1821-1822 have følgende Dplæs-
ninger fundet Sted i Selskabets Møder.

(Den 19de Decbr. 1821) En Afhandling om
Kornbrændeviins Forædling ved Chlorinekalk med
en Anvisning for Tilberedning af dette Produkt;
ved Professor Zeise.

Af Kammerraad Drewsen (den 23 Januari
1822) en Afhandling om fri Forpagtning og dens
nærmeste Følger.

Af daværende Kammerjunker Graah, nu
Amtmand i Hjørring, (den 13 Martii 1822) Af-
handling om Skovfældningens Indflydelse paa
Danmarks Klima og Jordbund.

* * *

Kammerraad Drewsen, hvis Arbejdstid som
Selskabets Præsident var udløben i December 1821,
gienvælgtes paa ny til Præsident.

Om Bonden Knudstrups Vereldrift.

(Af et Brev fra ham til Landh. Selsk.)

Beerberg, Decbr. 1822.

Vereldrift forenet med Rodfrugtaavl og Sommerstaldfodring vil stedse og ubedragelig blive det Middel, hvorved Jorden (denne hele Menneſkehedens Moder) kan afnødes og afløſes det høieſte Product, den er iſtand til at give dens omhyggelige Dyrkere, og paa Jordbund paſſende dertil; uforgjængelig vil Dens Minde ſtaaе, ſom har lagt Grunden dertil, ja lige ſaa hver Dens i det høie Selskab, ſom ſaa ivrig og velgjørende fremmer dens Udbredelſe i Danmark.

Vereldrift, med Hensyn til Foderurters Dyrkning, har i afvigte Sommer ſat mig iſtand til uaſladelig at underholde paa Stald i ønſkelig Tilſtand, 26 Fæckreature, 6 Heſte og 11 Stk. Sviin, hvoraf 6 Stk. 1 Aar gamle, uden at nyde andet end grønt, og det uden Trang eller Mangel i den ellers uſædvanlige tørre Sommer, og paa det, ſom bekjendt, juſt ikke hos mig overalt gunſtigſte Jordſmon. Det er en Selvfølge, at Sparſommelighed maatte iagttages. Det til Sommerfodring brugte

Areal var, a. 3 Tdr. $3\frac{1}{2}$ Skp. Land med Kløver, hvoraf 8 Læs af Efterslætten indbierget til Vinterfoder, b. 4 Tdr. 1 Skp. med Vikkeblanding, hvoraf Tørfen bortsvæved gandske Afgrøden af 6 Skpr. Land. og c. 2 Tdr. 4 Skp. naturlig Engbund, Afgrøden lig 7 Læs Høe i det høieste; altsaa forbrugt ialt Afgrøden af 10 Tdr. $=\frac{1}{2}$ Skp. Land til ommeldte Besætning; mine Faar 15 Stkr. fortærede ved Tøiring Afgrøden af 1 Td. Land Kløver. Jeg kan ikke negte at hvis jeg ikke havde eiet Eng at tage til i den trangeste Tid, saa havde jeg kommen i en kort Tid i en yderlig Forlegenhed, det var just i det Dieblik, som jeg skulde have benyttet den anmeldte paa Sandet bortsvævedne Vikkeblanding; under flige Aaremaal er en Plet Eng med gode Græsarter af usfatteerlig Værdie, den er næsten uundværlig. Man kunde billig spørge, og gjorde det virkelig, hvad vil Du fodre med til Vinteren, siden Du opfodrer Dit Enggræs? Jeg svarte, i mine Rodfrugter avler jeg Høe (thi disse stode bestandig hele Sommeren endog paa den tørreste Banke i en yndig Vert) og hvad Skade gjorde jeg vel? jeg vandt Tid til fuldkommen at drage Fordeel af den sildige Guds-Belsignelse formedelft Regnen. Resten af min Eng slog jeg af før St. Hansdag, i den Tanke, at hvis Tørfen skulde vedvare, da at sætte mine Creature ud paa Engen, men da Regnen kom, vrimlede alt op af Jorden og jeg kunde med Kraft fortsætte Indefodrinen og min Engs Ef-

terflæt blev lig den rigeste Fremflæt. Men om man nu undersøgte, hvordan det stod sig med dem som tøiede, kan der vist aldrig spores andet end Mangel. Man hørte Hysten og Samren overalt. Paa deres ofte asgnavede og af Tørken affvedne Aagre, hvor intet var at skjule Roden, maatte Creaturene absolut lide Mangel. Engen turde ingenlunde røres af Frygt for Vinteren; Rodfrugter var her ikke at bøde af med, hvordan kunde nu disse faae erstattet det ved Tørken lidte Tab, da den velgjørende Regn kom? Deres Creature kunde vel nu ikke lide Mangel; Engen kunde man rigtig nok lade staae for at vinde i Mængde, men denne eneste Slæt skulde neppe svare min Efterflæt, og min første Slæt havde de intet der lignede, da den blev afflaet, da de bedste Græsarter vare i den bedste Tilstand, og blev ypperlig bjerget. Jeg kunde, for ret at benytte det frugtbare Efteraar, besaae mit affveedne og først afflaede Bikkeland med Rug og Boghvede, med Rug og Spergel, hvilket alt gav mig fordeelagtig sildig Efteraarsfoder og Rugen staaer derefter godt. Den Rug, der blev saet i Rugstub, agtes nu til Foraaret forbrugt til tidlig Grønfo-

Derelbdriften med Hensyn til Rodfrugtavl har sat mig istand til, paa $7\frac{1}{2}$ Tønde Land at avle 760 Tønder Rodfrugter, og endda bliver godt 2 Skpr. Land staaende med Roer til tidlig Grønfo-

der næste Foraar. 4 Skpr. Land paa en skraa Banke, som var beplantet med Rotabage, mislykkedes, ikke formedelsk Torken, men ved en stærk Skyl-Regn. I Førstningen det begyndte at regne, skyllede Jorden fra Planterne, og de fleste af Planterne med, og saaledes foraarjagedes Misvort paa dette Stykke. Mine øvrige Rotabage vare gode, dog langt fra ikke saa store, som de foregaaende Aaringer; Kartoflerne vare fortrinlige saavel som Roserne. Ved det anmeldte Quantum Rodfrugter er jeg sat istand til, ei alene at føde men feede de fleste Creature af min Besætning; 11 Stkr. Fæ Creature staae om kort Tid tilstrækkelig feede til at gaae til Kjøbenhavn; 5 Stkr., som have kælvet, faae samme Foder (hvorefter de malke overflødig) nemlig hvert Kreatur daglig $\frac{1}{2}$ Rotabage $\frac{2}{3}$ Kartofler, eller fra 2 til 3 Skpr. Rodfrugter daglig, Resten af min Besætning faaer hver daglig $\frac{3}{4}$ Skp. desuden faae de alle saameget de vil æde af Halmfælsse med $\frac{1}{2}$ Høe og $\frac{2}{3}$ Halm. 10 Sviin faae daglig, foruden det Drikke der kan samles, ligesaa meget af Rodfrugter som $1\frac{1}{2}$ Feedekoe.

Besælfdriften har sat mig istand til, paa 15 Lønder Land at aale det nødvendige Halmfoder til min anmeldte Besætning, endda med Tilkjøb af en Hest. Jeg aalede 133 Traver Korn, 60 Neg til Traven, og 5 Læs Vikker og Urter til Sæd; Vinterhveden var fortrinlig i Kjernen, Byg og Havre god; men Rugen var svirpet i Toppen. Jeg er til-

bgielig til at troe, at Mattesfrost, som indtraf i Dræ- tiden af tidlig saacet Rug, ligesaameget skadebe- Kjernen som Torken.

Berelbriften har, som Følge af alt anmeldte, sat mig iftand til, inden Maidag at gjøde det halve af mit Ugerland med omtrent 40 Læs Møg pr. Tonde Land samlet et Aar.

Berelbriften fort sagt giver, som af dens Op- findere, Udbredere og Forsvarere saa ofte er frem- sat i det klareste Lys, en renset og kraftfuld Uger, og som Følge deraf mere og bedre Korn og vel, holdt Besætning, den giver de frieste Hænder til at gjøre med sin Jord og Besætning hvad man vil, hvilket ingen anden Driftsmaade er iftand til at gjøre saa godt, paa lige Jordbund, med lige Mid- ler, fort i det heele under ellers lige Omstændig- heder. Berelbrugeren kan pludselig skride til Handelsplanter's Dyrkning; han kan vælge til Hovedbesætning hvilket Slags Creature han finder fordeelagtigst, og pludselig forandre den, alt med Hensyn til Maaden og Tiden det skeer paa uden Tab, forudsat at den Mand, der iværksætter Tin- gen, rigtig forstaaer at bedømme og anvende sit Foder. Midlet er altid tilstede, thi Hesten, Koen og Faaret, ja selv Svinet taaler ligegodt at holdes inde om Sommeren paa Foderurter og naturlig Græs, Boghvede undtagen, naar alt bruges rigtig med Hensyn til de forskjellige Naturer. Ligeledes deeler Hesten, Koen, Faaret og Svinet lige gierne

Notabage, Kartofler og Roer; kunß Behandlings-
 maaden er forffkiellig til de forffkiellige Kreatürer.
 Bexelbrugeren kan aldrig, under ellers lige Omstæn-
 digheder mod andre Agerbrugere, faaledes pludselig
 blive tvungen til at sælge eller flagte af fin Besæt-
 ning, som i dette Efteraar næften overalt har væ-
 ret Tilfældet af Mangel paa Foder. Jeg har
 fllet ikke følt noget til denne Mangel, medens alle
 rundt om mig piinte deres Creature ud; endog i De-
 cember stod min dobbelte Besætning inde paa Fæ-
 defoder, og endda vil mange blive nødt til at flaae
 paa Græs i Martii og April, naar jeg sikker kan fodre
 ind i Junii med Winterfoder, om det ffulde gjøres
 nødigt. Mange vil maaffee anfee mig for en Praler,
 og dog er intet lettere for mig end at føre Beviser for,
 at jeg følger Sandhed, som jeg, om jeg tør være det
 offentlig bekjendt, særdeles elsker. Nogle vilde
 maaffee spørge, hvorfor jeg under saa lykkelige Aar
 og som Bexelbruger, ikke er riig, eller i det mind-
 ste frie for Gjeld; dette vil jeg taalmodig høre og
 dertil svare: da jeg begyndte, var jeg baade ufryn-
 dig og uformuende, som Ufryndig begif jeg til mit
 Tab mange mange Feiltrin, som jeg endnu føler;
 fordi jeg var uformuende. Min eneste Veileder
 var: Skrifter angaaende Bexeldriften, hvilke jeg
 endog for flldig fik fat paa — og dog haaber jeg,
 hvis den usynlige Haand, som hidtil har leedet mig,
 ikke vil flaae mig feil, at overvinde; og faare let
 vilde det især være mig, om man kunde forffaffe

mig alene et eneste Aar, en Tid liig hine, da jeg opofrede meest, jeg skulde da ei alene fremstaae gjeldsfrie, men endog i fuld Kraft til at fortsætte det begyndte i hvilken Tid der endog kom; jeg vilde maaskee da og kunne bringe lidt mere tilsyneladende Harmoni i det hele, end Hr. Kammerjunker Rawert har fundet hos mig.

Et Par Ord om min Tærskemaskine.

I de fildigere Aar er fra Sverrig hertil indført smaa Tærskemaskiner, hvis Indretning væsentligten afviger fra dem, her i Landet sædvanligen findes. Med saadan en Maskine, der er af Jern, og som trækkes af to Heste, der ikke have svært Arbeide, kan, isorhold til Sædens Givtighed og Straaets Længde, tærskes 10 a 12 Edr. Rug, 14 a 16 Edr. Byg og 20 Edr. Havre om Dagen. Sæden tærskes meget reen, og Straaet slaes ei mere i Stykker end af Pleilen.

Det, jeg har fundet at indvende mod disse Maskiner, er, at de ere af Jern, og altsaa naar et Stykke brydes, ei kunne repareres paa Gaarden, samt at de ei forfærdiges her i Landet, og altsaa blive en Indførselsartikkel mere.

Da jeg selv i mange Aar har eiet en Tærskemaskine, byggt omtrent efter samme Grundfætning som de Svenske, og som har alle disse gode Egenskaber, men tillige det Fortrin, at Hjulene, blot med Undtagelse af et eneste af dem, ere af Træ,

altsaa kunne bygges og repareres hjemme, saa troede jeg, at jeg maaskee foretog mig noget gavnligt og de danske Landmænd behageligt, ved at levere en Tegning af denne Maskine, og en saadan, hvorefter en kyndig Møllebygger maa kunne bygge. Den Tegning af en Tærskemaskine, som (ved en Feiltagelse) kom til at følge med foregaaende Hæfte, er den hvorom her handles.

Paa denne Maskine kan med to Heste, der ei have svært Arbeide, tærskes noget mere end paa de svenske Maskiner. Sæden tærskes ligesaa reen, og Straaet sønderrives ligesaa lidet, som ved hiine.

Dennes Opfinder skal have været en Svenske, hvilket er troeligt nok, da den saa meget ligner dem, der nu komme fra Sverrig.

Jeg vil ikke her afveie de saa ofte anførte Grunde for og imod Tærskemaskinerne ialmindelighed eller under vore Forhold isærdeleshed. Maskinvæsenet er jo nær ved at ansees for Noden til alt ondt, og som Aarsagen til at tusinde og tusinde Indvaanere af England ei kunne fortjene Brødet. Men saameget har jeg erfaret, at ved Hjælp af en Tærskemaskine koster Tærskningen meget lidet, ofte intet, naar f. Ex. bringes i Beregning hvad Rotter og Muus ved den langsommere Pleieltærskning faae Tid at fortære mere, og naar man lægger Mærke til den Fordeel, som fremkommer ved hurtig at kunne udtærske, om hældig Af sætning frembyder sig. Jeg erindrer, at jeg et Efteraar,

da Rugen ialmindelighed var uskiftet til Sæd, har tærsket alt hvad jeg havde af denne Slags, og at jeg solgte den til Sæd med en Fordeel af 500 Rbd. over den Priis, jeg betalede for et ligesaa stort Partie østersøist Rug, som jeg købte til Erstatning af det, jeg havde solgt.

Drewsen.

Et Blik paa Frederiksborgs Lade- degaard i August 1823.

(Af et Brev, dat. 2 Sept. 1823.)

Du paalægger mig i dit sidste Brev, ei at forlade Sjælland, uden at have atter taget den for hver Landmand saa interessant Frederiksborg Lade-
gaard med Tilhørende og med sine forskiellige og udmærkede Racer i Diesyn, og jeg maa herved lade Dig vide, at jeg, inden Din Opfordring, havde besøgt dette Sted, som jeg aldrig forlader uden en vis Følelse af Stolthed. fordi mit Fødeland her eier en Indretning, som selv det mægtige Engeland vilde gjøre sig en Ære af, og som jo ogsaa er efter en engelsk Maalestok, da 3000 Ædr. Land dyrkes der — Faaregaarden ved Esrom medregnet — og henved 4000 Heste, Køer og Faar fodres.

Det er, som Du veed, kun et Aar siden jeg var der, thi aldrig besøger jeg Sjælland, uden der at tilbringe en Dag, og ikke destomindre traf jeg en betydelig Deel nye Indretninger og en nye Kvægstamme; og herom er det, jeg ved dette giver Dig Underretning.

Det var mod Slutningen af August, at jeg en Dag begav mig derud, og traf Justitsraad Nielsen beskæftiget med Anlægget af en nye Wei, da det vaade Weirlic paa denne Dag havde afbrudt Høstarbeidet. Muldskufferne, en halv snees Stykker, hver forspændt med tvende Goldhopper, vare i Brug for at sløise en Bakke, og med den at fylde en Fordybning i Weien. En Plov pløiede Jorden løs paa eet Sted, medens Muldskufferne, paa et andet uophørlig fyldtes, og tømtes i Fordybningen. Uagtet mange Menneſker og Heste her arbejdede paa et indskrænket Rum, kom aldrig den ene den anden iveien, men alt gik med den Orden, som man fortæller at være Tilfældet i England, f. Ex. ved Kulgruberne, hvor Karrerne, satte i Bevægelse af en Dampmaskine, fortsatte deres Wei til det betegnede Sted, Kullene da uden menneſkelig Hjælp aflæsses og de tomme Karrer vende hjem. Hvor meget hurtigere forrettedes ikke Arbeidet her end hvor Jorden først læsses paa den hoveriegiørende Bondes Vogn, som langsom fremdrages af et Par ofte daarlige Heste, og ligesaa langsomt aflæsses igjen; og hvor meget mindre maa ikke saadan en Wei koste at anlægge, end den, hvormed uvillige Arbeidere forrette et tvunget og byrdefuldt Arbeide.

Mig synes, at Muldskuffen har til dette Arbeide afgjort Fortrin for Vognen, naar Afstanden, hvori Jorden skal flyttes, ikke er for stor, og jeg troer,

at selv til Mergling skulde den i mange Tilfælde være hensigtsmæssigere end Karren, naar Mergelgravene gaves passende Dannelse. At lettere Fær-
sel, Weiens Forkortning og Godhed, bidrager til betydelig at formindske Omkostningerne i et stort Avlsbrug, i det den store Masse af Sæd og Giødning, isorhold dertil, hurtigere og med mindre Arbeidskraft hjem- og udbringes, og Bogntoi og Heste mindre angribes, er saa indlysende, at man maaskee turde haabe, at den Dadel for sine Foretagender, som den virksomme Mand, og især han næsten altid er underkastet, herved kunde i dette Tilfælde bringes til Taushed.

Denne Wei overstjærer paa nogle Steder Vandløb, over hvilke Broer ere uundgaelige. Dem, jeg her saae, vil man i mange Aar ei behøve at sætte til Licitation. De bestaae af en Bue, sat af uhugne Steen, og staae saa godt som man kan ønske; ja have endog et smukt Udseende. Vel spaaede man, at de vilde falde sammen naar Støtterne borttoges, men de bleve staaende, og vilde staae længe, efter at det Die, der nu med Velbehag seer sit Værk, er lukket. En saadan Bro kan af de nu øvede Folk sættes for 30 Rb. og maaskee for mindre.

Med Siden af denne Wei opførtes en Waaning til Gaardens Smed, og en anden, hvori Hiulmanden er her forhaanden. Paa begge Sider af Weien var den forhenværende Mose, der allerede

i flere Aar, efter at den er bleven udgraven, har været god Eng, nu i fuld Brand, da Grønsværen brændtes, inden den, som nu var dens Bestemmelse, skulde behandles til Sæd. Grøfterne fordybedes nu betydeligen, for at udtørre den fuldkommen, og hvor et mergelagtigt Lag fandtes i disse, udbredtes det over Jorden, som da ei brændtes.

Ogsaa denne Brænding saae jeg iværksat paa særegen Maade. Den sædvanlige Fremgangsmaade er Dig bekendt. Her var Grønsværen blot opbrudt i Strimler af vel 5 a 6 Tommers Tykkelse, der netop vare henlagte saaledes, som man nu alt for ofte, uden derved at kunne frydes, seer. De stode nemlig alle paa Kant, og uagtet den 'vaade Sommer vare de dog i denne Stilling blevene saa tørre, at Forbrændingen, som paa den ene Side af Reien var tilendebragt, kunde kaldes fuldkommen. Her maatte Rapsen lykkes overordentlig, men denne lønnende Plantes Dyrkning i det store, kan neppe svare til de Diemeed, hvortil sigtes paa Frederiksborg Ladegaard.

Ved den ene Ende af Reien er Stakkegaarden — jeg maa anmærke Dig, at Justitsraad Nielsen aldeles ikke nyder, at store Capitaler anvendes paa Ladebygninger — og i denne var man ifærd med at sætte Stakke, der, saaledes som Du af engelske Tegninger kjender, kom til at staae paa Fodder, hvorved Stakkens nederste Deel bevares mod Fugtighed og Forraadnelse, og Utsi for

hindres frø at boesætte sig deri. En Stak, som var særdbig, var sat med en ualmindelig Nøiagtighed, og beviste sienssynlig, at store Capitaler bør Landmanden ikke anvende paa Ladebygninger, da disse ei behøves, og Udsalbet af en saadan Capital-Anvendelse undertiden har været — tomme Lader. Disse Stakkesødder vare dreiede Egeflodse; i England ere de af støbt Jern.

Paa nye Ladegaard saae jeg den Faarestamme, som hidbragtes fra Jægerspriis, da Faareavlen for Kongelig Regning der nedlagtes. Jeg kan dog ikke undlade ved denne Leilighed at sige Dig, at Hr. Meier, som fik Gaarden i Forpagtning, har med Held fortsat Faareavlen der. Regjeringen lod 200 Stykker Moderfaar blive ved Gaarden, og gjorde, saavidt jeg veed, Forpagteren det til Betingelse, ei at forringe dette Antal; men Hr. Meier, der, som kyndig Landmand, godt veed at beregne sin Fordeel, har, efter Sigende, allerede udvidet Flokken til 1000 Stykker, og agter endnu at holde flere. Jeg veed at det vil glæde Dig, der ynder saameget Faaret, atter at erfare, at en kyndig Agerdyrker skænker dette nyttige og interessante Dyr fortrient Dymærksomhed, og maaſkee tildeels derfor er blandt de heldigere Agerdyrkere. Til hiin Stamme er bragt den saakaldte gamle Stamme, fra Esrom, og alle det Kongelige Skæseries Mestiser ere saaledes samlede her. En skøn Flok! om jeg ikke feiler paa 1300 Stykker. Den sommerfodres 5te Bind 2die Hefte.

her for saa godt som intet, da Græsmarkerne først indrømmes den, naar Hestene eller Køerne, eller begge have taget hvad der var dem passende. Vinterfodringen bestaaer for en stor Deel af Kartofler.

Her saae jeg Faarene røgtede ved en Hund, og fandt dem netop i den Roeligheds- og Lydigheds-Tilstand, hvorpaa man ved første Diekast kiender saaledes vogtede Hiorde. Men hvad jeg ei før har seet, og som dog umiskjendeligen bidrager til endmere at holde Faarene i Orden, var en til dette Diemeed tæmmet Bede, der som en Hund fulgte Hyrden, hvorhen han gik. Alt for ofte forsømme vi at studere vore Huusdyrs Egenskaber og Tilbøieligheder, forledes derved ofte til at tage de urigtige Forholdsregler til vore Diemeds Opnaaelse, forseile ofte disse, og see ei sjelden, efter forgjeves Anstrængelse, vort Maal ganske tabt. Ei saaledes paa Frederiksborgs Ladegaard, hvor hvert Dyr synes at erkiende som Skyldighed, at lyde sin Forsatte. Den ellers vilde Tyr taaler her en Rytter paa sin Ryg, og kommer, paa givet Tegn og til Tilskuernes Morskab og Forundring, ansættende med ham i fort Galop. De faade Hingster, der slippes løs i Ridehuset, og synes at ville nedtræde Tilskuerne, standse i det stærkeste Løb, og lade sig, uden Modstand, uden Vidst og Slag, paalægge Grimen. Koen, der naar Kalven patter, er farlig især om hiin er spæd, og som med frygteligt Brøl styrter frem for at gjennemføre den dristige Dreng, der

nærmer sig hende for meget — jeg har selv seet det hændes — standser og afviger fra sit farlige Forsæt ved et Raab fra Stutmesteren. Og hvad har da givet denne Mand saa uindskrænket Herredømme over de Huusdyr, der staae under hans Baretægt? Jeg svarer, hans nøie Kjendskab til deres Egenskaber, deres Tilbøieligheder, og deres hensigtsvarende Behandling. Ei blot Hunden hænger med Troe-
 askeb ved sin Herre. Og saa den kloge Hest kiender den Haand, der rækker ham Fodret. Skulde den Brinsken, hvormed Hingsterne modtage Stutmesteren, naar han triner ind i Stalden om Morgen, ikke kunne tiene til Beviis paa, at disse Dyr kiende ham, og erkiende den milde Herre i ham? Den første Hingst, der seer ham, vrinsker, og hele Flokken synes enstemmigt hver at hilse ham. Du vil nok sige at jeg sværmer, man har før sagt mig det, og hvad er lettere end med Navnet Sværmerie at betegne Meninger, hvis Sandhed man ligesaa lidt kan eller vil erkiende, som grundigen giendrive. Men om det, jeg her siger Dig, kan Du let selv overbevise Dig, naar Du engang igien besøger Frederiksborg Ladegaard, og Du vil der lære, at nøie Kjendskab til Dyrenes Egenskaber giver det sikreste Middel ihænde til at lede dem efter sin Villie.

Til Faarets Egenskaber hører, at hele Flokken instinktmæssig følger hvilket som helst Faar, der løber foran den. Et Faar finder Veilighed til at springe over en Grøft, og komme ind i en Sæd-

ager, og inden saa Dieblikke er hele Flokken der. Ved Hielp af Hyrdens tamme Bede, der ydermere har en Kloffe om Halsen, saa at Faarene strax blive opmærksomme paa at den sierner sig, og som følger Hyrden hvorhen han vil, ledes Faarene fra een Mark til en anden, uden at gaae hurtigere end Hyrden vil, og her sees det modsatte af hvad man ellers seer, Hyrden med sin Bede gaaer foran Flokken, bag hvilken Hunden følger, for at paaagte, at intet Faar bliver tilbage. En tæmmet Bede bør altsaa ligesaavel som en Hund findes ved hver Faareslof af nogen Størrelse.

Bygning til Stald for en saa stor Faareslof fattedes paa nye Ladegaard, og der blev forrige Efteraar opført en Stald, der blandt de mig bekjendte Faarestalde synes mig den hensigtsmæssigste, da den opfylder alle mig bekjendte Fordringer til en god Faarestald, og har nok kostet det mindst muelige en saa stor Stald kan koste. Om dens Indretning siger jeg Dig intet, da Beskrivelse af en Bygning, uden Tegning, sielden nytter til noget.

Paa Stalden stod Tyroler- og Sveiker-Tyre og en Tyr af den engelske korthornede Race. Denne var kommen fra Sverrig, hvorhen dens Forfædre — om jeg ei bedrager mig — vare bragte af Major Stiernsværd paa Engelholm, der engang var en lidenskabelig Ven af Landoeconomien, og bidrog i Skaane meget til Udbredelsen af Grønsværbændingen, efterat han, af Hr. Professor Begtrup

Skrift om det engelske Agerbrug, havde lært at kiende dette Middel til visse Jordarters Forbedring. Denne hvide, eller maaske meget bleggule Tyr er veldannet, og vil rimeligvis med Gavn kunne bruges til Krydsning med passende Køer.

Tyroler-Køerne med deres paffende Kalve græssede i een, Sveitserkøerne i en anden Kobel. For mit Die er Tyroler-Dvægets Former de smukkeste, og jeg vil troe, at dette Dvæg, der er af Middelsørrelse, vil vinde vore Landmænds Bifald. Ja, naar det blot er mælkrigt, siger Du, og jeg har hørt Andre sige saa, ja endog nogle har jeg hørt tvivle derom, fordi det skal mangle nogle af de Tegn, som — i hvor bedrageriske de end ofte befindes — vore Landmænd ansee som Beviser paa Melkriighed. Jeg har hørt Spørgsmaalet gjøres Justitsraad Nielsen, om de ogsaa gave megen Mælk, og Svaret var, at denne Race var en af dem, der gav den mest fede Mælk. Hvortil nytter ogsaa megen Mælk, dersom denne ikke giver forholdsmaæssig mere Smør og Ost. Mangen Koe malfer overslødig, men undersøges hvad Smør og Ost af Mælken bliver, saa kommer den ofte til at staae tilbage for en mindre mælkerig Koe. — Jeg slutter til denne Races fieldne Værd, fra dens skjønne Former. Det vi forstaae ved denne Benævnelse, er aldeles ikke det, den raa Natur skænker os; det er tvertimod Kundskabens og Kunstens

Triumf over denne. Kun ved den omhyggeligste Parring, godt Foder og uafbrudt Opmærksomhed paa begge Dele tvinge vi de dyriske Legemer til de af os attraaede Former, og vedligeholde end ikke de allerede frembragte længere deri, end saa længe vi opfylde disse Betingelser for al Forædling. Er det nu en Sandhed, og denne vil neppe benægtes, at Tyroler-Dvægets Former ere af sielden Skjønhed, saa er det vist, at de ere Resultater af en i lang Tid fortsat omhyggelig Parring og god Fodring. Men er det tænkeligt, at den til en saadan Races Frembringelse fornødne Omhue, skulde fortsat være offret en Dvægstamme, der ikke svarede til Diemedet, eller som stod tilbage for andre, om end udenlandske Racer, der kunde indføres? En riig Landmand kunde maaskee af Forkjærlighed for en smuk Stamme, han havde frembragt, skænke denne et ufortient Bisald, men han kunde aldrig formaae at faae den udbredt i sin Egn, end mindre i en stor Provinds.

Blandt Sveiger-Køerne saae jeg nogle, som udmærkede sig særdeles ved skjønne Former. Denne Race er, som bekjendt, en af de mælkerigste, Europa eier.

Just den Dag, jeg var paa Frederiksborg, vaskedes Lammene før Klipningen. Dette skete tildeels paa den Maade, som jeg har seet i andre Skæferier. Lammet lagdes først i et Kar med lunket Vand, hvor Uldens Ureenlighed blødtes; derfra kom det

til at liggge paa et Bret, for noget at affioles inden det kom til at svømme, og her eftersaae man endnu engang Ulben, om Klatter eller andet deslige fandtes, da alt da afflippedes. Efter nogle Minuter lagde man paa Lammet en Grime, som fæstedes til Midten af en lang Linie, hvis Ende holdtes af to Karle, der hver stod paa sin Side af den lille Dam. Var Lammet nu stødt ud i Vandet, saa trak den, der stod paa hiin Side, Touget til sig, og nødte Lammet til at svømme over Dammen, hvilken Tour det maatte gjøre et Par Gange frem og tilbage, hvorefter Ulben var saa reen, som jeg nogensinde har seet dem. Fremgangsmaaden kunde ikke være lempeligere, og Arbeidet gik rask fra Haanden.

Endnu havde jeg den Fornøielse, hos Justitsraaden at lære at kiende vor bekjendte Dyrmaaler Hr. Gebauer, som just var der for at tegne de mest udmærkede Hingster og Hopper af det Kongelige Stutterie, hvis Afbildinger Hr. Gebauer udgiver hefteviis i Steentryk. Billedet af een af de skønneste Hingster hang færdigt, og jeg maae tilstaae, at dette, hvorpaa Hesten var malet i fuldkommen Roelighedstilstand, dog staaende, var mit Die langt behageligere, end et andet, som Kunstneren just arbeidede paa, og hvorpaa en anden, ei mindre skøn, Hingst fremstilledes i fuldt Løb; thi skøndt ved en saadan Stilling Hestens Kraft og Temperament, mueligen, især af en saa øvet Haand

som denne, kan sandseliggjøres, saa faaer man dog neppe et saa sandrue Billede af Hesten, som naar den fremstilles staaende og i Profil. Hr. Gebauers Tegninger ere Portraiter. Veterinairen vilde vist ogsaa takke ham mere for den stillestaaende, end for den galloperende Hest, men han er maasse nødt til, noget at tage Hensyn til Publicum ialmindelighed, for hvem saa eenstegnede Dyr maaskee vilde blive kiedende. Behageligt var det mig at erfare, at Hr. Gebauers Arbeide finder ønskelig Ufsætning, og han saaledes erholder en Deel af den Løn, hans Talent berettiger ham at vente.

Jeg er temmelig vis paa, at jeg har glemt eet eller andet, som jeg denne Dag saae, thi uagtet det kun er et Aar siden jeg var paa Frederiksborg Ladegaard, var mig her saa meget Nytt, at jeg neppe vil kunne erindre at meddele Dig alt. Dog bør jeg ikke slutte, uden at fortælle Dig en Samtale, fra min giestfrie Berts Bord, hvor flere Landmænd vare nærværende, og Samtalen for det meste dreiede sig om landoeconomiske Gjenstande.

Talen faldt paa sidste Præmiepløining*) og efterat i den Anledning var yttret adskilligt, fremsatte en af de Tilstedeværende den Mening, at ved disse skulde man ligesaavel give Hiulplove som Svingplove Udgang, og dette justjomere naar man var overbevist om, at disse staae over hiine, da derved et sandseligt og uimodsigeligt

*) 3 Junii 1823.

Bevliis derpaa kunde gives for Menigmand. Denne Yttring forekom mig saa rigtig, at jeg allerede var paa Veien til at give den mit Bifald, og det saameget mere, som den kom fra en Mand, der selv bruger, og ei sætter mindre Priis paa Svingplovene end Du og jeg. Men en af Selskabet tog Ordet, og anmærkede, at Diemedet, hvori disse Pløininger foretages, vilde dermed ganske forfeiles. De skee ikke, sagde han, for at bevise hvilken Plov der er den fortrinligste. Vi Landmænd, der subscribere til Præmier ved disse Pløininger, ere, enten vi have nu Ret eller Uret — fuldkommen overbeviste om, at Svingploven er den fortrinligste, og vore ikke-landoeconomiske Venner, der ogsaa subscribere, have, i Tiltro til os, samme Mening, og give deres Penge til Opnaaelsen af vort Diemed — Svingplovens Udbredelse. Da vi nu ret godt vide, at en stor Hindring herfor er Folkenes Uvillie til at lægge Haand paa et uvant Redskab, saa stræbe vi ved vore Præmiepløininger og de derved uddeelte Præmier, det er ved at benytte en af de mægtigste Drivesiedre — Egennytten — at vinde det størst muelige Antal Plovkarle for vor Mening, og vi ere visse paa, ei ganske at forfeile det, men tværtimod saaledes at overtale mangelers vrangvillig Karl til at tage denne Plov i Haanden. Hans Kammerad fortjener i Klar ved en Times Arbeide 10, 20, 30, ja 40 Rbd., og Lysten til en lignende Gevinst adaare er ham uimodstaelig;

men Betingelsen er: god Pløining med Svingploven. Han vinder Præmien og hver Gevinst forsøger de Attraende, og sætter flere Svingplove igang; thi ei blot han, som den tilkiendes, har taget fat paa Svingploven, men vel endnu en halv snes, som ikke vinde Præmie i Aar, men som kunne haabe den adaare, og derfor anvende mere Umage paa at lære at bruge den godt, end ellers vilde være Tilfældet. Mangen Bondesøn opmuntrer sin Fader til at lade ham faae en saadan Plov, og mangen gammel Bonde tilstaaer sin Søn, eller sin troe Karl, hvad ingen Beviser vilde formaae ham til. Hiulplovene kunne altsaa ikke gives Afgang, vedblev han, med mindre det Samfund af Mænd, der foranstalter Præmiepløining, sætter sig et andet Diemeed. Og hvorfor, sluttede han meget rigtigt, foranstalte ikke Hiulplovenes Venner og Forsvarere Præmiepløining, hvorved de Karle, der godt bruge disse, belønnes? men det er vist nok lettere at dable, end selv at handle.

Jeg forlod nu Fredriksborg oprømt, som jeg altid er naar jeg føler at have lært Noget; og da jeg sad ene paa min Bogn, overtænkende hvad jeg havde seet, og hvor stor og vigtig Justitsraad Nielsens Birkefreds er, randt mig de Ord i Tænkter, som vor Ven F. skrev mig forrige Aar, da han havde været hos Stutmesteren: Den Mand jevner Bjerger! Nu, Danmarks Bjerger ere kun Bakker, men selv til disses Tøining hører uafbrudt

Virksomhed, den bestemte Willies! Foster, og, skal man ikke arbejde sig træt selv paa disse, Kundskab om den rette Maade at jevne dem. Bakkerne paa Ladegaardens Marker blive aarlig færre og mindre, og vi ville kun ønske, at den, ved hvis Foranstaltning dette skeer, maae leve længe nok til at see det Jordsmon, som han modtog tildeels bevøret med Skov, fyldt med Steen og Stød, og suurt af Tugtighed, ganske omdannet til det, som det ved hans heldige Bestræbelser for største Deel allerede er blevet.

Efterretning om Faareauktionen paa Alkestrup,

d. 2den Sept. 1823.

Ved denne Auktion solgtes 470 Moderfaar, 180 Gimmerlam, 180 Bede- og Bæderlam. Prisen var saaledes som efterstaaende, mig tilhændekomne, Udskrift af Auktions Forretningen viser, og var denne end ringe iforhold til hvad i andre Lande betales for ædle Faar, saa er det dog allerede et glædeligt Tegn paa den Opmærksomhed, som danske Agerdyrkere begynde at vise den finuldede Faareavl, at et saa betydeligt Antal af Faar og Lam har blandt Private fundet Kjøbere. For Regjerings Regning blev, som man seer, kun kjøbt et lidet Partie. At Lammene som vare klippede forholdsmaessig betaltes saa høit, maae formodentlig være foranlediget ved særegne Aarsager.

Drewsen.

2f Auctionsforeningen paa Miffesrup, den 2den September 1823 over Gaar og Bam.

und ferner

[illegible]

Sammen- set Unitat	Sløjbesum pr. Efter.		Summa for det Dels.		
Efter	Grbb.	MR.	Grbb.	MR.	Gr.
Gimmerlam					
50	6	4	333	2	Gr. Forvalter Ridder
50	6	=	300	=	Capt. Medt
30	5	3	166	1	Forvalter Ridder
30	5	=	151	1	Dito Dito
10	4	=	40	=	Capt. Buchvaldet afftaet til Gr. Ridder
10	4	=	36	=	Forvalter Ridder
180	3	4			
Reberlam					
50	5	=	250	=	Capt. Medt
50	4	2	216	4	Dito Dito
50	4	2	222	5	Dito Dito
10	3	2	33	2	Egnefoged Riels Sorgenfens Medeløse
10	2	3	25	5	Dito
170					
Bæberlam					
5	10	5	54	1	Capt. Medt
2	7	=	14	4	Dyrlund
1	4	=	4	=	Forvalter Ridder
8					
828			4844		

Om Lammenes Stivhed, og Dreiesygen.

(Et Brev fra Hr. Kammerherre Grev Lerche, R. af D.
til R. N. Drewsen.)

I de nye Landoeconomiske Tidenders 5te Bind 2det Hefte opfordrer Deres Velbyrdighed de danske Schæferieciere til, i disse Tidender at meddele Udfaldet af de Forsøg, der maatte foretages med det af Hr. Professor Størig anpriste kolde Bad, som Middel mod Lammenes Stivhed; i hvis Følge jeg herved tillader mig at meddele Dem Resultatet af mine, i afvigte Foraar anstillede Forsøg, med denne Curmethode. Til Sagen. Ved et her i Nærheden oprettet Schæferie af Landracen, som forædles ved Væddere af blandet Engelsk, Frisisk og Spansk Race, herskede i Marts Maaned en høist betydelig Dødelighed blandt Lammene, i hvilken Anledning jeg i de første Dage af April blev raadspurgt, og snart overtydet om: at denne Dødelighed hidrørte fra den mig noksom bekjendte Lammestivhed, som jeg hidtil troede allene at hjemsege de spanske Schæferier.

For kort siden bekendt med det Størigste Middel, var jeg begierlig efter at gjøre Forsøg dermed, og indfandt mig strax den følgende Dag ved bemeldte Schæferie, hvor 17 Lam, mere eller mindre vare angrebne af denne Sygdom.

Iblandt disse udvalgte jeg et stort Lam, som først Matten tilforn var bleven syg, men hvis Tilstand vidnede om en høi Grad af Sygdommen, Lammet blev neddyppet i det koldeste Vand, der paa Stedet var at tilveiebringe; neppe 6 Minuter i Badet, indfandt sig en frampagtig Rysten over dets hele Krop, som dog snart igjen ophørte og hvorefter Lammet forholdt sig rolig i Vandet, indtil 9 Minuter vare forløbne. Ved Optagningen var det kjendeligen sygere, formaaede aldeles ikke at støtte paa Benene, og døde omtrent 2 Timer derefter. Et saa total mislykket Forsøg. gav mig Mistanke om: at jeg muligen kunde have misforstaaet Størig, og ved nøiere at veie de Udtryk han bruger ved Badeforskriften, indført, Pag 517, i Møglinsske Annalen, 10de Bind 2det Hefte, fandt jeg at den af Hr. Professorens noget ubestemt og ikke saa gandske tydelig fremsatte Mening maatte være den: at ikke enkelt Dyr skulde holdes i Vandet i 7 a 10 Minuter, men at alle Patienter i den Tid vekselsviis skulde neddyppes. Jeg lod derfor de syge Lam samle omkring Karret, og afverlende holde i Vandet, dog ei længere end nogle Secunder ad Gangen, hvormed man ved-

blev omtrent i 10 Minuter. Virkningen af denne Fremgangsmaade var øiensynlig til Bedring, da Benene paa disse Lam, tilforn stive som Vinde, strax efter den første Neddypning bleve noget bøjeligere, og som Følge heraf, formaaede Dyret med mindre Besværlighed og større Hurtighed at sløtte sig. En tiltagende Bedring viiste sig derimod ikke ved anden, og mindre ved de senere Neddypninger, tvertimod forekom det mig, som om Lammene til Slutningen bleve mere betagne og dorkere.

Grunden til Sygdommens ualmindelige Voldsomhed og Udelæggelse der paa Stedet, tilskrev jeg Fodringen med Høe fra for side Enge, skjøndt dette var særdeles godt høstet, maaſkee derhos ogsaa altfor overdreven Nydelse af Kartofler; jeg forbød derfor det første Slags aldeles, og substitutede i dets Sted fiint græsiblandet Havrehalm; hvoraf der fandtes god Forraad, og indskrænkede tillige Kartoffelgivten til omtrent 2 Pd. daglig pr. Stk. Faarene mistede ved denne Forandring endeel meelagtig Føde, som jeg troede paa anden Maade at maatte give dem Erstatning for, og efter mit Forslag blev dem nu tildeelt en lille Givt utorsken Havre, da denne Udgiwt igjen kunde opveies ved Salget af de besparede og til Lægning fortrinlig gode Kartofler.

Uagtet nu dette folde Bad, i Forbindelse med det af Prof. Störig anbefalede indvortes Middel, umiskjendeligen frelst mange Lam, isærdeleshed

de fleeste af dem, der strax i Sygdommens Begyndelse toges i Cur, saa vare disse Midler dog utilstrækkelige til at helbrede Alle, og Sygdommen ophørte egentlig først da Faarene kom paa Græs, hvilket, uagtet mine Tilskyndelser, først skeete den 20de April.

Denne Sygdom udbrød ligeledes, medio Aprilis, paa mine Schæferiegaarde Hedevisgylst og Mineslund, og mærkeligt nok, paa een og samme Nat, da paa den ene Gaard 6, paa den Anden 5 Lam bleve syge deraf, og det uden mindste foregaaende Forandring med Fodringen, som til visse ei heller var mugen; hvorfor jeg nu, mere end nogenfinde tilforn, holder mig overtydet om Veir- ligets væsentlige Indflydelse til at bevirke denne Sygdoms Udbrud. Jeg lod Patienterne strax behandle efter Størigs Forskrift, men forsømte derved ikke, at gribe til det, efter min Erfaring hidtil sikkest Middel, nemlig at drive Faarene til Marks, uagtet Græsset, formedelst Kulde og Nattesfrost, ikkun meget sparsomt begyndte at vise sig. De fik naturligvis en rundelig Givt tørt Foder til Natten, og en lille Givt om Morgen.

Paa disse Gaarde bleve i Alt 13 Lam angrebne af denne Sygdom, de 11 af disse kunde strax efter første Badning følge med Flokken til Græsgangen, og vare, efter gjentaget Badning Morgen og Aften, i meget faa Dage aldeles helbrede. Derimod døde det største og heftigst an-

grebne Lam, tilligemed et Andet, som jeg strax opgav, da Sygdommen havde sat sig i Halsen. Vel synes det kolde Bads væsentlige Nytte i Sygdoms Perioden, saavelsom dets Uffadelighed med Hensyn til Lammenes fremtidige Sundhed, ikke at være Tvivl underkastet, men da en saadan, hele Nervesystemet angribende, Sygdom, dog altid maa sætte Lammene meget tilbage, saa er det vist nok tilraadeligt, at indrette i særdeleshed de spanske Schæferiers Læmmetid saaledes: at Faarene med deres Lam kunne slippes paa Græs saasnart denne tilforn saa frygtelige Sygdom viser sig. Fleertallet af mine Lam falde derfor, fra den 28de Marts til 20de April; og paa sidstnævnte Tid kan Faaret altid finde nogen Føde paa Marken, skjøndt det i Reglen vist ikke er ønskeligt at besætte Græsningen saa tidlig. Imod Hr. Professor Størigs anbefalede Maade, at forebygge denne Sygdom ved tidlig Læmning, før Juul, har jeg to Indvendinger, nemlig: at Schæferiets Winterfodring derved bliver langt kostbarere til Skade for den rene Indtægt, og dernæst viser Erfaringen, at Lam, faldne i April, trives saavel, at de ved god Pleie, ligesaa vel som hine, med $1\frac{1}{2}$ Aar kunde bruges til Tillæg.

Tovrigt har jeg havt et Exempel paa, at denne Lammenes Stivhed ogsaa kan bevirkes ved at græsse Faarene tidlig om Foraaret paa altfor hyppig vorende og aldeles ung Kløver. Græsvær-

ten i Foraaret 1822 var saa usædvanlig skjøn, at jeg den 21de April lod de Faar, som tidligst havde læmmet paa Mineslund, drive paa Græs, uden at skyndes dertil af Fodermangel, men blot fordi jeg ellers maatte befrygte at Græsset skulde groe for høit. Omstændigheder bøde mig, paa denne Gaard at græsse omtrent 1200 Stkr. Faar, med Afgrøde, og jeg maatte derfor til første Gang opoffre til Græsgang den ene af mine ellers til Slæt bestemte Kløvermarker. Markernes Veliegenhed foranledigede derhos, at jeg udvalgte den i Foraaret 1821 med Kløver besaaede Mark til at afgræsses næste Sommer, og da Kløveren her, formedelst Lørke, aldeles var bortvisnet, havde jeg strax efter Høsten 1821, ladet Bygstubben opdrive med Græstirpatoren, og Marken paa Nye besaaet med Kløver og Raigræs. Den paafølgende milde Vinter begünstigede dette Foretagende, saa jeg ikke mindes, at have seet en mere lovende Kløvermark end den var. Dagen efterat Faarene vare drevne paa denne Græsgang, blev mig berettet at et Lam var bleven stift paa Græsningsen, og da jeg den følgende Morgen indfandt mig paa Gaarden, havde Sygdommen endnu angrebet 2de andre Lam. Jeg formodede strax at Nydelsen af denne, for Faaret udentviol for nærende, unge Kløver maatte være Grunden til Sygdommen, og lod derfor hele Flokken ufortøvet drive til en anden Græsgang, hvorefter Sygdommen strax

standsede, og jeg slap med at miste det først angrebne Lam, som dog nok havde staaet til Redning, hvis jeg, ligesom Anmeldelsen indløb, kunde have indfunden mig paa Gaarden.

Med denne Leilighed anseer jeg det ikke upassende tillige at berøre Udfaldet af mine Forsøg med Helbredelsen af Dreiesygen, efter den Meiracske Methode, anført i det tilforn ommeldte Hefte af Möglinke Annalen. Da dette Hefte modtoges, havde jeg tilfældigviis 2de 1 $\frac{1}{2}$ Aars Beder, som siden afvigte Aars Midtsommer vare beladte med Dreiesygen, og paa disse anvendtes meget snart det gloende Jern. Bløde Steder vare ikke at bemærke paa Hjerneskallen, og jeg lod derfor Jernet anbringe lidet under Hornene paa to Steder, de gave vel ogsaa strax efter Operationen noget Haab om Bedring, derved, at de med Graadighed fortærede det samme Foder, som de tilforn neppe vilde see til, men denne tilsyneladende Bedring varede kun kort, de brændtes derfor atter paa to andre Steder noget dybere ned paa Panden, men uden Virkning; Sygdommen tiltog, og jeg lod dem omfider aflive for at undersøge Hjernens Besskaffenhed. Paa den venstre Side af den Enes Hjerne fandtes en med Hydatider opfyldt Blære, over 2 Tommer lang, og geleeagtigt Udseende, paa den Anden derimod var hele Hjernens Overflade tilsyneladende fuldkommen sund, men Sygdommens Sæde fandtes

paa Hjernens underste Flade, henimod den forlængede Rygmarv. Denne Bede maae man antage incurabel, formedelst Sygdommens Localitet, og om den Første kan man nok med Rimeslighed paaastaae, at Sygdommen var for indgroet, I Løbet af indeværende Aars Sommer have 3de Fiorlam, som ikke mere formaaede at følge Flokken, undergaaet samme Cur, hvoraf de to gandske bestemt havde Dreiesygen, hvilke, 48 Timer efter engang at være brændte paa to Steder, befandtes fuldkommen helbredede, uden til i Dag at efterlade mindste Spor til Sygdommen. Det 3die derimod dreier ikke, men'er det man kalder tøssæt, vil ikke følge med Flokken, men røber ikke desmindre megen Livskraft; naar f. Ex. en Hund kommer den nær, stamper den med Frembenene, og gjør Mine, som om den vilde oversalde den. Maaskee er dette en Begyndelse til Dreiesygen, maaskee ogsaa har den Band i Hovedet. Den første Brænding, som dette Fiorlam har været underkastet, bevirkede ingen mærkelig Forandring i Dyrets Tilstand.

Lerchenborg, den 17de Septbr. 1823.

C. Lerche.

Forflag til en nye Korn-Tørrings- Indretning, med Tegning.

(Af et Brev, dat. Paris d. 3die Mai 1823, fra
Hr. M. G. B. Bindebøll til E. R. Collin.)

Intierii, Duhamel og Gerner have søgt at tørre Kornet ved at bringe det i varm Luft, hvilket vist ogsaa er den naturligste og bedste Tørringsmaaade. Men ved Udførelsen have de for en Deel forfeilet denne Hensigt, da Kammeret, hvori Sæden er udbredt, snart fyldest med Damp; og da der maae være en Åbning til disse Dampes Bortgang, er der intet, der forhindrer Varmen i at gaae samme Vej, ligesaavel ubenyttet, som benyttet. Engælænderne synes senere at have undgaaet denne Ulempe. De udbrede Sæden i et lavt Kammer, ved hvis ene Ende er anbragt en Kaffelovn, ved den anden en Skorsteen. Varmen drager nu fra Kaffelovnen hen over Sæden ud igjennem Skorstenen, i hvilken der er anbragt en mindre Ild, som beforder Dampenes Bortgang. Men den simpleste og mindst bekostelige Tørringsmaaade synes den paa nogle Steder i

Engeland og Holland brugelige at være. Sæden udbredes paa et Haarteppe, hvorunder der gøres en jevn Ild af vel affyrede Kul. Dønen faaer Træk nedefra. Væggene gaae tragtformig opad og tillukkes ganske foroven af Teppet, saa at Varmen ikke kan gaae bort uden igjennem Sæden, og da der intet Tag er over, saa have Dampene den friest muelige Vortgang. Kjøbmand Sidenius, som først gjorde mig bekjendt med denne Tørreovn, forsikrede mig, at man tørrede meest og bedst, ved mindst Varme paa denne Maade, og bad mig at gjøre ham en Tegning til et Tørrehuus efter denne Theorie. Men han vilde bruge Tørv eller Brænde istedetfor Kul, have Tag over for at kunne tørre i Regnveir, og en Regulator for at bestemme Varmegraden, hvormed han vilde tørre. En Bevægelse under Tørringen, som ved den edelkranziske, russiske og flere andre Maskiner, der vist er et fortræffeligt Middel til at gjøre Tørringen eensformig, lader sig her ikke godt anvende, uden at gjøre det hele for sammensat. Jeg troede derfor, ved at lade en varm Luft strømme igjennem Sæden, for en Deel at afhjælpe denne Mangel, og benyttede, til at frembringe den varme Luft, samme Indretning, som man paa flere Steder i Tydskland og Frankrige bruger til at opvarme Theatre og store Værelser. Sæden ligger, ligesom i den hollandske, udbredt paa et Haarteppe *), saa at

*) Dersom man vilde spare Arbeidet ved Sædens Paa-

den varme Luft nedensfra kan trække igjennem den. For at skaffe Dampene frie Afgang søgte jeg, ved at anbringe Lemme saavel øverst som nederst i Taget, at frembringe Lufttræk paa Loftet, Dog vil man i fugtigt Veir eller i stærk Kulde maaskee bedre anbringe en Art Kappe over den, som ved vore almindelige Køller, for at Dampene ikke ved stærk Kulde skulle fortættede falde tilbage paa Gæden som Regn. Ogsaa kan maaskee Taget, naar de nederste Lemme blive tillukkede, være tilstrækkeligt til at forhindre dette. Til Regulator for Varmen, brugte jeg Fjernets Udvidelse ved Varmen, som tidligere er brugt af Prof. Ørsted til at vise Varmegraden i Steenkulsmagasiner. Vedføjede Tegning og Forklaring skulle tjene til at gjøre den hele Indretning anskueligere. Da det hele kun er et Project, og Tegningen ikke i det Enkelte udført, vil der vel ved Udførelsen blive meget at forandre.

Forklaring til Tegningen.

- a) en Døn
- b) Skorsteen.
- c) et Rør, hvorigjennem Luften drager, som ophebes af Ilden i Dønen, udbreder sig i flugning og Aftagelse, kunde man anvende den ved den gernerste Maskine brugelige Maade.

Rummet *d*) drager igjennem Sæden, som er udbredt paa Tæpper *ee*), og hvis Fugtighed den tager med sig, og derpaa gaaer ud igjennem Væmmene *l*)

f) en Træstang og en Jernstang, som staae tæt sammen, og ere ved den nederste Ende sammenføiede, ved den øverste fastgjorte til en Vægtstang, ved hvis ene Ende hænger et Spjæld *h*), og ved den anden et Ventil *i*) som lukker Røret *k*). Da nu Jernet udvider sig temmelig ved Varmen, og Træet derimod næsten intet, saa virker Jernstangen ved sin Udvidelse paa Vægtstangen, saa at den Ende hvor Spjældet hænger, synker, og formindsker derved Trækket mere og mere indtil det slutteligen gandske tillukker Skorstenen. Vedbliver Varmen at tiltage, og Jernet at udvide sig, saa hæver den modsatte Ende af Vægtstangen Ventilet *i*), og Varmen, som kommer igjennem Røret *c*), gaaer bort igjennem Røret *h*) uden at skade Sæden. Ved Afkjølingen gaaer det naturlig tilbage, og udgjør saaledes en Regulator for Varmen.

m) er en Kanal, som sætter den udvendige Luft i Forbindelse med Røret *c*)

n. n) en udhugget Plade, som fordeler Varmen i Rummet *d*)

o. o) Loft hvor Sæden udbreides til Afsvaling.

p. p) Plads til Brændsel.

Fig. 4. er en Regulator med en dobbelt Vægtstang, fordi Jernets Udvidelse ved enkelte Graders Varme ikke er stor nok til at frembringe den fornødne Virkning paa den enkelte i Fig. 3 viste, hvilken sidste kun der er viist, for at gjøre Theorien mere anskuelig.

AA) Drageren, der bærer de andre Bjælker.

BB) tvende Jernstænger, der ved den ene Ende ere fastgjorte til Vægtstangen *c*), ved den anden til Bjælken, saa at disse, naar de af Varmen udvides, forlænges mod hinanden, virke derved paa Vægtstangen *c*), og denne igjen paa Vægtstangen *dd*) (ved hvilken, Ventilet *i*) og Spjeldet *h*) sænkes) hvorved Bevægelsen fordobles. Denne Regulator er ikke sat i noget bestemt Maal, da jeg ikke har havt Leilighed til at anstille Forsøg over Jernets Udvidelse ved de enkelte Varmegrader, ved hvilke Kornet tørres.

Bemærkninger ved Hr. Landvæsen- scommissair Dalgas's Lærebog i Agerbruget.

Endskjøndt jeg villig erkjender, ei at være istand til at kunne maale mig med Forfatteren af: "Forsøg til en kort og fattelig Lærebog i Agerbruget til Afbenyttelse for den danske Bonde", Hr. Landvæsencommissair Dalgas, og uagtet jeg lige villig og med fuld Overbeviisning indrømmer, at denne Lærebog i det væsentlige er fortrinlig skikket til Underviisning for den Klasse af Agerdyrkere, for hvem den nærmest er bestemt; saa har jeg dog Formodning om, ei ganske at feile, naar jeg antager, at Hr. Dalgas ei altid var heldig i de Raad, han giver, i den Fremstillingsmaade, han bruger, eller i Valget af de Dele, han overfladigst behandler. Paa Grund heraf, og fordi den over Lærebogen i Literaturtidenden fremkomne Recension ei ganske stemmer med min Overbeviisning, vover jeg, skjøndt ei uden Frygt, at betroe min uvante Pen de Bemærkninger, som ved Skriftets Gjenlæsning paatrængte sig.

S. 22. Forfatteren anseer det nødvendigt "at de saakaldte gode Sandjorder" udlægges til Hvile, da de ellers ved den megen Bearbejdning blive for løse. En Sætning, som, hvis den var grundet, meget maatte indskrænke Benyttelsen af saadanne, ikke flette Jorder. Til Lykke kan fra flere Agerbrug hentes Beviser derimod, og et af de saare vigtige vover jeg at nævne, Hr. Kammerraad Drewsens, og henviser i saa Henseende til Landoec. Tid 4 Bd. 2 H. p. 335 Bemærkn. 55.

Man læse isøvrigt Professor Oluffsens Mening om denne Hvilesyge, Lærebogen S. 156.

S. 98. Nævner Forf. at nedpløie grønne Afgrøder af Boghvede og Spergel. Han indrømmer, at det ikke kan være ganske rigtigt, saaledes at opoffre det visse for det uvisse, og fraraader saaledes, med det samme Raadet er givet, at benytte det. Paa fraliggende Jorder, og i Mangel af Gjødske, forekommer dog denne Benyttelse mig hverken urigtig eller kostbar, og da Hr. D. er eenig i, at Virkningen er væsentlig, forekommer mig denne Baklen at være paa urette Sted. At det vil være til nogen væsentlig Gjengjæld for hvad Creaturene fortære, at de forblive Natten over paa Ageren, forekommer mig ikke; thi vanskeligt vil det nok blive, at faae Gjødsken til at falde netop paa den Plet, hvor den, til Erstatning for det fortærede Foder, burde falde, naar den til-

figtede Virkning skulde opnaaes, og paa ethvert andet Sted synes det mig ikke hensigtsvarende.

S. 107. Nævnes Gulerødder som een Plante, der kræver "saa gode Jorder", altsaa mere end almindelig god Jord, "at vi for det første ikke bør dyrke den." At den, som Forfatteren bemærker, skal have et dybt bearbejdet Jordsmon, derom kan ingen Tvivl være; men at man skulde have Bæmselighed med at finde Jord, god nok til dens Dyrkning, derom er vist ikke mange af samme Mening, og efter det lidet, jeg kjender dertil, og efter hvad andre Forfattere have sagt os derom, fortjener den vel snarere at hyldes for sin Nøisomhed. En anden Sag er det, om vore Jorder ere saa befriede for Ukrudt, at vi med Hensyn dertil tør dyrke den — er dette Tilfældet, saa vil dens Dyrkning sikkerlig være fuldkommen lønnende, endog for dem som eie meget skarpe Jorder. Man læse Thærs Indledning til Kundskab om det Engelske Jordbrug p. 160. o. v., og for at hente Beviis inden egne Grændser, henviser jeg til Nye Landoec. Tid. 3 B. 2 H. p. 199.

Side 108. "At flaae Kløveren 2 Gange er noget usædvanligt her til Lands" og længere hen (S. 106): "I Slutningen af September og først i October kan man vente at anden Slæt Kløver er voret saameget til, at den kan flaaes." At det ei hvert Aar er sikkert at faae en "'god"' anden Slæt af Kløver, kan vel ikke nægtes; men at Hr. D.

anseer det som usædvanligt, nogenfinde at opnaae dette, er vist at nære for megen Mistillid; ligesom at Esterverten ei før sidst i September skulde blive tjenlig, vel ogsaa er beregnet paa et meget uheldigt Aar. (1)

(1) Agerdyrkerne blive aldrig enige om, hvorvidt man tør haabe to Afgrøder af Kloveren i een Sommer, eller kun kan gjøre Regning paa een Afgrøde, før end de enes om at erkjende, at vi virkelig dyrke to Afarter, den tidlige røde Klover og den sildige. Af den første, som nogle have kaldet Sommerkloveren, kan i nogenlunde gode Aaringer, paa Jorder hvor Kloveren i det hele lykkes, og som ikke ved for gjentagne Dyrkninger deraf ere blevne udfikkede til Kloveravl, gjøres temmelig sikker Regning paa to Afgrøder, af hvilken den første kan hugges ved St. Hansdagstider, og den anden sidst i August eller først i September. Af den anden Afart, som man har kaldet Vinterkloveren — Udtryk, der forresten ei ere vel valgte — kan man sjelden eller aldrig vente to Afgrøder, og den første er i alt Fald 14 Dage sildigere tjenlig til Hugning, end Sommerkloverens. Saaer man hollandsk Frøe, saa har man altid den tidlige Klover, men hos os dyrkes nok oftest den sildige, og derfor frembringes af det indenlandske Frøe sædvanlig denne. Bønderne synes ialmindelighed at ynde den sildige Klover, da den, under ellers lige Omstændigheder, synes i een Afgrøde at give mere end den tidlige, om end betydelig mindre end den tidlige i to Afgrøder. Til Staldfodring bør man vælge

I de 3 sidste Aar (længere har jeg ikke havt Kløver til Staldsfodring) har den i det mindste hos mig indtruffet saa betimeligt, at jeg har Grund til at tvivle om det almeengjældende ved Hr. Ds. Yttring. 1821 var Kløveren tjenlig den 23 August. 1822, 3die Slæt den 9 September (2 Slæt mislykkedes, og blev derfor deels affoldet ved Faar, deels, netop som den vilde sætte Blomst, afhugget). 1823, 2den Slet den 2den September.

Pag. 108 "Hestebønner give sælgelig 4 Gange saamegen Næring som et lige Areal med Havre." d. e. naar Hestebønner give 16 Td. pr. Td. Land og Havre 8 Tdr. At Havren skulde indskrænke sig til den nævnte Afgrøde, er vel ikke ganske rimeligt, naar et godt Sædsfifte følges. At Bønnerne i Gjennemsnit, og med Hensyn til de flere Sygdomme, denne Plante er underkastet, samt Uansækeligheden med dens Indhøstning, skulde give 16 Tdr, torde maaskee ikke være saa ganske afgjort. At denne Plantens Dyrkning og Behandling, dens oeconomiske Anvendelse, tildeels vel kort er afhandlet, deels ikke er omtalt, forekommer mig at være en grundet Anse.

Pag. 143. At saavel her som flere Steder, henvises til andre tildeels meget kostbare, Bærker, forekommer mig ei ganske hensigtsmæssigt. Om endog nærværende Lærebog var bleven nogle Aar den tidlige, da denne kan bruges naar Rugen bliver for grov, og vare til Biskerne begynde.

Dr.

større, havde det dog ei kunnet forhøje Prisen saa meget, at Bonden derved skulde affrækkes fra at købe den. Ved saadanne Henviisninger maa det enten forudsættes, at Bonden er i Besiddelse af de nævnte Skrifter, eller at han hos en Mand i Nærheden kan søge dem — Men hvor let er det Modsatte Tilfældet, og hvad er da vundet ved denne Afkortning?

Side 150. Skulde Hvidtorn virkelig skikke sig saa vel til lette Sandjorder?

Side 169. Ivertimod Hr. Ds. andensteds yttrede Mening (Pag. 194) foreslaaes her et Sædskifte, for: "krastesløse og forsømte" men ellers ikke rige Jorder, som nødvendigviis maae have Staldfodring til Basis". Jeg er enig med Forsætteren "at den Mængde Foder dette Sædskifte (1, Brakfrugter, gjødede; 2, Byg; 3, Kløver; 4, Kløver; 5, Rug; 6, Vikler til Foder; 7, Rug; Byg (eller Havre) frembringer, maa snart sætte Jorden i god Stand;" men jeg kan derimod ikke troe, at det næstfølgende Sædskifte (1, Havre og nogen "Hør"; 2, Brakfrugter, gjødede; 3, Byg; 4, Erter og Vikler; 5, Rug; 6, 7 og 8, Kløver, nemlig $\frac{3}{4}$ rødt og $\frac{1}{4}$ hvidt Kløverfrø) og hvormed Græsning maa være forenet, "maa endnu mere op hjælpe forarmede Jorder."

Efter Thær vilde Udsalbet omtrent blive saaledes:

Brakfrugter og Korn give eens Virkning, dog noget i Faveur af første Sædskifte formedelst den i No. 2 dyrkede Høe.

Berelbrug i 7 Bange med Staldfodring. 1ste Aars Kløver 30; 2det dito 20; Biffer til grønt Foder 20; og hertil kan rimeligviis føies Gjødffe til Biffer i 6te Aar, som jeg blot anslaaer lige med 100. — Berelbrug i 8 Bange med Græsning. 1ste Aars Kløver 2det Aars Græs forøge Jordens Krat med 60. Erte og Bikkemarken maa forudsættes at være til Modning, og kan altsaa, idet mindste intet afgive til Jordens Forbedring —

Tab. 1. Det gamle Sædskifte bestemmer at Rugen, altsaa een Indtægt, skal gjødffes. Neppe er Forandringen paatænkt — ingen forøget Production bevirket, før strax 2 Indtægter, No. 1 til Rug og No. 12 til Biffer, gjødffes.

Hvorfra denne overordentlige Mængde Gjødffe, der, som det synes, paa det blotte Bink kommer tilstede? — At man allerede i 5te Aar bliver istand til at give No. 2 og No. 8 fuldstændig Gjødffe, og ovenikjøbet kan give $\frac{1}{2}$ Gjødffe til No. 7, forekommer mig ikke mindre tvivlsomt — ? —

Den Hjælp, som skal hentes ved at blande Tørvejord med Hestegjødffe, kan neppe blive tilstrækkelig, og det saameget mindre som jo dog Hestegjødffen ogsaa maa regnes med, da man for Forandringen ei var istand til at gjødffe mere end een Bang.

Det er overalt at formode, at den Mand som finder Kald til en saa betydelig Forandring ved hans Drift, allerede forhen maa være kommen "i Vane med at tænke" og altsaa paa flere Maader har søgt at forsøge Gjødskten — hvortil han nødvendigviis i høi Grad maatte trænge.

Tab. 2. Heltene end at give Brakfrugterne kun $\frac{1}{2}$ Gjødskte, vilde jeg tilraade at klatgjødskte-disse, og derimod forsøge Gjødskten til Biskerne, hvorved uidentviol, med en ubetydelig Arbeidsforøgelse, begge Afgrøder meget vilde forsøge sig, og altsaa saameget hurtigere bevirke Gjødsktens Formerelse — forsøge Indtægten.

Tab. 4. indeholder et Sædkliste i 7 Range, hvilket efter Hr. Ds. Mening er det vanskeligste at forandre, da de saa Range nøde til betydelig Opoffrelse i de første Aar.

Efter min Mening vilde Overgangen lettere iværksættes, Maalet sikkrere og hurtigere naaes, naar vedlagte Plan (Side 450) tages til Følge. Den mindre Bygmark, som i de første Aar finder Sted, maatte efter velbehandlede Brakfrugter give en herlig Afgrøde, og den tilligemed den hurtigere Forøgelse af Vintersæden maatte snart dække Mangelen i Kornindtægten. I 4de Aar er anført 2 Marker med Havre, maafee var det bedre at afsee No. 3, og i dets Sted lade dette No. ubligge et Aar længere til Græs. — ? —

Hr. D. synes at have en afgjort Uvillie imod at klatgjødffe til Kartosler — men efter min Formening er dette Arbeide hverken meget byrdesfuldt eller utafnemligt. (2) At man i Mangel af tilstrækkelig Gjødffe paa denne Maade kan tilveiebringe betydeligt Foder, uden at berøve de øvrige Afgrøder nogen væsentlig Kraft, ligger i Tingens Natur, og det synes altsaa fra denne Side betragtet at fortjene særdeles Unbefaling.

I 6te Aar har Hr. D. 2 Marker med Kløver, hvoraf dog $\frac{1}{4}$ kun kan afgive een Slæt, da den paafølgende Vintersæd nøder til tidlig at opbryde den; 1 Mark med Kartosler, og 4 Marker med Korn.

Her skal altsaa staldfodres, og Staldfodringen er bygget eene og aleene paa den usikre Kløver — en Plante, som selv den ærede Forsat.

- (2) Denne hver enkelt Kartoffels Gjødffning, hvorved paa en Tønde Land bruges omtrent 10 Læs Gjødning, kan ikke nok anbefales, da derved, med liden Gjødningmasse, frembringes saa stor en Mængde Foder, altsaa Gjødningmaterial. Jeg har iaar høftet 120 Edr. Kartosler pr. Tønde Land, af en Mark, som indeholdt 10 Edr. Land, og paa hvilken Kartoslerne vare saaledes behandlede. Uden denne Gjødffning havde jeg ei faaet meget mere end den halve Afgrøde. Gjødningmængden er almindelig; her er Miblet derimod; Det bør ei forsømmes.

Dr.

ter (S. 108) anseer som treven til at give 2pen Slæt og endelig som fordrer et par Maaneder (efter Hr. D. 3 Maaneder) forinden den atter er tjenlig at afhugge; et Mellemrum, i hvilket enten Kreaturerne maae fodres med forvoret grønt Foder — eller —? — et Spørgsmaal, jeg ikke mægter at besvare.

Side 189. antages, at Brakfrugterne skal først opfodres, hvornæst de erstattes med Høe. Det forekommer mig derimod at være bedre, enten at fodre med Høe og Brakfrugter tillige, eller at opsætte Fodringen med disse indtil man seer sig istand til at vedholde dermed, til enten det grønne Foder eller Græsningen kan træde istedet.

Side 190. tales om at fodre Hestene med Kartofler, men Dmgangsmaaden læres ikke. I denne Læres Sted, henvises til andre Skrifter. Min forhen ved Side 143 førte Anke gjentages.

Side 191. Eftersom nu Rugpriserne ikke kunne afskrække (Vandoec. Tid. 4 Bd. 2det H. S. 311) kan jeg ikke være enig med Forsf. at man bør vente med at give sine Creature grønt Foder til sidst i Junii, (3) om jeg endog, som jeg dog ei finder Grund til, vil indrømme, at man, naar der skulde be-

- (3) Grønfobringen bør begyndes og kan begyndes midt i Maji, og ved Hjælp af et Stykke Raps endog først i Maji, og kan vedvare indtil midt i November og længere.

gyndes med Kløver, saalænge maatte opsætte Staldfodringens Begyndelse.

Side 191. "I Førfningen maa man, for at vænne Creaturene til den grønne Fodring, give dem nogle" "Gifter tørt Foder" "daglig." Her er jeg atter Tvivler. At give Dvæget Smag paa det grønne Foder, og dernæst atter give det tørt Foder, maaskee med Undtagelse af særdeles udmærket Hø, vilde neppe bewirke andet, end at man sultede det til at taale det grønne Foder. — I det mindste tæller Erfaring til Fordeel for, at give det blandet og i Hakkelse med hinanden. Jeg behøver ikke i denne Henseende at beraabe mig paa egen Erfaring; — Hr. Kammerraad Drewsen har allerede i denne Henseende yttret sin Mening, og til denne henviser jeg: Landoec. Tid. 7 Bd. 3 H. —

Side 192. Som en god Blanding tilføjer jeg Byg og Boghvede. —

Side 193. Paa Jorder hvor end ikke den nøjsomme Boghvede kan bringes til nogen Høide, vil det formodentlig see sørgeligt ud med Hornqvægets Løring, og der bør vistnok faar træde istedet. Hr. D. øvrige Indvendinger mod Staldfodringen ere forlængst besvarede af en dueligere Pen, og forbigaaes derfor. Man læse Landoec. Tid. 4 B. 2 H.

Som et ringe Beviis om Staldfodringens Virkning paa Malkeqvæget, tillader jeg mig imidlertid at tilføie Resultatet for denne Sommer.

Fra sidst i Maji til kort efter St. Hansdag vare 8 af mine Malkesøer tøjrede paa godt naturligt Græs. Melken blev omtrent hver 14de Dag maalt, og i Gjennemsnit gav hver Koe (5 af Køerne havde kælvet fra November til Martii Maa-ned) 10 Potter Mælk daglig. 8 Dage efterat de vare tagne paa Stald, hvor de den $\frac{1}{2}$ Dag fik Vik-fer, og den $\frac{1}{2}$ Dag Kløver, blev Melken atter maalt og de gave da tilsammentagne, $\frac{1}{2}$ Pot mindre. At denne Underbalance ikke var en Følge af at de nu bleve fodrede paa Stald, vil dens Ubetydelighed allerede kunne forsikre, men endnu vissere blev det derved, at paa samme Tid som en Enkelt havde aflaget noget, havde andre tiltaget i et mindre eller større Forhold. 2 Malkesøer, som jeg i Foraaret havde kjøbt, og som uafbrudt bleve paa Stald, gave, den ene 14 $\frac{1}{2}$, den Anden 10 $\frac{1}{2}$ Potter Mælk daglig.

Side 199. tilraades Staldfodring til Mikkel-sdag, og dernæst "læs Drivt for at benytte Voret." Hvorfor udjage Ovæget paa denne ublige Mars-tid? og er det at vente at Stubben i et velordnet Bærelbrug skulde afgive Græsning af Betyd-nhed? Det forekommer mig ikke, og synes mig i det mindste at være en unødvendig Mindrebenyt-telse af Ovæget, at lade det ligesom kappes med Ploven om at tilintetgjøre det fremspirende Græs.

Side 211. "Gammel Sæd (Rug) løber altid tyndere op end nyt Sædekorn; men da hver Plante,

som en Følge heraf, er des kraftigere, breder den sig saameget stærkere, og giver desuagtet en tætfluttet Afgrøde." — Med Maade er alting godt. Den forsigtige Agerdyrker vil uden tvivl ved sin Udsæd, saavel af gammel som af nye Rug, tage Hensyn til Kornets Godhed, Aarstiden og Jorden hvori den saaes, for derefter at bestemme hvor tykt eller tyndt han tør saae. Han vil ikke saae den nye Rug saa tykt, at den skulde hindres i at brede sig, og ved foregaaende Prøve vil han forvisse sig om, hvorvidt han tør stole paa det gamle Sædekorn, uden at vente paa det usikre Udfald af den Kraft, den tyndt opkommende gamle Rug skal hente af den betydeligere Plads, der, som det synes, paa Maae og Faae er bleven den til Deel.

Ikke vil jeg hermed have sagt, at Hr. D. ei har forudsat en saadan Prøve; men Fremstillingen af denne Lære forekommer mig ikke saa tydelig, at den jo desuden altså ligegyldige Bonde, skulde kunne formode andet, end at han kun træstigt kunde saae sin gamle Rug, ligesom han saaede den sikkrere Nye, og at dog en ubegrændset Bustning skulde skjænke ham forønsket Afgrøde.

Side 212. Sædekornets, især Byggets, Støbning fraraades "da Erfaring har beviist Urigtigheden heraf." Udbredt Erfaring maa tale for Hr. Ds. Mening, og kunde jeg ikke fremvise Exempel paa det Modsatte, vilde min Tillid til den ærede Forfatters Ord, ikke levne Tvivl hos mig. Men

selv i den tørre Sommer 1822 saae jeg Byg, behandlet i enhver anden Henseende lige med Naaboageren, at give en ypperlig Afgrøde, da hlin derimod var meget slet, og det uden at anden tænkelig Aarsag var derfor, en Sædkornets Støbning. At Støbningen derfor fortjener almindelig Ubefaling, er ikke min Mening; men det forkommer mig dog som den aldeles Forkastelse kunde taale nogen Indskrænkning.

Side 214. "Tromlen er det bedste Redskab til at nedbringe Kløverstrøet med." Efter min Formening vilde en let Træharve være hensigtsmæssig til, paa de lettere Jorder at forudgaae Tromlen. Begge Dele har jeg prøvet, men Forsøgene vare ei fuldkommen comparative, og jeg suspenderer derfor min Dom, indtil yderligere Forsøg ere gjorte.

Side 224. Som Roes for St. Hansruget anføres, at den har veiet $12\frac{1}{2}$ Lpd. Jeg vilde nødig at denne Vægt skulde tjene som nogen særdeles Ubefaling, med mindre egne locale Omstændigheder maatte tale derfor. I forrige Aar veiede min Rug: Provstie, 13 Lpd. 14 Pd. pr. Tde., og St. Hans., 13 Lpd. 6 Pd. I Aar: Pr. 13 Lpd. 12 Pd. og St. Hans., 13 Lpd. 4 Pd.

Side 230. og fremdeles. Paa rene Jorder anbefales 2 Pløininger til Kartofler, og disse lægges med den sidste Pløining. Paa Winterfuren spredes den friske halmblandede Gødsk. Har

jeg fattet den rette Mening, da skal Kartoflerne i dette Tilfælde lægges, i det Jorden gives den anden Pløining, og altsaa paa samme Tid som Gjødffen nedpløies; er dette saa, da forekommer mig den Maade, hvorpaa det læres at lægge Kartoflerne i □, ved efterat Jorden er harvet og tromlet, med Marqueren at drage betegnende Ridser, at være uudsørlig; thi saalænge den halm-blandede Gjødffe endnu er paa Ageren, vil neppe Harven, Tromlen, eller Marqueren kunne virke med Held. Er dette ikke Forfatterens Mening, da kunde vistnok denne Være trænge til, tydeligere at fremstilles. Formentlig vilde ogsaa, i dette Tilfælde, noget Arbeide spares, naar man, istedetfor 3die Pløining, trak aabne Furer med Hyppelploven, og i disse, og efter Snor lagde Kartoflerne.

Side 234. Det Quantum (3 = 6 Tdr.) Pæggekartofler som her nævnes, vil efter min Formening, kun naa de ere meget smaa, eller naar de deles i flere Stykker, blive tilstrækkeligt.

Side 235. Det tilraades at dække Kartoflerne med 5 Tommer Jord. Vel er det Sandjorder, som her omtales; men det forekommer mig ligesuldt at være formeget, især naar man tager Hensyn til, at Hr. D. i Almindelighed taler om Pløining af 6 Tommer, hvorved Kartoflerne kom til at hvile paa det aldeles raa Underlag. Herr Kammerraad Drewsen tilraader i Landocc. Tid. 1 B. 3 S.,

at dække Kartoflerne med et par Sommer Jord, og om endog Ugerens Dybde tillader det, fraraader han stærkere Dækning end 4 til 5 Sommer.

Side 236. At Hr D. tilraader paa skarpe Jor-
der at lade Kartoflerne uhyppede, forekommer
mig mindre tilraadeligt end let at slippe fra. I
det mindste maatte det vistnok meget beroe paa
hvad Slags Kartofler man dyrker, om Afgrøden
vil lønne Umagen at lægge og at optage dem.

Side 237. "Kaalrabi skal plantes i en Afstand
af 1 Alen paa den eene Leed, $\frac{1}{2}$ Alen paa den An-
den." I de smale Rader er altsaa ingen Muelig-
hed i at rense med Skuffelploven, og Haandhak-
ken maa altsaa spille en ikke uvæsentlig Rolle.

Omkostningerne og Vanskelighederne forø-
ges herved, uden at nogen anden væsentlig For-
deel opnaaes. Den kortere Distance vil foraar-
sage, at Roden bliver mindre, og paa en kraft-
fuld Uger vil Toppen fuldkommen kunne dække
et endnu større Mellemrum end en Alen. Jeg
vilde derfor tilraade, kun paa hver $\square$ Alen at sætte
en Plante,

Som et Middel til at sikre sig Planternes
Vext, er den af Thær tilraadede Indflamning for-
trinlig, og bør ikke være fremmed for nogen, som
befatter sig med saadanne Vexters Dyrkning.

Side 242. Det raades, at lade nogle Kaalrabi
staae Vinteren over. Man kan imidlertid ei gan-
ske stole paa at de holde sig. Hærerne har saale-

des en Vinter, ved at udhule de paa Ugeren staaende Kaalrabi, forvoldt mig et ikke ubetydeligt Tab.

Ved at omtale denne Foderplante, maa jeg bemærke, at den til det malkende Qvæg ei ubetinget kan anbefales. Den Affsmag, som den meddeeler Melken, er for betydelig til, med Tavshed at forbigaaes.

Vel veed jeg, at Fleere, som jeg med Erbhødsighed erkjender for bedre Sagttagere end jeg, have paaستاet, at Kaalrabien kun i fordærvet Tilstand bevirker den ommeldte Affsmag; men flere Aars Erfaring berettiger mig til at erklære denne Forsikring, i det mindste at være underkastet Undtagelser. (4)

- (4) Ogfaa jeg har været blandt dem, der ikke vilde troe, at Kaalrabierne gave Melken Affsmag, men jeg erkjender, at jeg deri har bedraget mig. Jeg erindrer ikke hvilket Aar jeg først mærkede dette; men i Efteraaret 1822 var Affsmagen meget kjendelig, og det er vist, at den hidrørte fra Kaalrabierne, thi da jeg gav et mindre Foder af disse, og en Deel Kartofler istedet derfor, saa var den aldeles forsvunden. Men jeg gav ogsaa hver Koe $2\frac{1}{2}$ Skp. Kaalrabi om Dagen og intet Hø. I denne Anledning erindrer jeg, at en Landmand har fortalt mig, at han uden at faae Affsmag paa Melken, kunde fodre — om jeg mindes ret — i fem Dage med Kaalrabi, men at han da maatte i nogle Dage fodre blot med Kartofler, og saa igjen i samme Antal Dage med Kaalrabi.

Dr.

Jeg smiggrer mig med at disse Bemærkninger ikke vilge opvække den ærede Forfatters Ubillie, og jeg haaber, at den Tone, hvori de ere nedskrevne, ville overbevise saavel ham som enhver anden Læser om, at ingen Personlighed har ledet min Pen.

Jeg kan have feilet i min Anskuelse, kan have mistydet Hr. Ds. Mening. Med Billie har jeg derimod intet fremsat, som jeg jo troede maatte ligge deri, og jeg er derfor saameget vissere paa Overbærelse, hvor jeg ikke var heldig nok til at træffe det Rette.

Maren Mølle i October 1823.

S. M. Tetens.

No.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Det gl. Erbs- fifte.	*Gronjords byg.	*brug.	byg.	gaave.	sløber.	kræs.	kræs.
1ste Mar.	brug.	*viffer	gaave	bydelss- ver. 2c.	kræs.	kræs.	* $\frac{1}{2}$ byg. $\frac{1}{2}$ kartoff. flatg.
2det Mar.	sløber.	brug.	bydelss- ver. 2c.	kræs.	gaave.	* $\frac{1}{2}$ byg. $\frac{1}{2}$ krt. flatg.	$\frac{1}{2}$ viffer. * $\frac{1}{2}$ byg.
3die Mar.	bifo.	sløber.	kræs.	gaave.	* $\frac{1}{2}$ viffer. $\frac{1}{2}$ krt. flatg.	* $\frac{1}{2}$ byg. * $\frac{1}{2}$ sløber.	brug.
4de Mar.*	gaave.	bifo.	gaave.	* $\frac{1}{2}$ viffer. $\frac{1}{2}$ krt. flatg.	$\frac{1}{2}$ brug. * $\frac{1}{2}$ byg.	$\frac{1}{2}$ brug. $\frac{1}{2}$ sløber.	Goberneter.
5te Mar.	*viffer 2c.	gaave eller brug.	*Gobernert. krt. flatg.	brug. *byg.	sløber.	Goberneter. sløber.	*brug eller gaave.
6te Mar.	brug.	**krt. og and. straf.	brug. *byg.	sløber.	bifo.	gaave. eller brug.	*Goberneter.
7de Mar.	**krt. og and. straf.	byg.	sløber.	bifo.	brug eller gaave.	*viffer. 2c.	brug eller gaave.
8de Mar.	byg.	sløber.	bifo.	gaave.	*Gobernert.	brug.	**krt. og and. strafbrugter.

Num. *betøder krt. gjødsel, *bygere.

Jordernes Bonitet er ikke omtalt, men da Hr. D. isærdeleshed vil have dem benyttede til Byg i Dvergangsaarene, tør jeg formode, at det er gode Bygjorder, altsaa ogsaa fortrinligt skikede til Rug. Skulde Gjødningsmassen og Jordens Kraft tiltage saa betydeligt, at det skulde findes raadeligt, strax at dyrke Handelsvexter, hvilket dog betvivles; saa er intet lettere end at finde Plads til disse.

Præmiepløininger, foranstaltede af Landhuusholdningssekskabet,

i Junii og October 1823.

Den første Præmiepløining i 1823 foretoges den 16de Junii ved Lyngbye paa en Græsmark, som Hr. Pastor Rønne havde dertil overladt. Ved den indfandt sig 22 Pløiere, hvoraf 6 vandt Præmie; nemlig: Niels Hansen fra Åsminderød 40 Rbdlr. Sedler, Hans Nielsen ibid. 30 Rbdlr., Lars Jensen fra Kongstedlund 25 Rbdlr., Søren Petersen fra Lyngbye 20 Rbdlr., Hans Olsen tjenende hos Hr. Pastor Rønne 15 Rbdlr. og Christen Jensen fra Dronninggaard 10 Rbdlr. Sedler.

Bestemmelserne vare de samme, som ved de foregaaende Pløininger.

Fra et Samfund af syenske Landmænd fremstillede, efter Anmodning fra de Herrer Proprietair Hofman til Hofmanskave og Amtsprovst Lütken, en Hjulplov af særegen Indretning, opfunden af Fæstebonden Niels Rasmussen, som medbragte et Brev til Hr. Pastor Rønne og Kammerraad Drew.

sen, angaaende Plovens Bedømmelse. Brevets væsentlige Indhold sees af det høstrykte Bilag A.

Hr. Justitsraad og Stutmester Nielsen blev anmodet om, at forene sig med dem for at bedømme dette Redskab, og i efterstaaende tvende Erklæringer findes disse tre Mænds Meninger derom udtrykte. See Bilagene B. og C.

Efter Pløiningen forsamlede en Deel af de Tilstedeværende sig som sædvanligt ved et Maaltid, ved hvilket ombæres en Subscriptionsliste, hvorved til fortsatte Præmiepløininger indkom 81 Rbd. Sedler.

Den anden Præmiepløining fandt Sted d. 8de October paa Roffedal ved Hirschholm, hvor dette Steds Eier, Hr. Benners, havde overladt en gammel Græsmark til Pløiningen. Her indfandt sig 22 Pløiere, af hvilke følgende vandt Præmier, nemlig: Peder Jensen Bentstrup, hos Hr. A. N. David paa Kongstedlund 40 Rbdlr. Sedler, Niels Jensen hos Bertshuusholder Hans Larsen i Hirschholm 30 Rbdlr., Hans Frederiksen fra Soenstrup ved Fredensborg 25 Rbdlr. Jacob Andersen hos Hr. Oberst Bræm paa Kongstedgaard 20 Rbdlr. Peder Torkilsen Windelef fra Krabbesholm 15 Rbd. og Søren Hansen fra Øverste Torp 10 Rbd.

Ved Subscription indsamledes 51 Rbdlr. Sedler.

A.

En liden Forening af Landboe-Benner giver sig den Frihed at underkaste en her af Fæstebonden Niels Rasmussen opfundet og forfærdiget Hjulplov Prøve og Bedømmelse ved den til den 16de dennes af det kongelige Landhuusholdningselskab tillyste Prøve-Pløining ved Eynghye.

Vi smigre os med, at den maae værdiges Dymærksomhed, skjøndt den ei er egentlig Svingplov, da den foreener med Hjulplovenes Fordele, at kunne lettere tumles og transporteres, tillige den, langt lettere at kunde repareres, opslides ei saa hastig som de Bailenffe, og dog udretter, saavidt vi skjonne, det samme som disse paa et ujævnt Jordsmøn.

I følge Indbydelsens 13 §. lade vi Dpsfinderen selv fremstille den, for at kunne nytte de forsamlede kyndige Landmænds Bemærkninger, ved den større Brugbarhed, som han bestræber sig at give en anden, han for Tiden har under Arbeide, De der forsamlede Agerdyrkningsredskaber, og de flere, ham muelig paa denne Reise kunde gives Udgang til at see, vente vi og vilde give Mandens Tænksomhed en gavnlig Retning i sine Bestræbelser.

B.

Overeensstemmende med det af Hans Høiærværdighed Hr. Amtsprovst Lütken, i Navnet af en liden Forening af Landboe-Benner fremsatte Ønske, at den af Fæstebonden Niels Rasmussen

opfundne og forfærdigede Hjulplov maatte, ved Præmiepløiningen den 16de Junii underkastes Prøve og Bedømmelse, have vi herved den Ære at melde, at denne Begjering modtoges med største Fornøielse, og iværksattes med den største Beredvillighed af de ved Præmiepløiningen nærværende sagkyndige Medlemmer, hvis Organ Undertegnede herved have den Ære at være.

Kun tillade vi os, inden vi skrive til Beretningen om det Passerede, at gjøre nogle faa Bemærkninger, foranledigede ved Hr. Amtsprovst Lützens Skrivelse, da vi ved stiltiende at forbigaae dem, kunne synes at erkjende dem; hvilket dog ikke er Tilfældet.

Deri siges nemlig: "Vi smigre os med, at den (Ploven) maa værdiges Opmærksomhed. skjøndt den ei er egentlig Svingplov, da den forener med Hjulplovens Fordele — at kunne lettere tumles og transporteres, — tillige den, langt lettere at kunne repareres, opslides ei saa hastig, og udretter, saavidt vi skjønne, det samme som de baaleisfe paa et ujævnt Jordsmøn."

Undertegnede maae tilstaae, at de aldeles ikke indsee paa hvad Grund her antages, at Hjulplovene lettere kunne tumles og transporteres end Svingplovene; thi underforstaaes, ved at tumles — "under Arbeidet" — saa maae vi paa det bestemteste erklære, at Hjulploven langt vanskeligere tumles end Svingplovene, og at disse sidste

ligeledes — f. Ex. paa de her brugelige smaae Slæder, der kun ere en Stump Træ, saa bred og lang at Ploven kan staae derpaa, og ved en Krampe — et Stykke af en gammel Hjulskinne — holdes derpaa, paa den simpleste og letteste Maade af Verden transporteres. Og naar Hjulploven, som anføres, er lettere at reparere end Svingploven, saa gjælder dette naturligvis ikkun om Egne, hvor man endnu er ubekjendt med Svingplovens Istandsatelse, thi den maae, som den mindst sammensatte, under ellers lige Omstændigheder, være lettere at istandsætte, ligesom den, naar ei mere anstrængt Arbejde fordres af den, end af Hjulploven, af samme Grund maa være variegere.

Om Ploven selv have vi herved den Ære at give følgende Erklæring, hvorved vi dog maae anmærke, at om noget skulde være undgaaet vor Opmærksomhed, haabe vi derfor Tilgivelse, da den kun saare kort kunde af os betragtes, saasom en Deel af Forretningerne ved Præmiepløiningen maatte af os paaagtes, og Ploven med dens Følge, saasnart den var prøvet og længe førend Præmiepløiningen var forbi, unddroges os, hvormed vi ogsaa tabte al Leilighed til, at gaae ind i Detaillen med Niels Rasmussen, der, naar hans Iddeer berigtigedes mere, og han blev gjort opmærksom paa, ei blot hvad der allerede er forhaanden, men

ogsaa paa hvad der for længst er forkastet, rimeligviis kunde blive en gavnlig Arbejder.

Hvad Ploven selv angaaer, da fandt vi den i de væsentligste Dele, at være den almindelige fyenske Hjulplov; vi fandt det der brugelige, lange ei hvælvede Muldbræt, samme Skjære, og, som det syntes os, omtrent samme Forhold mellem dens enkelte Dele og disses Stilling. Denne Plov udmærkede sig derimod ved en særegen Maade til øieblikkelig dybere og lettere Stilling, og ved en Stillingsmaade af Pangjernet, der dog var os be kjendt.

Den yderste Spids af Plovaasen hvilede i en Bøile, der ved en Bægtstang, som gif hen til Plovkarlen, kunde hæves eller synkes efter Behag, og da Aasen derved enten løftedes eller sænkedes, gaves Ploven mindre eller mere Tendens til Jordsmonnet.

Ved denne Indretning har Opfinnderens Diemeed formodentlig været, at hæve en af Hjulplovenes betydelige Feil, den, paa et ujevnt Jordsmon ei at kunne overalt gribe lige dybt i; at gaae for dybt i en mødende Forhøining, og at glide for let over en Fordybning. Vi troe ogsaa, at paa et løst Jordsmon og med en meget paa passende Plovkarl, kan denne Indretning svare til Diemedet, men paa fast Jord viste den sig temmelig uvirksom, og kunde ei udholde Sammenmenligning med det, som de nærværende Sving-

plove paa samme Jordsmon udrettede. Desuden synes os, at for at drage sand Fordele af denne Indretning, behøves en Plovkarl, der i det mindste maa være ligesaa opmærksom, som om han brugte en Svingplov, thi Diebliffet hvori Ploven skal løstes eller synkes, maa her med samme Nøiagtighed iagttages, som naar Svingplovne pludselig skulle trænge dybere eller gaae lettere, medens hos hiin Virkningen af Bevægelsen bliver langt mindre, da Hjulene i det samme, ved enten at komme paa en Forhøining, eller synke i et Hul, kunne modarbeide Karlens Bestræbelser, formindste eller tilintetgjøre dem. Vi formene derfor, at den eneste afgjorte Fordeel ved denne Indretning er, at Hjulploven ved den kan, naar der pløies opad Bakke, bringes til at gribe tilstrækkeligen i Jordsmonnet, hvilket ellers ei er Tilfældet, især om det er haardt; men lade forresten uafgjort, om denne Fordeel opveier Skaden ved at gjøre Ploven saameget mere sammensat.

Hvad denne Plovs Fremstilling ved Præmiéploiningen angaaer, bemærke vi følgende. Den Mark, hvorpaa Præmiéploiningen fandt Sted, var en flere Aar gammel Græsmark, med tæt Grønsvær; den var af sand- og muldblandet Beskaffenhed, men ved Tørken hærdet, og da den til lige indeholdt en Deel Smaastene, var den vanskelig nok at bearbejde.

I den Overbeviisning, at den fremstillede Hjulplov neppe var kraftig nok til at kunne godt bearbejde dette Jordsmøn, bragtes den først ved Siden af hiin Mark, til en nylig af Køer afgræsset Rugager; men da den første Fure var dragen, erklærede Niels Rasmussen, at dette Jordsmøn var for haardt, og at han heller vilde pløie et Stykke mellem dem, der concurrerede til Præmien. Man indvøndte, at Rugstykket, der var pløiet forrige Aar, kunde ei være saa haardt, som Græsmarken, men indrømmede forresten hans Forlangende, og fyldestgjorde endog dette derved, at ham blev efter Forlangende anvist det Sted, hvor Græsset endnu samme Dag for Pløiningen var afflået, hvor Jorden altsaa havde bevaret den meste Fugtighed og ei ved det tørede Dvæg var end mere sammentraadt.

De første Furer vare lette, omtrent $1\frac{1}{2}$ til 2 Tommer dybe, hvis affkaarne Strimmel Ploven temmelig eens og godt henlagte. Dog anmærkedes saavel ved denne som de følgende Omgange, at Furen var dybere ved venstre end høire Side, da Furens Bund dog bør være horizontal. Man anmodede nu om, at Ploven maatte stilles dybere. Den gik da 3 til $3\frac{1}{2}$ Tomme dybt, men for at bringe den dertil, maatte Ploemanden noget tynge paa den. Endelig ønskede man at see den pløie til fuld Dybde, i det mindste saa dybt som vore Svingplove den Dag, efter Bestemmelsen, gik.

nemlig 4 til 5 Tommer dybt. Ploven stillede til fuld Dybde, men uagtet Plovmanden gjorde alt, for ved sin hele Tvingde at trykke den i Jorden, var det ham dog umueligt at holde den i en, under nærværende Omstændigheder, for denne Plov, unaturlig Dybde, og dens Gang blev saa ustadig, at den paa nogle Favnes Længde snart gik 4 til 5 Tommer, snart kun 2 Tommer dybt, hvorom man ved Eftermaalning overbeviste sig; ja den sprang endog aldeles ud af Jorden, og da Hjule-
lene her, som altid berøvede Plovmanden Magt over Ploven, gled den nogle Alen henad Grønsværen uden at trænge deri. Ogsaa bemærkedes, at Plovkarlen ikke altid kunde holde Ploven til at tage lige bred Fure, hvoraf fulgte, at den ei eens henlagde Strimlen, og da de tvende sidste Strimler skulde vendes, skete dette saa slet, at Grønsværen snart blev ovenpaa, snart blev vendt, eller stod paa Kant, saa at en velrenset Mellemfure aldeles ikke var at finde efter denne Plov. Stykket var i det hele saa maadeligt pløiet, at ingen Høsbonde, uden Mishag kunde betragte saadant Arbejde paa sin Ager.

Man beklager, at ingen Kraftmaaler var tilstede — en Følge af at Plovens Ankomst saa sildig erfarede — men ikke desto mindre var det tydeligt nok, at den, som Hjulplovene ialmindelighed, naar Taler er om Pløining til nogen Dybde, fordrede mere Kraftanstrangelse, end Svingplo-

vene, der arbeidede ved dens Side; thi da den var stillet til fuld Dybde, der dog paa dette haarde Jordsmon aldrig oversteg 5 Tommer, kunde Hestene ei mere trække den, men den ene trak Beiret af sig, og var faldet, naar Vedkommende ei havde støttet den. En attenaarig Dreng pløiede med en Svingplov og to usle Heste tæt ved Siden heraf, til 4 a 5 Tommers Dybde, og vandt den høieste Præmie, 40 Rbdlr.

2. Vel vare vi ved det blotte Syn saa temmelig overbeviste om, at denne Plov ikke engang kunde tælles blandt de fortrinlige Hjulplove, og at den maatte staa langt tilbage for den, som Hr. Winstrup forfærdiger, hvorom vi ved dens Arbeide end mere overbevistes; men da den dog muligen kunde være især skikket til eet eller andet Arbeide, saa spurgtes Manden, der havde forfærdiget den, om den ikke ved noget særegent Arbeide udmærkede sig. Hertil svarede han, at den altid gjorde godt Arbeide paa syenskt Jord, og da man ønskede nærmere Forklaring om hvad herved skulde forstaaes, idet man ei kunde antage, at syenskt Jord var forskjellig fra sjællandskt, yttrede han, at den især var skikket til at pløie til Byg, det vil sige paa et skjørt Jordsmon.

Saameget det end vilde glædet os, at kunne erkjende en, af en dansk Mand opfundnen Plov, at være fortrinligere end de engelske Svingplove, saa kunne vi dog i dette Tilfælde end ei ansee den,

som her omhandles for et fortrinligt Redskab, og vi erkjende desuden, at det allerede vilde være særdeles forunderligt om en Mand, der ei kan være udrustet med mekaniske Kundskaber, eller som ei kan have meget at anvende paa Forsøg, skulde være istand til at vinde Prisen fra de, med saa tilstræffelige Pengemidler forsynede, og i Mekaniken saa bevandrede Engellændere. Levede han blandt os, vilde vi raade ham at anvende den Grad af Kunstfærdighed, han besidder, til at eftergjøre gode Plove — disse være nu Hjul- eller Svingplove — men ei at paatage sig at opfinde, hvortil, med Hensyn til Ploven, vist udfordres theoretiske Kundskaber, som han og enhver anden Mand i hans Stilling ikke letteligen kan besidde.

Strandmøllen og Lyngbye d. 5te Julii 1823.

Drewsen.

Rønne.

C.

Frederiksborgs Ladegaard den 17de Junii 1823.

Landmænd, som have jevne aldeles opdyrkede Agre, frie for Træ-Rodder og Stene, som altid pløje deres Agre i een og samme Retning, og til en ubetydelig Dybde; som aldrig attraae, ved Jordblanding, eller forøgede Gjødningsmidler at forøge Dybden af den frugtbringende Muld, kunne vist nok hjælpe sig med Hjulplovene, og ville vanskeligen lære at indsee Fortrinet og Fordelene, som saa letteligen opnaaes ved Brugen af Svingplovene. At disse, saa godt forfærdigede og vedligeholdte, som vore Haandværkere nu efterhaanden ved øvede og kyndige Plovmands Veiledning og Anviisning lære at forfærdige, ere mindre sammensatte, langt varigere, saavelsom bekvemmere og haandeligere under Brugen, tilstaaes gjerne og uimodsigeligen af de Plovkarle, som, skøndt oplærte og vante ved Hjulploven, tilfidesætte denne, naar de ere blevne bekendte med Brugen af Svingploven.

Disse Meninger, fattede under nogle og tredive Aars Praxis (ved som Landmand at opdyrke et aldeles raat, fra Skov og Moradser taget steenrigt Areal, af circa 3000 Tdr. Land, og ved at have Tid efter anden anskaffet, og ved øvede og vante Folk fra enhver Egn forsøgt alle muelige i Danmark bekendte og brugelige Hjulplove, saavelsom Stylte- og Hjulplove fra andre Lande)

stadfæstedes atter i det jeg saa Anvendelsen af den af nogle fynske Landboe-Benner ved det Kgl. Landhuusholdningssekskabs Præmie-Pløining i Gaarden 16de Junii fremstillede Plov, som kjørtes af Forsærdigeren selv.

Denne Plov, som med Hensyn til Træe og Færnarbejde var vel og nøiagtigen arbeidet, og forsynet med adskillige, vel ikke ubekjendte, men dog ikke sædvanlige Indretninger, staaer efter min usorgribelige Mening tilbage for adskillige i Danmarks forskjellige Provindser brugelige Hjulplove; ikke at tale om den Winstrupske, som Hjulplov vistnok i Danmark den fuldkomneste.

Da jeg imidlertid ønskede, at have denne Plov i mit Plovmagazin, opstillet ved Siden af ikke uværdige Brødre, saa lod jeg Manden spørge, om han vilde sælge denne? men dertil svarede han Nei. Han forsikrede imidlertid, at den i Fyen kunde forsærdiges, saaledes som den fremstillede var, for 20 Rbdlr. Sedler; men dette er bestemt ikke Tilfældet her, hvor dens Forsærdigelse omtrent vil komme nær vores dyreste Baileyske Plov.

Slutteligen tillader jeg mig at tilføie, at ligesom saameget andet i Verden, saaledes vil ogsaa Hjulploven endnu længe, og maaskee altid, glæde sig ved to formaaende Talsmænd: gammel Sædvane og Dovenskab.

Nielsen.

Surrogat for Indigo.

I engelske Journaler anmeldes en nyeligen
 skeet Opdagelse, som lover de vigtigste Følger saa-
 vel i commerciel, som agricultorisk Henseende.
 For omtrent to Aar siden blev 280 acres Land be-
 saaede ved Flint i Wales med almindelig Bonde-
 rose, *Althæa rosa*, hollyhoch eller rosemellow,
 som et Surrogat for Hamp eller Hør. Under Til-
 beredningen opdagedes, at den indeholder en skøn
 blaa Farve, som er i Ræghed liig den bedste
 Indigo. Stadsfæster det sig, at denne her saa
 villig vorende Plante indeholder et saa skønt Far-
 vestof, vil den blive en af vore meest indbringende
 Planter; Sagen fortæner Danske Landmænds
 nærmere Undersøgelse, hvorfor Beretningen derom
 her bekjendtgjøres.

O. J. Rawert.

I n d h o l d.

	Pag.
Min Ansættelse af Trælboms-Korpagtning og dens sit- tre Følger, af Hr. Pastor D. D. Lütken	277.
Hvorledes Mangel paa Foder, ved øde Jorders Op- dyrkning, især i Begyndelsen kan gaaes imøde; af Hr. Pastor Mønne	325.
Udsigt over Landhuusholdnings-Selskabets Forhandlinger fra 1ste Juli 1821 til Ud- gang Junii 1822	372.
Et Par Ord om min Tærskemaskine; af Kammerraad Drewsen; med Steentryk	398.
Et Blik paa Frederiksborg Ladegaard i August 1823	401.
Efterretning om Faareauktionen paa Allestrup	416.
Om Kammenes Stivhed og Dreiesygen af Hr. Kam- merherre Grev Lerche	419.
Beskrivelse af en ny Korntørnings-Anstalt; ved Hr. M. G. B. Bindesbøll; med Steentryk	427.
Bemærkninger ved Hr. Landvæsenscommissair Dalgas's Lærebog i Ugerbruget af Hr. Lieutenant Tetens	432.
Premiepløininger foranstaltede af Landhuusholdnings- selskabet i Junii og October 1823; tilligemed Bedømmelse af en derved foreviist fynst Plov	452.
Surrogat for Indigo, meddeelt af Hr. Kammerjunker Rawert	465.

Indhold af 5te Bind.

	Pag.
Min Anskuelse af fri Forpagtning og dens nærmeste Følger af Kammerraad Drewsen	I.
Om Fæsteretten og fri Forpagtning af Bønderjorderne af F. A. S.	133.
Noget om fri Pagtning, tilligemed enkelte Henpeg paa eet og andet, som staaer i Weien for det dan- ske Landvæsens Fremskridt; ved Hr. Auktionssbi- recteur Ribder Lemwigh	176.
Min Anskuelse af Trældoms-Forpagtning og dens siikre Følger, af Hr. Pastor D. D. Lütken	277.
Beskrivelse af en Korntørrings-Indretning i Odessa, opfunden af Henri Gison, af det Russiske; med 3 Kobbertavler	30.
Beskrivelse af en Korntørrings-Indretning paa Ma- rienborg ved Stege; af Hr. P. A. Lutein	268.
Forslag til en ny Korntørringsanstalt; ved Hr. M. G. B. Bindebøll; med Steentryk	427.
Et brugbart Redskab til Gjødningvands Udsørsel, be- skrevet af Hr. Krigsraad Fjellstrup; med et Træsnit	55.
Beskrivelse af en nordamerikansk Hamp- og Hør- Ma- skine; meddeelt af de Hrr. Admiral Løvensørn og Justitsraad Esmarck	68.
Om Karfagerne til den paaflagede Vandmangel, og Midlerne til at afhjælpe den. Landhuushold-	

ningselskabets Rapport til Hs. Majestæt Kongen	74.
Brudstykker af en Dagbog, holdt paa nogle Reiser i Danmark, af Hr. Kammerjunker Kawert.	91.
Fortsættelse af samme	165.
Hvorledes kan Landmanden ledes og forbindes til at producere reen Sæd, ved Hr. Auktionsdirecteur Nidder Lemwigh	114.
Præmiepløininger, foranstaltede af Landhuusholdnings- selskabet i August og October 1822	193.
Samme i Junii og October 1823, tilligemed Bedøm- melse af en derved foreviist fynst Plov	452.
Om Lammenes Stivhed, af Kammerraad Drewsen	165.
Om Lammenes Stivhed og Dreiesygen, af Hr. Kam- merherre Grev Verche	419.
Om Boghvedens Benyttelse til Hs, af Hr. Lieute- nant Tetens	197.
Hvad er Uarsag til Bondens Seendragtighed med at forandre sin Kobbeldrift til Vereldrift; af Bon- den Niels Kemmer	202.
Om Bonden Knudstrup's Vereldrift; meddeelt af ham selv	342.
En Obersteierst Bondes Taksigelsesbrev til Thaar	223.
Udsørlig Beretning om de Verchenborgske Schæserier, ved Hr. Kammerherre Greve Verche	229.
Hvorledes Mangel paa Foder, ved øde Jords Opdyrk- ning, især i Begyndelsen kan gaaes imøde; af Hr. Pastor Rønne	325.
Et Par Ord om min Tærskemaffine; af Kammerraad Drewsen; med Steentryk	348.
Et Blik paa Fredriksborg Ladegaard i August 1823	351.
Efterretning om Faareauktionen paa Alkestруп	416.

Bemærkninger ved Hr. Landvæsenstommisfær Dalgas's Lærebog i Agerbruget, af Hr. Lieutenant Teten's	432.
Surrogat for Indigo, meddeelt af Hr. Kammerjunker Nawert	465.
Udsigt over Landhuusholdningsselskabets For-	
handlinger fra 1ste Julii 1820 til Udgang Junii	
1822 — Om de 12 Læringer af Bondestanden S.	
42 og 372. — Om de parisiske Priveter S. 44. —	
Om Thieles Patent-Kornvægt. S. 46 — Om Pa-	
stor Kochs Commerstalsfødring. S. 47 — Op-	
læsninger i Selskabets Møder. S. 48 og 390 —	
Om Frugtviins Tillavning. S. 49 — Premier	
og Belønninger fra Selskabet. S. 50 — Om	
de fra Selskabet udsendte statistiskeoconomiske	
Spørgsmaal. S. 362 — Om Skovanlægget	
paa Amager, S. 371 — Om Berberisernes	
Indflydelse paa Cerealierne. S. 373 — Om	
Selskabets Modelkammer. S. 376 — Om Saaes-	
kornets Mængde paa et vist Areal. S. 377	
— Forelæsninger over technisk Chemie. S. 378	
— Om et Par Schweitseriske Haandqværne. S.	
380 — Om en ny Brakharve fra Glensborg Amt.	
381 — Om tørrede Frugter. S. 383 — Model	
af en Bager- og Tørre-Dyn. S. 389 — Præsi-	
denttskifte. S. 54 og 390 — m. m.	

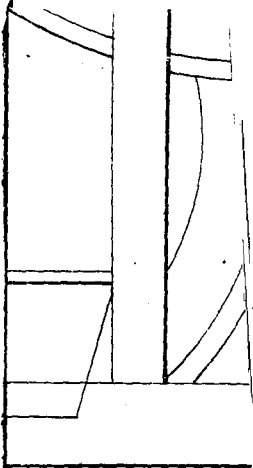

Fig. 4.

Tegning
 af
 Hæmmeraal Drenfens
 Tærskemaskine
 i
 Lundtofte.

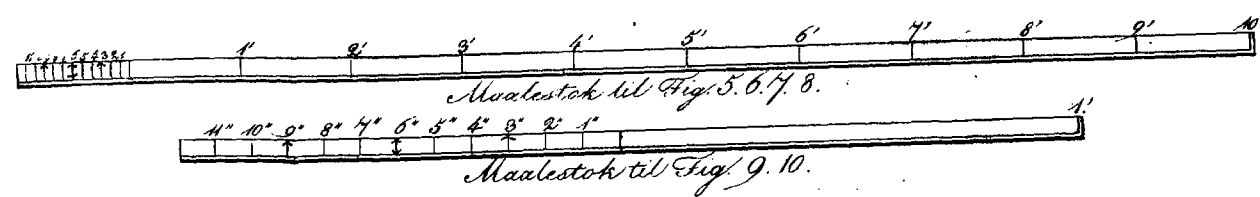

Fig. 8.

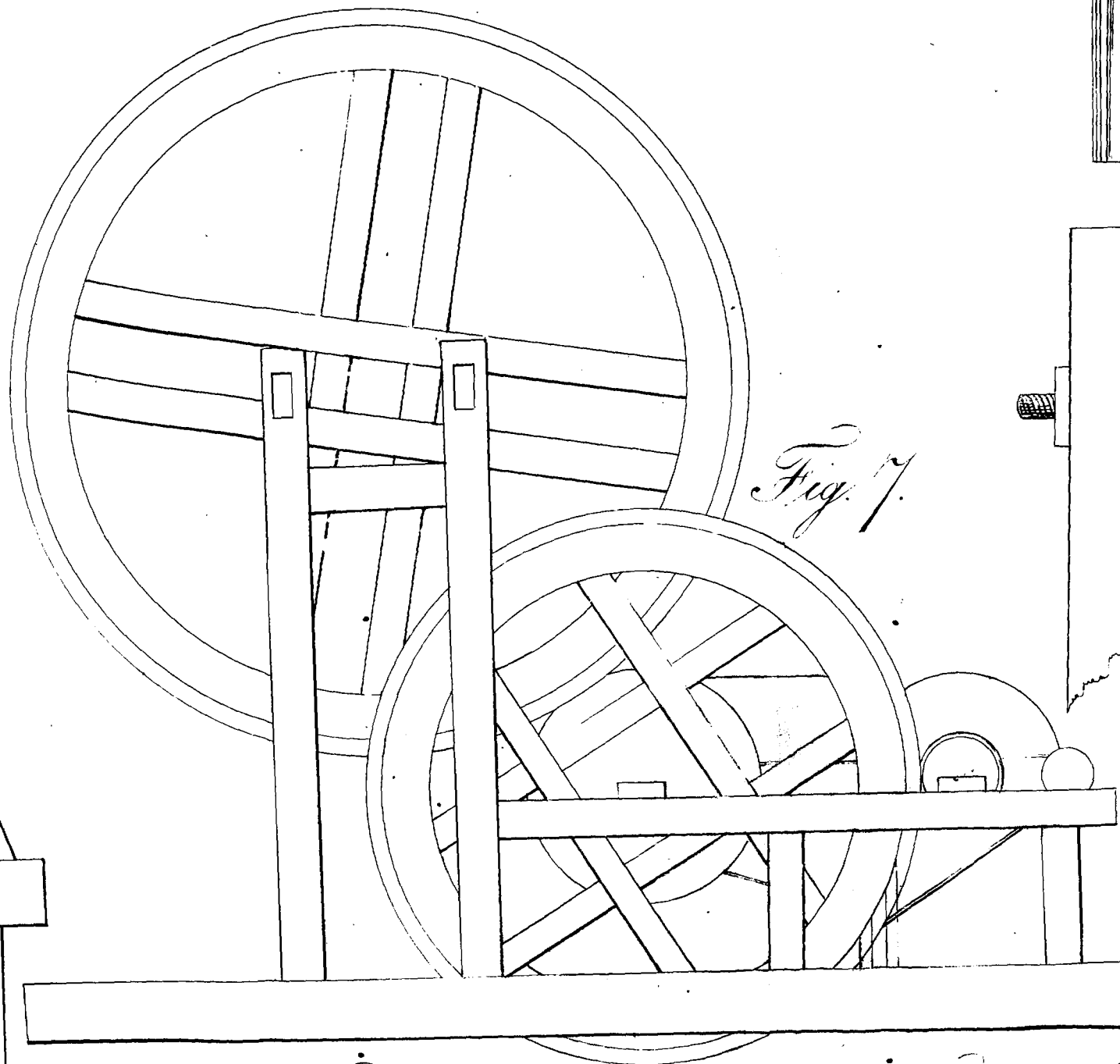
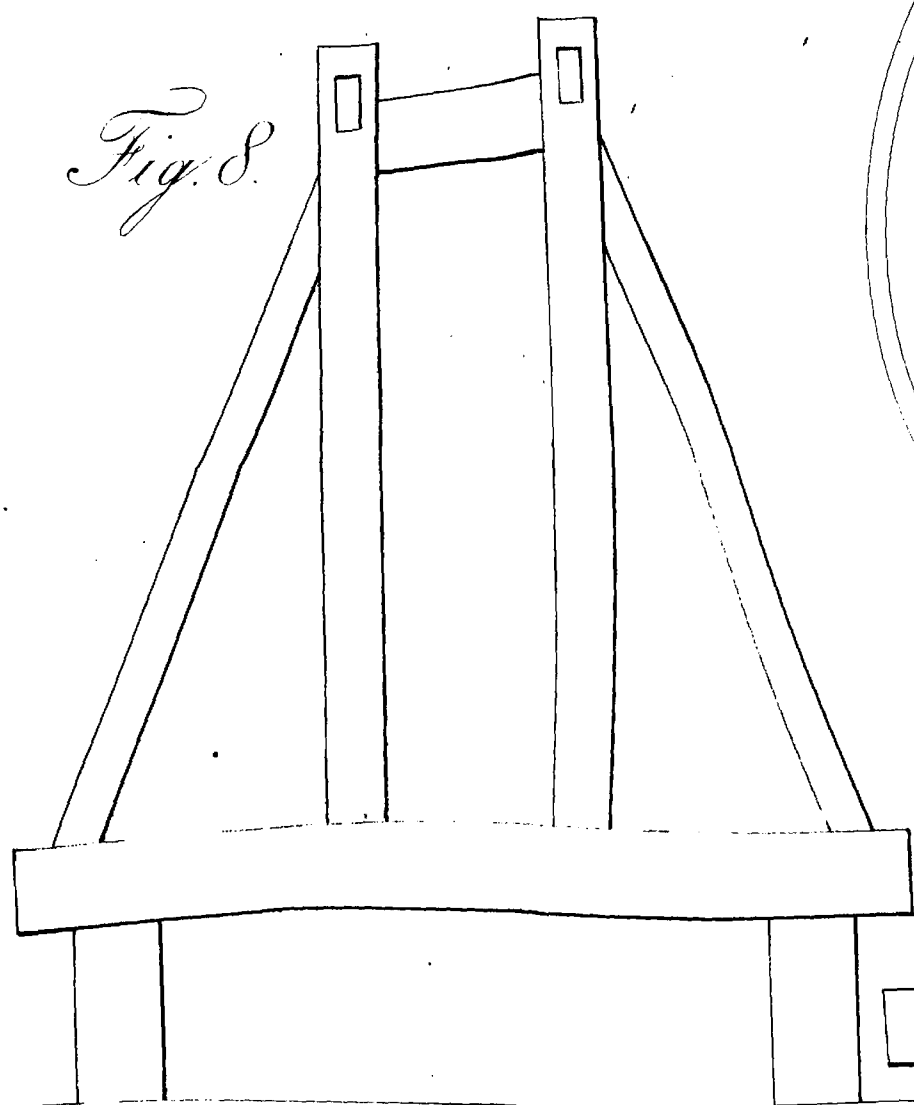

Fig. 7.

Fig. 9.

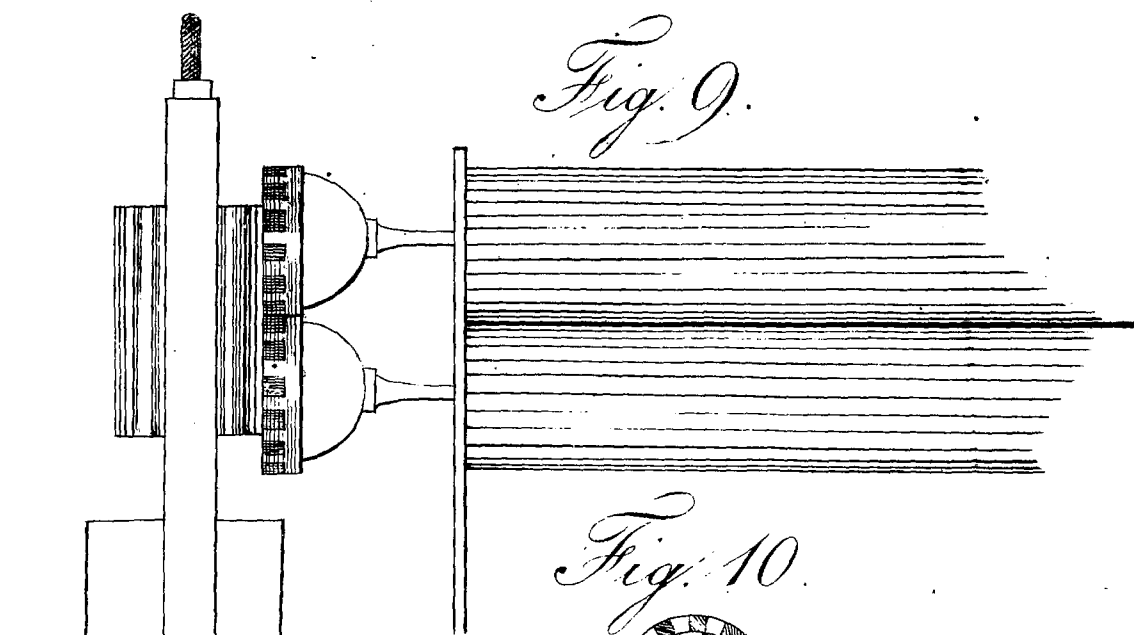

Fig. 10.

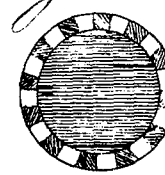

Fig. 5.

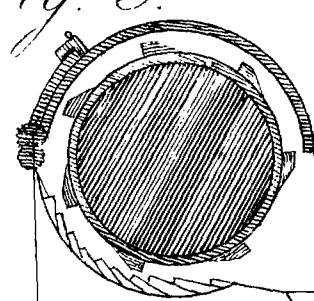

Fig. 6.

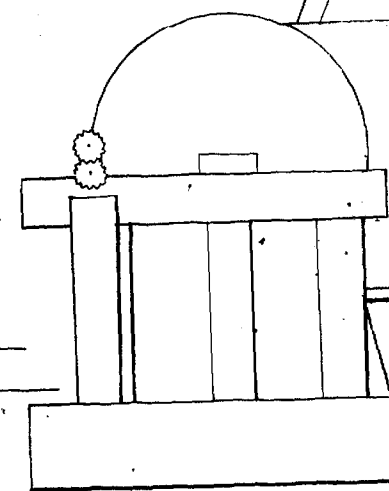

Fig. 1.

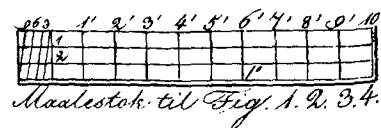
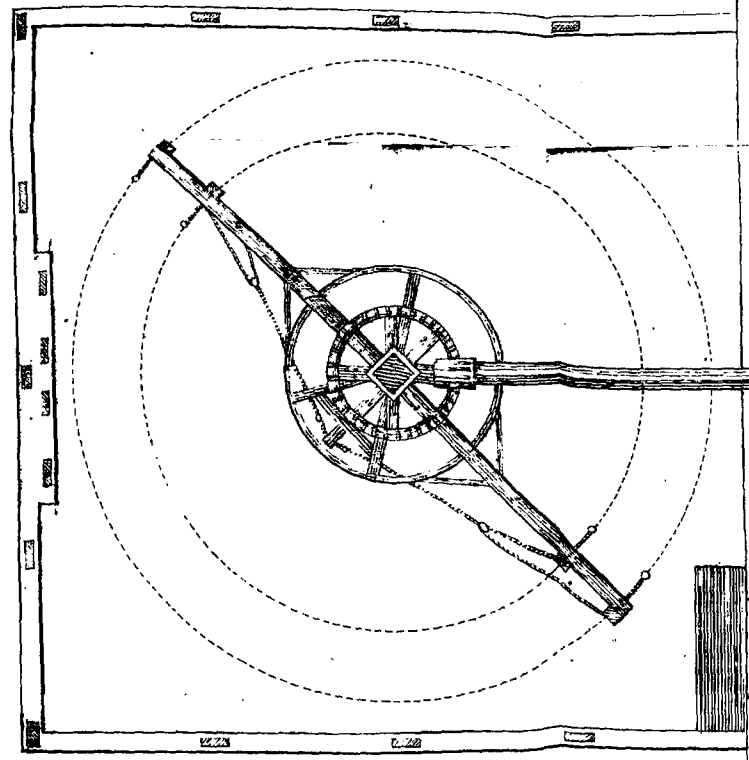

Fig. 2.

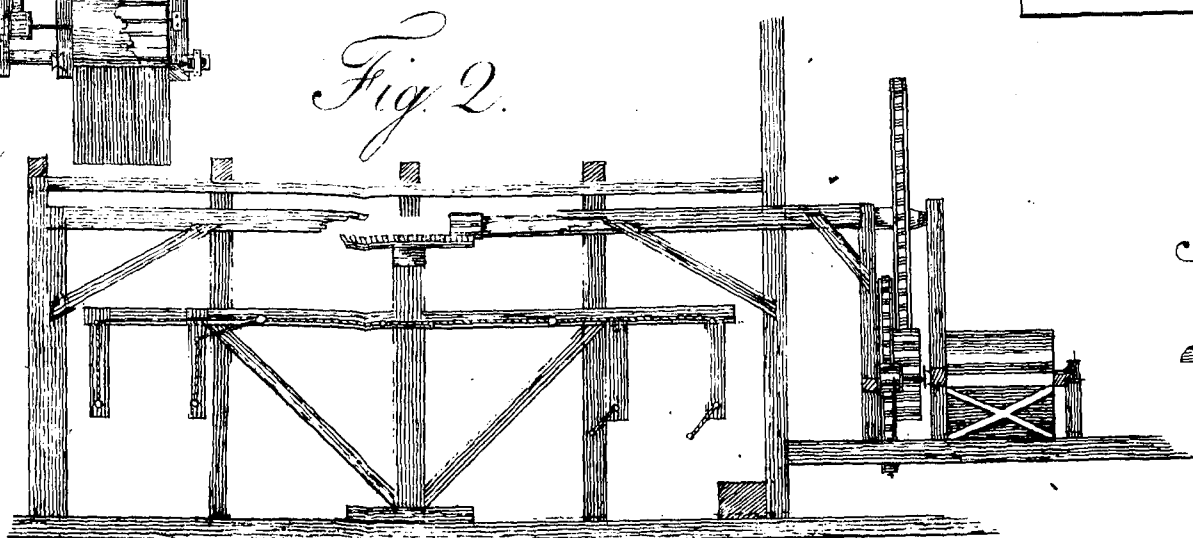

Fig. 3.

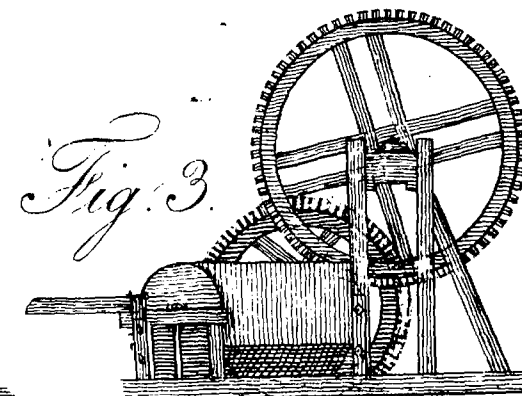
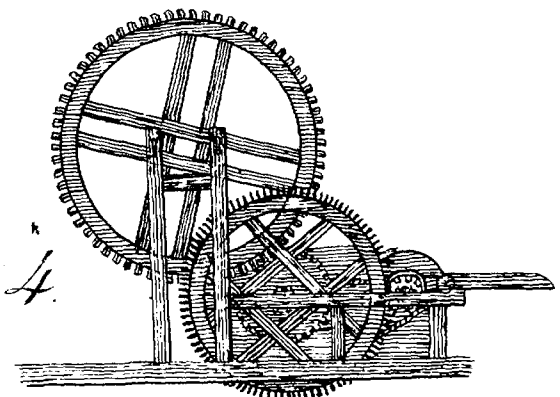
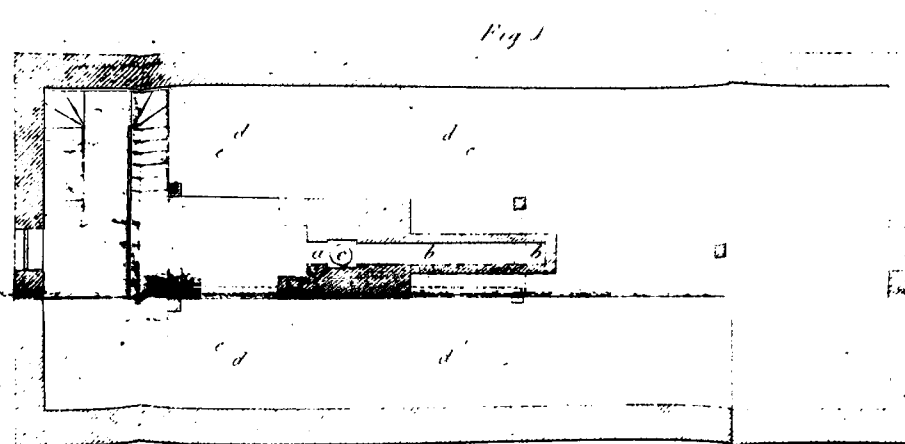
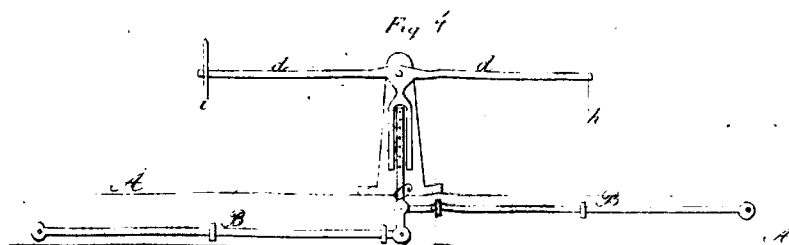
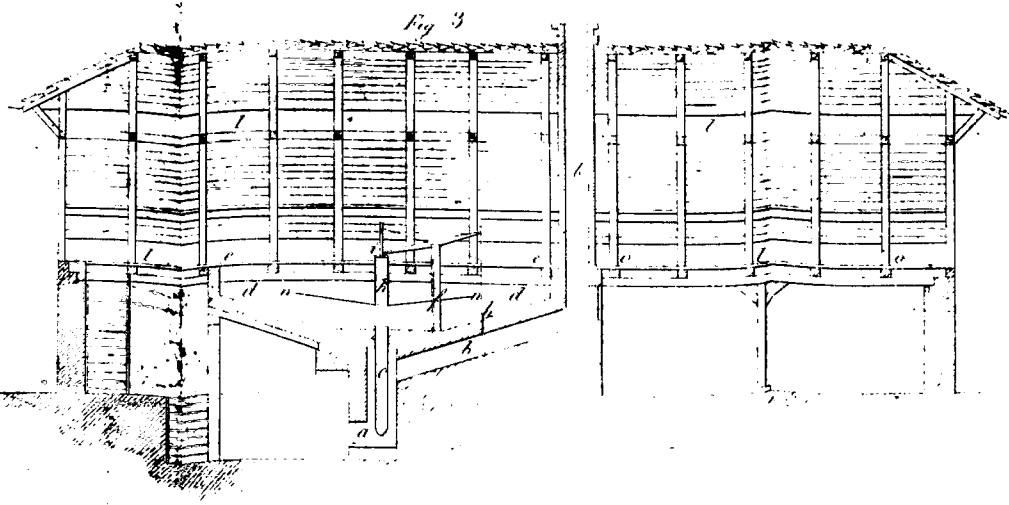
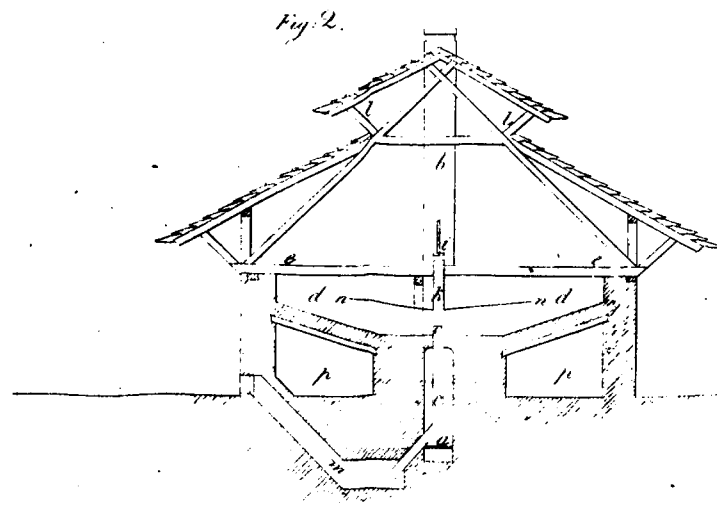

Fig. 4.

(Scale of 1/2 inch for 1 foot)

View of the building, Tidewater, 1893.

Reynolds, St. Louis, Mo.

Lehigh and Menard

